Apare la 1 a fiecărei luni.

CONVORBIRI LITERARE

No. 1. Bucuresti, 1 Aprilie 1886. **Anul XX.**

POEŢI ŞI CRITICI

Sunt deabia 14 ani, decănd prin căteva articole sub numele «direcţia nouă in poesie şi prosă» ne-am incercat a arătà in *Convorbirile Literare* *), ce trebue să se ceară de la o mişcare sănătoasă a literaturei române.

Acele articole erau purtate de oarecare speranţă, dar de mai puţină incredere. In poesie *Pastelurile* lui Alexandri erau un semn de renaştere, asupra lui Eminescu — «poet in puterea cuvĕntului» — se atrăgea luarea aminte a publicului, Şerbănescu, Petrino, Matilda Cugler, Bodnărescu erau apreţiaţi. In prosă — cu impotrivire energică in contra pedantismului Ciparo-Barnuţio-Pumnian — se cerea limba firească a poporului român, iubire a adevĕrului şi cunoştinţă de causă; din prosa curat literară se relevau Alecsandri, Iacob Negruzzi, Gane; din prosa ştiinţifică, intre altele, primele incercări ale d-lor Carp, Lambrior, Th. Rosetti, Xenopol, chiar şi ale d-lor Tasu şi Panu.

Dacă privim astăzi la literatura din ultimii 14 ani, timida speranţă de atunci se poate schimba intr'o incredere sigură pentru direcţia sănătoasă a lucrărilor intelectuale in România. Nu doară, că toţi cei salutaţi la 1872 au implinit ceea ce se aştepta de la ei; dar unii au intrecut aşteptările şi relativ mulţi alţii şi-au adaos puterile pentru a da acelei mişcări un avĕnt — dacă nu destul de general, dar cel puţin

*) Vezi şi *Critice*, pag. 343—466.

destul de puternic pentru a ne face să simţim un adevĕrat progres in anul present, comparat cu anul 1872.

Alecsandri ne-a inavuţit poesia cu «Ostaşii noştri» şi cu drame, in deosebi cu «Fontăna Blandusiei» ; Eminescu a adus lirica română la o culme de perfecţiune; lor li s'au adaos poeţii Naum şi Vlahuţă, comediile d-lor Caragiali şi I. Cerchez, drama d-lui Bengescu «Pygmalion», novelele d-lor Slavici, Creangă, Barbu Ştefănescu, Gane, Duiliu Zamfirescu, traducerile din Horaţiu de d. Olănescu, lucrările ştiinţifice ale d-lor Hăsdeu, N. Densuşianu, Lambrior, Tocilescu, Gaster, Gr. Pĕucescu, Brăndză, culegerile de poesii şi poveşti populare ale d-lor Jarnik-Bărseanu, Ispirescu, G. Dem. Teodorescu, T. Burada, M. Pompiliu, cercetările critice ale d-lor Onciul şi Bogdan; ear *Convorbirile Literare* sub redacţia d-lui Iacob Negruzzi incep al 20-lea an al activităţii lor — o intreagă mişcare, ce dă ultimului deceniu un aspect cu totul deosebit şi imbucurător.

In proporţia creşterii acestei mişcări, scade trebuinţa unei critice generale. Din momentul, in care *se face* mai bine, acest fapt insuş este sprijinul cel mai puternic al direcţiei adevĕrate. «Poesiele» lui Eminescu, «Pastelurile» şi «Ostaşii» lui Alecsandri vor curăţì dela sine atmosfera estetică viţiată de Macedonski, Aricescu, Aron Densuşianu, etc. etc., «Cuventele din Bĕtrăni» şi «Magnum Etymologicum» ale d-lui Hăsdeu sunt dela sine lovitura de moarte a dicţionarului Academic şi a rătăcirilor «filologice» dela Tărnave. Şi aşa mai departe.

Nu e vorbă, aprecierile critice isolate nu vor lipsì şi nu vor trebuì să lipsească niciodată dintr'o mişcare intelectuală, şi noi inşine am citat mai sus articolele d-lor Onciul şi Bogdan ca un semn binevenit al timpului de indreptare. Dar aceste sunt lucrări de amănunte. Sintesa generală in atac, isbirea unui intreg curent periculos o credem acum ştearsă de la ordinea zilei pentru părţile esenţiale in literatura proprie şi in ştiinţa teoretică. Remăne încă la ordinea zilei in politică, dar de aceasta nu au a se ocupa *Convorbirile Literare*.

Misiunea criticei — misiune de altminteri totdeauna modestă, dar nu fără importanţă in modestia ei — ne pare a fi in momentul de faţă mai mult de a lărgì cercul activităţilor individuale, de a deşteptà tinerimea ăncă prea amorţită de păcla trecutului şi de a imbărbăta spiritele spre lucrarea roditoare.

Este cu mult prea ăngustă albia curentului celui nou; in dreapta şi in stinga trebuesc desfundate alte şiroae, care să intărească mişcarea principală, mişcarea insaşi trebue să pĕtrundă mult mai afund. Fără indoială rectificările, mai ales in materie de ştiinţă, nu vor putea lipsì uneori din o apreţiare a operelor celor mai bune; fără indoială in mijlocul unei activităţi critice pentru respăndirea lucrărilor sănătoase se va simţì pe ici pe colea şi necesitatea unei loviri directe in contra nulităţilor, care se amestecă fără nici o chemare in ale literaturei: un energic «in lături!» va trebuì dar din cănd in cănd să fie rostit in orice mişcare intelectuală.

Insă de aci nu resultă, că ar fi bine să se peardă timpul acum cu o tendinţă critică incontra acelora, care au meritul de a representa astăzi insaşi mişcarea cea bună in o parte esenţială a ei.

Din acest punt de vedere nu este poate de prisos să facem căteva observări in contra incercării unor autori de a accentua mai ales părţile slabe din intinsa lucrare literară a d-lui Alecsandri şi de a-şi ascuţì spiritul lor critic inaintea prea micului nostru public cetitor pe socoteala acestui representant de frunte al tinerei noastre literaturi.

Aşa am cetit intr'o *Cronică teatrală*, publicată in *Epoca* din 11 Ianuarie 1886 de d. Barbu Ştefănescu, o critică aspră incontra lui *Despot-Vodă* şi in genere incontra dramelor d-lui Alecsandri. Aşa am auzit, că intr'o conferinţă ţinută la *Ateneu* in 27 Fevruarie 1886, d. Vlahuţă a inălţat poesiile lui Eminescu intre altele şi prin coborirea unei poesii a lui Alecsandri.

Dacă dd. Vlahuţă şi Ştefănescu ar fi oameni de a treia mănă, nu am pierde nici un cuvĕnt asupra criticei lor; dar fiindcă sunt dintre scriitorii cu talent ai junei generaţii, credem că

lucrul merită o discuție publică, merită și in ceea ce privește posiția lor literară, merită și in ceea ce privește posiția literară a lui Alecsandri.

Se ințelege dela sine, că nu noi vom tăgădui oricărui om de bună credință și de bună știință dreptul de a spune ceea ce crede adevĕrat și ceea ce știe greșit intr'o activitate publică.

Și fiindcă dd. Stefănescu și Vlahuță sunt oameni de bună credință și de bună știință in ale literaturei, dreptul lor de a face critica așa cum au făcut-o este mai presus de contestare.

Dar una este dreptul și alta este folosul intrebuințării dreptului in fie ce moment. Va fi avĕnd și activitatea critică noima ei, și nu orice disposiție resboinică merită să fie intrupată intr'o scriere.

Și mai intăi trebue să constatăm, că de regulă poeții inșii sunt cei mai rĕi critici asupra poesiei altora, in genere artiștii inșii cei mai contestabili aprețiatori teoretici ai artei.

Deși in feluritele combinări ale inteligențelor omenești s'a putut și se poate intămpla, ca un poet bun să fie și critic bun, aceasta insă va fi totdeauna o excepție rară, care va trebuì foarte tare legitimată inainte de a fi primită incontra acelei regule generale.

Cine a cetit odată critica unui Voltaire in contra dramelor «barbare» ale lui Shakespeare, va sta totdeauna pe gănduri, când va mai vedea poeții apucăndu-se de meseria criticei, și nu se va găsì liniștit prin dramele criticului Lessing.

Și in adevĕr intre natura poetului și natura criticului este o incompatibilitate radicală.

Poetul este mai intăi de toate o individualitate. De la aceleași obiecte chiar, despre care noi toți avem o simțire obicinuită, el primește o simțire așa deosebit de puternică și așa de personală in gradul și in felul ei, incăt in el nu numai că se acumulează simțirea pănă a sparge limitele unei simple impresii și a se revărsa in forma estetică a manifestării, dar insași această manifestare reproduce caracterul personal, fără de care nu poate exista un adevĕrat poet.

Din multe părţi ale lumii primeşte poetul razele de lumină, dar prin mintea lui ele nu trec pentru a fi stinse sau pentru a eşì cum au intrat, şi *se resfrăng* in prisma, cu care l'a inzestrat natura, şi es numai cu această resfrăngere şi colorare individuală.

Altfel descrie lumea Goethe, altfel o descrie Heine, altfel Leopardi, altfel Victor Hugo, deşi cu toţii au primit impresii dela aceeaşi lume.

Voltaire a fost foarte capabil de a exprima lumea conform prismei sale personale, dar s'a arătat incapabil de a simţì *exprimarea* lumii eşită din prisma lui Shakespeare.

Căci prisma poetului este menită a resfrănge raza directă a luminei, dar nu este menită a mai resfrănge raza odată resfrăntă de o prismă străină.

Aceasta insemnează individualismul poetului.

Criticul dincontra, precăt este mai puţin impresionabil pentru insaşi lumina directă a obiectelor (din care causă nici nu se inchiagă in el vreo sensaţie a lumii până la gradul de a cere manifestare in forma poetică), preatăt este şi mai puţin individual. Căci criticul este tocmai foarte impresionabil pentru razele resfrănte din prisma altora, şi individualitatea lui este dar consumată in inţelegerea şi simţirea altor individualităţi.

Criticul este din fire transparent; artistul este din fire refractar.

Esenţa criticului este de a fi flexibil la impresiile poeţilor; esenţa poetului este de a fi inflexibil in propria sa impresie.

De aceea criticul trebue să fie mai ales nepărtinitor; artistul nu poate fi decăt părtinitor.

Nu este dar chemat d. Barbu Ştefănescu, nu este chemat d. Vlahuţă, a cărui prismă este poate inrudită cu a lui Eminescu (şi am dorì să nu-i fie prea inrudită, ci să-şi păstreze individualitatea), nu sunt ei chemaţi să judece pentru public lucrarea poetică a d-lui Alecsandri in genul ei propriu. Această sarcină să ne-o lase nouĕ publicului, care, neavĕnd inşine

o individualitate poetică pronunțată, suntem mai lesne primitori pentru tot ce este lumină in felurimea manifestării ei.

Junii noștri poeți sunt chemați a-și exprima, fiecare in propria sa formă, simțirile primite direct dela lumea reală, dar nu a-și slăbì această lucrare creatoare prin priviri dealături spre o altă lume subiectivă. Puterea lor intelectuală trebue intrupată in opere de artă și nu mistuită in elaborări de critică.

Dacă observările de mai sus sunt legitime in teorie, ele se legitimează indată și in practică; și cu aceasta trecem la o scurtă privire a posiției lui Alecsandri in literatura română de astăzi.

Indărătul conferinței d-lui Vlahuță, in partea relativă la antitesa intre poesiile lui Eminescu și poesia lui Alecsandri, se ascunde o intrebare, pe care d-sa insuș nu a pus-o deadreptul inaintea publicului, dar care resultă intru cătva din modul d-sale de procedere și care in ori ce cas este pusă de alții, intrebarea: cine este mai mare poet, Eminescu sau Alecsandri?

Intrebarea astfel pusă ne pare din capul locului greșită, și ne pare greșită, fiindcă este unilaterală și — proprie vorbind — o confusie de cuvinte.

Poet mare! Poet in ce ințeles? Poet in care intindere?

Să ne fie permis a limpezì mai intăi discuția printr'o paralelă din doue literaturi străine.

Dela Leopardi avem numai 35 de poesii, toate sunt admirabile. Dela Victor Hugo avem sute de poesii, avem și drame, avem și romane, multe sunt contestabile. Cine este mai mare poet, Leopadi sau Victor Hugo?

Neputința de a respunde dovedește confusia intrebării.

Dacă este vorba numai de poesia lirică, și ăncă in lăuntrul poesiei lirice, numai de exprimarea cea mai frumoasă a unei adănci melancolii in mijlocul aspirării spre ideal și totdeodată a celei mai amare satire, Leopardi este neajuns și stă deasupra lui Victor Hugo.

Dar numai de aceasta poate fi vorba? Victor Hugo este

inçarnarea geniului francez al timpului sĕu in mai toate aspirările poetice. Iubirea şi ura contimpuranilor sĕi, măndria şi vanitatea lor, desrobirea spiritelor de sub jugul clasic şi de sub jugul politic, emoţiunea măririlor şi căderilor istorice, lupta celor miseri in contra celor prea puternici — toate aceste vibraţiuni ale unei intregi epoce au trecut prin restrăngerea lui Victor Hugo.

Şi acum ce inţeles poate avea intrebarea, cine este *mai mare poet?* Inţelesul de a mĕsura incomensurabilele, adecă nici un inţeles.

Să ne intoarcem acum la ale noastre.

Dacă din cele 60 de poesii ale lui Eminescu, in adănca lor melancolie şi in amărăciunea lor satirică, am lua pe cele mai bune şi le-am pune alături cu cele mai bune din sutele de poesii lirice ale lui Alecsandri in eleganţa lor străvezie şi in simplitatea lor gingaşă, discuţia ar fi cu putinţă.

Dar o asemenea alăturare nu este dreaptă.

Alecsandri are o altă insemnătate. In Alecsandri vibrează toată inima, toată mişcarea compatrioţilor sĕi, cătă s'a putut intrupa intr'o formă poetică in starea relativă a poporului nostru de astăzi. Farmecul limbei romăne in poesia populară — *el* ni l'a deschis; iubirea omenească şi dorul de patrie in limitele celor mulţi dintre noi — *el* le-a intrupat; frumuseţa proprie a pămĕntului nostru natal şi a aerului nostru — *el* a descris-o; «chauvinismul» gintei latine şi ura in contra Evreilor — *el* le represintă; cănd societatea mai cultă a putut avea un teatru in Iaşi şi in Bucureşti — *el* a respuns la această dorinţă scriindu-i comedii şi drame; cănd a fost chemat poporul să-şi jertfească viaţa in resboiul din urmă — *el* singur a incălzit ostaşii noştri cu raza poesiei.

A *lui* liră multi-cordă a resunat la orice adiere ce s'a putut deştepta din mişcarea poporului nostru in mijlocia lui.

In ce stă valoarea unică a lui Alecsandri?

In această *totalitate* a acţiunii sale literare.

T. MAIORESCU.

PYGMALION REGELE FENICIEI

TRAGEDIE IN CINCI ACTE

DISTRIBUŢIUNEA

PERSOANELE.		ARTIŞTII.
Pygmalion, regele Feniciei		*D. C. Nottara*
Phadael	fii sei	„ *Gr. Manolescu*
Baleazar	fii sei	„ *V. Alexandrescu*
Narbal	mari sufeţi ai Tyrului	„ *I. Petrescu*
Hamilcar	mari sufeţi ai Tyrului	„ *Leonescu*
Malachon, nobil Cartaginez		„ *C. Costescu*
Joazar, amant al Astarbeei		„ *C. Lugoşanu*
Giscon, tĕnĕr Tyrian		„ *T. Petrescu*
Tyrphon, capul sbirilor regelui		„ *Papadopulo*
Topha, regină		*D-na Anna Manolescu*
Astarbea, curtisană,		„ *Am. Nottara*
Benaida, confidenta Astarbeei		*D-ra A. Alexandrescu*
I	tineri Tyrieni	*D. G. Cărja*
II	tineri Tyrieni	„ *N. Caludescu*
III	tineri Tyrieni	„ *S. Ionescu*
Marele Preot		„ *David*
Marea Preoteasă		*D-na M. Papadopulo*
Un serv.		*D. M. Stefanescu*

Sufeţi, Nobili, Guarzi, Sbiri, Oştire, Preoţi, Preotese, Pagi.

Se petrece la anul 827 inainte de Christos.

Represintată intâia dată pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti la 4 Fevruare 1886. Partea musicală, compusă de d-l maestru-profesor *G. Stefănescu*, Pusă in scenă de d-l *Gr. Manolescu*.

ACTUL I.

O camerà in palatul Regelui.

SCENA I.

Astarbea, Joazar

Astarbea

Crezi tu că'n al meu suflet durerea-i mai uşoară,
In sinul meu, otrava, că-i mai puţin amară?...
De suferi tu, in mine nici nu pot mĕsura
Puterea schingiuirii! Tu ştii amanta ta
Vĕndută, dar durerea o 'nvingi, căci ştii şi scopul
Ş'amoru-i că-ţi păstrează, deşi işi vinde corpul!
Pe când ea, ea se vinde, ea lasă al ei sin
In prada unor buze ce-l umplu de venin
Şi'n piept robind simţirea-i, dibace, ea adună
Ispită in privirea-i, pe buza ei minciună.
Când inima mea, mintea, se lupt'a infrunta
Ş'amoru-mi viu imi strigă să fiu numai a ta,
Un tainic glas imi zice: Din zi şi noapte-alege,
Miseria mulţimii, sau tronul unui rege.
De mult, amorul, mintea mi-ar fi invins-o, dar
Vroiu să-ţi plătesc iubirea cu'n sceptru, Joazar!

Joazar

O ştiu ş'a mea vroinţă de scopul tĕu pĕtrunsă,
Cu-al urei fer in mână, in piept imi stă ascunsă;
Dar, mult iubit'amantă, grăbeşte a-mi reda
Iubirea ce-mi răpeşte, ambiţiunea ta!
Prea lungă-i aşteptarea ş'o crudă presimţire
Mi-arată groaza, unde tu speri in fericire!

Astarbea

Simţiri inchipuite! Ce, presimţire zici?
Poveste, demnă numai de inimile mici!

In loc cu-astfel de basme, mai bine te hrăneşte
Cu ştirile ce-amanta-ţi acu-ţi impărtăşeşte:
E foarte-aproape zioa ce-atăt am aşteptat,
Chiar ora luptei poate stă gata de sunat;
Regina şi cu fii-i sunt cea din urmă stăncă
Ce raiul fericirii de noi desparte ăncă!
Dar groaznică furtună s'o surpe-am pregătit!
Aştept numai prilejul (şi-mi pare c'a sosit)
Să scapăr a peirii schintee şi robia
S'o schimb pentru domnie. — Ai ştire de solia
Ce regelui trimite surora sa Didon?

Joazar

Da, am vĕzut in treacĕt pe măndrul Malachon.

Astarbea

De ce-l numeşti tu, măndrul?

Joazar

Femeile, se spune
De măndru, in Cartago că i-au făcut renume
Şi brav ĕi zic bărbaţii.

Astarbea

E dar adevĕrat
Că c'un Thamuz [1]) eu astăzi avea-voiu de luptat!

Joazar

Cum nu-l cunoşti?

Astarbea

Nu, insă.., ţii minte cănd pe mare
Furtuna sparse barca-mi?

---

[1]) Adonis.

Joazar

Cum nu!

Astarbea

Acela care
M'a scos pe măni mai moartă e dĕnsul....

Joazar

A!

Astarbea

Aşa,
Dar nici de el, nici fapta-i n'a vrut să pot afla.

Joazar

Ciudat, aud că vine ca regelui să ceară
A lui Siche avere, răpit' odinioară.

Astarbea

Şi astăzi este zioa ce regele-a ales
La curte să primească pe-al sorei-sei trimes.
Eu insă, vrĕnd să aflu c'o clipă mai nainte
De va lupta cu arme sau numai cu cuvinte
La el pe Benaida in tain'am indreptat
Să-i spue că de mine cu bine-i aşteptat.

Joazar

Frumoasă Astarbee, ce gănd mintea-ţi urzeşte?

Astarbea

Acel al unui vultur cănd prada sa ocheşte!
Narbal, viteazul suflet ce 'n lupte a albit,
Care era alt' dată de rege-atăt iubit;
Baleazar, regina şi fiul sĕu cel mare,
Numit neimblănzitul de-a lui Baal [1]) favoare,

[1]) Jupiter, Dumnezeul suprem.

Pe căt uriţi de rege pe-atăt iubiţi ei sunt
De tot ce are suflet pe-al Tyrului pămĕnt !
Crezi tu că aceşti oameni, svirliţi de la putere,
A regelui cruzime o sufer in tăcere,
Şi stau sub biciul soartei ca nişte stălpi de lut ?
Nu, dinţii rĕsbunării de ura lor ascut !
Phadael mai cu seamă, atăta vrăşmăşie
In sufletu-i păstrează şi regelui şi mie,
Incăt el nu trăeşte decăt spre-a-şi resbuna :
De mic urit de rege, pe rege nu-l iubea ;
Sichè, cum ştii, ii fuse in adevĕr părinte ;
Crescut de el, a rare ii mai venea in minte
C'un altul ii e tată ; In sufletul lui e
Neştearsă omorirea iubitului Sichè...
Vulcanul nu cloceşte in sinul sĕu de stăncă
O lavă mai cumplită ca ura lui adăncă !
Şi dacă pot eu bine in sufletu-i cetì
Nu vom scăpa nici unul când ea va isbucnì ! —
Dar trăsnetul, vezduhul când il rostogoleşte
Şi scapără peire, in cale nu-l opreşte
Nimic ! sclipind străbate prin ori ce-ar intâlnì ;
Astfel vrăşmaşa cursă sub pasu-mi voiu sdrobì.
Unealtă iscusită, robind cu dibăcie
La patima mărşavă ce păn la nebunie
Pe-avarul rege 'mpinge, să fac am isbutit
Pe tigru la picioare să-mi geamă umilit ;
Orbit de pasiunea ce-atăt il covirşaşte
De tot păn şi de umbra ce trupul sĕu tăraşte
Tiranul azi se teme ; perdut, răpit de ea,
Nu ştie şi nu vede decăt comoara sa ;
Cu uşi de fer se 'nchide, palatul niciodată,
Afar' de mine nimeni nu poate să-l străbată ;
Deşi e rĕu ca fiara, in suflet e mişel ;
Unealta morţii, moartea e spaimă pentru el,
In gura lui, de frica otrăvei, niciodată
Nu pune, nici chiar apă de mine negustată.
Fii gata, raza zilei de măne poate 'n tron,

Pe tine să te vază in loc de Pygmalion.
Dă ştire la ai noştri, dar totul nu le spune,
Un verme mic, stejarul cel mai semeţ repune. —
E semnul Benaidei, aşa, ea a sosit
Cu Malachon, aleargă la rege, nesimţit.
Pe uşa cea ascunsă urechea ta lipeşte
Şi vino deşteptarea-i cu grabă de-mi vesteşte! —
O! scumpul meu tesaur căt de frumos eşti tu...
Nimic in astă lume n'ar fi in stare, nu,
S'oprească al meu suflet in indrăsneaţa cale
De-a inchina coroana Feniciei, frunţii tale!

SCENA II.

Astarbea, Benaida, Malachon

Benaida

Mult blănda mea stăpănă, dorinţa ta 'mplinind
Pe Malachon, cel măndru, la tine-l vezi viind.

Astarbea

Uimită sunt cu totul ş'au fost nedrepţi imi pare,
Acei ce numai, măndru, numirĕ măndrul soare!

Malachon

De nu eşti o părere şi dacă dintre zei,
Frumoaso, nu faci parte, atuncea ochii mei
Pe-a graţiilor fiică, răpit acum priveşte!

Astarbea

Nu sunt decăt femee şi viaţa-mi se hrăneşte
Cu vrajbe nesfirşite, cu ură şi ocări,
Cu truda cugetării ş'a inimei mustrări!

Malachon

Un om, in măna-i ţine, puterea neinvinsă
De vrajb'ocări şi ură să fie neatinsă
O inimă virtoasă, un suflet nepătat . . .

Astarbea

Mĕ crezi dar vinovată ?

Malachon

Credeam că m'aţi chemat...
Că scopul era altul...

Astarbea

Nu cela al ispitei ?...
De i-aţi cunoaşte găndul, asupra urgisitei,
Va fi, de nu mai dreaptă, mai blăndă negreşit
A voastră judecată !. — Vestită, c'aţi sosit
In Tyr, ş'aflănd şi scopul, o teamă dreapă-mi dete
Curajul ca găndirea-mi la voi să se indrepte,
Pentru-a vedea 'mpreună lucrănd, de n'om putea
Redănd Didoni-averea-i pe mine-a mĕ scăpa
D'un nou isvor de hulă, căci fii şi regina
Porniţi cu ur'asupră-mi, vor zice iar că vina
Sunt eu, dacă 'ndărăptnic, avarul rege-orbit
N'ar vrea să 'napoeze averea ce-a răpit !
Ei sunt cu toţii astăzi chemaţi să fie faţă
L'a solului primire : O ! săngele-mi inghiaţă,
In trup, numai cănd cuget, urgia ce-ar cădea
Pe ei dacă să'nfrunte pe rege-or cuteza !
Nenduplecat, ca soarta, tiranu-ar fi in stare,
Cu măna-i ucigaşă, copii să-şi omoare.

Malachon

Uimit sunt intr'atăta, că nu ştiu ce să crez,
Visat-am păn'acuma, sau poate-acum visez ?

Voi sunteţi Astarbea, femeea cea perdută,
Ce ăstu-i rege barbar, se spune că-i vĕndută
Drept preţul de-a-i da lacrimi şi sănge nenchegat
Să-şi spele frumuseţa? Voi spiritu 'ncruntat,
Ce furiile-ales-au şi chip de om ii darĕ
Ca, săngele sugĕndu-i să piarză astă ţară?

Astarbea

Şi binele şi rĕul de zei e rĕsplătit:
Dar crinul ce se perde de scai inăbuşit
In scai nu se preface; jertfit astfel de moare
Işi perde viaţa, insă nu numele de floare.
Pe cel ce cade-opriţi-l şi plăngeţi pe căzut
Sub o greşală-adesea fiinţe s'au vĕzut
Avĕnd mai multe chinuri şi lacrimi de căinţă
Decăt mustrări călăul şi jertfa suferinţă.

Malachon

De marea-ţi frumuseţă intrănd am fost uimit,
De vorba-ţi demnă insă mi-e sufletul răpit!
Şi de-aţi găndit voi astăzi la mine, ca prin mine
Să vĕ găsiţi scăparea făcut-aţi foarte bine:
Lucrănd la astă faptă nici aş putea descri
Mărimea fericirii ce'n suflet voiu simţì;
O da, ilusii scumpe in mine sugrumate
Renasc, ah! sub privirea-ţi ca florile scăldate
In roua dimineţei...

Astarbea

Visez? Ce ziceţi?

Malachon

Zic
Că de-astăzi impotriva mea nimeni şi nimic
Nu va putea să lupte; servindu-vĕ vroinţa
Amorului meu tainic ii implinesc dorinţa!

Astarbea

Cum eu? Eu blăstemata? Eu spiritu'ncruntat,
Celui mai nobil suflet iubire-am inspirat?

Malachon

Sunt patru ani acuma, pe marea'nfuriată
O barcă rătăcită de stănci fu sfărămată
Ş'o tĕnĕră femee, lipsită de-ajutor,
Cu valurile'n luptă, remase prada lor.
Un om, sfruntănd atuncea a vĕntului turbare
Ca o săgeată'n spaţiu, sbură in not pe mare
Şi braţu-i peste-o clipă setoase-i morţi răpea
Victima ce neantul, cu valuri o'nfăşa
Ca un paiajin prada in laţul sĕu căzută!

Astarbea

Cum voi sunteţi frumoasa ilusie perdută
A visului ce-aevea zadarnic am cătat?
Voi cel ce'nfruntănd moartea, viaţa mi-aţi redat?
Dar care ca o mumă cu inimă de stăncă
Ce-abea născut copilul, pe drumuri şi-l aruncă?

Malachon

Ce ştiu acum, atuncea de ce nu am ştiut?
Din căte nopţi amare eu raiu n'aş fi făcut!

Astarbea

Privindu-te-al meu suflet din somn adănc tresare,
Dar de-l deşteaptă-amorul simt ura mult mai mare:
Perdută, blăstemată, de vie in mormĕnt
De-i inima mea astăzi, culpabilă nu sunt;
Invidie, orgoliu, ambiţie, vanitate,
In sufletu-mi. iubirea, le-ar fi sdrobit pe toate;
Dar n'ai vroit aceasta! Destinului cumplit
Să-i smulgi robitu-mi suflet, puteai, dar n'ai vroit!...

Vĕz ăncă-acea colibă de jalnică-amintire
In care am fost dusă, de sclavi, in nesimţire,
Era aproape noapte când viaţa-mi revenì:
A! unde e acela ce morţii mĕ răpì,
Şoptir' a mele buze, reci ăncă şi'ncleştate?
Un sclav rĕspunse-aceste cuvinte, neuitate:
«Stringĕndu-te la sĕnu-i cu-amor, te-a sărutat,
«Ş'o lacrimă furişă ştergĕnd, el a plecat!»
Simţii atunci in mine ce nu simţisem ăncă
Ş'un riu pornì de lacrimi din rana mea adăncă;
Din ce in ce mai tare, mai arzĕtor curgea
Deşi speranţa ochii cu dulce mi-i ştergea!
Dar secoli trişti de zile, cu sori făr' de lumină.
In putrigaiu preface a florilor tulpină!
La ce pĕcat nu 'mpinge pe om pănă'n sfirşit
Un suflet ce iubeşte şi-i desnădăjduit?
Da, poartă tu blăstemul şi cruda remuşcare
Ce-mi dă vieţei zile atăta de amare!

Malachon

Pedeapsă mai cumplită nu poate 'n lume fi!
O! inimă, virtutea la ce iţi folosì?
Dar voiu spăla cu lacrimi şi urma cea mai mică
A relelor trecute. .

Astarbea

O frunză care pică,
Mai poţi vr'odată 'n lume de creanga-i s'o lipeşti?

Malachon

Nu, nu, cu rouă insă şi raze dulci, cereşti
De este desmerdată tulpina veştejită
Se poate mult mai măndru s'o vezi inmugurită.
Increde-te iubirii ce astăzi osindeşti
Comorile virtuţii in ea o să găseşti.

Astarbea

Imi plac şi-mi este frică de-aceste dulci cuvinte.

Malachon

Pe căt sunt de tărzie p'atăta sunt de sfinte!
Frumoasă Astarbea, vin, vino să fugim
Departe, fericirea, perdută s'o găsim!

Astarbea

Să fug? O nu! ruşinea cu mult, mult mai amară
Pe frunte-mi infera-va a desfrĕnări-ocară.
Şi dacă desperarea m'a 'mpins a căuta
Dulceaţa măngăerii in rătăcirea mea
Vroiu lumea să cunoască, pămĕnt şi cer să ştie
Că viaţa-mi pănă astăzi a fost veac de beţie! —
— Ce scop ai, dacă astăzi pe rege nu-i putea
Să-l hotăreşti averea Didonei să redea?

Malachon

Am trista 'nsărcinare, solia de-ai da ştire
Că este pregătită atăt de mult'oştire,
Incăt ce azi de voe să dea nu va vroì
Cu armele in mănă noi măne-l vom silì!

Astarbea

Pui viaţa ta 'n primejdii!

Malachon

Din sin ţi-alungă frica
Căci dacă păn'azi teamă n'avut-am de nimica,
Acum cănd al meu suflet d'amorul tĕu e 'ncins
De nici un om in lume eu nu voiu fi invins!

Astarbea

O! sbirii lui sunt aprigi, le-ajunge-un semn să vadă,
Ca pieptul cel mai tare sub junghiul lor să cadă.

Malachon

Narbal cu mine-alături ş'a regelui doi fii
Fac patru săbii care se pot lupta cu mii.

Astarbea

A! sprijinul e tare... dar crezi cu stăruinţă
Că ei te vor susţine?... Numai făgăduinţă
Aşa, ţi-au dat? sau poate ei s'au legat cumva
In orice fel să lupte şi orice s'a 'ntămpla?

Malachon

Ei vor murì cu toţii de-a trebuì să moară!

Astarbea

Atuncea sper isbăndă!... — E regele, coboară...
Fugi iute-o bănuială destul ar fi ca, vai,
In clipă nici amantă, nici viaţă să mai ai!

Malachon

Mĕ duc, dar făr' de suflet; in locu-i iau cu mine
Speranţe dulci şi chinuri, ilusii şi suspine
Şi tot ce-Amor, mai pune povară de purtat
Pe inima in care cu drag s'a strecurat!

Astarbea

Rĕsplata-ţi va fi scumpă pe-atăta căt şi mie;
De sunt cu totu 'nvinsă, imi place-aşa să fie;
Te măguleşte 'n suflet, iubite 'nvingĕtor,
Dar găndul tĕu să fie călăuzit de dor! (Malachon ese).
A! eată-vĕ puterea cea mare, bărbătească
Despoţi, care-aţi dat lumii legi tari s'o cărmuiască
Ajunse-un basmu numai de-amor să-i povestesc
Şi 'n schimb taina lor toată in suflet să-i citesc!
Deacum şi ţie, rege, ţi-oiu face-o povestire;
Te-adoarme şi pe tine un basmu de iubire!...
Ce-i? (intră Joazar).

Joazar

Regele!...

Astarbea

Fugi iute, ş'aşteaptă pregătit!

SCENA III.

Astarbea, Pygmalion.

Pygmalion

A! iată Astarbea, veghiănd a adormit
La pragul uşei mele... O! vise 'ngrozitoare!...
Ei imi furau comoara!... — Ce este visul oare?...
Urzeala astor creeri ce 'n cap ne sunt clădiţi
Şi torc fire 'ncălcite, cănd nu sunt cărmuiţi?
Sau zei a'ntunecimii, sgărciţi pe a lor oase?
Pismaşi odihnei noastre, nu vor in om să lase
Nici clipă focul vieţei să arză fără fum?...
Da, da! vedeam cu ochii aşa cum vĕd ş'acum
Comoara mea mult scumpă cu pietre nestimate
Pe care-am adunat-o cu-atăta greutate.
Pe fii mei prin umbră, ii vĕz cum se tăreau
Pe fii mei, chiar dĕnşii cum viaţa-mi jăfuiau!...
— Nu, visul nu-i a minţii necărmuită-urzire,
Nici joc de zei; ci dreapta şi vie prevestire
A celor ce-au să fie!... — Copii mei?.. Ei?... Dar
Ce-au fost ei pentru mine decăt isvor amar
De chinuri şi durere de cănd le-am dat viaţă?...

Astarbea [in vis]

Fugi, rege scump... fugi iute...

Pygmalion

Visează!...

Astarbea

Ascunse 'n ceață,
Vin furiile toate, cu moartea 'n fruntea lor;
Şi Melkart dela tine se 'ntoarce şi-şi ia sbor!
Copìi tĕi in neguri infaş'a ta lumină
Şi muma lor iţi toarnă să bei o cupă plină...
— Nu bea! Fugi, fugi, s'apropii cu pumnii incleştaţi
Pe fiare ucigaşe!... A! nu v'apropiaţi
Opriţi, e tatăl vostru, e regele cel mare!
O fugi!...

Pygmalion

Visai?

Astarbea

Fugi iute ei vor să te omoare!

Pygmalion

Da visul tĕu, sĕrmană, şi eu noaptea-l visez
Il mai visez şi zioa şi 'n el incep să crez!

Astarbea

Visam?... O vis de groază!

Pygmalion

Copii mei, ce-aţi face
Voi, şerpilor, ce somnul ş'a sufletului pace
Vi le-ar hrăpì şi 'n urmă şi viaţa-ar căuta
In piept să v'o sugrume? Ce-aţi face? Nu-i aşa,
Că sub piciorul vostru, cu mintea lor pizmaşă
Voi fără milă-aţi frânge şi viaţa lor vrăşmaşă?

Astarbea

O rege bun, alungă aceste cugetări
Şi nu lăsa a nopţii copilăreşti visări,
Să-ţi pue ura 'n suflet... Stăpân scump vieţei mele
Sunt basme aste visuri...

Pygmalion

Dar, vroiu să scap de ele
Şi voiu scăpa... Tu nu ştii şi nici pricepe poţi
Cu ce grozavă ură eu ii uresc pe toţi;
Apoi mai am in suflet o şi mai grea povară,
Ce traiu-mi otrăveşte: Drept este ca o ţară
Să aibă 'ntr'ënsa oameni cinstiţi şi adoraţi,
Decăt chiar al ei rege mai mari şi mai bogaţi?...
Eu n'am cum şti nimica şi rudele reginei
Puternice ş'avute, la razele luminei
Cereşti se 'ngămfă măndre. Iar eu zac, mucezesc,
Răvnind la ei ca broasca la şoimi cum se rotesc;
Adorm şi 'n somn eu tremur, aevea chiar mi-e frică.
Cu-averea lor cea mare, ei pot oştirea-mi mică
S'o cumpere şi... Cine i? Ce vreţi? (intră Tyrphon).

Tyrphon

Sunt eu Tyrphon,
S'a strins intreaga curte şi solul Malachon
Aşteapt-al vostru ordin.

Pygmalion

De-or prinde, vai, sërmanii
O vorbă să grăiască, ea va scurta şi anii
Vieţei lor, ş'aceste visări cobind a rëu
Ce-mi sug, ca lipitoarea, din suflet sucul sëu!
Tyrphon, ia garda toată!...

Tyrphon

Sunt gata douë sute
De spede credincioase!

Pygmalion

Atuncea bine, du-te
S'aştepte, viu indată! — Dar pot fi atacat
De ei pe tron!... Mi-e frică să merg!... — Te-am ascultat

Pe tine şi imi pare că-i rea această faptă
Era mai nemerită şi mult mai inţeleaptă
Ideea mea: eu singur aici pe Malachon
Să-l fi primit!

Astarbea

N'ai teamă, o rege scump: Tyrphon
Cu mine dimpreună tot oameni de credinţă
In gard'am pus...

Pygmalion

In nimeni, nu, nici intr'o fiinţă
Ce darul vorbei are, incredere s'avem:
Minciună-i astă lume, minciuni şi noi suntem!
Virtute şi onoare, sunt vorbe născocite
Pe marfa cea mai proastă, dechisuri poleite;
Ne vindem unii pe-alţii şi faptul implinit
Să-l judeci poţi din preţul cu care-a fost plătit.

Astarbea

Alungă orice teamă, stăpăn al vieţii mele!
Mĕ duc intăi eu insumi să vĕz, de gănduri rele
Ascund cumva in cuget!

Pygmalion

Dar tu nu mĕ trădezi?

Astarbea

Chiar da, dac'aş respunde, putea-vei tu să crezi?
Ne vindem unii p'alţii! aşa, aveai dreptate,
Şi preţul dat, mĕsoară a faptei greutate.
Dar ştii vr'un om in lume ce-ar fi in stare-a-mi da
Mai mare preţ ca cela ce-mi dă iubirea ta,
O treaptă mai inaltă şi mai bogată stare?
Se vinde Astarbea, dar tu-i dai preţ mai mare!

Viaţa ta, o! rege e scutul meu şi dar
Intre vrăjmaşi şi tine ai viaţa mea peptar!

Pygmalion

Aşa, a tale vorbe sunt dreapta judecată.
Ce-ţi pot da eu nu poate să-ţi dea nici lumea toată!...
Aleargă şi-ţi strecoară privirea 'n ochii lor:
Sunt plini de foc şi turburi a celui trădător!
Nu voiu deschide uşa decăt chemat de tine,
In urmă stăi de pază, in umbră, lăngă mine.

Astarbea

Nu crezi că Astarbeei să dai s'ar cuvenì
O mică rĕsplitire?

Pygmalion

Uitam!.. şi ce-ai dorì?

Astarbea

Dorinţa-mi pentru mine-i de preţul cel mai mare...

Pygmalion

A! A! şi care este?

Astarbea

O dulce sărutare...

Pygmalion

Nu ştiu rĕsplată ţie de-a fost ast sărutat
Dar eu, vrăjit de dĕnsul, mĕ simt imbărbătat!

Astarbea

Aşa sărut, o! rege, păstrează-mi numai mie

Pygmalion [in parte]

Să-mi fie credincioasă?... O! da!..—Hum cine ştie!...

SCENA IV

(Sala tronului)

Topha, Phadael, Baleazar, Narbal. Hamilcar, Malachon, Giscon *şi alţi nobili.*

Topha

Didon regretă oare pe noi şi ţara sa?

Malachon

Pe voi şi fii voştri, regină? S'ar putea
Să aibă fericirea un om să vĕ cunoască
Şi'n viaţa sa intreagă să nu-şi mai amintească
Cu dor de tot ce-i nobil şi mare, virtuos?
Această ţară insă ca şi un vis frumos
Şi ei şi nouĕ-arare in minte ne mai vine;
Acuma mai cu samă când, duşi de zei spre bine,
Vedem din ţerm sĕlbatic, pustiu şi fără flori
Cartagina cum fruntea şi-o 'nalţă pân' la nori,
Şi vesel infloreşte frumoasă şi senină
Sub dragostea Didonei, mult blânda ei regină.

Phadael

Când oare păserica din lanţul ei scăpând,
In aer liber, vesel, vĕzĕndu-se sburând,

Pe-o creangă inverzită se va oprì din cale
Cu drag să-şi amintească de lanţurile sale?

Topha

O! Taci te rog, copile!...

Narbal

La ce e bună mintea de nu ştim stăpănì
Cuvĕntul cu 'nţelesuri ce pot să 'ngreueze
Securea ce sta gata căzĕnd, să destruncheze
Tulpina de vlăstare?

Topha

Te-aud ăşti oameni rĕi
Ş'o vorbă poate perde pe tine şi pe-ai tĕi.

Phadael

O!.. viaţa-i blăstemată cănd p'ast pămĕnt fiinţa
Nu poate fi fiinţă! Cănd chiar şi conştiinţa
De frĕul tiraniei e cărmuită 'n noi!
Cănd nici chiar libertatea furnicei din gunoi
Nu poate-un om s'o aibă!...

Topha

Taci!

Un serv

Regele!...

Topha

O! mare,
Stăpăn al soartei noastre, de noi ai indurare!

SCENA V.

Aceeaşi, **Pygmalion, Tyrphon.**

Pygmalion

Bine-ai venit!

Malachon

O! rege de zei fii ocrotit!

Pygmalion

Ridică-te! — Trimite veşti rele negreşit
Ingrata mea suroră?

Malachon

De ce numiţi ingrată
Fiinţa cea mai bună şi fără nici o pată?

Pygmalion

Nu pot numì eu altfel pe cine-a cutezat
Să fugă, jăfuindu-mi popor nenumĕrat
Vr'o doue mii de nobili şi sclavii toţi din ţară!

Malachon

Ea n'a smomit pe nimeni dar jalea ei amară
Petrunse'n multe inimi şi ei noi ne-am supus!
Iar dacă dĕnsa 'n lume de lăngă voi s'a dus
Supusu-s'au dorinţei să poată'n pace plănge
Pe soţu-i, mult iubitul Sichè.

Phadael

Al cărui sănge
Sub ochii ei, sĕrmana, vai! curs-au pe nedrept!

Pygmalion

Destul! Nici tu, nici dênsa ci eu am fost in drept
Să-l judec! — Ce solie te-aduce'n ţara noastră?

Malachon

Regina Cartagenă, Didon, surora voastră
Trimite-astă scrisoare, voi singuri s'o cetiţi,
Şi speră ruga-i dreaptă c'aveţi s'o impliniţi.

Pygmalion

Didon? Eu singur? Oare, nu este otrăvită?..
— Deschide-o tu!..

Malachon

Eu? — Insă regina mea iubită
Cuprinsul de voi numai ea vra să fie-aflat...

Pygmalion

Scrisoarea-i otrăvită!.. A! nu m'am inşelat!.
Deschide-o!

Toţi

Otrăvită!

Pygmalion

Deschide-o ş'o citeşte!..

Malachon

O, rege! inocenţa cea blândă nu-şi mânjeşte
Nici gândul cu a crimei mirşave uneltiri!..
O! nu, nu in resadul frumos de trandafiri
Nu lasă-un om cu minte să crească bălărie.

Pygmalion

Deschide o dar!

Malachon

Mai credeţi virtutea, infamie?

Pygmalion

Ceteşte o!

Malachon

Ce fel rege, ş'acuma te'ndoeşti?

Pygmalion

De multe ori acela, ce scopuri mişeleşti
Şi-a pus in cap să serve, viaţa şi-o jertfeşte,
Ca să-şi ajungă ţinta! Citeşte dar, citeşte
De nu e otrăvită!

Malachon

Vroiţi?

Pymalion

Da, o vroesc!

Malachon

Să nu uitaţi că numai silit de voi, cetesc!
«Rege al Feniciei, a sosit timpul ca sora ta, astăzi re-
«gină a Cartaginei, să ceară să-i inapoezi averea soţului
«seu, nenorocitului Sichè, ucis de tine fără milă!..»

Pygmalion

Destul! şi pleacă'ndată să spui stăpânei tale
Că regele Feniciei şi rege-al ţării sale
La nimeni socoteală n'a dat şi nu va da
Nici când, de-a sale fapte; mai spune-i că acea

Avere, — ori căt de mică a fost, remăne mie
Precum imi va rĕmăne ori cătă avuţie
Ar stringe prin trădare un hoţ ş'un trădător !..

Phadael

Hoţ el!..

Topha

O! taci!

Malachon

Regina-mi şi'ntregul ei popor
Stau gata-armaţi să vie ca dreptul ei să-ţi ceară...

Pygmalion

Popor numeşti tu, roiul muscuţelor de vară
Ce băzăi cănd nu plouă? Popor, un furnicar
De vermi, ce mişcă 'n tină? O! spune-i că amar
Va fi de ea, sĕrmana: In aste măni voiu stringe
Intreaga voastră ţară şi 'n mii eu vĕ voiu frănge!

Phadael

Asculte, rege, glasul dreptăţii, mintea ta!
Redă Didoni-averea i, ea este dreapta sa!...

Pygmalion

Cum, cine să dea sfaturi in faţa-mi indrăsneşte?

Phadael

Copilul tĕu ce ţara cu sufletu-şi iubeşte
Şi nu vrea ca s'o vază intr'un rĕsboiu nedrept
Sdrobită şi perdută!...

Pygmalion

Vorbeşte, zi, aştept!...
— A! duhuri svĕnturate, vipere uricioase

Cu inimele negre și buze veninoase...
A! colții v'arĕtarĕți!.. Rinjireți insfirșit!..

Phadael

Viperă, Eu? Eu? Fie!.. Dar tu m'ai zămislit
Și tot tu mi-ai dat viață!..

Pygmalion

A! tu mĕ 'nfrunți pe mine!

Topha

Stăpăne!..

Pygmalion

Rob nemernic, na, ce ți se cuvine!...
(il lovește)

Phadael

Cu nici un preț mai mare eu nu puteam plătì
Viața ce mi-ai dat-o!.. Deacum insă vei ști
Că nu-ți mai datorește nimic a mea ființă!..
In mine sfișiat-ai prin astă umilință
Intreaga lege-a firii!

Pygmalion

Taci, verme indrăsneț!
Inchiege-ți-se 'n gură cuvĕntul tĕu semeț!
De eu ți-am dat viața, tot eu te voiu ucide!

Toți

Oprește!

Topha

Indurare!.. Auzul tĕu deschide
La glasul mumei sale!...

Pygmalion

Fugi, monstru prefăcut
Ce drept copii, balauri din trupu-ți mi-ai făcut!

Narbal

Stăpăne bun...

Pygmalion

Lipseşte şi tu om de nimică ;
Povaţa ta 'mprotivă-mi pe-aceşti nebuni ridică!

Hamilcar

Indură-te, o rege ş'ascultă vorba mea,
Ce sunt rugat de rude ş'amici a-ţi adresa:
Din mintea ta alungă pornirea ne'nfrĕnată,
Şi nu uita răbdarea ce trebui unui tată;
Nu depărta de tine pe cei ce te iubesc
Şi nu rĕmăne singur cu cei ce te uresc!
Dreptatea prin dreptate să-şi aibă resplătire
Căci numai ea aduce la chinuri indulcire...

Pygmalion

Răbdarea 'n al meu suflet nu-şi mai găseşte loc!..
Cum regele ajuns-au, ca să vĕ bateţi joc
De el? Sbiri, puneţi măna pe ei şi intre rege
Şi dĕnşii măne 'n zioă sufeţii vor alege!..
Iar voi vrăjmaşi nemernici, fugiţi din ochii mei!
Să vie Astarbea de grabă. O! mişei
In locul vostru-aicea ea singură-mi remăne
Iubită credincioasă! A! iat-o, vin!... (intră Astarbea)

Astarbea

Stăpăne!.

Pygmalion

Vin, visurile tale ş'ale mele s'a 'mplinit
Ascunsele lor scopuri mirşave-au isbucnit:
Ei vor să-mi jăfuiască averile şi viaţa...
O! mintea-ţi luminată a scos pe-a mea din ceaţa

Mrejită de-aceşti oameni! Te sue dar aci
Pe tron şi de-azi 'nainte, stăpăna lor vei fi!

Toţi

A!

Pygmalion

Cine indrăsneşte!..

Phadael

Lăsaţi să mĕ omoare
Decăt să vĕz cu ochii asemenea oroare!

Pygmalion

Tryphon, garzi ai coroanei, săriţi, afară-i daţi
Să numai vĕz căt viaţa-mi p'aşti şerpi inveninaţi!
Un vas găteşte care, sburănd ca o nălucă,
Păn' dincol' de sfirşitul oceanelor să-i ducă!

(Sfirşitul actului I).

G. BENGESCU-DABIJA.

LOCOTENENTUL STERIE

Novelă

INCHINATA FRATELUI MEU ALECSANDRU

Venise toamna cu aerul ei de soră a unor orfani,—blajină, caldă şi voitoare de bine lumii. In straturile albastrei bolte se cufundau dungi unghiulare de cucoare, atăt de sus şi de subţiri, că păreau ca nişte desenuri arabe, incrustate intr'o imensă piatră de lazulită. Un fel de pace in aer, senină şi făr de nici o adiere de vĕnt, inlesnea parcă din greutatea ce ne stă pe piept din chiar propriul nostru traiu. Lumea umbla pe uliţe, uşoară, cu o smerenie nepretăcută, indreptăndu-se spre biserica S-tul Ion.

Niciodată tărgul Focşani nu vĕzuse atăta lume mergĕnd să se roage. Din toate părţile soseau trăsuri şi negustori şi ţărani şi săraci, fiecare cu căte o luminărică in mănă, spre a fi faţă la parastasul ce se făcea celor morţi in rĕsboiu.

Cu cincisprezece zile inainte se dăduse asaltul de la Griviţa, in care putnenii muriserĕ cu duiumul. Primăria hotărise parastasul şi lumea venea să se roage, care pentru zilele unui copil, care pentru ale unui frate, care pentru ale prietenilor, şi chiar cei ce nu aveau pe nimeni la rĕsboiu, veneau, aduşi de o putere nepricepută, mai mare şi mai poruncitoare de căt a intereselor, puterea primejdiei. Simţea tot omul că zilele acelea nu se asemĕnau cu toate celelalte ale vieţii sale : moartea arunca pe ele un fel de aghiasmă cu adevĕrat stăntă. Toate frunţile erau deopotrivă cuprinse de gănduri. In afară de dorul fiecăruia pentru ai sĕi, se desprindea din toate sufletele o grijă comună, care, cu căt creştea mai mult, cu a-

tăta se subtiliza. In unghiul inalt şi nevĕzut in care se intâlneau toate aceste preocupaţii, o singură vorbă părea că leagă totul : *ţara*. Nimeni n'o rostea, dar intreaga suflare românească părea că inţelege, şi, astfel inţeleasă, ea nu mai avea nimic din banalitatea şi adeseori chiar ridiculul ce o 'nsoţeşte. Cei rĕmaşi acasă nu mai trăiau decât prin cei duşi peste Dunăre. Toate coardele amuţiserĕ şi de una singură se prindeau degetele nerăbdătoare : rĕsboiul. Se citea, se lucra, se trăia palpitând. Un fapt intâmplat era istorisit in mii de feluri. Un obuz turcesc vĕzut de la Focşani, lua proporţiile unei nenorociri naţionale. Un soldat căzut in asalt făcea să plângă o mulţime de lume străină lui şi devenea numai decât erou.

Pe drept sau pe nedrept, tot ce venea de la rĕsboiu era vĕzut intreit de mare.

Biserica era prin urmare plină de poporani. Fel de fel de oameni se inghesuiau, dând năvală unii peste alţii, spre a se apropia mai mult de prefect, lângă care stau cei doi, trei militari ce mai rĕmăseserĕ in oraş. Deabia iţi puteai trage sufletul. Atâta era inghesuiala de mare, că preotul, eşind cu darurile, nu se putea invĕrtì de la o uşă la alta a altarului.

Şi in această invălmăşeală se vedea—lucru de mirare!—in strana din stinga, dându-se lumea cu sfială la oparte şi lăsând locul liber imprejurul a câtorva persoane, cari stau grămădite una lângă alta, par'că ar fi fost străine sau le-ar fi fost frică de cineva. Erau: câteva fete imbrăcate in negru, o doamnă care şedea jos in strană, de asemenea in negru, şi un locotenent de artilerie, in genunchi, cu amĕndouĕ mânile şi cu capul răzemate de garda săbiei.

Nu se poate spune cât de atingĕtori erau aceşti oameni, a căror durere părea cercuită in roata ce o făceau intre dânşii de frică parcă să nu se mai impărtăşească şi la alţii; acea femee care işi ridica ochii cu desperare spre colţul ce incheia catapeteazma şi in care Isus era zugrăvit ridicându-se la cer; ofiţerul care işi ascundea capul in mâini spre a nu i se vedea ochii plânşi; cele trei fete care işi ştergeau lacrimile pe furiş şi se plecau spre mama lor, rugând-o incet:

— Mamă, te rugăm : nu mai plănge !... te rog mamă !..

Mai la spatele lor, un bĕtrăn, cu gulerul cămăşii in negru, invĕrtea in mănă o pălăriuţă veche, tremurănd din tot trupul şi incercănd din cănd in cănd să zică şi el :

— Smarando, da nu mai plănge bre... fii femee...

Toţi aceşti creştini laolaltă alcătuiau familia d-lui Sterie.

Cine nu ştie in căte feluri deosebite se joacă drama vieţii prin unghiurile acestei lumi şi cum adeseori intălneşti, in curgerea intămplărilor, oameni, pe lăngă care treci nepăsător, fără măcar să bănueşti, că cu dĕnşii umblă pe uliţă o lume intreagă de necazuri şi de suferinţe.

Familia d-lui Sterie era una dintr'acele nenumĕrate adunări de suflete nevinovate, care trăesc prin provinciele noastre, cu ruşine de oameni, teamă de dumnezeu, credinţă in bine ; care luptă cu desperare contra neaverii, năzuind totdeauna cătră o stare mai infloritoare ; care n'are alt ideal decăt de a-şi putea ţine băeţii la invĕţătură sau a aduna, după puteri, zestre fetelor ; infirşit o familie ca aceea din care am eşit noi cu toţii, cei ce nu nè coborim din cruciaţi sau din cavalerii de Malta.

D-l Sterie avea doi băeţi şi trei fete.

Era o adevĕrată epopee istorisirea luptelor lui pentru a-şi putea ţine băeţii la Iaşi sau la Bucureşti ca să inveţe. Dintr'o viişoară ce-o avea la Odobeşti şi alte douĕ-trei negustorii ce mai invĕrtea intr'un mod onorabil, el trebuia să trimeată bani băeţilor, să ţie fetele in pension, să ducă toată rănduiala casei deopotrivă cu lumea, iar pentru dĕnsul, dumnezeu ştie dacă avea in totdauna palton la vreme, dacă nu mănca mai mult pe drumuri decăt acasă, dacă era mai mult stăpăn pe ciasurile lui de odihnă decăt un cal de poştă. Atăta noroc avea că băeţii eşeau buni. Unul intrase in şcoala militară de la Iaşi, altul trecuse bacalaureatul şi intrase in cea dela Bucureşti, şi cănd la Paşte or la Crăciun ii vedea pe amĕndoi acasă, unul cu vipuşca roşie, iar celălalt cu vipuşca galbenă la haine, unul ăncă copil, iar celallt deja om stănd in jurul mesei, modeşti şi veseli, — lui ii creştea inima şi, cu glasul cam inecat de emoţiune, zicea lung :

— Ah!.. dacă ar va dumnezeu să trăesc... numai până vĕ voiu vedea şi pe voi ofiţeri!..

Trăì bĕtrânul până să-i vadă ofiţeri, ba trăì chiar mai mult decât atât.

Cel mare, Dumitru, era o fire de om stângace, puţin vorbăreţ, cam timid şi pentru aceasta nu tocmai potrivit cu milităria, dar foarte răbdător şi foarte bun Celălalt era ceva mai vioiu, cam ştrengar chiar, invĕţând tocmai atât cât să nu fie dat afară din bursă şi gândindu-se cu o voluptate nespusă la zioa când va eşì ofiţer.

Dumitru eşise din şcoala militară printre cei dintâi şi avù astfel dreptul să-şi aleagă arma. El alegerea şi-o făcuse de mult. Pompierii, fiind organizaţi ca artilerişti, el se gândise cu bucurie să vie ofiţer la pompierii din Focşani, ca, cu modul acesta, să nu părăsească nici arma care-i plăcea şi nici să se lase de ideea pe care o mângăia de mult: de a sta la un loc cu familia sa. Astfel şi făcù.

Frate-sĕu, care eşi ofiţer cu vreo trei ani in urmă, stăpânit şi el de aceleaşi gânduri, cerù să fie trecut in regimentul al X-le de dorobanţi,—astfel că, in 1877, când se declarà rĕsboiul, ei erau amĕnduoi in Focşani, unul locotenent, celălalt sublocotenent, impărţindu-şi şi unul şi altul leafa cu cei de-acasă şi trăind aproape fericiţi, fără altă ambiţie decât a şi vedea de treabă şi a aduce inlesnire familiei, care, in schimb, ii ingrijea şi-i alinta ca pe nişte feţi-frumoşi.

Ba, pentru Dumitru, incepuserĕ ai lui, partea femeească mai cu seamă, cu toate tuşele şi mătuşele, să se gândească cu dinadinsul la insurătoare. El mergea adesea in casa fostului prefect Costin, ale cărei două fete erau de măritat. Cea mare, cu firea ei dulce şi cu chipul cald şi tĕnĕr se părea că atrage cu deosebire pe locotenent. Părinţii ei, deşi aveau oarecari pretenţii de boieri mari, erau foarte dispuşi a se lăsa să fie induplecaţi de rugăciunile Stereştilor şi treaba era pe jumĕtate la cale, — când tocmai isbucnì rĕsboiul.

De indată ce Ruşii trecurĕ in Basarabia, toate proiectele şi toată liniştea acestor două familii se duse.

Cel mic dintre fraţi fu numai decăt chemat in concentrare. Mama lui, deatunci nu mai avù un cias liniştit.

In cele căteva luni care urmarĕ declarării rĕsboiului, evenimentele curserĕ cu o repeziciune rară pentru toată lumea. Pentru cei interesaţi insă, ele se urmau ca nişte adevĕrate trăsnete, unele mai teribile decăt altele: infrăngerea de la inceput, — vorbele cari se auzeau de retragerea oastei noastre spre munţi,— trecerea Dunării, — intăiele incercări ale Romănilor cu Turcii şi, in cele din urmă, evenimentul cel groaznic, care făcù să treacă ca un fior rece prin toate inimele: uciderea primului soldat român.

Când se dete asaltul Griviţei, la 30 August, sufletele la noi erau deja sus. Faţă cu fiecare om sta acum o idee, mare, albă, infricoşată, care părea a-l aţintì şi a-l stringe in sforile sale diafane şi in veci nesfărămate: moartea. Era ceva curios şi măndru de observat, cum nivelul simţirilor se ridicase; cum milostenia incepuse să cuprindă chiar unele inimi cu totul reci şi nepăsătoare; cum glumele se făceau mai puţine şi mai cu mĕsură. Părea că apasă ceva pe aerul ce-l respirăm, pe credinţele noastre, pe fericirea ce o aveam dintr'o altă causă. Totul trăia cu o ţintă comună, şi, dacă ai fi indrăznit să rizi mai mult sau să-ţi lungeşti prănzul mai peste obiceiu, indată se găsea cineva care să-ţi zică:

— Noi petrecem, şi ăia colo mor...

Şi la această vorbă, toată lumea devenea deodată gravă sau se scula de la masă cu seriositate.

Şi, cu toate astea, când venì vestea de numĕrul şi mai cu seamă de numele morţilor, trecù ca un vĕnt de nenorocire prin minţile tuturor. Mai ales cei ce aveau căte un copil sau căte o rudă peste Dunăre, tremurau de groază, numai la ideea că ar putea să-i citească numele printre al morţilor sau răniţilor.

Când venì vestea că sublocotenentul Sterie a căzut in primele rănduri, nu se mai vorbea despre alta in Focşani decăt despre asta. Familia lui aflâ numai decăt, fiindcă gazetele, cu acea brutalitate a cioclilor cari-şi caută hrana in moarte,

dau numele militarilor ucişi fără nici o pază, ba, la trebuinţă, inventau chiar unele spre a face ziarul mai interesant.

Mama şi surorile lui erau, se 'nţelege, cele mai nenorocite. Ele plăngeau de dimineaţa pănă seara, căutănd să se ascundă una de alta; bĕtrănul fu lovit parcă cu o bărnă peste suflet, căci de unde era ăncă tare şi putea alerga pănă aci, se muiè deodată, ca şi cum un resort s'ar fi rupt intr'ĕnsul. Fetele il luarĕ de mănă şi-l duserĕ inaintea oglinzii spre a-i potrivì gulerul negru la găt. El se lăsa să-l invĕrtească cum vrea ele, trecĕndu-şi din vreme in vreme o batistă mare peste frunte şi peste ochi.

Cel rĕmas insă cu desăvărşire mut de durere in faţa morţii sublocotenentului, fu fratele sĕu.

Această fire cam stăngace şi cam rece după cum părea, păstra intr'ĕnsa o comoară nesecată de bunătate şi de milă. Neputĕnd lesne să se emoţioneze sau să reverse in afară prin lacrimi truda sufletului, durerea i se infiltra pănă in cele mai dinlăuntru straturi ale firii.

Crescut cu frate-sĕu din leagăn şi deosebit prin natura lui gravă de a celuilalt, veselă şi vioaie, — şi acum in urmă, invĕţaţi a trăì amĕndoi, a găndì impreună, a judeca lumea şi faptele ei cu aceiaşi mĕsură, care era totdauna a celui mare şi la care cel mic se supunea numai, luănd-o adesea in ris,— Dumitru avea pentru frate-sĕu o dragoste de adevĕrat părinte. Toate nebuniile şi istorisirile galante ale celui mic, cel mare le drămuia şi le analiza cu bunătatea unui duhovnic. Cănd sublocotenentul se prea aprindea pentru vreo căntăreaţă, locotenentul il lua numai decăt la socoteli, cu acea rară delicateţă pe care in general numai femeile o au, căutănd să nu-l rănească intru nimic, dar dărămăndu-i unul căte unul toate proiectele absurde ce le făcea,—suflănd in toate ilusiile lui, ca in nişte petale de flori, strinse de o mănă neghibace spre a alcătuì o floare neadevĕrată,—mustrăndu-l fără rĕutate, povăţuindu-l fără să se laude sau să se dea pe dĕnsul drept pildă,—ştiind insfirşit să fie un bun prieten, un părinte.

Iacă cine era şi de ce plăngea acest neam de oameni, imprejurul căruia lumea din biserică se da intr'o parte cu respect.

II.

In noi se ascunde, afund, un fel de conştiinţă a zădărniciei lumii aceştia, pe care in viaţa de toate zilele o inăbuşesc nimicurile cu care ne inşălăm, dar care se deşteaptă cănd moartea s'apropie, fiindcă, reducĕnd lumea la adevĕrata ei valoare: simţurile noastre, — când acestea sunt aproape de sfirşit, din chiar ele resultă prevestirea că se va stinge o lume: acea a individului ce sufere.

Şi, lărgind cercul de judecată, avem ăncă această noţiune atunci cănd murim prin alţii, cănd cu alte cuvinte incetează de a vibra in noi o intreagă serie de impresiuni primite de la un cineva care singur avea darul de a ni le produce.

Dumitru, prin moartea fratelui sĕu, se deslipise de lume cu o parte insemnată dintr'ĕnsul. Lacrimile şi suferinţa familiei sale incepuserĕ a-i face rĕu cu tot dinadinsul. Şi ceea ce-l atingea şi mai mult era faptul că mama lui băgase de seamă lucrul acesta şi, de căteori il vedea, căuta să-şi ascundă durerea. Ii părea şi rĕu şi bine in acelaş timp. Căteodată insă judeca purtarea ei ca un fel de lipsă de considerare, faţă cu dĕnsul.

— Da plăngi şi cu mine!.. parcă-i venea să-i zică. Ce eu n'am inimă? nu simt şi eu ca şi voi?

Ceeace era mai ciudat insă, era faptul că incepuse să se cam desgusteze de casarmă. Entusiasmul vremurilor trecute se dusese. Mergea la slujbă ca orice cinovnic de rănd, fără să puie nici cea mai mică tragere de inimă. Cine ar mai fi recunoscut in militarul care-şi trăgea paşii cu greu după dĕnsul, pe tĕnĕrul artilerist de altădată, măndru şi sigur de calea pe care se ducea? O silă nebiruită il stăpănea in tot ceeace trebuia să facă. Era mult mai bucuros cănd putea să nu facă nimic. Incotro apuca se mira de golul ce insoţea scenele cele altă dată atăt de populate ale vieţei. I se părea că o lumină nouă s'a ivit in creerul lui, cu ajutorul căreia vedea lumea in adevĕrata ei valoare, goală şi indiferentă sufletului, aşa precum este.

De s'ar fi dus acasă, da peste durerea mută şi răbdatoare a mumei sale, care-i sfăşia inima; de mergea la slujbă, intălnea figurile pompierilor sëi şi pe a uritului; la cafenea auzea aceleaşi istorisiri din rësboiu, mărite şi falsificate şi se simţea prilejul aceleiaşi atenţii plină de o milă revoltătoare din partea publicului şi a prietenilor. Se găndea să cearĕ a fi trimes peste Dunăre. Şi acest lucru l'ar fi făcut fără mult entusiasm, dar cel puţin printr'ënsul scăpa de uritul care-l apucase cu atăta putere la Focşani. Cănd insă işi aducea aminte de mamă-sa, ii era milă numai căt se găndea că să-i spuie vorba aceasta.

Astfel trecurĕ vreo trei sĕptĕmăni după parastasul de care se vorbeşte la inceputul acestei istorisiri. Lumea plecase mai toată pe la vii şi nu mai rĕmăseserĕ in tărg decăt negustoraşii şi parte din funcţionari.

Familia d-lui Sterie, din causa nenorocirii ce i se intămplase, nu se duse in toamna aceea la cules.

Dumitru, intr'o zi, zise să-i puie şeaoa pe cal şi plecâ spre vii, singur.

Natura, care, in nestrămutata ei indiferenţă, faţă cu simţimentele noastre, remăne totdauna aceiaşi, se impune adeseori sufletului omenesc tocmai pentru că ea stă mai presus şi mai senină decăt patimele noastre zilnice. Ce i pasă codrului de o suferinţă! Seva harnică a pămĕntului i se urcă in ramuri şi-l impodobeşte cu frunze, supuindu-se unei legi de armonie universală, pentru care resunetul unei dureri singuratice nu poate fi decăt un acord mai mult.

Fără să se găndească, locotenentul simţi ceva aşa par'că i s'ar fi făcut dimineaţa in suflet, o dimineaţă polară, care urmează după şase luni de noapte. Se simţea furat de raza caldă a soarelui ce alerga inainte-i pe faţa bronzată a cămpiei, şi un oftat uşor ii umplù pieptul. Mergĕnd, parcă se mai uşura de povara ce o ducea cu dĕnsul.

Mai departe drumul incepù a se pierde printre ogrăzi de vii, cu garduri nalte şi copaci roditori. Prunele imbrumate de toamnă, trăgeau la pàmĕnt pomii; viţa se intindea coardă pe haragi, infăţişănd soarelui strugurii cei plini; pe la unele

ogrăzi mai mici incepuse chiar culesul, și lumea umbla veselă și harnică după ciubăr. Toată această priveliște, indiferentă pentru un ochiu obosit, dar plăcută și atrăgĕtoare pentru unul tĕnĕr, lăsa o vie impresie asupra locotenentului.

Cum mergea astfel la pas, zări de departe trăsura d-lui Costin, care venea spre oraș. In trăsură era numai Ana singură. Vizitiul se opri, ca după obiceiu când se 'ntâlnea cu cineva, și locotenentul veni la trăsură, după ce lăsâ calul in paza unui om.

Ne intâlnim pentru intâia oară in față cu Ana; dar despre dênsa nu se poate spune mult. Era, ceeace sunt multe femei, o fată bună, blândă, care putea să devie o mumă și mai bună, una din acele tulpini a unui neam de oameni onești, căreia nici invĕțătura nici bunele exemple nu-i lipseau. Avea pentru locotenent un soiu de admirație tăcută, caldă, care-o făcea să i se umple ochii de o ceață neințeleasă, și, mai ales de când il simțea atât de nenorocit, ea era cu totul mișcată, vorbindu-i.

Locotenentului, vĕzĕnd-o, i se părù acum pentru intâiași dată frumoasă. Răzemat de aripa trăsurei, ii păstra mâna intr'ale lui câtva timp uitându-se in ochii ei cu induioșarea celui nenorocit care găsește un prieten.

Pe nesimțite omul acesta, atât de nepăsător de el, incepea să simță nevoie de a avea un punct in lume pe care să-și razeme gândurile și dorurile. De când frate-sĕu murise, nehotărirea in sentimentele inimei lui devenise mai mare și, acum, când se 'ntâlni cu Ana, parcă s'ar fi intâlnit cu ceeace hotăra despre dênsul: acesta era punctul de reazăm!

In convorbirea lor, ea i spuse că, fiind la vie, n'a mai auzit de mult vorbindu-se de rĕsboiu, dar că, trecĕnd prin Odobești a cumpĕrat o «Românie-liberă».

— Iat-o, zise ea; intr'ênsa se zice că se va face o nouă chemare a artileriei teritoriale...

Și-i intinse gazeta, arĕtându-i și locul unde sta scris lucrul acesta. Dumitru apucâ gazeta răpede și ceti. Era exact. După ce ceti i-o 'ntinse 'napoi,—dar mișcarea cu care i-o da,

avea ceva din incetineala şi stăngăcia omului preocupat. Ea băgâ de seamă, şi-i zise:

— Cred că ar fi drept ca dumnata să rĕmăi in Focşani... mai sunt şi alţi ofiţeri, nu?

— Ştiu şi eu, zise el cam incet.

Şi după cătva timp se despărţirĕ.

El, mergĕnd in sus, găndì ăncă la Ana, şi prin acea ciudată legătură de idei pe care ne-o aduce legătura de cuvinte, de la Ana găndul ii alunecă la gazetă şi de acolo la conçentrare şi la rĕsboiu.

A!.. era prea de tot! E dator un om ţării sale sacrificii, dar nu până a murì toţi fraţii dintr'un neam. Dar iarăş, işi zicea el, poate să nu mor; la artilerie mor foarte puţini... ş'apoi poate nu mĕ concentrează pe mine...

Cu aceste gănduri ajunse la vie.

Aici lucrurile erau triste. O destrăbălare straşnică impărăţea in curtea lor cea altădată socotită şi ingrijită. Chelarul făcea ce vrea. Vinul cules, mai mult il turna in el şi 'n rudele lui decăt in boloboace. Clădăriile atĕrnau de coardă, desmăţate şi amestecate cu tot felul de struguri. Iţi era mai mare jalea să vezi gospodăria intreagă, lăsată pe măna unor zănatici.

Lui i se făcù o scărbă nespusă. Deabia aştepta să i se odihnească calul puţin, şi plecâ inapoi.

Cum ajunse acasă, vroì să se ducă numai decăt la casarmă. N'apucâ insă să intre bine in odaie, că mamă-sa se infăţişâ lui, ţiind in mănă o hărtie. Era galbenă şi, imbrăcată in negru cum se afla, părea ăncă şi mai galbenă. El i-o luâ din mănă fără să zică nimic şi o citì. Era ordinul de chemare: a doua zi trebuia să plece cu bateria. Aşezâ hărtia la loc şi, fără să se găndească ce face, işi rezemâ capul de măni şi, cu totul, de masă. Trecurĕ căteva minute astfel. Cănd se ridicâ, mamă-sa era tot inaintea lui, fără să indrăznească a zice un singur cuvĕnt măcar; lacrimile numai ii curgeau in douĕ şiroaie mari cari i se inodau in barbă. El eşi din odaie şi bĕtrăna eşi după dĕnsul. In sală ea deabia putù să ingăne aceastâ intrebare:

— Vrei să te duci şi tu, dragul mamei?

— Da ce vrei să fac? zise el cam răstit.

Tocmai atunci intra soră-sa cea mai mare.

— Să-ţi dai dimisia, rĕspunse ea cu siguranţă. Ce, nu ne-ajunge cât am facut pentru ţară?

— Vorbeşti şi tu ca copiii. Se poate una ca asta? respunse Dumitru.

— Va să zică vrei să te duci, il intrebâ mama lui din nou. Atunci mie nu-mi mai rĕmâne decât să pun mânile pe piept şi să mĕ culc.

El, ca să scape de ele, trecù in altă odaie. Soră-sa venì după dĕnsul.

— Crede-mĕ, nene, am vorbit cu toată lumea. A intrebat tata pe toţi şi i-a spus că poţi să-ţi dai dimisia, dacă vrea să vĕ ducă pe amĕnduoi să muriţi. Tot oraşul e indignat şi-ţi dă dreptate. Asta nu s'a mai auzit: doi fraţi dela o casă!....

Şi se atĕrna fata de braţul lui, rugându-se cu acea şiretenie dulce a copilului care se ştie iubit...

— A fost şi Ana pe aici, adăoga ea, ca un advocat care-şi păstrează argumentul cel mai puternic la urmă, — a fost şi a zis că trebue să-ţi dai dimisia neapărat. Cine-a mai vĕzut una ca asta: doi fraţi!.. Şi biata mamă, dragă nene!..

El se desfăcù de braţul ei şi voì să easă. In poartă se intâlnì piept in piept cu Costin, care, indată ce-l vĕzù il luâ de braţ şi-l intoarse inapoi. Părea că conspirau cu toţii. Acesta, intrat cu el singur in odaie, se puse să-i arate situaţia aşa cum se infăţişea. Dacă, ferească Dumnezeu, ar fi fost omorit in rĕsboiu,— cine era să mai ingrijească de familia lui? Şi chiar dacă n'ar murì, credea el că mă-sa putea să mai trăiască, aşa slabă cum era şi purtându-i mereu grija? — Şi de ce se temea el? Onoarea militară? Dar, or cui ar fi indrăznit să-i zică o singură vorbă măcar, putea să-i rĕspundă cu fruntea senină că familia lui şi-a plătit birul de sânge, iar că el, personal, intre onoarea militărească şi onoarea omenească, care nu-i da voie să lase pe drumuri doi bĕtrâni neputincioşi şi trei fete, el a ales pe cea din urmă. Rugâ, stăruì, făgăduì Costin atât de bine şi de mult, incât ii furâ

un *da* scurt și fricos. — Atunci, fără a-i mai lăsa timp să se gândească, ii presentâ o hărtie pe care locotenentul iși scrise dimisia. După aceea se urcarĕ amĕndoi in trăsură și pornirĕ spre comandantul pieţii spre a i-o da.—Aci se oprirĕ la poartă și locotenentul se duse singur inlăuntru. Se urcâ pe scară ca un hoţ care merge să omoare, tremurănd și galben. Cănd ajunse la ușa comandantului, i se bătea inima in piept cu atăta putere, că la un moment i se părù că nu mai are aer să respire. Voì să ridice braţul spre a bate la ușă, dar nu putù. - Atunci il apucâ o frică groaznică că s'a paralizat și o pornì la fugă inapoi. Nu se oprì decăt tocmai la trăsura lui Costin, unde vĕzù că braţele tot i se mișcau.

— Ei, ei dat-o? il intrebâ acesta mulţumit.

— N'am dat-o... Mi-a fost rușine...

— E!.. ce copil ești! Hai cu mine inapoi!

Il apucâ de braţ și pornirĕ amĕndoi pe acelaș drum, ajungĕnd de astădată pănă la comandantul pieţei și dăndu-i dimisia...

III.

Trecuse dela acest fapt vreo lună și jumĕtate.

Familia d-lui Sterie trăia oarecum liniștită. Fostul locotenent se imbrăcase in haine civile și petrecea foarte retras. Ingrijea de treburile părintești cari erau acum toate pe măna lui și, ca și mai nainte, vorbea rar și simplu.— Costin voia să se ţie de cuvĕnt și să i dea pe Ana. El insă pretexta doliul familiei și ruga să se lase pe mai tărziu nunta. Vedea pe fată des și părea totdeauna mulţumit c'o vede. Lumea toată se 'ntălnea cu dĕnsul și-l saluta, ii vorbea fără cel mai mic semn de dispreţ, ba, dincontra, cu respect. — Ai lui insă simţeau că e ceva in firea lui adăncă care-l roade zi cu zi. Mamă-sa mai cu seamă, care-și avea odaia zid in zid cu a fostului locotenent, istorisea fetelor in fiecare dimineaţă că a auzit pe Mitică plimbăndu-se mai toată noaptea prin casă, că el stă mai mult cu lampa aprinsă și nu știu ce tot scrie, că in cutare noapte a tușit de cu seara pănă dimineaţa...

Ele il observau căteşi patru, şi, fără să bage el de seamă, il ţineau seara pănă pe la 1 sau 2 după miezul nopţii, spre a-l osteni şi a-i scurta din veghere. Intr'o zi, mamă-sa, vĕzĕndu-l atăt de trist şi de singur in mijlocul lor, ii zise rugăndu-se de el:

— Doamne, mamă, de ce nu mai eşi şi tu la cafenea; mai intălneşti doi oameni; mai schimbi o vorbă.... Ia, căt iţi pare, tot te mai iei.

— Bine zici, zĕu — adaose el. Să es!

Era un fapt positiv, că nu mai avea voinţă. Făcea tot ce-i ziceau surorile sau mamă-sa, fără să discute.

Eşì, in adevĕr. Se duse la cafeneaoa unde avea obiceiu să meargă şi mai inainte.

Aci era o grămadă de lume care istorisea şi judeca mereu cele din resboiu. Unul, care se credea mai pehlivan, plăngea soarta bieţilor soldaţi cari sufereau din pricina neroziilor administraţiei şi a vitregiei guvernului; un altul trăntea zarul de table răcnind intr'o limbă neinţeleasă:

— Una-patru; duşes; să nu dai dubla că m'ai măncat fript; epiec, bravo, nene Iancule!..

Un al treilea citea «Rĕsboiul» in gura mare, comentănd fiece frază după cum il tăia capul şi uităndu-se pe deasupra ochelarilor spre a vedea efectul ce-l producea.

Sterie se strecurâ pe lăngă toţi şi se duse in odaia unde era biliardul. Aici, un ofiţer de intendanţă şi cu grefierul tribunalului jucau chegle.

Ofiţerul era unul din acei oameni, fără numĕr in lumea aceasta, cari hămăesc toată zioa şi verzi şi uscate, fără nici o seamă de ce spun. Cum vĕzù pe Sterie:

— E he!.. bună vremea, neică!..

— Bună zioa, ii rĕspunse acesta.

— Da bine, nene, ne dăduşi cinstea pe ocară, bat-o dumnezeu de treabă!

— Cum?.. intrebâ Sterie incruntat.

— Ei, asta-i acuma: mai faci pe afurisitul. Turcii ne omoară, şi d-ta cu dimisia in proţap la divisie. Bravo treabă!...

Primprejurul biliardului mai erau căţiva gură cască, care incepurĕ a ride cu hohot. Ofiţerul vĕzĕnd că are succes urmâ:

— Zi..... căt era pace, treburile mergeau bine: leafa, leafă; sabia hodoronca tronca pe uliţe, — şi căt venì pustiul de rĕsboiu, la dimisie, nene Sterie!..

Fostul locotenent sta ca de stăncă. După căteva minute după ce tăcuse ofiţerul, el se mişcâ din loc, rostind incet şi lung:

— Aşa-i.... şi eşì.

Adoa zi cănd intrâ femeea să-i facă focul, fostul locotenent era căzut in mijlocul odăii, intr'un lac de sănge. Se impuşcase.

DUILIU ZAMFIRESCU.

C. L. XX. — I. 23,626

SATIRA VIII

Cu mintea ameţită de-a lumii gălăgie
De mult nu mai cetisem cărţi de filosofie.
Dar eri, avĕnd o oară de linişte mai mare,
Pe-o scriere elină dădui din intămplare
Ce cuprindea expuse sistemele mai toate
Prin care inţelepţii cei din antichitate,
In tainele naturei să intre incercănd,
Fantastici universuri clădeau in al lor gănd.
Ce vastă 'nchipuire! Ce-adăncă 'nţelepciune!
Cetesc de moarte, viaţă ş'a ei deşertăciune,
De zei, de nemurire, de chipul nimerit
In scurtul sbor prin viaţă să treçi mai fericit,
De orice taine firii ĕi place să le-ascundă
Şi 'n care minţii noastre nu-i dat ca să pĕtrundă! —
Lăsănd pe filosofii cu prea aspră morală
M'opresc la Aristippus şi vesela sa şcoală.
Amabilă doctrină! N'ai altă datorie,
Nici are 'nţelepciunea o altă temelie
Decăt numai plăcere şi numai voluptate;
Nu trebui cu mĕsură puterile cruţate,
Nici la zioa de măne cumva să te găndeşti,
Ci numai desfătării de astăzi să trăeşti. —
Oprindu-mĕ 'n lectură, găndesc ce-ar devenì
O ţară 'n care aceste principii ar domnì:
Cum ar fi şcoală, oaste, familie, dreptate,
Religie, pe această doctrină 'ntemeiate...
Dar eată că naprasnic plăcuta mea visare
O turbură de-afară un svon, un sgomot mare.
Vai! Clopotele toate de la biserici vin
Să-mi spuie că din lume se duse un creştin.
Aştept să inceteze, dar ele cu 'ndărjire
Nici intr'un chip nu lasă răgaz l'a mea găndire;

Suspin adănc şi cartea frumoasă din vechie
O 'nchid la Aristippus şi şcoala lui hazlie,
O pun la loc, căciula pe frunte mi-o indes...
Dar nu apuc din curte in uliţă să es
Şi dau de 'nmormĕntare: Vreo zece sdrenţeroşi
Desculţi, cu nări umflate şi cu obrajii roşi
De multă bĕutură, duc prapuri şi fănare;
In urma lor merg alţii, purtănd colacul mare
Cu luminări in juru-i; apoi vine-un vlădică
Cu doi băeţi ce poala la spate ĕi ridică
Şi patru sau cinci preoţi; aceştia zimbesc
Cănd la colacii proaspeţi şi prescuri se găndesc
Tind nasul să miroase cum dulce aburează
Şi plini de mulţămire lungi barbele-şi netează.
Ear cănd ridică braţul spre binecuvĕntare
Se vĕd la testemele ascunse 'n buzunare.
Sicriul ĕi urmează: fiind descoperit
Uşor pot recunoaşte pe un bĕtrăn sgărcit
Care, vecin cu mine, trăis' un veac de ani,
Muncind ca să-şi adune grămezi de pungi de bani,
Pe masă zilnic toate intinse să le vadă
Şi sara la culcare să le incue 'n ladă.
Acum la douĕ rude, un vĕr şi o nepoată
Va trece neatinsă averea asta toată.
Ia vezi-i cum urmează sicriul de voios,
Chiar aparenţa tristă le este de prisos:
Plin de 'ncăntare-i vĕrul, ear dulcea nepoţică
Din vreme 'n vreme galiş privirile ridică
Spre-un tĕnĕr ce alături mergĕnd, ĕi tot zimbeşte
Şi nu ştiu ce 'n ureche cu dragoste-i şopteşte...
Ce insemneaz' aceasta? şi preoţi şi vlădici
Şi rudele deaproape şi public şi calici,
Toţi veseli?... Mi se pare — mĕ ierte Dumnezeu! —
Că serioşi sunt numai cel din sicriu şi eu!
Cum voi, mireni şi clerici ce-aşa voios păşiţi
Vĕzĕnd alături mortul, la moarte nu găndiţi?

Cu zimbetul pe buze, cu nesărate glume
Priviţi la pasul mare din asta 'n ceea lume?
Cum, oamenii de astăzi prin care mĕ găsesc,
Aşa sunt? — Insă iute pe frunte mĕ lovesc
Şi-mi zic că Aristippus la noi putea să ştie
In practică cum ese a sa filosofie:
«Petrecerea de astăzi să fie căt de mare
Ear pentru ce-a fi măne deplină nepăsare.»
Sau poate nu e astfel? Un june-abie trezit
Ce-odată sau de douĕ pe-o fată a zărit,
Vorbind un sfert de oară cu ea intr'un salon,
Sau intr'un bal spre zioă jucănd un cotilion,
Nici vrea s'aştepte bine musteaţa să-i resară
Ci fără de zăbavă se duce să o ceară.
Ear dĕnsa grabnic, grabnic primeşte bucuroasă,
Visănd cum o să-i şadă cununa de mireasă
Şi cum or să-i admire bogata ei beteală
Şi rochea cea albă şi 'ntreaga sa găteală:
Dar dacă tinereii cu minţile uşoare
Iau drept simţiri profunde capriciuri trecĕtoare,
Găndesc oare bĕtrănii mai mult, ei ce ştiu bine
Ce-i o gospodărie şi căt de greu se ţine;
Ei ce cunosc că viaţa căsătorească toată
De-oparte-i şi de alta o jertfă necurmată?
Nimica! — Şi părinţii ca fiii, mulţămiţi
Că de-a-şi ţine duduca in casă sunt scutiţi,
Zic *da!* cu voie bună şi hai la cununie
Cu scripcă şi cu cobză, ce-o fi in urmă, fie!
Ear dacă Jsaia cu bine au jucat
Ş'o lună, douĕ, patru au ris şi s'au primblat
Ş'in birja cea mai bună c'un Rus bălan şi gros
Au visitat tot tărgul, gonind in sus ş'in jos,
Deodat' insurăţeii vĕd cu nemulţămire
Că, pe lăngă plăcere mai e ş'indatorire;
Că dragostea ce-atăta de-adăncă au crezut
Tot astfel cum venise, in grabă a trecut;

Curĕnd mai bagă seama că in căsătorii
Se 'ntămplă neplăcerea să vie şi copii
Ce zisa noaptea ţipă şi urlă indrăciţi
Şi trebue cu grijă păziţi şi dădăciţi,
Ba chiar chemat un doftor cănd este vre-o boală,
Că trebile aceste se fac cu cheltueală...
Cum să nu se căească atunce amĕndoi
Că s'a 'ncărcat cu-atăte miserii şi nevoi? —
Ce-i de făcut? Deoparte şi alta fiecare
Pentru necasul vieţei işi cată compensare
Şi o găsesc deplină pe lăngă juni şi june
Ce le aduc plăcere făr de amărăciune.
Dar ei, trăind in ceartă, mustrări şi in scandal
Se inţeleg odată să dea la tribunal
Hărtie ca să curme această legătură
Ce dragostea cea vechie o prefăcuse 'n ură.
Un an de vĕduvie de trece, fiecare
Inchee 'n altă parte o nouă 'nsurătoare
Cu-aceeaşi voie bună ca şi la inceput
Şi par'că cununia ei n'ar fi cunoscut.
Ca 'n viaţa conjugală, aşa 'n orice privinţă
Aceeaşi fluturare, aceeaşi uşurinţă!
Moşia ce părinţii păzise cu durere
In grabă se topeşte in flacări de plăcere.
De-i mustri: «Ai dreptate, ei iţi respund intr'una
Dar ce să fac, iubite, să n'am birjă cu luna?
Iţi jur că am dorinţă să fac economie
Dar, spune, n'am nevoie de cai de călărie?
Acum cănd vine vara şi pleacă toţi, se poate
Să nu mĕ duc ca alţii să-mi cat de sănătate?
Imi zici că n'am bani, insă găsesc să mĕ 'mprumut.
Eu am un tĕnĕr jidov, băiat discret, tăcut
Care, dacă mĕ 'ntărziiu, nu strigă că-i scandal
Ca alţii, ci amabil, el pune 'n capital
Dobănda neplătită şi dăndu-mi bună pace
Din vreme 'n vreme numai sinetul ĕl preface.

Dar când zioa fatală prea răpede soseşte
Şi cămătarul spune: destul, deacum plăteşte,
Dă-mi capete, dobăndă, procentul pe procent
Şi taxele şi timbrul, n'aştept nici un moment
De tot, pănă la birje, făcĕndu-ţi socoteală
Ba ăncă te şi mustră că n'ai pic de morală,....
Ce groaznică schimbare! Cum stai de umilit!
Ear fostul bun prieten ce mult s'a fudulit!
Noroc c'al nostru june cu sprintena sa fire
Nu merge cu căinţă la disnădejduire.
Când intr'o zi se vede vĕndut şi ruinat
El işi cunoaşte drumul: se duce drept la stat
Şi plin de sumeţie ĕi cere-o funcţiune
Distinsă, ca să aibă emolumente bune,
Să fie cât se poate mai 'naltă 'n ierarchie
Ca vază şi onoruri din orice părţi să-i vie;
Abie dac' ar admite a fi prefect, primar
Căci el ar vrea ministru plenipotenţiar.
Curĕnd, curĕnd — nu-i vorbă — dă nasul mult mai jos
Şi-i mulţămit, la urmă, c'un osişor de ros.
Aşa pentru o scurtă şi sarbedă plăcere
S'aruncă tot in ripă: posiţie, avere
Ba ăncă şi onoare ades, şi sănătate.—
Aceste obiceiuri din vieţele private
Trec negreşit intocmai prea lesne şi fireşte
La modul cum intregul popor se cărmueşte.
Ministrul, dacă simte nevoie de o lege
Pe-un scriitor ĕl chiamă, zicĕndu-i: fă şi drege
Ce poţi şi pănă poimăni dă-mi gata un proiect
Despre cutare lucru, bun, practic şi complect.
Cinovnicul se pune atunci pe cercetat
Acest obiect in Franţa cum este regulat
Şi dând de-o legiuire oricare, bună, rea
De astăzi sau din veacuri trecute, el o ia
Şi tălmăcind-o 'ntocmai cum mintea ĕl ajută
La zioa hotărită o dă gata făcută.

Ministrul in deobşte la ea nici mai priveşte
Ci astfel precum este in Camer' o trănteşte,
Ce-or vrea din ea să facă slăviţii deputaţi.
Alunecănd prin secţii şi pe la delegaţi
De este complicată sau numai de-i cam lungă
Chiar făr' a fi cetită se 'ntămplă să ajungă
In plină Adunare unde o şi votează
Cei mulţi fără a şti bine măcar de ce tratează.
Aşa 'ntr'o dimineaţă, dup'un fantastic sbor
Vezi promulgată-o lege intreagă 'n Monitor
Ce poate 'n altă ţară e foarte potrivită
La noi insă e numai hărtie măzgălită.
Dar in această treabă e nostim şi ciudat
C'acei ce-au făcut legea, votat şi promulgat
Petrec şi rid cu toţii de lucrul ce-a eşit
Par' că pe-un bun prieten ei ar fi păcălit.
Tot astfel procurorul, cănd pe vr'un condemnat
Nu-l are la 'ndemănă să-l puie la păstrat
Şi scrie prefecturei pe larg şi pe intins
Cum e la chip fugitul ce trebueşte prins.
Prefectul, drept urmare l'asemenea hărtie
Ordon' o circulară la subprefecţi să scrie,
Ca ei, de află 'n plasă, persoana vinovată
S'o prindă şi sub pază pe loc să o trimată.
După vr'o lună, două aceşti funcţionari
Cetind pororunca 'naltă şi ei scriu la primari
Ca să urmeze 'ntocmai, ş'apoi se linişteso.
Intr'un tărziu primarii, adresa de-o citesc
Cu linişte deplină dau ordin la notar
Să puie apostiliul că n'au dat de tălhar,
Cu-aceasta in archivă lucrarea se infundă
Ear hoţul nici nu are nevoie să s'ascundă.
Ba dese ori se 'ntămplă că chiar acel ce scrie
Că in comună nu e tălharul, — el să fie
Acel la inchisoare de Curte condemnat
Şi pentru care atăta cerneală s'a stricat.

Ear de cumva se află această intămplare
Prefectul, subprefectul, primarul fac haz mare,
Ministrul, procurorul şi toată lumea ride
Şi fără vre-o urmare dosarul se inchide.
Cu-această rănduealā merg trebile obştepte
Căci nicio trebuinţă slujbaşul nu simţeşte
Să-şi dea vre-o osteneală, să puie vre un zel
Pentru afaceri care nici nu-l privesc pe el.
Nepăsător de toate, cinovnicul oricare
Mai mic, sau mai de seamă, chiar păn la cel mai mare
In timpul căt slujeşte, nu rumegă alt gănd
Decăt să puie măna pe leafă mai curĕnd :
O leafă presurată c'o glumă, douĕ bune
Apoi la bĕtrăneţe să intre 'n pensiune
Să spue cum odată a ris ş'a păcălit,
Eată principiul mare de care-i stăpănit.
E neplăcut, de sigur, să fii morocănos
Dar oare nu e bine şi nu e de folos
Ce-i serios in sine de glume a disparte
Şi pentru amĕndouĕ a face dreaptă parte,
Căci sunt simţiri pe lume şi sunt idei măreţe
Ce jertfe-ţi cer pe drumul intregei tale vieţe!
Asa ziceau betrănii, — dar cine ştie poate
Că filosofii practici de astăzi au dreptate.
O zi e mare lucru cu bine să trăeşti,
Deci trebile incolo, private şi obşteşti!
Ce-atăta cugetare? Boli, moarte, sărăcie
Şi muncă şi durere, şi griji şi datorie
Orice nu e plăcere, orice cuvĕnt amar
Fiind netrebnic trebui şters din vocabular.
Morala-i, din junie şi păn' la bĕtrăneţe
Să te injugi cu aceste noroade şugubeţe,
Alcătuind cu dĕnşii un mare cerc de-amici
Toţi ai lui Aristippus voioşii ucenici!

IACOB NEGRUZZI.

Trifeşti August 1885.

AGIUL SI POLITICA NOASTRA MONETARA

VI

(sfîrşit)

Să vedem acum care e situaţia insaşi a fiscului in asemenea stare. Toate veniturile inscrise in budgetul statului se vor percepe numai in monetă naţională inferioară. Dar statul nostru are o foarte insemnată datorie publică, stipulată expres in aur. La aceasta trebueşte să servească o anuitate de peste 44 milioane franci in aur. Apoi statul nostru mai este şi un *mare importator* de produse străine, pe care nu le poate găsì in ţară. Furnituri şi cumpĕrări, cifrănd cu milioane, trebuesc făcute in străinătate şi prin urmare trebuesc a fi plătite in monetă internaţională — astăzi numai aurul.

Să nu mai vorbim de nenumĕratele trebuinţe de tot soiul pe care comunele,[1]) judeţele şi alte servicii publice de binefacere, de cultură etc. trebue şi ele să le satisfacă prin import.

Să alcătuim un tablou, foarte moderat, de acele sume care in starea actuală se plătesc anual ca agio numai de principalele servicii centrale ale statului nostru.

Să facem douĕ calcule, unul pe 15 % adică sub agiul de astăzi, şi altul pe 20 % agio la care curĕnd putem ajunge.

[1]) Singură comuna Bucureşti trebue să servească o anuitate de circa 2,000,000 in aur la datoria sa.

Statul trebue să plătească numai ca agio socotit cu

		15 %	20 %
1. La anuităţile datorii publice stipulate anume in aur care fac anual fr. 44,089,326 [1]) . . .	Lei	6,633,398 —	8,817,865
2. Direcţia căilor ferate plăteşte agio: a) Economatul la furnituri plătibile in aur de circa 4,000,000. b) Construcţiunile la material introdus circa . . . 2,000,000 la o sumă de cel puţin 6,000,000 fr.	Lei	900,000 —	1,200,000
3. Direcţia regiei tutunurilor şi sării la marfa şi materialul importat . . .	„	150,000 —	200,000
4. Direcţia timbrului şi monetăriei, (material, maşini) cel puţin.	„	15,000 —	20,000
5. Ministerul de externe (serviciul diplomatic circa 1 milion lei)	„	150,000 —	200,000
6. Ministerul de rĕsboiu (echipamente, muniţiuni şi fortificaţii) cel puţin .	„	320,000 —	400,000
7. Ministerul cultelor şi instrucţiunii publice (burse, subvenţii, capele), 8. Ministerul justiţiei şi alte ministere cel puţin agio pe an	„	15,000 —	20,000
Fac	Lei	8,183,398 —	10,857,865

[1]) Cifra acestor anuităţi o luăm din «Expunerea situaţiei tesaurului public» la 30 Sept. a. c. 1885 şi insemnăm aci numai acele datorii publice ce urmează a fi plătite in aur. D. ministru al financelor arată la pag. 31 pentru viitorul an bugetar următoarele anuităţi:

«Incheiănd această expunere, reproducem aci tabela situaţiei imprumu-«turilor noastre compuind *datoria publică* la finele anului financiar 1885—1886:

Imprumuturi	Capital nominal garantat	Anuitatea pe 1886-87
»Stern Brothers	22,889,437 03	2,059,850 —
«Oppenheim.	31,610,500 —	3,048,100 —
«Calea ferată R. I. S. .	51,535,640 —	3,685,173 —
« » Iaşi-Ungheni	3,770,215 —	228,657 24
«Renta perpetuă 5% 1875	44,600,000 —	2,230,000 —
«Obl. de stat 6% C. F. R.	237,500,000 —	14,678,450 —
«Renta amortisabilă 5%.	250,948,500 —	14,058,996 50
«Obl. de stat 5% C. F. R.	47,948,000 —	4,100,100 —»
Prin urmare totalul anuităţilor datoriei publice plătibile in aur este		Franci 44,089,326.74

Aceste sume enorme statul nostru trebue să le acopere din resurse noue peste venitul sĕu normal bugetar. El trebueşte să creeze noue imposite şi in schimbul lor nu poate infiinţa *niciun nou serviciu*, nici poate aduce vreo ameliorare a actualelor servicii publice, ele nu sunt o *productivă alocare* pentru naţiune. Aceste sume sleiesc pur şi simplu puterea contribuitoare a ţării fără a avea nici oaltă menire decât ca să fie aruncate in vasul fără fund al Danaidelor — agio.

VII.

Această stare de lucruri este destul de gravă şi trebue să căutăm fără intărziere a o indrepta. Căci continuănd pe calea apucată, sau mai primind ăncă vreo lovitură duşmănească din afară, ajungem la o catastrofă economică şi financiară.

Noi suntem de părere că ăncă mai este timp de a insănătoşa circulaţiunea noastră şi vom indica pe scurt mijloacele ce noi credem că ne vor duce la ţel.

Succesul lor va atĕrna neapĕrat in mare parte dela priceperea şi dibăcia cu care vor fi aplicate.

Ele sunt de două ordine. Unele trebuiesc luate direct de Stat şi celelalte privesc indeosebi pe Banca noastră naţională.

Statul mai intăi trebue să declare *etalonul de aur* de unic etalon al sĕu şi imediat *să retragă din circulaţie toată moneta sa reală de argint*. Din cele 47,700,000 lei, bucăţi de 5 lei de argint trebue să vĕnză cel puţin jumĕtate ca brut metal, cu o pagubă de 20%, substituind in locul lor circa 24 milioane monetă de aur in circulaţia ţării.

Iar cealaltă jumĕtate de aproape 24 milioane trebue să fie prefăcută in *monetă divisionară*, fie că s'ar bate in monetă măruntă de 2 lei şi 1 leu, fie că s'ar lăsa in circulaţie aşa precum este, insă s'ar declara monetă divisionară avĕnd *putere liberatoare numai pănă la suma de 50 sau 100 lei.* In realitate această monetă şi aşa nu este un ban real,

valoarea ei intrinsecă ca metal nu representă decât circa 4 lei astăzi.

Credem că pentru o ţară cu populaţiune rară, relativ săracă şi mai ales agricolă, cum este a noastră, o circulaţiune de monetă divisionară de $10^1/_2$ lei pe cap nu ar fi prea umflată şi că este loc la noi pe lăngă 30,500,000 lei monetă divisionară bătuţi pănă astăzi, ăncă pentru vreo 24.000.000 lei monetă divisionară, abstracţie făcĕnd de imprejurarea că forma monetei noastre mici de 2 lei şi 1 leu o face capabilă a se introduce in parte şi in circulaţia ţărilor mai din resărit, cum nu este capabilă a se introduce moneta de 5 lei.

Apoi Statul trebueşte să plătească, earăş imediat, intreaga sa datorie de circa 26,000,000 lei, pe care a contractat-o la cetăţenii sĕi in forma *Biletelor ipotecare*, şi să retragă din circulaţie biletele Băncei naţionale emise ca echivalent. Să desfiinţeze acele bilete ale Băncei şi să redea circulaţiei naţionale *26 milioane lei in aur* in locu-le.

Este onest şi leal ca Statul să plătească astăzi inapoi cetăţenilor sĕi imprumutul forţat pe care la 1877 a fost silit de imprejurări a-l face la ei şi pentru care atunci promisese chiar o dobăndă de $10^0/_0$ precum şi restituirea capetelor după 4 ani.

Renta ce s'ar emite de către Stat spre stingerea acestei datorii cătră ţară, se va rĕscumpĕra şi anula la rândul ei in termine scurte prin vĕnzarea treptată a acelor domenii care au fost afectate ca ipotecă pentru biletele ipotecare.

Indată ce statul prin această operaţiune ar anula 26 milioane din biletele Băncei s'ar ameliora deja alcătuirea circulaţiei noastre actuale in două priviri. Pe de o parte in locul biletelor Băncei ar intra in circulaţia ţării 26 milioane lei in Caroli de aur, iar pe de altă parte totalul volumului biletelor Băncei ar fi redus dela 100 milioane lei la 74 milioane lei, cu aproape a patra parte. Ca mĕsură paralelă să se ridice imediat dreptul Băncei de a emite bilete de 20 lei. Volumul actual al acestei specii de bilete aflătoare in circulaţie este cam 30 milioane lei. Banca va fi autorizată a

emite bilete numai dela 100 lei in sus, spre a vincula astfel in circulaţia internă Carolii de aur.

Prin aceste două măsuri Statul ar lua asupră-şi următoarele sarcini:

1° La vĕnzarea celor 24 milioane lei monetă reală de argint, ca brut metal, el ar trebui să sufere o perdere de 4.800,000lei sau cel mult . . . . 5,000,000 lei

2° Spre a rescumpera biletele ipotecare i-ar trebui alte . . . . 26,000,000 lei

Fac total 31,000,000 lei

Spre a dispune imediat de 31 milioane lei efectiv, el ar fi silit a contracta un imprumut nou de rentă amortisabilă.

Acest imprumut ar fi:

cu o emisiune de 92%, *in nominal* de . . 33,480,000 lei—
iar cu o emisiune de 90%, in nominal de . . 34,100,000 lei—

In casul cel d'intăi anuitatea cu 5% ar face lei 1,674,000, iar in casul al doilea ea ar fi de lei 1.705,000.

Cu aceste cifre ar trebuì să se impovăreze budgetul anual.

Puneţi alături sumele ce fiscul trebue să le arunce astăzi in olocaustul agiului. Peste 8 milioane astăzi şi măine poate peste 10 milioane.

Iar cu sumele ce sacrifică astăzi fiscul pentru agio circulaţia ţării *nu* se insănătoşează şi datoria biletelor ipotecare remăne datorie.

Căt priveşte *Banca naţională* ea trebue să fie obligată a-şi schimba fundaţiunea. Biletele ce ea scoate să fie fundate *exclusiv pe aur.*

Primul pas spre ajungerea acestui scop va fi deja făcut prin reducerea volumului biletelor sale la 74 milioane. Acestora le-ar corespunde de indată o fundaţiune in aur compusă din cele 24 milioane in aur aduse de Stat şi date Băncei in schimbul jumĕtăţii monetelor reale de argint care se găsesc astăzi in pivniţele Băncei. Banca naţională ar pune acest aur in locul argintului şi ar mai avea ăncă argint numai circa 9 milioane in monetă divisionară. Pe acest tesaur s'ar

funda cele 74 milioane bilete aflătoare in circulaţie. Fundaţia statutară la 74 milioane ar fi 24.800,000 lei in aur.

Dar noi suntem intim convinşi că o emisiune de 74 milioane lei bilete este ăncă prea mare faţă cu trebuinţele adevĕrate ale actualei noastre stări de desvoltare economică, şi credem că 60 milioane este maximul lor volum justificabil.

Nu intră in cadrul acestei lucrări să facem o mai amănunţită expunere a principielor după care trebueşte să fie guvernată o Bancă de emisiune. Pe noi ne preocupă gestiunea Băncei noastre naţionale numai intru atăta, intrucăt biletele sale in virtutea privilegiului Băncei fac parte din circulaţia noastră naţională.

Şi de aceea ne mărginim numai a indica foarte pe scurt raţiunile care ne fac pe noi a crede că o emisiune de 60 milioane lei bilete ar fi indestulătoare, iar prisosul vătămător. Cei familiarizaţi cu materia vor inţelege pe deplin raţionamentul nostru.

Prin firea sa chiar o Bancă inzestrată cu privilegiul emisiunii de Bilete nu poate acorda *Credit de capital*, ea poate acorda numai *Credit de plată*. Inlesnirea de capitaluri intră in căderea altor institute de credit. De aceea scadenţele la o Bancă de emisiune trebuesc să fie foarte scurte şi dobănda este din principiu variabilă, forţănd prin urcarea scontului răpedea reintrare a fondurilor.

Din rapoartele publicate de Banca noastră naţională vedem insă că tocmai acele efecte care prin natura lor sunt unicele proprii a constituì un bun portofoliu pentru o Bancă de emisiune, adică *efectele comerciale*, in gestiunea Băncei noastre sunt covirsite de scontul Efectelor Creditelor Agricole şi de Lombard.

Găsim in ultimul raport pentru anul 1884, următoarele cifre:

1. Efectele comerciale scontate:

Sold din 1883	7.267.759 Lei
Admise in cursul anului 1884 . . .	34.181.562 „
Total	41.449.332 lei

Sold la 1 Ianuarie 1885—7.333.989 Lei.

2. Efectele scontate ale Creditelor agricole:

Sold din 1883	3.340.321 Lei
Scontate in anul 1884	32.982.475 „
Total .	36.322.796 Lei

Sold la 1 Ianuarie 1885—8.444.798 Lei.

3. Lombardul:

Sold din 1883	27.836.528 Lei
Imprumuturi in 188	76.965.605 „
Total . . .	104.702.133 Lei

Sold la 1 Ianuarie 1885—19.662.254 Lei.[1])

Un astfel de portofoliu şi o astfel de acoperire pentru biletele emise, noi credem că periclitează circulaţia noastră naţională, căci face atĕrnător banul, acest mĕsurător obştesc

[1]) Pe când lucrarea de faţă se afla sub teasc a apărut şi raportul pentru anul 1885. Din el resultă că operaţiunile Lombardului s'au redus puţin in cursul acestui an, dar s'a sporit încă şi mai mult scontul efectelor Creditelor Agricole, iar efecte comerciale au fost scontate şi mai puţine decât in anul premergĕtor.

1. Efecte comerciale:

Sold din anul 1884	7.333.989 Lei
Admise in anul 1885	30.652.051 »
Total	37.983.040 Lei

Sold la 1 Ianuarie 1886. 5.519.233 Lei.

2. Efecte scontate ale Creditelor agricole:

Sold din 1884	8.444.798 Lei
Scontate in anul 1885	46.989.057 »
Total	55.433.855 Lei

Sold la 1 Ianuarie 1886. 10.293.529 Lei.

3. Lombard:

Sold din 1884	19.662.254 Lei
Imprumuturi 1885	51.063.445 »
Total	70.726.699 Lei

Sold la 1 Ianuarie 1886. Lei 16.402.118.

al tutulor valorilor şi de care cu toţii ne slujim, il face atĕrnător de buna sau reaua administraţiune a Creditelor Agricole, de recolte şi de preţurile lor, iar, prin lombard exagerat, chiar şi de financiarea diferitelor soiuri de efecte publice pe care Banca le-a lombardat.

Căt priveşte indeosebi Creditele agricole noi credem că inglobarea acestora in gestiunea Băncei naţionale constitue o greşală.

Lichidarea efectelor agricole este prin firea sa legată de anumite epoci ale anului. Agricultorul poate plătì numai cănd vinde recoltele sale şi dacă va fi forţat să lichideze obligaţiunea sa mai inainte va fi ruinat şi el şi creditorul sĕu. Expedientul inventat ca o indeplinire goală a formei, că adică, la terminul scurt prevĕzut de statut, se primeneşte iarăş şi iarăş obligaţiunea scrisă pănă la epoca adevĕrată a plăţii reale, — nu schimbă intru nimica natura proprie a acestor efecte. Ele nu pot constituì un portofoliu destoinic pentru a baza pe el şi a pune in circulaţie bani fiduciari.

Dar Creditele noastre agricole n'ar avea altfel capitaluri indestulătoare spre a alimenta agricultura noastră! Apoi sunt alte mijloace spre a le procura capital, o Bancă de emisiune n'are nici menirea nici permis nu-i este a inlesnì capitaluri ce lipsesc — pentru simplul cuvĕnt că ea insăşi nu le are.

Biletele ce emite o Bancă de circulaţie sunt *poliţe* — *părticele* din acele poliţe pe care ea le posedă in portofoliul sĕu. Biletele ei insă sunt plătibile *a vista* şi deaceea portofoliul pe care se bazează trebueşte să aibă scadenţe scurte şi să ofere putinţa unei grabnice realizări, cum n'o ofere poliţa unui agricultor.

Aceste adevĕruri s'au căştigat pentru ştiinţă prin experienţe destul de scump plătite, şi deacea trebuieşte să fim nu numai neincrezători, dar chiar să ne ferim hotărit contra unor alcătuiri contrare care ar pretinde că s'au inventat la noi in materie de credit public.

Noi credem că in materie de organisaţie a creditului public, in care noi suntem abia incepĕtori, vom face mai

bine dacă vom urma preceptele celor cu experienţe bogate şi seculare. Jocul este prea primejdios.

Dacă Băncile fruntaşe de emisiune ale ţărilor mari refusă scontul efectelor agricole, să facem şi noi deocamdată tot astfel şi să desfiinţăm cartelul ce s'a stabilit intre Creditele noastre agricole şi Banca noastră naţională de circulaţie.

Căt priveşte Lombardul, deasemenea credem că Banca noastră naţională a acordat acestui fel de operaţiuni o prea mare intindere.

Şi ne provocăm in această privire la tabelele publicate de distinsul profesor al ştiinţelor de Stat la Universitatea din Berlin d. Adolf Wagner.[1])

Din aceste tabele resultă: că niciuna din Băncele de emisiune fruntaşe astăzi, engleze, franceze şi germane, nu acordă Lombardului o intindere mai mare decăt pănă la $^1/_3$ sau $^1/_4$ faţă de scontul efectelor comerciale. Unele şi cele mai bine guvernate fac lombard ăncă şi mai restrins.

Să urmăm iarăş deocamdată exemplul acestora şi să oprim Banca noastră naţională prin lege de a emite bilete bazate pe lombard in sumă mai mare decăt proporţia de o treime faţă cu scontul efectelor comerciale.

Impunĕnd Băncei noastre naţionale aceste douĕ restricţiuni, ce se impun chiar prin firea bine inţeleasă a unei Bănci dotate cu privilegiul de emisiune, suntem convinşi că cu 60 milioane lei bilete se va putea satisface toate trebuinţel adevĕrate şi serioase in starea actuală a desvoltării noastre economice.

Se face o eroare, credem noi, cănd in discuţiile privitoare la Banca naţională se susţine că prin o sporită emisiune de bilete se eftenesc banii la noi şi că aceasta ar fi un puternic stimulant pentru intreprinderi noue in ţară.

Spre a invedera greşala acestui raţionament intrebăm mai intăi: unde şi care anume sunt acele intreprinderi mari sau mici, la care au dat naştere şi impuls emisiunea

1) «System der Zettelbankpolitik» — pap. 340.

sumei de peste una sută milioane lei bilete de cinci ani incoace şi care nu s'ar fi născut in această ţară fără ajutorul biletelor emise?

Mai adăogăm apoi: intreprinderi noue şi serioase intr'o ţară nu se pot face decăt numai cu ajutor de capitaluri noue, iar capitalul nu se formează altfel decăt in lădiţa fiecărui gospodar ca resultat al producţiunii sale mai mari decăt consumaţia sa. Sporirea mijlocului de schimb, chiar căt de bun să fie el, nu poate mărì cu trăinicie capitalul unei naţiuni.

„If the wealth of a nation could be decupled by a proclamation" zice economistul Petty, iar noi zicem: dacă capitalurile unei naţiuni ar putea fi inzecite prin tipărirea de bilete de bancă, „it were strange, that such proclamations have not long since been made by our governors", — ar fi straniu că n'am inzecit de mult capitalul naţiunii noastre cu ajutorul artei tipografice.

Noi insă mai suntem convinşi că in actuala noastră stare de desvoltare cele mai insemnate puteri de producţiune sunt dirijate spre agricultură, şi că prin urmare sporirea circulaţiei, precum şi inlesnirea creditului sănătos, nu poate conduce la o infinită sporire a activităţii noastre naţionale cum este cu putinţă intr'o ţară cu mare industrie şi mare comerciu; căci activitatea agricultorului in definitiv este cercuită. El dispune de o anumită suprafaţă de pămĕnt, de un anumit soare, de anumite condiţiuni climaterice şi de anumite forţe productive; el nu poate insutì şi inmiì producţiunea sa cum poate face aceasta fabricantul cu ajutorul creditului acordat şi după conjuncturile zilei.

Iar la urma urmelor, in orice ţară, intr'o anumită fasă a desvoltării ei, este trebuinţă numai de un anume volum de circulaţie. Prisosul devine vătămător. — J. B. Say face următoarea comparaţie simplă şi deaceea convingĕtoare:

„Să presupunem un moment că comunicaţiunile inte-
„rioare dintr'o ţară şi starea bogăţiei ar fi aşa incăt ar cere
„intrebuinţarea statornică a o mie de trăsuri de tot felul;

„să presupunem că printr'un sistem comercial oarecare, s'ar „ajunge a introduce in această ţară mai multe trăsuri decăt „se strică in fiecare an, aşa incăt după un an s'ar găsì una „mie şi cinci sute trăsuri in loc de o mie; nu este evident „că atunci se vor găsì cinci sute de trăsuri neintrebuin-„ţate sub diferite şoproane şi că proprietarii acestor trăsuri, „decăt să lase să doarmă valoarea lor, vor căuta mai bine a „se desface de ele care de care mai eften şi că le vor trece „in străinătate spre a trage un mai bun folos?

„Aceste trăsuri sunt numerarul. Nu este trebuinţă de el decăt până la un punct anumit.“ [1])

Conchidem dară şi zicem: pentru adevĕratele trebuinţi ale ţării noastre astăzi o emisiune de bilete până la un maximum de 60 milioane lei este indestulătoare, pentru că la noi lipsesc ăncă astăzi acele mari industrii şi acel mare comerciu care are facultatea şi trebuinţa de a se putea intinde enorm de pe o zi pe alta şi care să poată presenta Băncei de emisiune un portofoliu bazat pe daraveri intinse peste tot globul.

Terminăm acest studiu presentănd in paralelă actuala alcătuire a circulaţiunii noastre naţionale cu alcătuirea ei atunci cănd s'ar admite propunerile noastre.

Astăzi circulaţia noastră se compune:

1.	Bilion	6.000.000 Lei
2.	Moneta divisionara	30.500.000 „
3.	Monetă reală de argint	47.700.000 „
4.	Aur naţional şi străin după apreciarea noastră	20.000.000 Lei
5.	Bilete fundate pe argint	100.000.000 „

Prin urmare 178.200.000 Lei, bani de argint au in faţa lor numai 20.000.000 Lei monetă de aur.

---

[1]) I. G. Courcelle-Seneuil — Traité théorique et pratique des opérations de banque Ed. VI. — Paris 1876 — pag. 199.

După propunerea noastră circulaţia noastră naţională s'ar compune astfel :

1. Bilion			6.000.000 Lei
2. Moneta divisionară cam			54.000.000 „
3. *Moneta reală de argint n'ar circula.*			
4. Moneta reală de aur ar fi in circulaţie.			
a) Străină şi naţionala astăzi in fiinţă după apreciarea noastră	20.000.000 Lei		
b) in locul biletelor ipotecare s'ar fi introdus	26.000.000 „		
c) in locul jumĕtăţii din suma monetei reale de argint ăncă	24.000.000 „		
	Total		70.000.000 Lei
5. Şi bilete ale Băncei naţionale fundate pe aur, carora ar corespunde o reservă de 24 milioane in aur, ar fi in circulaţie			60.000.000 „

Prin urmare am avea 54.000.000 Lei monetă de argint, numai divisionară, faţă cu: 130.000.000 bani de aur.

Biletele emise de Banca naţională, fundate fiind pe aur, ar fi primite in comerciul internaţional şi avĕnd un mai larg cerc in care ar circula s'ar presenta mai rar la ghişet spre a fi rambursate contra sunător.

Circulaţia noastră credem că astfel ar fi insănătoşată şi Agiul ar dispărea.

THEODOR G. NICA.

MIRON COSTIN

(Urmare şi sfirşit).

Miron Costin este un scriitor cunoscut şi apreciat ăncă din secolul al XVIII-lea. Ca să nu ni se zică că doară noi numai facem din Miron Costin un scriitor distins, ne hotărim să aducem aci unele aprecieri, fie in bine, fie in rĕu, ale cătorva scriitori din secolul al XVII-lea şi XVIII-lea.

Şi mai nainte de toţi, ce zice Demetrie Cantemir despre Miron? Opiniunea lui Cantemir, este cu atăt mai precioasă, cu căt ea vine dela fiul Domnitorului, din ordinul căruia ilustrul Logofĕt mare perdù capul sĕu. Apoi e destulă lauda ce-i dă Cantemir, când in «*Descriptio Moldaviae*» il numeşte: «*Accuratissimus Moldavorum historicus*».

Alexius Horany in cartea sa: «Memoria Hungarorum et provincialium scriptis notarum» tipărită la Viena in 1776, aminteşte că *Miron Costin* «*scripsit quoddam opus res Moldavicas mirifice illustrans*» şi adaoge că acest cronicar este numĕrat «*inter optimos Moldavicarum rerum scriptores*».

Şese ani mai tărziu, la 1782, o altă carte tipărită la Lipsca, de *Ludovicus Albrecht Gebhardi*, pomeneşte in «*Geschichte des Reichs Ungarn und der damit verbundenen Staaten*» despre cea mai veche istorie manuscrisă a Moldovei şi laudă grăind despre dĕnsa pe «Marele Cancelar sau Logofĕt Miron».

*

In secolul nostru a scris biografia lui Costin neuitatul Bălcescu in «*Magasinul istoric pentru Dacia*» (Bucureşti, 1845 pagina 138). In această incercare biografică a lui Bălcescu, este mai mult apreciat omul politic, iar scriitorul este neglijat, din causă că Bălcescu nu putuse ăncă citì cronica lui Costin.

Nu aşa in biografia ce ne dete D. M. Kogălniceanu la

inceputul primului tom al *Letopisețelor*. Domnia sa judecă pe *Miron Costin* ca scriitor in următorii termeni:

«Miron Costin ne-a lăsat două scrieri istorice, 1⁰ Cartea pentru descălecatul dintăi al Moldovei.... In această bucată Miron Costin este mai mult decăt slab in privința cunoscințelor clasice; 2⁰ Letopisețul țărei Moldovei dela Domnia lui Aron Vodă și pănă la moartea lui Stefăniță Vodă, cuprinzĕnd in 20 capitole un period de 68 ani a istoriei țărei. Această scriere a intemeiat reputația lui Miron Costin. Stilul sĕu este simplu, nepretențios, vrednic pururea și adesea pitoresc; in această de pe urmă privire, el n'are rival decăt pe Neculcea...»

*

Dintre scriitorii străini, ai secolului al XIX-lea cine a cunoscut mai deaproape pe Miron Costin?

Vaillant in cartea sa «*La Romanie*» (Paris 1844 in 3 volume), carte plină de tot atăte fantasmagorii căt și de bună voință pentru Români, ne probează că nu a cetit cronicele romănești, cănd zice, in tom III pagina 167 că: «*Les chroniques d'Ureche et des deux Miron sont trop arides pour mériter notre examen*».

Mai abil, *Ubicini*, face biografia lui *Costin* in «*Nouvelle biographie générale*» publicată la Paris, in 37 volume, de *Dr. Hoefer*, in editura lui *Firmin Didot frères*, dar, ca unul ce nu a fost citit opera lui Costin, lasă și el la oparte pre scriitor și nu vorbește decăt de «*marele Logofĕt*».

Și mai este de mirare că un Vaillant, un *Ubicini* să nu știe multe despre *Miron Costin*, după ce un bărbat de valoarea lui Șincai nu și-a dat seamă deslușită despre operele acestui scriitor! Șincai, bunăoară, confundă lucrarea lui Ureche cu a lui *Miron Costin* și din citațiunile lui vedem limpede că vestitul analist ardelean nu știa de unde incepe cronica lui Costin (Miron) nici unde se termină.

*

Nu voiu amintì de analisele scurte literare ale Analectelor d-lui Tim. Cipariu, nici de propriile mele lucrări din

1858 şi 1865. Imi va fi permis insă să adaog că aceste incercări au fost deatunci urmate, mărturisit ori nu, de mai toţi cei cari dela 1865 au scris ceva despre cronicele noastre. Nu amintesc aceasta ca să revendic vreun drept, ci ca să se inţeleagă că, dacă erori numeroase sunt in scrierile despre Costini, dela 1865 incoace, acele erori in mare parte sunt a se pune in socoteala mea. Mărturisesc că dela 1865 până astăzi am invĕţat multe ce nu ştiam şi am vĕzut şi vĕd adese căt am greşit in primii ani cănd incepeam a purta un condeiu, doritor de a face bine dar nedeajuns pregătit.

*

Aiurea se va vedea aprecierile noastre speciale, amănunţite asupra fiecăreia din lucrările lui Miron Costin. Aice, pentru a inchide o lucrare, ce poate părea unora prea lungă, ne vom mărginì să arătăm cari sunt caracterele generale ale *operei* lui *Miron Costin*, ce scop urmărit-a acest mare bărbat?

*

Prima şi marea ţintă ce-şi propune Miron Costin, in scrierile sale, este să probeze *latinitatea*, *romanitatea* neamului moldovean, muntean şi ardelean. Pănă şi inaintea unei curţi străine, inaintea Regelui *Ioan III al Polonici*, Miron Costin nu se sfiià de a susţinè, in versuri, teza sa favorită a *latinităţii* Romănului [1])

Era, dealtmintrelea, această credinţă nu numai a lui Miron Costin: un *curent* se formase in ţară in acest sens, de scriitorii anteriori, de Ureche, de Varlaam Mitropolitul, de Eustratie Logofĕtul....

*

A doua notă caracteristică a lucrărilor lui Miron Costin, este, tendinţa lui de-a se ocupa nu numai de evenimentele ţărei sale Moldovene, ci de a imbrăţişa istoria şi a altor pro-

---

[1]) Vezi poemul sĕu polon din 1684, anul emigrării sale in Polonia, după evenimentele dela Domneşti.

vincii românești. Incercarea lui Mihai Viteazul de a unifica cele trei țări românești nu isbutise la 1599—1601, cum nu reuși mai mult Vasile Lupul in dorința sa de-a reunì Valachia la Moldova [1]). Cu toate acestea, toată mișcarea literară din Moldova ne arată tendința la unitate pe calea limbei. Cărțile se tipăriau sub Vasile Lupul și după el, pentru «*tot rodul romănesc*» [2]) și scriitorii ori traducĕtorii adresau «*Cuvĕnt cătră toată semenția romănească*» [3]), ori că grăiau «*tutulor pravoslavnicilor creștini, cari sunt născuți in limba noastră romănească* [4]).

Apoi *Miron Costin* influențat de curentul deja stabilit in Moldova ca și in Muntenia, este scriitorul cel mai *romăn* dintre cei ai secolului al XVII-lea. Poemele sale istorice sunt din această direcțiune.

Și cu toate aceste nimeni mai ingăduitor pentru străini ca Miron Costin. El este in relațiune cu Poloni, cu Italieni, cu Greci... Din aceste relațiuni se folosește intelectualmente, pre când pe de altă parte nu se dădea inlături de-a sporì cu *străini* populațiunea țărei, prin inființare de numeroase *slobozii.*

Făcĕnd aceasta, Miron Costin nu dădea mai puțin ca scriitor și ca Logofĕt mare, semne vĕdite de o deșteptată conștiință națională. Grijitor să păstreze moșnenilor ocinile lor, el era tot atâta neadormit să nu se știrbească Moldovenilor țara lor. In scrierile lui este manifestă această inflăcărată dorință a inimei lui.

De aci vinė chiar mobilul sub care Costin ia in mână condeiul de istoric. *Iubirea de țară* il face cronicar al ei, dar un *patriotism* luminat, impăcat cu iubirea de *adevĕr.* Nimic

[1]) Am aflat două prețioase documente in Archiva statului in care *Vasile Lupu* iși și luase titlu de «*Domn al Moldovei și al Valachiei*» și chiar se servia cu un nou sigiliu cu armele ambelor țări. Aceste frumoase și necunoscute până azi documente, sunt din 1639 Noemvre 1 și 12. Unul e datat din Iași și altul din Focșani.

[2]) *Cartea romănească de pravile* a lui Vasile Lupul, din 1646.

[3]) Dumnezeeasca leturgie a lui Dosoteiu, din 1679.

[4]) Varlaam Mitropolitul Valachiei.

mai duios decăt lupta sufletului lui Miron Costin când se hotăreşte să scrie istoria ţărei sale: «De a incepe osteneala aceasta după atătea veacuri, dela descălecatul intăiu, dela Trajan Impĕratul Rîmului, cu căteva sute de ani peste mie trecute, se sparie găndul (*mens haerat!*); a lăsa iarăş nescris, cu mare ocară infundat neamul acesta de o seamă de scriitori, este *inimei durere!*... Dar «*vicit amor patriae*, cum zicea Lucreţiu, şi Miron ne dete cronicele sale, dorind să ne facă a pricepe, «*cu cele trecute vremi... pre cele viitoare*».

*

Scriindu-şi istoria sa sub boldul *iubirii de ţară*, te ai aştepta ca Miron Costin să-i fie părtenitor neamului sĕu in relaţiunile acestuia cu vecinii. Apoi el insuş s'a rostit neprieten istoricilor cari falsifică adevĕrul: «Nimica nu strică, zice el (pag. 315 T. I) credinţa celor ce scriu letopiseţele ca *făţăria*, când veghe voia unuia şi pogoară lucrul cu hula altuia.»

Deaceea Miron Costin nu se sfieşte de-a spune adevĕrul, cum el ştie, cum şi-l esplică, şi declară că «eu oiu da seamă de ale mele căte scriu». Când narează intămplările dintre Stefan Gheorghe şi Vasile Vodă, Miron Costin zice: «Noi măcar că am fi datori cu pomenire lăudată mai mult lui Stefan Vodă, dela care multă milă am avut, decăt dela Vasile Vodă dela care multă urgie părinţii noştri au petrecut, eară *dreptatea* socotind, nu pot scrie intr'alt chip» (pag. 315, T. I.).

Şi in adevĕr Costin s'a ţinut de cuvĕnt mai totdeauna şi a scris, cum zice insuş: «nu in pisma cuiva, ci precum s'au intămplat, *cu adevĕr*», adică «*sine studio et ira*», cum zicea Tacit. Dacă arare ori el a alunecat, a fost sau din *neştiinţă de adevĕr*, sau pentrucă cum zice insuş: «*nu sunt vremile sub cărma omului, ci bietul om sub vremi!*» (pag. 304), *L'homne s'agite et Dieu le mène*» zice Bossuet.

*

Sub *vremi* era Miron Costin... Cine se poate sustrage deplin dela mijlocul sĕu social? Costin a primit multe scăderi

ce am avea de-a constata in *omul scriitor*. Bună oară unele credinţi superstiţioase şi o doză cam prea mare de fatalismu. Aşa el zicea că «*cu anevoie este fiecăruia a se ferì de ce este să fie!*» şi că «Găndul omenesc e neştiutor de sine la ce merge şi la ce intămplări soseşte» (266).

Tot *mijlocului social* vom imputa şi oarecare *bigotismu* al lui Miron Costin. Nedemne de el sunt bună oară şirurile in care socoteşte de rĕu pre Vasile Lupul, pentrucă şi-a mă-ritat fata după Radzivil, «*om de lege Calvinească... scornită de un popă de Flandria, de sub ascultarea Popei Rîmului, peste legăturile săboarelor cu multe minuni dumnezeeşti legate*». (pag. 284).

*

Stilul lui Miron Costin e superior celui al lui Ureche şi al lui N. Costin. Frasa este uneori obscură, dar aceasta mai adese din causa greşitei punctuaţiuni cum s'a tipărit pănă astăzi. Uneori şi din causa *inversiunilor* cari au dispărut din limba de azi, sub influinţa fatală a limbei franceze. Zicem *fatală*, căci dacă frasa scurtă, tăiată, convine unor genuri literarii, ce pompă, ce gală deosebite aduce altora *periodul*, antic! Apoi in Miron Costin intălnim adese periodul rotund şi de un ritm ce te imple de uimire şi mulţămire.

Foarte nimerit judeca opera lui Miron Costin invĕţatul profesor dela Sorbona, Hase, in scrierea sa: «*Notices des manuscrits de la bibl. du Roi*», (Tom. XI. 1827. Paris, pag. 282). O să terminăm această prescurtare ce facem pentru trebuinţa lectorilor «Convorbirilor» din marea noastră biografie a Costinilor, ce publică Academia, prin vorbele lui Hase despre opera lui Miron. El zice că: «Miron scrie cu un ton de veracitate foarte insemnat şi că ofere in ultima parte (a operei) detalii picante necunoscute istoricilor noştri, picturi amănunţite şi pline de naivitate, documente curioase şi autentice... Raţionamentele autorului au justeţă...» Hase recunoaşte apoi că Miron Costin a lăsat după el reputaţiune inaltă de erudiţiune, prin operele lui, prin varietatea cunoştinţilor *şi poate chiar prin critica sa*. Apoi adaoge (pag. 280) că Costin fiul,

ca *scriitor* şi ca analist, n'a ajuns niciodată la reputaţiunea tatălui-seu.

*

Ca să dăm lectorilor ocasiune d'a aprecia inşii pre Miron Costin ca *poet*, ori cel puţin ca versificator, socotim bine să reproducem aci căteva strofe din unele poesii ale lui. Se scriu atăte versuri schioape, astăzi, după doi secoli dela Miron Costin; se ingrămădesc pe toată zioa atăte lucrări pretinse *poetice*, dar de cari poetul latin zicea: «alta ceva este a face stihuri şi alta «*carmen fingere*», că nu se vor nesocotì cu totul incercările poetice ale ilustrului nostru analist mort la 1693.

VIAŢA LUMEI

«Deşertarea deşertărilor şi toate sunt deşarte!»

Lumei cănt cu jale cumplită viaţa,
cu grije şi primejdii, cum este şi aţa
Prea subţire şi in scurtă vreme trăitoare.
O! lume vicleană, lume 'nşălătoare!
Trec zile ca umbra, ca umbra de vară,
cele ce trec nu mai vin, nici se intorc iară.
Trece veacul desfrěnat, trec anii ca roată,
fug anii ca umbra şi nici o poartă
A le oprì nu poate; trec tot prăvălite
lucrurile lumii şi mai mult cumplite...
Şi ca apa 'n cursul sěu cum nu se opreşte,
aşa cursul lumei nu se conteneşte.
Fum şi umbră sunt toate, visuri şi părere,
ce nu petrece lumea şi'n ce nu-i cu durere?
Spuma mării, şi norul sub cer trecětor...
Ce-i in lume să n'aibă nume muritor?

. . . .

. . . .

Orice faci fă, şi caută sfirşitul cum vine,
cine nu-l socoteşte nu-l petrece bine.

. . . .

Firşitul ori laudă, ori face ocară;
multe 'nceputuri dulci, firşituri amară.

Firşitul cine-l caută vine la mărire,
  fapta nesocotită aduce peire.
Moartea vrăjmaşă 'ntr'un chip calcă toată casa,
  domneşti şi impĕrăteşti, pe nimeni nu lasă.
Pre bogaţi şi săraci, cel frumos şi tare,
  o! vrăjmaşa, prieteni pe nimeni nu are.
Naştem, murim odată cu cei ce se trece,
  cum, n'ar fi fost in veci doară se petrece.
Păiajăni sunt anii, şi zilele noastre!
  Sfinţi ăngeri, ferice de viaţa voastră!..
Vieţuim, şi viaţa este neştiută,
  şi pănă la ce vreme este giuruită...
Aşa ne poartă lumea, aşa ne amăgeşte,
  aşa ne 'nşală, surpă şi batjocoreşte!...
Născĕndu-ne murim; murind... praf şi cenuşă!..
  Printr'astă lume treci, cum treci printr'o uşă!..

Stihuri impotriva zavistiei

Vacul tĕu n'are pace, zavistnice oame!
  Colţul teu plin de venin piere tot de foame.
Se muşte pre cineva pururea răhneşte,
  in ce chip ar ocărì pururea păzeşte.
Bine a scris in Psaltiri de tine Proorocul,
  zavistnicului, acesta este norocul:
Gătlanul lor, mormĕntul destupat cum cască,
  limbile lor sunt gata să ocărască.
Să le fii giudeţ, Doamne, din gănduri să cază
  ocări, care fac ei, spre sine, să vază.
Două boale intru sine, zavistnicul are.
  una cănd petrece rĕu, a doua mai mare,
Cănd priveşte pre altul că petrece bine...
  Numele bun al altuia ca o moarte-i vine'
Acestuia niciodată boala nu-i lipseşte,
  in tot ceasul cu aceasta viaţa-şi pedepseşte.
Dar ce găndeşti să faci? Să pierzi direptatea?
  Nu vei putea binele, să-l faci rĕutatea! —

La căţi dintre cei cari ne inprejoară zilnic, mici ce se cred mari, ori remaşi mici din causa zavistnicului lor suflet, nu am putea adresa versurile lui Miron Costin?

V. A. URECHIA.

CODICELE VORONEŢAN

CU UN VOCABULAR ŞI STUDIU ASUPRA LUI, DE IOAN AL LUI G. SBIERA. Cernăuţi 1885)*

Codicele voroneţan, asupra căruia s'a discutat atăt de mult inainte de a se publica intreg, s'a editat insfirşit, după cincisprezece ani dela aflarea lui, sub auspiciile Academiei Române de d-l I. G. Sbiera. Codicele este unul din cele mai insemcemnate monumente ale vechei noastre literaturi şi va da naştere de sigur unor studii filologice amănunţite, care vor lămurì şi mai bine faptele cunoscute pănă acum din istoria limbei noastre. Aci mĕ voiu mulţămì a semnala numai caracterul general al acestei importante publicaţiuni.

Ea să compune din trei părţi: a.) textul codicelui, b.) un vocabular de cuvintele ce se cuprind intr'ĕnsul, c.) un studiu asupra lui.

Textul manuscriptului e tipărit cu multă ingrijire. Filologii pot avea toată increderea in el, căci transcrierea originalului s'a făcut cu băgare de seamă. Afară de aceasta editorul n'a avut să intimpine niscaiva dificultăţi paleografice, de oarece, precum se vede din descrierea foarte amănunţită ce o face codicelui (p. 265 sq.) şi din cele douĕ facsimile heliografiate, manuscriptul este bine conservat şi scrisoarea uşoară la citit. Abreviaţiunile sunt puţine şi parte bine cunoscute in

*) Dnul Gr. Creţu ne comunică o critică asupra aceleiaşi publicaţiuni a d-lui Sbiera, apărută in luna Martie a. c. in broşură. Studiul d-lui Creţu e scris in acelaş spirit ca acesta, in unele părţi chiar complectează critica d-lui Bogdan. Not. Red.

paleografia slavo-română. D-l Sbiera a mai avut nimerita idee de a pune faţă 'n faţă cu textul voroneţan textele corespunzĕtoare ale bibliilor din 1648 şi 1688, ceeace uşurează atăt inţelegerea textului dintăi căt şi comparaţiunea lui cu cele două din urmă.

Vocabularul cuvintelor cuprinse in codice este lucrat cu destulă minuţiositate. La fiecare cuvĕnt sunt arĕtate mai toate locurile din text, in care se găseşte el. De cele mai multe ori se dau şi cuvintele corespunzetoare in limba grecească şi latinească. Această parte va inlesnì consultarea codicelui, căci dispensează pe cercetători de a căuta ei inşii pasajele, in care se găseşte o anumită formă.

Dacă aceste două părţi ale publicaţiunii sunt bune, nu putem zice tot aşa de partea a treia, care conţine un intins studiu făcut de d-l Sbiera asupra codicelui din toate punctele de vedere. Afară de notiţele prea lungi şi in parte superflue asupra mănăstirii Voroneţului, asupra aflării codicelui şi formei lui exterioare, tot restul, care cuprinde explicări istorice şi filologice, este plin de idei greşite, de teorii neintemeiate şi — pot zice fără exageraţiune — de multe ori chiar naive. Această parte face o rea impresiune, căci o publicaţie atăt de importantă ar fi trebuit să fie lipsită de un studiu, ce nu se află la inălţimea ei. Voiu releva pe cele mai 'nsemnate din aceste greşeli, căci a le releva pe toate ar fi a face o muncă netrebuincioasă.

La studiarea codicelui voroneţan intăia intrebare ce trebue să ne-o punem este fără indoială aceasta: cănd s'a scris exemplarul ce s'a găsit la Voroneţ şi este el o copie mai tărzie a unui original vechiu sau este scris cam in acelaş timp, in care s'a compus? In manuscript nu găsim nici o insemnare, care să ne spună in ce an sau măcar in ce veac s'a scris; aceasta o putem afla numai prin deducţiuni scoase din forma exterioară şi din limba codicelui. In ceeace priveşte intăiul criteriu nu rĕmăne nici o indoială acum, că exemplarul aflat datează din veacul al 16-lea, căci atăt hărtia pe care e scris, căt şi forma literelor sunt cele obicinuite in veacurile al 15-lea şi al 16-lea (v. p. 321—325) In urma acestor do-

vezi d-l Sbiera nu poate pune originea manuscriptului dela Voroneţ mai departe decăt iu veacul al 16-lea; işi implineşte insă dorinţa de a o urca mai sus prin particularităţile limbistice, ce le constată intr'ĕnsul. Iată pe scurt opiniunea sa, aşa cum pare a voì s'o formuleze:

Particularitatea cea mai caracteristică a limbei din manuscriptul voroneţan este de sigur fenomenul numit de d-l Hasdeu rotacism şi cunoscut mai cu seamă din textele mătăcene publicate de acest erudit filolog şi din dialectul istrian. D-l Sbiera se acaţă de această particularitate ca să dea manuscriptului o vechime foarte mare. Argumentarea d-sale este aceasta: Rotacismul a fost o particularitate a limbei trace, de oarece se află intr'un dialect al limbei albaneze de azi; el a trebuit să se afle prin urmare şi in limba română la inceputul formaţiunii sale şi s'a aflat nu numai in limba vorbită de Românii Istrieni şi Măhăceni, ci in limba tuturor Românilor. Rotacismul nu este un fenomen dialectal, ci un fenomen general al limbei române. El a trebuit să predomineze până in veacul al 12-lea sau al 13-lea, cănd a inceput a dispărea, producĕndu-se ceeace d-l Hasdeu a numit insănătoşarea sunetului original *n*. Manuscriptul voroneţan, de oarece cuprinde in mare grad rotacismul, a trebuit să fie compus intr'un timp, cănd acesta era un fenomen general al limbei române, prin urmare cu trei sau patru sute de ani inainte de veacul al 16-lea, i. e. in veacul al 12-lea sau al 13-lea. Dar Românii, incepĕnd din aceste veacuri şi până intr'al 16-lea, se lăsarĕ cu incetul de rotacism, care in celelalte monumente din veacul acesta nu se mai găseşte (p. 333). Cum explică cu toate acestea d-l Sbiera presenţa rotacismului in manuscriptul voroneţan, care este tot din veacul al 16-lea? Dĕnsul găseşte un bun expedient. Ca multe alte lucruri ce se pot explica cu greu, aşa şi acesta se pune in socoteala copiştilor ignoranţi, cari, nepricepĕnd textele vechi copiau aşa cum li se părea că este scris, fără să se găndească nici la inţelesul celor scrise, nici la fisionomia limbei din timpul lor.

Intreagă această argumentare este cu totul arbitrară şi lipsită de orice bază ştiinţifică. Mai intăi chiar dacă rotacis-

mul ar fi fost o particularitate a limbei trace, de-aci nu urmează că el s'a aflat şi in intreaga limbă română la inceputul formaţiunii sale. Ca să afirmăm aceasta, ar trebuì să cunoaştem pe de-oparte o sumă mare de cuvinte trace din primele veacuri d Ch., in care să găsim rotacismul, iar pe de alta tot atătea cuvinte romăneşti corespunzetoare din acele timpuri, in care să constatăm acelaş fenomen. Toate acestea nu le avem şi deci nu putem stabilì o legătură istorică intre presupusul rotacism tracic şi presupusul rotacism romănesc. Şi afară de aceasta, dacă un fenomen limbistic, precum trecerea lui *n* in *r*, apare in două limbi deosebite, nu trebue să deducem numai decăt o legătură de causă şi efect intre una şi alta. Astfel prefacerea lui *n* in *r* şi a lui *r* in *n* o găsim şi in celelalte limbi romanice şi aci fără 'ndoială că n'o vom aplica prin influenţa limbei trace sau albaneze, căci niciodată Tracii n'au locuit in Franţa, Spania sau Italia. Această prefacere este un fenomen general al limbilor indoeuropene şi s'a petrecut in fiecare limbă independent de alta. Pe ce se intemeiază apoi d-l Sbiera cănd susţine, că rotacismul a fost pănă in veacul al 13-lea un fenomen general al limbei romăne? Are d sa la indemănă monumente de limbă română din toate părţile locuite de Romăni şi din toate timpurile din seculul al 3-lea incepĕnd şi pănă in seculul al 13-lea, ca să poată susţinea aceasta? De unde poate şti după aceea, că Romănii intre seculul al 13-lea şi al 16-lea ar fi părăsit cu totul rotacismul, de oarece acesta se află chiar in manuscriptul voroneţan şi in textele măhăcene, scrise o parte dintr'ĕnsele tot in acest din urmă secul? (al 16-lea). Aceasta nu se poate pune in socoteala copiştilor, căci ar fi cu totul neraţional a crede că copiştii textelor măhăcene şi ai codicelui voroneţan au rĕmas credincioşi texturilor vechi numai in această privinţă, pe cănd in toate celelalte ei ne infăţişează limba timpului in care au trăit. Explicarea aceasta este cu neputinţă să mulţămească pe cineva, pentru că este nenaturală.

Ca să scăpăm de toate aceste contraziceri, in care a căzut d-l Sbiera, trebue să admitem explicarea naturală, că

rotacismul este un fenomen dialectal, care s'a păstrat cel puţin până in veacul al 16-lea in acele părţi in care au fost scrise textele măhăcene şi manuscriptul voroneţan. Acestea posed rotacismul, fiindcă el exista in dialectul vorbit de autorii lor, aşa precum există şi azi in dialectul istrian. Şi astfel n'avem nevoe să mănăm compunerea manuscriptului dela Voroneţ in seculul al 13-lea sau al 12-lea, ci o vom pune — neavĕnd alte dovezi care să ne silească a admite contrarul — in sec. 16 lea.

D-l Sbiera studiază şi celelalte particularităţi limbistice ale codicelui şi dacă n'ar găsì intr'ĕnsul cuvinte de origine slavonă şi maghiară, ar fi aplecat a-l pune in primele secule d. Ch. La această hotărire l'ar indemna unele forme, care derivă după d-sa chiar din acele timpuri, dar care nu sunt decăt formele obicĭnuite ale limbei române in veacul al 16-lea şi al 17-lea (v. p. 335). Cu toate că d-l Sbiera e aplecat a declara cuvintele slavone de cuvinte româneşti, explicănd presenţa lor prin inrudirea de aproape ce a existat odinioară intre limba română şi cea slavă, atunci când ele erau mai aproape şi de limba Tracilor, şi de-a Albanejilor şi de-a Grecilor, de oarece toţi ne ţinem de aceeaşi seminţie de graiu şi toţi trebue să avem nişte cuvinte comune (p. 337), cu toate acestea, zic, cuvintele slavone şi mai ales cele maghiare (pe care d-l Sbiera ar voì să le facă slavone) il silesc a pune compunerea codicelui după venirea Ungurilor in ţările noastre, cam in seculul al 12-lea. Şi totuş particularităţile gramaticale ale codicelui (fonetice, etimologice şi sintactice), adunate cu destulă exactitate de d-sa (p. 310 sq.) nu se deosebesc intru nimic de limba română a celorlalte monumente din seculul al 16-lea, precum textele măhăcene şi tipăriturile ardelene din analectele d-lui Cipar.

Dacă faptele limbistice ne silesc să punem traducerea manuscriptului voroneţan in veacul al 12-lea,—continuă autorul—trebue să căutăm şi motivele ce au putut da naştere unei asemenea producţiuni, precum şi imprejurările, care au favorizat-o. D-sa le află şi pe acestea. Motivele nu pot fi căutate

decăt in imperiul romăno-bulgar al Asanilor, infiinţat pe la sfirşitul veacului al 12-lea in peninsula balcanică. Cu ocasiunea aceasta face o lungă digresiune pentru a ne dovedì un lucru foarte bine stabilit astăzi: originea română a Asanilor. Dovezile sunt cele cunoscute şi puteau să nu se mai repeteze intr'un loc, in care n'au nici un inţeles. Infiinţarea imperiului romăno-bulgar este datorită după d-l Sbiera deşteptării simţului naţional intre Romăni şi tot in virtutea acestui simţ naţional crede că au inceput să se traducă şi cărţile bisericeşti in limba română. Iată deci doue fapte cu totul necunoscute pănă acum: traducerea cărţilor bisericeşti in limba română nu datează, precum ştiam toţi pănă acuma, din seculul al 16-lea, ci din al 12-lea, şi simţul naţional este cu mult mai vechiu. In astfel de imprejurări, conclude d-sa, «este cu putinţă, ba chiar foarte verasemenea ca prima traducere a textului codicelui voroneţan să dateze dacă nu de mai 'nainte cel puţin din primul deceniu al seculului 13-lea» (p. 338). Şi nu se mulţămeşte numai cu atăt. Voeşte să ne spună şi cine este autorul acestei traduceri sau cine sunt indeobşte autorii deşteptării noastre naţionale dela 1200 şi creatorii literaturii noastre din acea vreme Aceştia sunt Paulicianii. Notăm aci o nouă contrazicere a autorului, de oarece intr'alt loc crede că Ciril şi Metodiu sunt fundatorii literaturei noastre şi că ei au tradus mai intăi in limba română cărţile bisericeşti, făcĕnd totdeodată şi şcoli, in care se invĕţau buchile româneşti (v. p. 336). Probele care dovedesc că Paulicianii sunt autorii codicelui voroneţan, sunt următoarele doue: a.) acest codice cuprinde numai noul testament, nu şi cel vechiu (p. 348), ca şi cum s'ar şti cu siguranţă că numai testamentul nou a fost tradus de autorii codicelui voroneţan, b.) dacă noul testament şi liturghia Catharilor in Franţa sudică datează din sec. 12 şi 13, la Romăni ele trebue să fie şi mai vechi, căci in patria lor s'a născut secta Paulicianilor. Aceste argumente, fi-.nd lipsite de orice fundament, n'au nevoe de-a fi combătute. Mĕ intreb, cum a putut d-l Sbiera să dea la lumină nişte hipoteze atăt de fantastice? De sigur că textele bogomilice pu-

blicate de d-l Hasdeu au provocat in mintea d-sale aceste combinațiuni. Fiindcă in aceste texte se dovedește o proveniență sau o inriurire bogomolică și fiindcă limba lor seamănă cu a codicelui voronețan, deaceea d-l Sbiera a crezut că trebuesc aduse numai decăt in legătură unele cu altele. Dar d-sa uită că, pentru ca să admită originea bogomilică a codicelui voronețan, trebue să dovedească in textul lui urme de credințe bogomilice, așa cum a dovedit d-l Hasdeu in textele admise de d-sa ca bogomilice. In tot cuprinsul codicelui nu se vede absolut nici o inriurire de felul acesta și nici d-l Sbiera nu se incearcă să dovedească așa ceva. Cum poate atunci să admită, că Paulicianii sunt autorii lui? Unde este literatura română, al cărei inceput l'ar fi făcut aceștia? Unde este desvoltarea națională, al cărei impuls l'au dat ei? Lăsat-au ele vreo urmă, ca să le putem cunoaște? Nimic din toate acestea.

D-l Sbiera insă nu se oprește nici aici. Dĕnsul voește să afle chiar locul, in care a fost scris codicele, cu toate că asupra acestui lucru nu se spune nimic nicăiri. Locul se ințelege că nu poate fi decăt peninsula balcanică. Dar ce localitate anume din peninsula balcanică? Autorul se pronunță cu completă siguranță pentru Ochrida și argumentația sa merită a fi citată. «Codicele voronețan trebue să se fi scris in Ochrida, căci el a trebuit să se afle de bună seamă intre acele cărți, care le aduserĕ dela Ochrida solii moldoveni ai lui Alexandru cel Bun» (v. p. 351 și 352). Dar de unde se poate ști că intre acele cărți (din care nu cunoaștem nici măcar pe una) a fost și codicele voronețan? Și de unde se poate ști că acesta a fost scris tocmai in Ochrida și nu in altă parte? Este dar vĕdit că toate ipotezele d-lui Sbiera asupra timpului și locului, in care s'a scris, precum și a persoanelor, care au scris codicele voronețan sunt lipsite de orice fundament. O muncă zadarnică— și ăncă o muncă de titan—perdută pentru a căuta legături inchipuite intre niște fapte inchipuite!

Cea mai curioasă insă din toate ipotezele cuprinse in studiul d-lui Sbiera este fără indoială aceea că Românii sunt

adevĕraţii inventatori ai alfabetului cirilic şi că nu noi l'am imprumutat dela Slavi, ci Slavii dela noi. Vorbind despre deosebitele păreri ce s'au dat până acum asupra originii alfabetului cirilic de către cei mai invĕţaţi slavişti ai timpului nostru (p. 287 sq.) D-l Sbiera se declară nemulţumit cu acestea şi găseşte că cea mai bună soluţiune ce se poate da acestei chestiuni este: că nici Ciril sau Metodiu, nici Clemente al Bulgariei, nici vreun alt Slavon n'a inventat alfabetul cirilic, ci Românii sunt aceia, cari au dat tuturor seminţiilor slave alfabetul, deschizĕndu-le astfel calea spre luminarea minţii şi spre deşteptarea lor naţională. «Opiniunea noastră, zice autorul, este menită a ne explica in mod mai simplu şi mai firesc decât până acuma ivirea şi lăţirea alfabetului cirilic; ea ne mai arată că Românii au pus mâna şi vĕna la dirigerea destinelor popoarelor conlocuitoare şi vecine» (p. 297). Această opiniune, pe care insuş autorul o numeşte intr'alt loc hazardată, declară rĕsboiu tuturor invăţaţilor străini şi români, căci ea rĕstoarnă cu totul credinţele lor de până acum. Trebuia dar ca ea să fie dată numai pe baza unor probe puternice, care să fie in stare a nimicì tot ce s'a scris până acum asupra chestiunii de cei mai distinşi slavişti, precum Safarik, Miclosich, ş. c. In locul acestor probe insă d-l Sbiera ne dă următorul motiv: «oare putem noi admite cu drept cuvĕnt ca Bulgaro-Slavii să-şi fi format două abeceuri proprie şi ăncă intr'un interval foarte mic (e vorba de alfabetul glagolitic şi cirilic), pe când Românii să nu fi avut nici unul propriu al sĕu?» (p. 293). Aceasta n'o poate admite d-l Sbiera, de oarece şi Românii au avut o viaţă culturală neintreruptă (?) şi tot aşa de intensivă ca a popoarelor vecine; căci — zice d-sa — dacă n'ar fi avut o astfel de viaţă, ei de sigur ar fi perit de mult (?) Astfel dar Românii, după ce inventează alfabetul cirilic (pe care d-l Sbiera il numeşte de-aci inainte greco-românesc), il imprumutarĕ şi Bulgaro-Slavilor şi in chipul acesta s'a petrecut un fel de schimb intre Români şi Bulgaro-Slavi: «aceştia au dat Românilor graiul bulgaro-slovenesc, iar Românii le-au dat lor abeceul greco-romănesc» (p. 294) Curios schimb şi cu neputinţă de indeplinit decât in mintea unui om!

Dând la lumină această părere, d-l Sbiera uită mai multe lucruri, de care trebuia să ţie seamă, şi anume: Mai intăi trebuia să arăte ce motiv a indemnat pe Români să-şi părăsească vechiul lor alfabet latin şi să inventeze un altul nou, cu totul deosebit de cel dintăi. Este adevěrat că d-sa pentru ca să dovedească aceasta, admite că, inainte de inventarea alfabetului cirilic, Românii s'au folosit de alfabetul grecesc in scrierea limbei lor; dar aceasta nu este dovedit prin nimic. Dimpotrivă se ştie că până in veacul al 16-lea d. Ch. şi poate şi după aceea populaţia romanică din peninsula balcanică s'a folosit de alfabetul latin. Cel puţin in veacul al 4-lea se găsesc episcopi in Moesia, cari serviau latineşte. Cunoştinţa limbei şi scrierii greceşti precum şi cultura greacă in general, care o presupune d-l Sbiera la p. 295, n'au existat niciodată la Români inainte de intemeierea principatelor. După aceea ar trebuì să aibă nişte fapte positive, care să dovedească că un Român a fost acela, care a inventat alfabetul cirilic şi că Românii l'au intrebuinţat in scrierea lor inaintea tuturor seminţiilor slave. Pentru aceasta ar trebuì să dovedească că monumentele noastre literare scrise cu alfabetul cirilic incep a apărea inaintea monumentelor slavone şi că acestea vin numai in urma celor dintăi. Noi ştim insă tocmai contrarul, căci monumentele de limba română, scrise cu alfabetul cirilic apar cu căteva secule in urma celor slavone. Faptul acesta este atăt de eloquent, incăt ar fi deajuns să nimicească teoria d-lui Sbiera. Dar d-sa trebuia să se mai găndească şi la altceva. Dănd părerea că toate seminţiile slave au imprumutat alfabetul lor dela Români, trebuia să ne arate pe rănd ce schimbări a suferit acest alfabet aşa precum il presupune d-sa că a fost la inceput (p. 286) la fiecare popor slavic in special. Aceasta insă n'o face, căci nici alfabetul inchipuit de d-sa n'a existat vreodată nici popoarele slavice n'au imprumutat ceva dintr'ĕnsul. D-l Sbiera cade chiar intr'o vĕdită contrazicere aci. D-sa susţine că alfabetul primitiv al Românilor era alcătuit numai din 36 de litere şi că aceştia au imprumutat mai tărziu dela Slavoni cele 6 litere netrebuincioase. Dar cum se

poate una ca aceasta? Slavii iau alfabetul dela noi şi după aceea tot noi imprumutăm dela dēnşii litere, care nu le-am avut la 'nceput, şi a căror nevoe nu am simţit-o niciodată? Un astfel de fapt nu se poate explica, cum face d-l Sbiera, prin oarba imitare a ortografiei slavice de mai tărziu (p. 283). Dacă am fi avut ortografia noastră proprie, ce nevoe mai aveam să imităm pe acea slavonă şi să luăm litere ce nu ne trebuiau, cum sunt ь, ъ, ѫ? (v. p. 282 şi 301). Aceste consideraţiuni ar fi trebuit să arēte autorului că ipoteza d-sale nu se poate susţinea cu nici un preţ, de oarece ea este in contrazicere cu toate faptele cunoscute până acum in istoria limbei şi ortografiei române. Aceasta din urmă nu se poate explica decăt admiţēnd ceeace a admis toată lumea cu bun simţ—că scrierea română a fost adaptată după scrierea slavonă şi că toate fenomenele constatate in cea dintăi trebuesc explicate prin cea din urmă. Aceasta s'a şi făcut cu succes de unii dintre filologii noştrii. D-l Sbiera insă, apucănd calea opusă, comite in studiul d-sale o sumă nenumērată de erori, şi mai ales acolo unde voeşte să arate valoarea fonetică a fiecărei litere in presupusul alfabet român şi unde voeşte să explice — se inţelege in mod imaginar — chiar modul cum au format Românii literile cirilice (p. 297 sq.) E peste putinţă a critica toate amănunţimile, căci mai toate sunt greşite. Voiu cita căteva dintr'ēnsele. Astfel d-sa crede că in alfabetul primitiv şi prin urmare in limba română de pe vremea aceea sunetul *o* avea douē nuanţe: о*=o şi ѡ*=ŭo; că sunetul *u* deasemenea avea douē nuanţe: ȣ*=u şi оѵ*=ŭu; că ю* s'a format din ї*+о* şi a avut sunetul *io*, nu *iu* de mai tărziu; că ѣ*=*ea* s'a năcut in lăuntrul limbei române din є*, ꙗ*=*ia* din ї*+а*, ѣ*=*iea* din ї*+є*+а*; că diftongul *ie* n'a existat in limba română veche şi căte altele de acestea [1]). D-l Sbiera n'ar fi dat aceste explicări greşite, dacă n'ar fi vrut să aibă o teorie originală asupra inventării alfabetului cirilic şi dacă, in loc să explice alfabetul slavon din cel român, ar fi căutat să

---

[1]) Literele insemnate cu * sunt slavoneşti.

explice pe acesta din acela, cum au făcut toţi filologii noştri până acuma. O ipoteză greşită nu poate duce decât la deducţiuni greşite, căci indată ce ai admis o greşală, celelalte vin cu grămada după dênsa şi, oricât de vědite ar fi ele, ideea de predilecţie te domină şi-ţi painjineşte ochii. E de regretat că acuma, după ce filologia noastră a apucat o cale sănătoasă, se mai ivesc astfel de teorii, care n'au alt merit decât că a runcă in toată părţile unde se fac cunoscute o lumină urită asupra ştiinţei noastre. Ar fi vremea să ne lăsăm odată cu toţii de orice prejudiţii vătămătoare ştiinţei; ele nu folosesc nimărui nimic.

Câteva cuvinte ăncă asupra stilului in care este scris studiul d-lui Sbiera. Este foarte adevěrat că intr'o lucrare de erudiţiune cum este aceasta stilul are puţină importanţă. Totuş in imprejurările in care ne aflăm noi astăzi ar fi foarte rěu, dacă nu am da nici o atenţiune stilului. Noi n'avem o limbă literară bine stabilită şi orice producţiune nouă poate să influenţeze in bine sau in rěu asupra celor ce scriu şi mai ales asupra tinerimii. Deaceea este de nevoe ca orice scriitor român să ingrijească cât se poate mai mult forma in care işi expune ideile sale. Se inţelege că asupra criteriilor, ce trebue să urmăm in alegerea cea mai potrivită a acestei forme, există ăncă o divergință mare intre grupurile noastre literare. Unii admit cu droaia neologismele franceze, alţii le inlocuesc cu cele latine, alţii crează cuvinte noue, alţii infine, ţinênd calea de mijloc scriu limba aşa cum ne-au lăsat-o strămoşii, introducênd numai acolo cuvinte noue, unde sunt siliţi a o face prin noţiunile noue, ce-şi fac loc in mintea poporului. Direcţiunea din urmă e desigur cea mai bună; ea ne a dat pe scriitorii noştri cei mai distinşi. D-l Sbiera insă nu prea ţine seamă de aceasta. La dênsul intâlnim o mulţime de expresiuni, care o dată au putut să aibă trecere, dar care astăzi — fiind cu totul isolate — excită numai risul. Astfel sunt: ţinoare, neconsunare, palizit, scrisorial, ţărmuriciunea cuvintelor, sonetic (= fonetic), scugetate, domninţă, bison (=diftong), cu respect la formăciunea pluralului, ş. c. Chiar in Bucovina, unde a fost foarte

puternică școala, care avea mania de a crea forme noue din cuvinte vechi și de a schimonosì pe cele noue după cele vechi (ex.: coreactă in loc de corectă la d-l Sbiera) și-a perdut puterea și s'a inlocuit in parte cu direcția nouă. Ar fi de dorit ca și d-l Sbiera in studiile sale ulterioare să părăsească aceste expresii originale și să adoapte pe cele obicinuite de toată lumea.

I. BOGDAN.

POESII POPORANE

DOINE

Jijioară apă-amară
Facete-ai neagră cerneală
Să-mi cernesc sucna pe dos
S'o trimit la soră'n jos,
Să-mi cernesc sucna pe faţă
S'o trimet la soră'n braţe.
Am avut o surioară
Ş'am umplut lumea de pară
Ş'am avut un frăţior
Ş'am umplut lumea de dor.
Frunză verde steregie
Dorul la părinţi m'imbie
Dorule nu m'imbie
Nu's părinţii ici cole
Da 's părinţii peste Prut
Şi Prutu-i din mal in mal
Şi trăesc cu mult alean
Mamă, inimă de peatră
Să mai vii la mine-odată,
Să vezi streinii cum mě poartă
Şi desculţă, desbrăcată
Şi bătută şi mustrată
Şi flămăndă şi 'nsetată.

Păpuşoiu crescut in spini
Ca copilul prin străini.
Păpuşoiu bătut de peatră
Ca copilul fără tată,
Păpuşoiu bătut de brumă
Ca copilul fără mumă,
Frunză verde lazioară
Cine are sorioară
Are-o vorbă bunioară.
Frunză verde alior
Cine are frăţior
Are-un cuvĕnt bunişor.
Păsăruică pe harag
Nu mĕ blăstema să zac
Căci nu zac nici de un rĕu
Da zac de aleonul tĕu
Că nu-i nimene cu drag
Să-mi pue măna la cap
Să mĕ'ntrebe de ce zac
Că nu zac nici de un rĕu
Dar tot de amorul tĕu.

Frunză verde trei smicele
Sarmanele nemurele
Unde-s eu şi unde-s ele
Mi s' umplut trupul de jele
Şi inima de durere,
De jalea trupului meu
Plăng petrele pe pĕrău
De jalea vieţei mele
Plăng petrele 'n vădurele.

Frunză verde rug de mure
Lung e drumul prin pădure
Da-i mai lung pe ceea lume
Cine s'a dus nu mai vine
Cănd aş şti c'ar mai venì
Cărăruşa i-aşi plivì
Şi de nalbă şi de earbă
Ca să vie mai degrabă.

Frunză verde de ciucoare
Asta-i lume 'nşălătoare
Unul naşte altul moare
Cel ce moare putrezeşte
Cel ce naşte necăjeşte.

Frunză verde liliac
Bată-l vina de găndac
C'o măncat frunza de fag
N'o lăsat să odrăslească
Fetele să se umbrească
Flăcăii să se rotească.

Vino bade serele
Ş'ascultă mustrelele
Cum cum mĕ mustră maica mea
Să nu şed cu dumneata
Şi mĕ mustră şi mĕ'nvaţă
Să nu şed la tine 'nbraţe.
Spune dragă maică-ta
Cănd va putea numĕra
Frunzele de pe un nuc
Penele de pe un cuc

Şi earba de pe-un hotar
Şi frunza de pe-un stejar
Atuncea nu ne-am iubì
Atuncea ne-am despărţì.

Foae verde earbă grasă
Cine iubeşte şi lasă
Blăstemat să n'aibă casă
Aibă casa racului
In fundul bulhacului
Şi hrana găndacului
In vĕrful copacului
Şi odihna şerpelui
In crucele drumului
In calea voinicului.

Rug verde de mure
Pe munte 'n pădure
Este un stejărel
Nalt şi subţirel
Vedea-m'aş pe el
Să-mi fac ochii roată
Să vĕd lumea toată

De-aş umbla din uşă 'n uşă
Nu mai pot da de mătuşă,
De-aş umbla din zori in zori
Nu mai pot da de surori,
De-aş umbla din noapte 'n noapte
Nu mai fac străinul frate

De-aş umbla din munţi in munţi
Nu mai pot da de părinţi
De-aş umbla din loc in loc
Nu mai pot da de noroc.

Frunză verde de bujor
Dimineaţa când mĕ scol
Lacrimile mĕ omor
Şi mĕ uit in sat cu dor
Vĕd pe tată la ficior
        Şi măicuţa
        La fiicuţa
        Dar la mine
        N'are cine.
Când eram o copiliţă
Am avut o măiculiţă
Tot pe drumuri călĕtoare
Şi 'napoi ne'ntorcĕtoare.

Adunate de ELENA SEVASTOS.

BIBLIOGRAFIE

CĂRŢI APĂRUTE DE CURÊND ŞI TRIMISE DIRECŢIUNII «CONVORBIRILOR LITERARE»

Dreptul de succesiune al străinilor la imobilele rurale in România, precedat de un studiu asupra raportului juridic dintre dreptul constituţional şi legile ordinare de *Petre Th. Missir*; profesor la facultatea juridică din Iaşi. 1 vol. Bucureşti 1886.

Şcoala Naţională şi principiile ei, incercare pentru formarea unei pedagogii naţionale de *Ioan Nicolescu* profesor, 1 broş. Bucureşti 1886.

Precedente Constituţionale şi partide politice, de *T. Maiorescu*, 1 broş. Bucureşti 1886.

Codicele Voroneţan, de *I. al lui G. Sbiera.* Critică de *Gr. Creţu*, profesor de limba română etc. 1 broş. Bucureşti 1886.

Notiţe istorice şi archeologice adunate de pe la 48 monăstiri şi biserici antice din Moldova de *Melchisedek, episcopul Romanului*, 1 vol. Bucureşti 1885.

Cuvênt pentru şcola şi biserica română, ţinut in 26 Ianuarie 1885 in Mitropolia din Iaşi de *Melchisedek, episcopul Romanului*, 1 broş. Iaşi 1885.

Societatea pentru invêţătura poporului român din judeţul şi comuna Iaşii, raport financiar 13 Dec. 1884—4 Martie 1886 de *Victor Castano* casier, 1 broş. Iaşi 1884,

Statutele societăţii pentru invêţătura poporului român din oraşul şi judeţul Iaşiĭ, 1 broş. Iaşi 1886.

Curs metodic de cetirea limbei franceze in paralel cu cea română, cu exerciţii de traducere, vocabular francezo-român şi o alegere de lecturi franceze adnotate pe usul claselor 1 şi 2 gimnasiale de *Victor Castano*, profesor. Ediţia a V 1 vol. Iaşi 1886.

Manual metodic de Analisă logică pentru limba şi literatura română etc., alcătuit după scrierile celor mai distinşi profesori, de *L. F. Paganini* 1 mic vol. Bucureşti 1884.

Punctuaţiunea ca anex la manualul metodic etc. de *L. F. Paganini*, 1 broş. Bucureşti 1884.

Carte de cetire, pentru intăia clasă gimnasială şi pentru a doua clasă gimnasială de *Stefan Stefureae*, profesor la gimnasiul gr. or. din Suceava. 2 vol. Suceava 1885 şi 1886.

BIBLIOGRAFIA GENERALĂ ROMÂNĂ

culeasă de

ALEX. DEGENMANN

Lei B.

675. **GORJEAN A.** — Frideric-cel-Mare, regele Prusiei, cu o colecţiune de maxime politice şi militare ale acestui Rege, Bucureşti, *Tip. Ant. Mănescu,* 1875, in 9o mare, p. 116 . . . . . 2 —

676. **GORJEAN AL.** — Mitologia elementară, Bucureşti, *Tip. Naţională,* 1874, in 12o, p. p. 81 . . . . — 81

677. » Românul glumeţ, basme, legende, tradiţiuni populare, oraţiuni de anul nou şi de nuntă, cântece populare vechi, ghicitori, povestea vorbei sau proverburi, partea I, Bucureşti, *Tip. Rhiel & Weiss,* 1874, 12o, p. 112 . . . . 1 —

678. **GORJEAN I. GHERAS.**—Halima sau poveşti mitologigesci arăbesci, pline dé băgări de seamă şi de intâmplări foarte frumoase şi de mirare, compusă in limba arăbească de prea invěţatul derviş Abubekir şi traduse din alte limbi străine in cea românească, ed. II, 4 vol. Bucuresci, *Tip. Naţională,* 1877 in 12o, p. 129, 188, 219, 185. 1 —

679. **GRĂDIŞTEANU EMAN.** — Indicatorul general al comptabilităţii generale a statului, coprinzěnd legile şi regulamentele asupra comptabilităţei legislative judiciare şi controlul curţei de compturi, precum şi legiurile şi regulamentele relative la financie, după ordinea alfabetică, Buc. *Noua tip. a Laboratorilor români*, 1877, in 8o mare, p. 60 . . . . 1 —

Lei B.

680. **GRĂDIŞTEANU PETRE.**—Revista Contemporană, litere, ştiinţe, arte, 4 vol. Bucureşti, 1873—1877, in 8o, an. p. 908, an. *8*I, p. 532 . . . . 30 —

681. **GRANDEA GR. H.** — Albina Pindului, tere, ştiinţe şi arte. 6 broşuri, Craiova şi Bucureşti, 1875 şi 76, in 8o.— 25

682. » Bucegiul, foaie literară, Bucureşti, *Tip. Naţională,* 1879, in 4o, 10 numere. . . . . — 25

683. » Fulga, roman original, ed. 4, Bucureşti, *Imprimeria Statului,* 1875, in 12o, p. 187 . . . . 3 —

684. **GRECESCU D. DR.** — Catalogul plantelor, cultivate in grădina botanică de la Cotroceni, in cursul anilor 1871—1875, Bucureşti, *Noua tip. a Labor. Rom.* 1876, in 8o mare, p. 203, şi cu un plan al grădinei botanice . . . . 2 —

685. **GUERRE DE L'ORIENT 1877-1878.** — Relations sur les opérations de la société d'approvisionement, Gregor, Horovitz & Kohan, Bucarest, Imprim. *Thiel & Weiss,* 1878, in 8o.

686. **GUIDE PENTRU ROMÂNI.** — Dialogi romano-ruşi, pentru a inţelege in opt zile cu inlesnire in limba rusă, conţiněnd pe lăngă dialogi şi un mic epistolar. Bucureşti, ed. L. Steinberg, 1877, in 16o, p. 60. . . . . 1 —

687. **GUSTI DIMITRIE.** — Retorica, pentru tinerimea studioasă, ed. II, corectată şi adăogită (cu reproduceri din auto-

Lei B.

rii români și streini), Iași, *Tipogr. H. Goldner*, 1875, in 8o, p. 318 . . 4 50

688. GUTÉE W. DR. — Expunerea doctrinei bisericei creștine ortodoxe, insoțită de diferințele ce se intălnesc in celelalte biserici creștine, tradusă de Iosif episcopul Hușilor, Huși, *Tip. Asociaților*, 1875, in 16o, p. 328.

689. HASSELT ANDRÉ VAN. — Paserele și Mărgăritare Carte de lectură, 45 istorioare morale, ilustrată cu tabele de desemn liniar pentru cursul primar de ambe sexe, traducțiune de *I. Alexe*, București, 1874, ed. frații *Ioanițiu & comp.* in 12o, p. 82. . . . . — 50

690. » Câmpul și plantele, carte de lectură, 45 istorioare morale, ilustrată cu tabele de desemn liniar pentru cursul primar de ambe sexe, traducțiuni de *I. Alexe*, Bucur. 1874, frații *Ioanițiu & comp.* in 12o. p. 80. — 50

691. HAUF W.—Othelo, nuvelă tradusă, din limba germană de *B. V. Vermont*, București, *Tip. Lab. Rom.* 1875, in 8o, p. 81 . . . . 1 —

692. HENKE RUDOLF.—Rumänien. Land & Volk. In Geographische, historischer, statistischer und ethnographischer Beziehung, sowie in Reiseerinnerungen nach drejährigen eigenen Beobachtungen und mit Benutzung authentischer Quellen unter bevorzugter Berücksichtigung der gegenwärtigen Lage geschildert — Mit einer Karte und einer Schrifttafel. In 8o, XVI & 358 p. Leipzig 1877, *Otto Wigand*. Buc. *Sotschek & comp.* . . . . 7 —

593. HERESCU I. C.— Elementele de arithmetică; București, *Tip. Laurian*, 1875 in 8o. p. 526 . . . . 5 —

694. HINTIESCU I. C.—Bucătăria națională. Cea mai nouă carte de bucate a bucătăriei române, francese, germane și maghiare, 2 vol. Brașov, *Frank și Drossnandt*, 1874, in 8o, p. 667 . .

695. » Intêmplările lui Păcală, istorioară veselă in 25 capuri, Braș. *Frank și Dressnandt*, 1876, in 8o, p. 48 . . . .

696. » Cântece de Irozi, la nascerea D-lui Isus Christos, impreună cu câteva cântece naționale, ediț. a II, Braș. *Frank și Dressnandt*, 1876, in 16o . . . .

697. » Patimele mult cercatei Griselde, Sibiu, *Tip. Closius*, 1877, in 16o, p. 40 . . . .

698. » Proverbele Românilor, adunate și edate, Sibiu, ed. și tipar. *eredei de Closius*, 1877, in 12o, p. 210 . . . .

699. » Cincizeci istorioare morale, cu 6 chipuri colorate, Sibiu, 1878, editura și tiparul *eredei de Closius* in 16o, 127 p. . . . .

700. HOGUER, BARON DE— Renseignement sur la Dobrodjia, son état actuel, ses ressources et son avenir, Bucarest. Imprim. de *l'association académique roumaine*, 1879, in 8o, p. 45. . . . .

701. HOMER.— Eliada, curtea I, tradusă și adnotată in limba română de *Cris. I. Suliotis*, Brăila, *Tip. Szilogbi*, 1876, in 8o mare, p. 170. . . . .

702. » Odiseia și Batracomiomachia, traducere in prosă românească, de I. Caragiani, Iași, *Tip. H. Goldner*, 1876, in 8o mare, p. 329 . .

703. HOMORICEANU EUFR. C. — Aurora, foaiă periodică, R.-Sărat, 1875—66, in 4o.

704. » Cunoștințe industriale, Râmnicu-Sărat, *Tip. P. T. Pecetescu*, 1875, in 12o, p. 187.

Din stab. grafic Socec & Teclu, Bucuresci. — 23,626.

Apare la 1 a fiecărei luni.

CONVORBIRI LITERARE

No. 2. Bucuresti, 1 Maiu 1886. **Anul XX.**

CORESPONDENŢA CU V. ALECSANDRI

(SCRISOAREA XXV).

AMINTIRI DESPRE GR. ALEXANDRESCU

Londra, 15 Ghenarie 1886.

Scumpe amice,

De căte ori am venit in Londra, una din intăiele mele visite a fost pentru Museul Britanic, acel palat in care se află adunate manuscriptele cele mai preţioase ale lumii invăţate şi minunile artei antice, unde se desfăşură ca intr'o panoramă istoria geniului omenesc.

Intr'una din zile, pe când eram acolo, in sala in care sunt expuse de jur imprejur pe piedestale şi pe păreţi vestitele marmure Elgin, şi stam admirănd frumoasele metope dintre trigrifele frisei exterioare ale Parthenonului, pe care sunt representate in Ronde-bosse luptele Grecilor cu Centaurii, aud pe cineva că-mi zice:

„Nu te mai uita la miserabilele astea de pietre!“ Mĕ intorc să vĕz cine mĕ apostrofează, şi dau cu ochii de Lordul Ald...., un vechiu amic, turcofil fanatic, care işi urmează vorba inainte in modul următor:

„Vezi, pietrele astea, cu rapsodiile lui Homer, cu tra-„gediile lui Sofocle, lui Euripid şi cu scrierile lui Platon, „lui Aristotele şi Herodot, au fost causa că puterile Euro-„pei nu au lăsat pe Turci la 1821 să strivească pe Greci, „când s'au rĕsculat incontra Sultanului. Astea au făcut pe „Byron cu tinerimea din Cambridge, din Oxford şi din toate „universităţile să alerge in ajutorul Grecilor, să exalte opi-

„niunea până a silì pe Europa să ardă flota turcească la „Navarin şi să proclame independenţa Moreei.“

Avea dreptate nobilul Lord. Aşa e! Arta şi literatura, oameni de acum trei mii de ani, au luptat pentru liberarea Greciei alături cu cei mai eroici palicari ai Agoanei

„ . . . . . Şi daca s'o 'ntâmpla
„Cu vreme România s'ardice fruntea sa,
„Pe-a Dimboviţei vale oştiri de s'ar ivì,
„Ai luptelor cumplite părtaşi ei iar vor fi!“

Alexandrescu.

(Trecutul la Monastirea Dealului)

In seculul in care trăim, când toate se mĕsoară cu bulgări de aur, o pânză a lui Raphael s'a plătit mai zilele trecute 75,000 de lire st., aproape douĕ milioane (450 de oca de aur). Apoi intreb cum ar putea să peară o naţiune care a produs astfel de oameni, care au dat naştere lui Dante, lui Michel Angelo, Tasso şi Petrarca; şi cine ar putea vre-odată să-i tăgăduească raţiunea şi dreptul de a fi? Potcoava Ungurului şi a Croatului a putut s'o calce, dar n'a putut s'o nimicească, nici s'o oprească de-a se ridica.

Naţiunile trăesc şi se glorifică prin oamenii ce au produs şi prin lucrările lor geniale. Vai de acele popoare care nu au profeţi! Fie ele cât de mari, cât de puternice; numere suflările cu sutele de milioane, cucerească lumea intreagă, ele sunt condemnate peirii şi uitării. Urmele biruitorilor se pot şterge, dar ale lui Molière, Racine, Hugo, Cuvier şi Lamartine, niciodată! Cât de mari şi de puternici fie un Moltke, un Bismark, gloria lor este trecĕtoare, pe când a lui Goethe, Humbold ş'a lui Beethoven va rĕmânea eternă.

Mai an, capitala noastră era in picioare; alergau toţi in toate părţile, da om peste om. Oştirea pe jos şi călare, inşirată pe strade, cu arma la pămĕnt şi cu steagurile in zăbranic negru, musici la toate rĕspântiile, clopotele mari şi mici sunau la o sută de biserici, de luau auzul, urla oraşul de vuet şi tunul se auzea in depărtare, trăgĕnd a jale. Corpurile constituite toate, unul după altul cu preşedinţii in frunte, facultăţile şi şcoalele cu profesorii lor, corporaţiile

cu baniere urmau in cadenţă. Lumea alerga pe capete să vază carele incărcate cu sute de coroane de lauri şi de flori, urmate de dricul poleit care ducea la ultima locuinţă pe un bărbat de Stat, fost de zece ori ministru, acoperit de sus pănă jos cu cruci, stele şi cordoane.

Acum nu de mult, tot pe aceeaşi cale şi tot către acel locaş, mergea in tăcere şi nebăgat in seamă, fără steaguri, fără tobe şi fără surle, dricul modest in care erau rĕmăşiţele pămĕnteşti ale poetului Alexandrescu. Tăcutul şi puţin numerosul acest cortegiu făcea contrast cu acea măreaţă şi sgomotoasă petrecere a fostului ministru. Mi-am zis că pentru marele poet era momentul cănd resărea zioa din care incepea a trăì şi a trăì etern in inima şi in memoria Românilor.

„...Mulţi oameni mari şi buni
„Lumii folositori
„Au fost persecutaţi
„In vremea ce-au trăit
„Şi foarte lăudaţi
„După ce au murit."

Alexandrescu.
(Respunsul Cometei din 1858)

Mi-aduc aminte din copilărie, cănd dascălul Vaillant, venit de curĕnd in ţară, cam pe la anul 1831, deschisese o clasă de limba franceză intr'o odăiţă in Sfăntul Sava. Adunase căţiva băeţi, dintr'acei cari mai aveau ceva cunoştinţe de acea limbă, căpătate pe ici pe colea de pe la dascălii Luigi, Coulin, Janeloni şi Vanzand. Clasa se compunea după căt m'ajută memoria de:

Costache C. Bălăceanu,
Nae I. Budişteanu,
Ion D. Ghica,
Grigore Sc. Grădişteanu,
Scarlat N. Philipescu,
Costache A. Rosetti.

Vaillant ne dicta din: „Grandeur et décadence des Romains" de Montesquieu; făceam versiuni in prosă din „la Hen-

riade“ a lui Voltaire, şi ne da de invăţam pe dinafară Satire şi Epistole d'ale lui Boileau.

Noi ceşti şase ne credeam mai tari in limba franceză decât toţi băeţii din Bucureşti, ba unul din noi făcea şi versuri. Deşi ii spuneam că erau cam din topor lucrate, el tot stăruea să ne impue urechile citindu-ne odele şi satirele sale. Cele româneşti incepeau mai totdauna à la Paris Momuleanu cu:

„O, ce ciudă căt mě mir
„D'al cutărui (sau cutărei) haractir...

Rosetache era mai modest, ne inveselea cu spirituoasele cuplete ce adăoga pe toată ziua la căntecele de modă.

In primăvară Vaillant mai recrutase un elev. Se ivise pe banca din fund, lăngă părete, un těněr — parcă-l věd! — infăşurat intr'un surtuc cafeniu, oacheş, foarte oacheş, pěrul negru, sprăncenele groase imbinate, ochii căprii şi scănteitori; musteaţa ii mija pe buză. Nu ştiu, mica deosebire de věrsta sau superioritatea ce credea că aveam noi in limba ce venea să inveţe şi el, il făcea să se ţie arasna. La sfirşitul clasei, noi eşeam grămadă şi sgomotoşi, pe când el se strecura binişor şi işi lua drumul singur spre casă. Acesta era těněrul Grigorie Alexandrescu.

Odată Vaillant, după ce ne ia d'arăndul să-i recităm epistola lui Boileau către Molière:

„Rare et fameux esprit dont la fertile veine
„Ignore en écrivant le travail et la peine.....

şi cei vechi ne incurcăm toţi, unul după altul, care la versul dintăi, care dela cel de al doilea, fără ca unul măcar s'o putem scoate la căpětăi, se indreptează către noul venit zicăndu-i:

„Voyons, Monsieur Grégoire, pouvez-vous me débiter cela? Allons du courage!“

Těněrul se roşaşte, clipeşte de douě trei ori din ochi, incepe a recita şi o duce pănă la sfirşit, fără cea mai mică esitaţiune, fără ingănare şi fără o singură greşală, indicănd

cu precisiune punctuaţiunea şi trecĕnd peste rimă fără a o căuta. Ceilalţi ne uitam unul la altul, exprimănd mirare, admiraţiune sau gelosie. Niciodată pănă atunci nu auzisem o dicţiune mai corectă şi mai plăcută, deşi citisem şi recitasem de o sută de ori acea epistolă, dar pot zice că numai atunci i-am inţeles spiritul şi eleganţa.

La eşirea din clasă m'am simţit atras cătră acel tĕnĕr, m'am apropiat de dĕnsul, şi fiind că mergeam tot pe o cale, ne-am luat la vorbă, pe drum. Mi-a recitat cu entusiasm scene intregi din Andromaca şi din Phedra de Racine. La intrebarea mea daca n'a cercat să scrie romăneşte, mi-a respuns cităndu-mi *Adio la Tirgovişte.*

„Culcat p'aste ruine sub care adăncită
„E gloria străbună şi umbra de eroi....

Dintr'acea zi am fost amici şi iubirea noastră unul pentru altul nu s'a desminţit niciodată.

Eu şedeam pe Podul Caliţii (Strada Craiovei), Alecsandrescu locuea intr'un beciu sub scară la mitropolie, la unchiul sĕu, părintele Ieremia. Eram vecini şi ne vedeam in toate zilele; pregăteam lecţiile noastre impreună.

Iancu Văcărescu, venit dela moşie dela Moţoeni, trăsese in gasdă la tată-meu, şi, intrănd odată in camera mea, ne găseşte pe Alexandrescu şi pe mine invăţăndu-ne lecţia; eu cu Boileau in mănă, ascultam cum camaradul meu zicea pe dinafară *l'Art poétique.* Văcărescu, in mirare de modul cum acel tĕnĕr recita versurile, a petrecut toată seara cu noi. Alexandrescu, care, cum ştii, avea o memorie estraordinară, i-a recitat toate poesiile ce publicase intr'o mică broşurică in 12⁰:

Ciasornicul indreptat.
Oda la Stema Ţării.
Primăvara Amorului, etc.

Văcărescu incăntat l-a luat in braţe şi l-a sărutat zicĕndu-i: „Băete, tu o să fii un poet mare“. Alexandrescu mi-a zis de multe ori că acea seară a fost una din cele mai

fericite ale vieţei sale. A face cunoştinţa lui Văcărescu fusese visul copilăriei lui.

A doa seară, adunare numeroasă in salonul tatălui meu. Intre musafiri se găseau: Văcărescu, Efrosin Poteca, Eliad, Popa Grigore, fraţii Cămpineni şi alţi doi, trei, rude şi amici. Alexandrescu a recitat scene intregi din Sofocle şi Euripid in limba elenă; ştiea pe Anacreon din scoarţă până in scoarţă. Anacreon era poetul favorit al Văcărescului care adesea lua versul din gura lui Alexandrescu, până ajungea la căte o strofă care ii scăpa din memorie, de unde apoi urma iar Alexandrescu inainte, şi serata s'a incheiat după cum se obicinuea pe atunci in sofragerie cu un curcan fript, admirat de intreaga adunare, blagoslovit de părintele Grigorie Poenăreanu şi salutat de tĕnĕrul poet cu fabula sa care se termina cu:

„Prinţule, in loc de plată,
„Aş poftì câţiva curcani."

(Vulpoiul predicator).

Deatunci vedeam pe Alexandrescu mai rar; il luase Eliad acasă la dĕnsul in mahalaoa Dudescului.

In ajunul Sfăntului Ion, a venit de mi-a adus un plic mare pecetluit, rugăndu-me să-l pun, fără să ştie nimeni, in aşternutul Văcărescului sub căpétăiŭ. Acel plic conţinea Oda:

„Tu care ai fost din pruncie al muselor favorit
„Şi ca strămoşească-avere Geniul l-ai moştenit
„Căntăreţ al primăverei.......

Mai tărziu s'a mutat la Maiorul Cămpineanu, unde se adunau zi şi noapte Manolache Băleanu, Grigore Cantacuzino, Iancu Ruset, Aristia, Costache Bălăcescu, ofiţeri Romăni dintr'un regiment cu Cămpineanu, Căpitanii Goleşti Ştefan şi Nicolae, Căpitani Creţuleşti Costache şi Scarlat, Căpitanul Teologu, Căpitanul Voinescu II, sub-locotenentul Rusetache şi mai mulţi tineri de pe atunci, cari petreceau citind istorii militare: Campaniile lui Napoleon, memoriile lui Frederic cel Mare şi scrieri de-ale poeţilor in renume:

Lamartine, Hugo, Béranger, etc. Alexandrescu, inveselea auditorul cu căte o elegie, o satiră sau o fabulă.

Acolo s'a format Societatea filarmonică, pentru care Eliad a tradus pe Mahomet al lui Voltaire, Aristia pe Saul din Alfieri, Alexandrescu pe Alzira, tragedii cu care s'a inaugurat scena Română. Atunci s'au tradus mai multe din comediile lui Molière, dintre care Amfitrion a avut un mare succes pe scenă. Interpreţii acestor opere au fost:

D-nii Andronescu
Curie
Iamandi
Mihaileanu
Caragiali
Lascarescu
D-nele Caliopi
Raliţa Mihaileanu
Efrosina Vlasto (Efrosina Popescu).

Contactul cu tinerii ofiţeri a făcut pe Alexandrescu să dorească a devenì camaradul lor de arme. Recomandat Spătarului ca bun scriitor, el a fost admis in mica noastră armată de atunci ca Iunker ataşat la Djurstvă; pănă cănd intr'o zi şeful seu dăndu-i să-i copieze o preţioasă otroşenie, prosă pe care autorul ei se aştepta s'o vază trecută la nemurire in litere gotice cu flori, s'a speriat de icoana noului Iunker şi l-a trimis la graniţă la Focşani, să studieze ştiinţa caligrafică, dăndu-i importanta misiune de-a intreba de pasaport pe toţi căţi voeau să treacă şanţul care despărţea partea oraşului moldovenesc de cea muntenească, şi să tae la răboj oile care veneau dintr'un mal in celălalt al Milcovului. Neputĕndu-se impăca cu această slujbă, deşi fusese inălţat la rangul de sub-locotenent, Alexandrescu şi-a dat demisiunea ca să se poată consacra cu totul literelor.

Iată cum descriea poetul, puntul de pază ce i se incredinţase:

„Spre apus curge o apă intre douĕ ţări hotar
„Fraţi a căror neunire au avut sfirşit amar

„Pe o margine e zimbrul, iar pe alta un vultur
„Care nici nu mai visează la al Tibrului murmur
„Care sub o nouă formă şi numire ce-a luat
„Ca mulţi, cântecul, purtarea şi năravul şi-a schimbat.“

(Epistola către D. I. A.)

P'atunci eu eram la Paris şi tată-meu care avea o mare afecţiune pentru Alexandrescu, il luase acasă la dënsul, unde a şezut mai mulţi ani, in camera dedesubtul aceleia ce ocupai acum doi ani in otelul Brofft peste drum de teatru. Intr'acea cameră a scris cele mai multe din meditaţii: Fericirea, Mulţumirea, dedicată fetiţei Voinescului II (acum Contesa de Rochemonteux), Viaţa Câmpenească dedicată lui Grigore Cantacuzino, proprietarul moşiei Floreşti, unde a petrecut o vară; Epistola către Voltaire şi altele. Acolo a scris, Anul 1840:

„Să stăpânim durerea care pe om supune
„Să aşteptăm in pace al soartei ajutor....

A scris Miezul Nopţii:

„...Frumoasa Primăvară acuma se grăbeşte
„La caru-i să inhame pe zefirii uşori,
„Păşaşte şi in urma-i verdeaţă se iveşte
„Şi cerul se desbracă de viforoşii nori.“

Acolo a scris fabulele: Toporul şi pădurea, Cânele şi Căţeii, Boul şi Viţelul, Lupul moralist, Vulpea liberală, Lebăda şi puii Corbului etc.

Când m'am intors in ţară pe la anul 1841, am găsit pe Alecsandrescu tot la Djurstva, in mahalaoa Gorgani, unde il lăsasem; dar de astă dată nu ca Iunker, nu ca copist, ci ca pensionar, sub chee şi cu pază de soldat cu puşcă la uşă. Eată cum meritase el aceste onoruri. General Consulul găsise in inalta-i judecată că in fabula Lebăda şi puii Corbului, Vulpea Vicleană semăna aidoma cu guvernul ce representa, că puii Corbului erau nevinovaţii de Români şi Lebăda omul care dă sfaturi bune, şi ceruse pedeapsa cutezătorului autor.

„A zis......
„Că lupii, urşii, leii, vorbesc de stăpânire
„Că lupul e cutare ce judecă, dispoae
„Şi ia după om pelea ca lupul după oae,
„Că lebăda e omul ce dă povăţuire
„Acelor care umblă pe calea de peire..."

Alexandrescu

(Epistola către Voinescu II).

Aşa era p'atunci; o vorbă rea la palat, o simplă bănueală a Consulului te ducea nejudecat şi deadreptul la puşcărie sau cel puţin la vreo mănăstire, fără a ţi se permite să vezi altă figură amică decât pe a păzitorului. Ştii că voind să vĕd pe Alexandrescu la spătărie unde era inchis, mi-a trebuit să alerg o sĕptĕmână să mĕ căciulesc pe la toate autorităţile civile şi militare, dela dorobanţ până la Vornicul cel mare, până să dobândesc o scrisoare cu trei iscălituri, in puterea căreia un ofiţer mi-a deschis uşa odăei prisonierului. Tĕnĕrul ofiţer care m'a intovărăşit, simpatiza, sunt sigur, mai mult cu prisonierii, precum ii numea cu emfază, decât cu acei care ii dedese in pază. Când am eşit din camera lui Alecsandrescu, nu mai era nimeni prin curte; se intunecase şi plecase toţi amploiaţii; tĕnĕrul ofiţer, mi-a propus să mĕ ducă să vĕz şi pe Nicu Bălcescu, căci şi iunkerul Bălcescu era inchis acolo de mai multe luni, pentru că spusese unor sergenţi din regimentul sĕu, că Mircea, Mihai şi Ştefan, fusese nişte Domni viteji ; in anul de graţie 1841, nu era ertat de-a rĕspândì asemenea vorbe. Tot atunci Colonelul Câmpineanu inchis vreo doi ani la Mărgineni, fusese transferat in inchisoarea dela Plumbuita; Manolache Băleanu era surghiunit la Bolintin; Marin Serghiescu (naţionalul) la Ocna de sare la Telega, iar Boliac mai norocit respira aer curat de munte, surghiunit la Schitul Poeana Mărului, unde un cucernic călugăr rus ii citea in toate dimineţele, molitfele Sfântului Vasile.

Poliţia după ce şi-a satisfăcut pe deplin curiositatea, citind trei luni, zi şi noapte toate hărtiile şi cărticelele lui Alexandrescu, a declarat tată-meu dându-i cheea odăei, că

nu mai pune peceţi pe uşă, şi că avea ordin să libereze pe prisonier.

A doua zi m'am dus de l-am luat dela inchisoare să-l aduc acasă, dar a stăruit să se mute la Otelul Conduri unde a inchiriat o odae. Insă după vreo trei sau patru luni, plecând eu la Iaşi, s'a mutat iar la tată-meu, unde a şezut până la 1844.

Când m'am dus de l-am vĕzut la inchisoare, avea un vraf de hârtie pe masă, pline de ştersĕturi şi de cruci, in toate părţile. Când scria avea mania de se citea şi tot ştergea şi indrepta; dobândise patima asta, citind adesa versul lui Boileau :

„Si j'écris quatre mots, j'en effacerai trois".

Acel vraf de hârtii era traducţiunea Meropei, cu care se ocupase in inchisoare, ca să-i treacă de urit. Ce s'a fi făcut acea traducere?

In vara anului 1842, profitând de vacanţele Academiei din Iaşi, venisem in Bucureşti. Unul din concesionarii ocnelor de sare, rĕposatul Oteteleşanu, care pe atunci imi era cam rudă, ne invită pe Alexandrescu şi pe mine să-l intovărăşim la Baia de Aramă. Se propunea companiei să cumpere acea moşie, pentru esploatarea metalului; ocasiunea era favorabilă; puteam fără mare cheltuială să ne satisfacem o dorinţă veche ce aveam de a visita mănăstirile de peste Olt. Intr'acea călĕtorie am mers din mănăstire in mănăstire şi din schit in schit dela Cozia până la Tismana; ne-am coborit la Turnu-Severin ş'apoi ne-am intors, urmând obârşia munţilor din stână in stână, călĕtorind când pe jos, când călare, din gura Bahnei in Dunăre până in valea Oltului, la Turnu Roşu. Alexandrescu a descris o parte din acea călĕtorie intr'un memorial. In pelerinagiul la Cozia a scris umbra lui Mircea :

„...Mircea imi rĕspunde dealul, Mircea Oltul repetează
„Acest sunet, acest nume valurile il primesc,
„Unul altuia il spune, Dunărea se 'nştiinţează
„Ş'ale ei spumate unde cătră mare il pornesc
„ . . . .

„Lumea e in aşteptare . . . . turnurile cele nalte
„Ca fantome de mari secoli, pe eroii lor jălesc
„Ş'ale valurilor măndre generaţii spumegate
„Zidul vechiu al mănăstirii in cadenţă il isbesc".

(Umbra lui Mircea la Cozia).

La Tismana a scris: Rĕsăritul lunei.

La Drăgăşani: Mormintele, şi mai multe alte poesii pline de cugetări măreţe ca aspiraţiunile sufletului sĕu, şi de tablouri descriptive, vesele şi inflorite ca frumoasele locuri ce visita şi ca sburdările inimei sale.

Lăudată fie memoria marelui poet a cărui pană a ştiut să invieze umbrele glorioase ale eroicului nostru trecut ş'a impodobit vechile tradiţiuni legendare ale istoriei naţionale, imbrăcăndu-le in strălucitele colori ale bogatei sale imaginaţiuni.

La anul 1842 Alecsandrescu a fost numit impiegat la postelnicie, la masa jălbilor. Serviciul cu care il insărcinase şeful sĕu, era de a citì toate petiţiunile adresate Domnului, de-a face pentru fiecare căte un estract şi de-a le adresa autorităţilor respective cu apostila Domnească. Vodă Bibescu mulţumit de modul cum işi indeplineşte datoria, a voit să-l aibă pe lăngă dĕnsul, il luâ la Breaza unde petrecea lunile de vară.

Deşi in mare favoare la Curtea lui Vodă Bibescu, dar nici intriga, nici linguşirea nu s'a putut apropia vreodată de dĕnsul. Vorbea tare fără a-şi ascunde găndurile şi credinţele.

Odată, aflăndu-mĕ cu unchiu-meu la Cămpina, m'am dus să-l vĕz la Breaza. Doamna Bibescu aflănd că eram in odae la Alexandrescu a trimis de m'a poftit la masă. Prănzul a fost vesel; Alecsandrescu, bine dispus, a povestit o mulţime de istorioare ţărăneşti in care vestitul Carcalechi, ziaristul Curţii, juca rolul principal. Doamna care il asculta cu plăcere şi ridea mult la acele povestiri ii zice: „Să vii să mănănci in toate zilele cu noi". Apoi intorcĕndu-se cătră Vodă cu un ton poruncitor:

„Numeşte-l poet al Curţii".

Alexandrescu, fără să aştepte care era să fie hotărîrea Domnească, rĕspunde: „Să mănănc, foarte bine, merge, dar „să fiu poet de poruncealĕ, vĕd, că Măria Ta n'ai citit o „satiră ce am făcut acum vreo căţiva ani, unui poet de „Curte de atunci, pe care il povăţueam cu versurile:

„Ia-ţi nădragii de atlas
„De-ţi fă steagul la Parnas".

„apoi ce fac eu cu acele versuri când voiu imbrăca nădragi „de atlas?"

Mai tărziu a fost numit director la departamentul Credinţei, pe când moşiile mănăstirilor inchinate şi neinchinate se arendueau cum da Domnul, post important şi ambiţionat de toţi acei care căuta să facă averi mari. El care l-a ocupat atăţi ani a eşit de-acolo sărac precum intrase.

In anul 1853 se auzea de rĕsboiu. Alexandrescu ca şi Nicu Bălcescu au avut totdauna credinţa că România numai prin arme se putea ridica la rangul ce i se cuvine. Era vorba ca o armată auxiliară, franceză, să vie să ocupe valea Dunării de jos, iar flota Engleză să cuprindă Marea Neagră; se suna şi de venirea lui Magheru cu proscrişii Romăni şi tinerimea incepuse a bate din pinteni. Atunci Alecsandrescu a scris: Căntecul soldatului

„Pe cămpul Romăniei
„Trompeta când rĕsună
„La glasul datoriei
„Oştirea se adună . . . ."

Tot atunci a salutat pe Halcinski cu un lung adio in versuri.

De ce n'a voit soarta să poată vedea şi el pe Romăni, urcănd ca vijălie pintre gloanţe şi mitralie dealul Griviţei infigĕnd in creştet gloriosul lor steag, şi pe viteazul şi fiorosul Osman-Paşa, inchinănd sabia lui unui tĕnĕr Colonel Romăn.

La 1859, după suirea lui Vodă-Cuza in scaunul Domnesc al Principatelor-Unite, Alexandrescu a ocupat postul de ministru interimar la Culte. Modestia care il caracteriza,

nu i-a permis să primească a fi numit la acel interim ca titular. Mai in urmă, la 1860, a fost trimis la Focşani ca membru la comisia centrală. Acolo a fost lovit de o boală nemilostivă, care l-a ţinut aproape un sfert de secul, mort intre cei vii.

De copil, Alexandrescu cunoştea poeţii greci vechi şi moderni; la vĕrsta de şaptesprezece ani, citise pe toţi clasicii franceji şi ştia pe dinafară tot ce era măreţ şi frumos in literatură.

Cine era şi de unde venise acel băiat in scoala lui Vaillant, şi unde studiase el păn'atunci, in ce scoală şi cu care dascăl? Studiase acolo unde au studiat oamenii de felul lui, oamenii de geniu; la scoala inimei şi a spiritului, sub direcţiunea dorinţei şi a plăcerii de a şti şi de-a admira. Ştiu numai că in podul casei la Mitropolie stau aruncate vreo mie de volume, clae peste grămadă, neclasate, necatalogate. Acolo se inchidea Alexandrescu de citea. Multe oare plăcute am petrecut noi impreună, in mijlocul acelor in-folio, citind cănd vieţele oamenilor iluştri de Plutarc, cănd vieţele sfinţilor in Cazanie, cănd pe Tucidid sau pe Xenofon!

Alexandrescu era născut in Tirgovişte, in patria Văcăreştilor, a lui Eliad şi a lui Cărlova. Zina care a presidat la naşterea lui l-a inzestrat cu imbelşugare cu o mare memorie şi cu darul armoniei. Poesiile lui se deosibesc prin mari calităţi de stil, de cugetare şi de simţire care il pun intre fruntaşii poesiei Române.

Meditaţiile au un sbor inalt care le ridică alături cu acele ale lui Lamartine.

Satirele lui sunt inarmate cu impunsături de felul lui Boileau.

Fabulele care formează o parte insemnată şi originală din scrierile lui Alexandrescu, multe, precum Lebăda şi Puii Corbului, Pădurea şi Toporul, Vulpea liberală şi altele le-ar fi subsemnat insuş La Fontaine.

A zice de dĕnsul că a fost poet şi poet de un talent superior, nu este destul. El a fost un suflet mare şi nobil,

o inimă curată și generoasă, vesel și glumeț; ii plăcea societatéa aleasă, și dacă căteodată căuta singurătatea era mai mult ca o alinare la amăriciunile vieții, deaceea și scrierile lui dintr'acele momente respiră o stare de intristare melancolică a sufletului seu.

Era de școala aceea care consideră darul poesiei ca un deposit sacru, pe care omul inzestrat de sus este dator să-l păstreze curat, neatins de patimile și slăbiciunile omenești, așa că el privea de sus in liniște senină splendoarea adevĕrului și frumosului care luminează binele și lovește viciul și nemernicia; in măndra și majestoasa sa indignațiune, condeiul seu, stigmatiza injosirea, cinismul și lipsa de probitate, precum o vedem in unele din poesiile sale.

Viața lui a fost o viață de luptă și de martir; a luptat pe față, cu curaj, la lumina mare, pentru libertate incontra despotismului, pentru dreptate in contra abusului și nepăstuirii, păstrănd totdauna căldura și devotamentul tinereței. A luptat fără altă ambițiune decăt aceea de a fi folositor țării sale. Condeiul seu original și plin de spirit și de grație nu s'a inspirat decăt de pulsațiunile mari și patriotice ale sufletului seu.

Generația veche a admirat cu iubire scrierile lui Alexandrescu. Le a avut ca un catechism de virtute și de patriotism, și mulți poate că au pășit pe calea cea dreaptă de teamă să nu-și recunoască abaterile in vreo satiră sau in vreo fabulă d'ale lui Alexandrescu. Tinerilor Români ai generațiunii căre se ridică le zic : Fiți patrioți și modești ca Alexandrescu, și cănd voiți să știți cum se glorifică faptele cele mari, citiți Odele și Elegiile lui; cănd voiți să știți cum se ride de ambițioși de rănd și cum se biciuește viciul, citiți Satirele și Fabulele lui Alecsandrescu. Dotat de un talent mare el și-a iubit țara, s'a respectat pe sine și a lăsat in memoria noastră operele spiritului și ale inimei sale.

ION GHICA.

PYGMALION, REGELE FENICIEI*)

TRAGEDIE IN CINCI ACTE

ACTUL II.

O cameră a Reginei.

SCENA I.

Tapha, Phadael, Narbal, Baleazar.

Narbal

Atunci Narbal, in lume, vĕ este de prisos?
Copii ingrați! vĕ erte Mastiman [1]) mănios
Urzelele nedemne, ce slaba voastră minte
Să țeasă cutezat-au; vĕ erte-aste cuvinte
Sĕlbatica grăire, cu care m'ați trăsnit!
Aveam pe voi in lume ș'o țară de iubit.
Azi totul imi răpirăți... Rĕmăneți dar cu bine
Și 'n ora de peire nu mai gândiți la mine,
Căci mortul nu respunde!...

Baleazar

Narbal! Narbal!

Narbal

Ce vreți?

---

*) Vezi No. I.

[1]) Zeul morții.

Baleazar

Rĕmăi!...

Narbal

La ce-aş rĕmăne?

Baleazar

Rĕmăi, te rog...

Narbal

Vedeţi
In faţa voastră trunchiul, ce verde-a fost odată!
Dar care azi de vĕnturi sub coaja lui uscată
Vai! inimă mai are, ea singur i-a rĕmas;
Şi voi, abia un mugur, ce nici măcar un pas
Din mersul lumi-aceştia, nu ştiţi căt preţueşte,
De soarta ţĕrei voastre, voi, indrăzniţi, orbeştè,
Svĕrlind ori căte sfaturi vĕ dau, să hotăriţi?...
Ce staţi?... Luaţi securea, prin umbră vĕ tiriţi,
Sdrobiţi cănd doarme 'n pace, p'acel ce v'a dat viaţa
Şi 'n loc de zioă, noapte; şi 'n loc de senin, ceaţa
In sufletele voastre şi 'n viaţa voastr'amar!...

Topha

O! Phadael iubite şi tu Baleazar,
Opriţi astă pornire, intoarceţi ah! privirea
Spre biata voastră mumă, căci vai! nenorocirea
Pe dĕnsa mai amară, mai groaznic va cădea!
De-ţi isbutì 'n ascunse cuţitul a 'mplănta
In inima acelui ce mi v'a dat in lume,
Mai negru decăt noaptea al vĕduviei nume
De fii dat unei mame, mormĕnt ii va săpa!...
Iar dacă crudul rege, o! groaz'-ar mai afla
De scopurile voastre, mai bine sfăşiată
D'a vulturilor ghiare, mai bine blăstemată

D'a zeilor urgie : să nu mai aflu zi
Nici minte 'n ai mei creeri, nici limbă spre-a grăì.

Phadael

Destul! Eu crez c'o mamă ş'un om Narbal ca tine
Nu astfel de poveţe, molatici, se cuvine
Să dea, când biata ţară de tot s'a pustiit,
Când incruntatul rege pe mama 'nlocuit
Cu cea mai desfrĕnată femee şi trimite
Pe fiii sĕi in lanţuri pe ţĕrmuri pustiite
Să moară!... O turbare! eu am in pieptul meu
Un suflet care bate cum bate şi 'ntr'al sĕu
Şi blăstemată carnea ce duc pe trup să fie
De corpu-mi poate ura intr'ĕnsul s'o mai ţie!...
Siche ucis, tu mamă şi toţi ai tĕi robiţi,
Şi 'n umbră stau călăii... şi vreţi să mĕ opriţi
La ce-aş mai fi atuncea in lume bun?

Narbal

Oricare
De altul să grăiască in astfel dreptul are;
Dar nu fiul de tată, nici sclavul de stăpân...

Baleazar

Eu plec nainte-ţi fruntea, iubitule bĕtrân,
Şi vĕz şi d'astă dată că tot tu ai dreptate.
Sunt fiu şi sclav, e tată, e rege şi dar poate
Să-mi ia ce mi-a dat: viaţa! al lui judecător
Nu poate fi in lume un cap de muritor
A zeilor e dreptul...

Topha

Ah! câtă bucurie
Dintr'un cuvĕnt se naşte!

Narbal

Ca omul demn să fie

De zei şi de el insuş, ori cănd, va trebuì
Găndirea să-şi mĕsoare 'nainte d'a grăì:
Căinţa-i bună numai cănd nu e prea tărzie,
Şi nu Narbal, căt lumea in cale-o să vĕ fie,
Pornirea sa v'o stingă... Ş'apoi, dac'a putut
Să facă in mănie aceea ce-a făcut,
Acum regretă poate! Nu trebui mĕsurată
P'o singură greşeală iubirea unui tată,
De fiii-i mai cu samă!

Phadael

De sănge insetat
Al regelui crud suflet cu căt am mĕsurat
Cu-atăta vĕz că fiul, mai mult decăt oricare
Să'nfigă junghiu'n peptu-i, de datorie are!...
Sunt orb, ingrat, se poate..., rĕmăi Baleazar,
Eu nu voiu să fiu rege, ci voiu să pun hotar
La fiara care suge al ţării mele sănge,
Răpind copilul mumei, sĕrmanului ce plănge,
Ne-avĕnd ce să mănănce şi cel din urmă bun
Ce-a căpĕtat de milă..., eu voiu să fiu nebun
De nebunia poate să scape din urgie
O ţară, o lume 'ntreagă ce geme in robie!

Topha

Ah!

Narbal

Stai Phadael!

Baleazar

Frate!

Phadael

Nici ochi să pot vedea
Nici suflet să vĕ simtă, eu nu voiu mai avea

Păn' ce din gură 'n gură cu glas de fericire
Vě va vestì scăparea, Pheniciei din peire!... (ese)

Topha

Narbal! Narbal!.

Narbal

Pe urmă-i te du, Baleazar
Iar voi regină 'n grabă vě duceţi la altar.
Deacum numa'ndurarea lui Baal se mai poate
Din mintea-i rătăcită pe furii a le scoate!. (es)

SCENA II.

(Un gang in palat.)

Astarbea, Benaida.

Astarbea

De grab, vorbeşte, nimeni nu poate auzì
Cuvěntul nostru-aicea...

Benaida

Am fost in zori de zi
La Malachon acasă, dar vestea nu e bună

Astarbea

Va fi ghicit el scopu-mi?

Benaida

Cănd scapără şi tună,
De te'nspăimăntă, cerul nu e mai incruntat
Decăt era privirea-i cănd darul těu i-am dat:
Nebun, l a spart de petre; călcăndu-l sub picioare;
Cu ochi-aprinşi de ură, striga in gura mare:

«Te du şi Astarbeei rosteşte-i ce-ai vĕzut,
«Mai spune-i că voiu face, aceea ce-am făcut
«Cu daru-i şi cu dĕnsa.»

Astarbea

Destul!..

Benaida

Şi multe alte
Ce nici cutez a spune fiinţei tale 'nalte.
Cu grijă neadormită să caţi a te păzì,
El vra să te părască la rege, va venì
Chiar azi...

Astarbea

Ce spui, sermană?..

Benaida

Nimic decăt aceea
Ce 'n taină adineaori mi-a 'mpărtăşit femeea
Ce-am pus-o să-l slujească.

Astarbea

Chiar astăzi?

Benaida

Da!

Astarbea

Dar cum,
Nu poate pănʼ la rege s'ajungă nici p'un drum?

Benaida

Mi-a spus că este unul necunoscut de tine
Pe care va ajunge....

Astarbea

Necunoscut de mine?
Aş fi perdut-atuncea!..

Benaida

Aşa m'a 'ncredinţat
Femeea ceea.

Astarbea

Du-te! (intră Pygmalion).

Pygmalion

Ce caută 'n palat
Această babă? Spune!.. Rĕspunde, ce vrei? care
Sunt scopurile tale?

Benaida

Sunt...

Pygmalion

Babă vrăjitoare
Ce-mi caută peirea!

Astarbea

Un ochiu indurător
Asupră-i se cuvine...

Pygmalion

Pe soiul vrăjitor
Tu nu-l cunoşti ca mine... A! hărcă ticăloasă...

Astarbea

O! nu, mărite rege, e slugă credincioasă:
Ai capul meu in locu-i! Ea veste ne-a adus
Că partizani mulţime d'a lui Siche s'au pus
Vrăjmaşii să-ţi sporească....

Pygmalion

In Tyr ?

Astarbea

Şi măne sară
Să fugă pregătit-au ducĕnd cu ei din ţară
Mulţime de oştire, de robi şi bogăţii...

Pygmalion

De grabă haide !.. Unde ?

Astarbea

O ! nu, nu rege, ştii
Că numai el in lume vrăjmaşul sĕu nu este,
Cu răvnă toţi la dĕnsul se uită, curse peste
Tot locul ii intinde ; şi cine poate şti
De nu-s pitiţi călăii in umbră spre-a sdrobi
Fiinţa-ţi !

Pygmalion

Cum ? Aicea ?.. Chiar in palat trădare ?

Astarbea

Didon, prin tot ce mişcă, urzeşte rĕsbunare !...
Şi tot astă bĕtrănă acum de ştire-mi da
C'a sar' un fluturatic la alţii le spunea
Că drept rĕsplată celui ce viaţa ta va stinge
Ea fruntea lui cu lauri ş'amorul ei va 'ncinge....

Pygmalion

A ! cine sunt aceia ?

Astarbea

De noapte 'nvĕluiţi
Ea n'a putut cunoaşte pe-acei nelegiuiţi !

Pygmalion

Te 'nşală, ea ii ştie şi dacă nu-i va spune
Cu fiere arse trupu-i să-l măngăie voiu pune.

Benaida

De multe ori cu moartea in drum m'am intălnit
Dar niciodată rege, de ea nu m'am sfiit.
Nu dar de frica voastră şi nici de-a morţii teamă
I-aş spune când din cuget n'aş vrea ca să dau seamă.

Pygmalion

Netrebnică fiinţă, te uită de mĕ vezi...
Să mĕ infrunţi pe mine, pe mine tu cutezi?

Astarbea

Stăpâne!...

Pygmalion

Spune babă, vorbeşte, iute, unde,
Şi cine sunt aceia? Nimica nu-mi ascunde!...

Astarbea

Un ceas trecut, o rege noi nu-l vom mai găsì...
Ai capul Astarbeei, poţi măne-al dispărţì
De trupu-i dacă dĕnsa inşală p'al ei rege.
Mai bine-aleargă'n dată, din credincioşi alege
Şi-i pune să păzească tot locul din palat;
Păn' ce mĕ voiu intoarce, cu grije incuiat
In camerele tale, ca şoimul stai de pază
Nici om să-ţi ştie cuibul, nici cerul să te vază!
Cât pentru Benaida o iau in grija mea
Ea m'a crescut de mică o ştiu şi pot de ea
Să-ţi dau ori când vrei samă!..

Benaida

Stăpăne, dacă bine
Vrăjmaşii ţi-ai cunoaşte nu mai privì pe mine
Atăt de rĕu..,

Pygmalion

Hum, poate..,

Astarbea

Dar nu e vreme-acum
Când nori ineacă lumea s'alegem bobi in drum
Ei pot de grije ciasul pornirii să-l grăbească
Ş'atunci puterea noastră nimic să folosească.

Pygmalion

Dar dacă pe femee mişeii-or biruì,
Şi păn' să-mi daţi de veste pe mare vor fugì?

Astarbea

Femeea nu-i femee, nici demnă d'acest nume
De mintea ei va crede că e destul in lume
Copii să-şi infeşe, să plăngă când ei plăng.
Eu nu ştiu să-mi smulg pĕrul şi mănile să-mi frăng...

Pygmalion

Dar unde crezi să afli?

Astarbea

La Malachon e vasul
In care ferb trădarea!

Pygmalion

La el?

Astarbea

Da, dĕnsul pasul
Mişeilor indreaptă ! .

Pygmalion

De ştii că-i Malachon
De ce mergi tu ? mai bine trimite pe Tyrphon !..
Pe toţi vroiu să-i ucidă !

Astarbea

Nu lupul d'astă dată,
Ci vulpea trebueşte ! Averea adunată
Intăi şi 'n urmă...

Pygmalion

Bine ! Dar capu-i orb şi mut
Să vie să-mi rĕspunză de cele ce-a făcut !

Astarbea

Ori el ori eu mai tare, rĕspunde Astarbea !

Pygmalion

Vezi... nu scăpa din mănă cumva comoar'aceea.

Astarbea

Vroiu pildă de ris lumii, batjocură să fiu
De-mi va scăpa averea sau trădătorul viu !
Aleargă, uşi, ferestre le 'nchide toate bine,
Păn' m'oiu intoarce, nimeni să ştie despre tine.

Pygmalion

N'ai teamă !

Astarbea

Mai cu seamă cu nimeni nu vorbì !

Pygmalion

Toţi creerii cei aprigi din lume-i voiu stĕrpì! (ese)

Astarbea

Un Malachom s'abată pe-o Astarbee 'n cale!
A munţilor torente să le iezască 'n vale
Cutează-o petricică ?... A! măndrule voinic,
La luptă uriaşul l-ai pus c'un biet pitic!

SCENA III.

(Pe malul mărei).

Phadael, Malachon, Giscon, căţiva tineri.

I-iul tănĕr

Şi ce-a zis Benaida?

Malachon

Aceea ce rĕspunde
Şireata vulpe 'n găndu-i săgeţii ce-o petrunde!
Dar de plecarea voastră, ia spune, prinţ iubit,
N'a dat el vr'un alt ordin?

Phadael

Nu, tot e pregătit
Ca măine să ne-alunge!

I-iul tănĕr

O! nu, cu mic cu mare
Noi toţi ne vom opune!

Phadael

Şi ce-ar fi o 'nfruntare?
Cănd şoimul crud şi-ascute săgeţile de vĕnt

Şi'nverşunat se lasă din nuori pe pămĕnt,
Plăpănde rĕndunele s'adun inverşunate
Şi crăncene la luptă din calea lui l-abate!
Dar prin aceasta ele scăpat-au prada sa?
Nu, mult mai dărz, mai aprig s'asvărlă de şi-o ia!

I-iul tĕnĕr

Atunci nu e scăpare?

Malachon

Eu cred c'ar fi cuminte
Să mergem drept la dĕnsul, cu blăndă rugăminte
Să-i domolim pornirea...

Phadael

Pe Tigrul cel flămănd
La imblănzit vr'odată victima sa, plăngănd?
Se domoleşte numai cănd prada-i moartă zace!
Giscon! ce veste?

Giscon

Iartă cuvĕntul meu amar. .

Phadael

Vorbeşte!

Giscon

Din palatu-i bĕtrănul Hamilcar
A fost dus impreună cu Giza ta iubită
In turn, iar casa-i toată de sbiri e jefuită!

Phadael

A! iasmă!

Giscon

Şi tot astfel se face chiar acum
Cu toate-a voastre rude.

Phadael

Prefaceţi-vĕ 'n scrum
Voi trăsnete netrebnici!.. Şi Giza mea iubită?
Logodnica-mi inchisă? La culme eşti, ispită!

Giscon

Aflat-am ăncă, prinţe, o! fapt grozav, cumplit!
Că măine 'n zori de zioă, pe toţi a poruncit
In taină să-i ucidă!

Toţi

A!

Malachon

Fără judecată?

Phadael

Din ce-ai fost plăsmuită, fiinţa blăstemată!
Cu rugăminţi sau luptă noi nu-i putem scăpa
Avem o cale numai...

Malachon

Şi... care este ea?

Phadael

Un braţ cu mii de braţe să-l intărim, şi fie
A noastră crimă lumea s'o scape din urgie!

Malachon

In sufletele noastre tu prinţe ai cetit..
Şi para nu se stinge căt focul e 'nteţit!

Eu jur şi cadă-asupră-mi a zeilor blăsteme
De nu mi-e braţul gata şi de cumva se teme
De moarte al meu suflet!

Toţi

Şi noi jurăm!

Malachon

O, da!
Să moară cei ce ţara murind o pot scăpa!..

Phadael

Atunci, din pribegie, chemaţi să se adune
Tot găndu 'n mintea voastră, ca tot ce vĕ voiu spune
Un singur gănd să fie!..

Malachon

Cu toţii vorba ta
Deştepţi, cu luare aminte stăm gat'a a asculta!

Phadael

Un soare nu mai trece să nu ducă cu sine
Poveşti de noue crime şi noapte nu mai vine
Nici una, făr' să vază pe regele turbat
Bĕnd, fără saţiu, sănge din sin nevinovat!...
Bogatul, pentru averea-i, săracul, findcă n'are
Copilul pentru tată; la rĕndu-i fiecare
In faţă-i este culpeş: aci un biet bĕtrăn,
Colo o biată mamă, cu pruncul ei pe sin;
Eri pe Sichee de viaţă, tiranul, despărţeşte
Şi pe Didon mult blănda-i soţie o sileşte,
Pe ţĕrmuri neumblate, scăparea a-şi găsì;
Azi rudele, şi măine fatalul rănd veni
Să căsăpească singur p'acele-afurisite
Fiinţi nevinovate din trupul sĕu eşite!
Cu săngele de astăzi pe cel de eri spălănd

Dintr'un oraş, pustie se va vedea 'n curĕnd?
Impins de uneltirea femeei desfrĕnate
Ce patimile i servă şi ca să nu-şi deşarte
Comorile de-averea ce lui Siche-a răpit
Aruncă crudul ţara intr'un rĕsboiu cumplit!
Nu! nu, chiar dacă zeii ne-au scris astfel de soartă
Cel care cu măndreţe azi numele sĕu poartă
Să n'aştepte cuţitul ca jertfa pe altar:
Invins? să moară 'n luptă! Invingĕtor? hotar
Nestrăbătut să pue urgiei cei cumplite:
Sau moarte vitejească sau zile fericite!...

Malachon

Şi care este ţinta acestui cuvĕntat?

Phadael

Ea numai una are!

Malachon

O prinţe, am jurat,
Dar scurta-mi cugetare de minte grămădită
Se 'ntoarce luminată din calea-i rătăcită:
Nainte de a fi rege, călău ne'nduplecat
Tiranul ţi-este tată!

Phadael

O! fie blăstemat
Minutul lumi-acestia in care intăiaşi dată
S'a zămislit pe buza-mi cuvĕntul dulce: tată!
O! nu, nu toţi părinţii aicea pe pămĕnt
Sunt vrednici de-acest nume!... Nu vroi să fiu! nu sunt
Copilul sĕu, şi dacă a voastre jurăminte
Ca tunet fără trăsnet a fost numai cuvinte
Remăe-vĕ pe cuget, eu singur voiu scăpa
Pe el de crime nouĕ, de dĕnsul ţara mea!...

Malachon

La focul urei in clocot ferbĕnd azi al tĕu sănge
Vrei moartea lui acuma dar' măine il vei plănge.

Phadael

Să moară 'ntăi, pe urmă, durerii m'oiu jertfi
Da 'n loc de-o ţară 'n lacrimi un singur om va fi!

Malachon

A mele vorbe, prinţe, te rog să-mi dai ertare
N'a fost cătră-al tĕu suflet decăt o incercare!...
Acum iată-mĕ gata şi numai măna mea
Vroiu viaţa lui s'o stingă!

Giscon

Nu-i drept, de ce a ta?
Eu vroiu s'am astă parte!...

I-iul tănĕr

Nu, mie-mi se cuvine..

Phadael

Dreptatea zice: soarta s'aleagă, din noi cine
Fiinţa-i să strămute in lumea celor morţi!

Toţi

Are dreptate prinţul!

Malachon

Să tragem dar la sorţi!

Phadael

Nu sorţii, ci puterea de om să hotărască
Vroinţa nu ajunge dorinţa s'o 'mplinească:

Acela ce pe mine putea-va biruì
De soartă dĕnsul ţara s'o scape-ales va fi.

Toţi

La luptă dar, voinici!

Phadael

Ceilalţi priviţi!

I-iul tănĕr

Eu!

Phadael

Fie!
(Il restoarnă la pămĕnt.)
Viniţi, cine mai este?

Grison

Sunt eu!
(Se luptă. Phadael ĕl invinge.)

Phadael

Un altul vie!
A! Malachon, tu singur din toţi ai mai rĕmas!..,
De nu vreau să te birui, să nu mai fac un pas!

Malachon

Melkart, o! zeu al morţii, puterea ta cea mare
In corpul meu strecoar-o, mĕ fă să fiu mai tare,
Nu ca să-mi fac vro tală ci ca pe fiu s'abat
D'a da azi moarte celui ce viaţa eri i-a dat.

Phadael

Te-aştept!

Malachon

Sunt gata, prinţe!

Phadael

Ia seama, luptă bine,
Căci să te'nving acuma, eu simt putere 'n mine!

Malachon

Decât invins, un trăsnet, o! zei! svirliţi să mor!

Phadael

Ah!

Toţi

Malachon trăiască! el este 'nvingĕtor!

Phadael

E drept, dar numai soarta a vrut aşa să fie,
Inec dar rivna 'n peptu-mi şi'nchin fruntea mea ţie!

Malachon

La zeii drepţi, nu mie, căci hotărirea lor
Al tatei n'a vrut fiul să fie-ucigĕtor!
Acum spuneţi-mi insă, căci eu nu ştiu, prin care
Mijloc eu pot străbate la el? prin ce intrare
E chip s'ajung la poarta de fer?

Giscon

Aceasta-i greu
In Tyr nici o fiinţă nu ştie cuibul sĕu!

Phadael

Te 'nşeli, o ştie una, ş'aceea e femeea,
E geniul rĕutăţii, sub numele-Astarbea! (apare Astarbea).

Astarbea

A! ei vorbesc de mine.

Malachon

Şi cum crezi c'aş putea
Să aflu dela dênsa?

Phadael

Trimete 'n grab la ea:
In suflet măgulită va fi să-i ceri ertare,
Cu boabe-atrag copii de intră'n prinzětoare
O pasere flămăndă, şi e flămăndă ea!
Cu-amor in loc de boabe vei prinde-o 'n cursa ta!
O chee-ţi trebue numai, in schimb făgădueşte
Să-i dai intreg pămêntul şi tot ce mai doreşte!

Malachon

Pe moarte-o 'nfrunt, dar d'astă femee mě 'ngrozesc
Are-o putere-asupră-mi pe care mě 'ndoesc
Că voiu putea-o 'nvinge!

Phadael

Cum, ţară şi onoare
C'o astfel de femee perdut'ai fi in stare
Să cumpěneşti vrodată!

Malachon

O! nu, sunt un nebun
Cetind intr'al meu suflet věd că nu ştiu ce spun!...
Dar timpul mult mai iute decăt un fulger trece
Şi cei ce zac in chinuri le pare-o zi căt zece!
Plecaţi; in aste locuri vroiu singur să rěmăn
Să 'ntreb a mării valuri cum mintea mea să măn!

Phadael

Ivească-ţi-se 'n minte a zeilor lumină
Şi urma cugetării să-ţi fie zi senină!

SCENA IV.

Malachon, Astarbea.

Malachon

Vĕ duceţi fără grije! Nu bate 'n pieptul meu
Decăt un singur suflet ş'un singur om sunt eu :
Dar mare este omul şi mare-a sa putere
Când simte 'n al sĕu suflet că jale, chin, durere
Şi vaete şi lacrimi ce 'năduş ţara sa,
Jertfindu-se pe sine, le poate spulbera!
— Prin ce mijloace insă? Ei zic prin Astarbea...
O! nu, colea in pieptu-mi robit simt că femeea
Aceasta-ar fi in stare s'abată al meu ţel
Din omul de onoare să facă un mişel!
— Ce vĕz, cine să fie această arătare,
Cu noaptea imbrăcată?...

Astarbea

O! neadormită mare
De ce ca ş'al meu suflet putere tu nu ai
O clipă liniştită şi negemĕnd să stai?...

Malachon

Ce chin munceşte oare pe biat'asta fiinţă?

Astarbea

Crud glasul disperării, setos de biruinţă,
Mĕ trage către tine! Lui dar eu mĕ supun
In braţele-ţi de ghiaţă, viu corpu-mi să depun!...

Malachon

Stăi! stăi nenorocito! nu face astă faptă.

Astarbea

Fugi, lasă-mĕ!...

Malachon

Femee, cap făr' de judecată,
E gura morţii marea !

Astarbea

E leagănul dorit
Al păcii ! Las' un suflet, ce-i disnădăjduit
Şi'n viaţă mort, in moarte odihna să-şi găsească !

Malachon

Această voce !...

Astarbea

Nimeni nu poate s'o cunoască.

Malachon

Eşti Astarbea !

Astarbea

Ce fel, o ştii şi mĕ opreşti ?

Malachon

Nu, nu ! Mori ! ai dreptate !

Astarbea

Dar tu, tu cine eşti ?
A !... Malachon ! Vĕz bine ?. .

Malachon

Blăstem a soartei parte
Ce-a scris de douĕ-ori măna-mi să scape dela moarte
Pe cea mai rea femee...

Astarbea

Dar ştii tu de ce viu
Aici să mor? Ştii ?

Malachon

Nu ştiu şi nici vroesc să ştiu !

Astarbea

Decât blăstemul lumii, pe sufletu-mi mai grele
Cad aste vorbe-a tale ! Isvor de zile rele
Ai fost tu pentru mine şi sufletu-mi cuprins
D'amorul cel mai mare nerăsplătit, m'a 'mpins
Din disperare 'n crime, din crime 'n remuşcare
Şi ea mi-arată moartea, ca singura scăpare !

Malachon

Minciună şi prefaceri...

Astarbea

O ! nu, iubite, nu !
Mĕ crează toţi infamă ; dar nu o crede tu !
Nu judeca un suflet din fapta săvirşită
Prin sila disperării !. . De tine părăsită,
De lume alungată, cu lacrimi am săpat
Un larg mormĕnt in pieptu-mi şi 'n el am ingropat
Cu dragostea-mi cernită şi'ntreaga-i năzuinţă
Spre dreapta cugetare ş'a binelui fiinţă.
Părea că tot murise in sufletu-mi perdut
Căci noaptea-i s'o resfire nimica n'a putut !
Dar soarele cel falnic şi dătător de viaţă
A străbătut puternic a nopţii neagră ceaţă,
Şi mai frumos, mai măndru decât eu am visat
De mii de ori iubirea, mai viu mi-a deşteptat !...

Malachon

O ! fie blăstemată simţirea-aceasta 'n mine !

Astarbea

Ziceai azi dimineaţă că vreai să fug cu tine ?

Sperănd prin fapte bune să spăl trecutul meu....
N'am vrut, nenorocita, s'ascult cuvĕntul tĕu;
N'am vrut, uitănd că lupta cu regele-i peirea
Şi că d'a sale fapte ce sgudui omenirea
Deşi tiranul găde de voi e judecat
Dar eu sunt osindită!... ş'apoi, amant ingrat!
Ce crimă, sau ce faptă făcut-am eu ca dreptul
S'ai, fără judecată, să-mi rupi, să-mi sfăşii pieptul?
Să-mi calci amor, măndrie şi viaţă sub picior
Cănd mai pre sus de lume eu pun al tĕu amor!...

Malachon

Cum vrei să nu inăduş simţirile in mine,
Să nu-mi prefac amorul in ură pentru tine;
Cănd te-am vĕzut cu ochii, (mai bine-aş fi murit!)
Servind un sacrilegiu, atăta de 'njosit
Pe soţ să-l faci să-şi svirle femeea să cerşască,
Pe tata ca un căne copii să-şi gonească!
O! fugi, fugi dinainte-mi!...

Astarbea

Oh! vĕz că fapta mea
E mai presus de minte-ţi! Cum? Crezi că trebuia
Să 'nfrunt şi eu pe rege? Să torn şi eu jăratic
Pe focul ce-aprinsese, in sufletu-i selbatic
A voastră cutezare? Cu tigrul cel turbat
O biată păserică mai bine-ar fi luptat
Decăt pitită 'n umbră să treacă nezărită?
Nu, ţinta nu s'ajunge cănd este rĕu ochită!
Şi dacă eu, nebună, aş fi făcut ca voi.
Vai, ce-ar fi fost de tine, de dĕnşii, de toţi noi?
O! mult iubite-alungă, din mintea-ţi inorată
Găndiri nejudecate şi nu da crud rĕsplată
Credinţei cu-a ta ură, iubirii cu dispreţ!
Descrunt'a ta privire, plăteşte cu alt preţ
Un suflet ce scăparea, cum vezi, işi cată'n moarte
Ne mai putĕnd povara iubirii să-şi o poarte!

In colbul de sub paşii-ţi s'asverle sclava ta,
Dă-i moartea...

Malachon

Ce faci? Scoală!...

Astarbea

In schimb ia viaţa mea!

(Sfirşitul actului II).

G. BENGESCU-DABIJA.

AGATOCLE LEUŞTEAN

CHIP DIN LUME

Numai cine a trăit mult cu *Agatocle Leuştean,* precum am trăit eu, putea să-l cunoască din talpă. Avea o mulţime de ascunsuri şi de deschisuri. Mai intăi singură această impărechere de nume ii dădea un aer ciudat. Par'că 'ntradins naşul il botezase cu numele *Agatocle,* luat de prin cărţi, ca să mai acopere puţin grosolănia numelui *Leuştean.* Noi ii ziceam prin prescurtare *Agà.*

Judecat după infăţişare, el părea cu totul alt om de ce era in realitate. Avea intr'adevĕr o figură de şiret ce te punea oarecum in indoială despre bunătatea caracterului sĕu. Cănd iţi vorbea de multe ori, nu te dumereai de vorbeşte serios sau in bătae de joc, aşa de bine ştia să se prefacă. Avea un zimbet ca o cimilitură şi in fundul ochilor lui strălucea o rază de pricepere care par'că iţi zicea: *„de geaba, „prietene; nu umbla să vinzi castraveţi la grădinar!"* Cu toate aceste n'a fost om mai naiv, mai lesne crezĕtor şi mai uşor de tras pe sfoară ca el. De căte ori nu l-am făcut de zi intăi April să alerge după cai verzi pe păreţi spunĕndu-i minciuni care umblau in picioare; de căte ori el, marele cunoscĕtor in tutunuri, după cum se lăuda, n'a fumat tutun de un franc ocaoa, in loc de tutun Bectemis, fără să aibă habar, deşi vedea pe toţi in jurul lui ţiindu-şi coastele de ris. Era, cum aş zice, şiret la chip dar la suflet de bună credinţă. Apoi avea o căutătură şi un umblet de ştrengar şi nişte musteţi totdeauna bine rĕsucite de-ai fi crezut că-i topenie de bietele femei. Nimeni ca dĕnsul nu era in stare să spue care este chemarea unui bărbat; cum adică un bărbat trebue să ştie juca o carte, bate o bilă,

suge un pahar şi ademenì o femee. Despre celelalte, nu-i vorbă, era el meşter să inveţe şi pe alţii, dar incât priveşte femeile trebue să mărturisesc că dacă ele ar fi rĕmas numai in nădejdea lui, ar fi dus sĕrmanele mult şi bine dorul ademenitului, căci el berbantul, in toată viaţa, n'a ademenit decăt o singură femee, aceea pe care a luat-o de soţie şi ăncă şi aceea cam fără ştirea lui, indemnat şi stărostit de alţii. De altfel om de spirit, şagalnic, putină de anecdote şi de poveşti. Umplea casa de veselie unde intra el. Insă de toate aceste insuşiri nu se folosea faţă cu femeile. Intre dĕnsele i se schimba cu totul firea; se zăpăcea, se prostea ca cel mai nemernic copil, şi de aceea, nesimţindu-se destoinic să le ţie piept, căuta mai bucuros societatea bărbaţilor unde apoi, las pe dĕnsul, se dădea de cel mai straşnic repuitor de femei.

Osebit de aceste mici nepotriviri intre felul cum era şi felul cum se arĕta, mai avea şi alte cusururi: era leneş ca un impĕrat, mănca ca un vlădică, risipitor şi sgărcit totodată, sau, cu alte cuvinte, eftin la făină şi scump la tăriţe, după cum zice proverbul. Aşa, ca să vorbesc in treacĕt de aceste cusururi, voiu zice că nu era leneş de acei care şed numai pe canapele şi cască toată zioa. Nu! Era vioiu, ii plăcea să umble şi să se preumble, insă numai de petrecere, făre treabă şi fără datorii. Duşmanul lui cel mare era condeiul şi adormitorul cel mai sigur, cetitul. Astfel nici a putut să stea mult timp in slujbele ce-a ocupat rănduri, rănduri, şi fiindcă după toate căutările, n'a putut să găsească o slujbă in care să nu fi fost silit a scrie şi a citì, deaceea la urmă a şi renunţat la cariera de lefegiu, mărginindu-se numai in modestul venit ce-i rĕmăsese de la părinţi.

Intr'un rănd Leuştean căzù amorezat, dar amorezat lulea, cea dintăi şi cea din urmă dată in viaţa lui. Nici el singur nu putea să-şi dea seamă cum s'a intămplat aceasta, căci, precum spusei, n'avea obiceiu să se incurce in calea femeilor. Dar se vede că i-a fost sortit să-şi tragă şi el pĕcatul. Chinurile amorului insă, dacă-i tăiese cheful şi li-

niştea, nu-i tăiese şi pofta măncării. Inghiţea ca şi mai inainte aceleaşi porţii de biftece, cu singura deosebire că intre un biftec isprăvit şi altul inceput scotea căte un oftat din adăncul plămănilor, mijloc prin care işi uşura năduful.

— Agà dragă!... pentru un amorezat mănănci par'că prea mult,—băgam de samă eu.

— Aş!... Atăta mi-a mai rĕmas şi mie! rĕspundea el pe un ton liric să te rupă la inimă. Se sbătea nenorocitul in ghiarele amorului ca paserea in gura şarpelui, cănd intr'una din zile venì la mine prăpădit, cu faţa de-un cot.

— Ce ai, iubite? il intrebi ingrijat.

— Sunt nenorocit! Iubesc!... Te rog nu mĕ lăsa!... Vino cu mine... voiu să mĕ primblu puţin, să mĕ resuflu.

— Bucuros frate!... mai e vorbă!...

Amăndoi eşirăm pe stradă.

El opri o birjă, mĕ pofti din a dreapta ca pe un musafir şi poruncì vizitiului să easă peste barieră la cămp. Era tocmai vreme de primăvară cănd toate-s pornite spre dragoste. Dar lucru deşanţat!... Earba spornică care suridea ochilor, ciocărliile care te asurzeau, soarele cel dulce care-ţi dădea viaţa la inimă, in loc să-l măngăe, il intartau, şi mai tare. Se credea singur nefericit in mijlocul naturei fericite.

— Nu mai pot!. imi zise el desperat. — Haide la tatăl tĕu să-i spun tot. El e om de sfat, ştie multe, a vĕzut multe şi m'a invăţa ce să fac.

— Haide! respunsei eu. — Intoarce birjar!...

Birjarul intoarse şi trăsura se opri dinaintea casei noastre. Dar cănd să sun clopoţelul dela uşă, mĕ uitai la el şi ce să vĕd?.... Plăngea sermanul de-i sărea peptul, plăngea in glas mare cu toate suspinurile şi strămbăturile unui plăns copilăresc, incăt muscalul depe capră spăriet mĕ intrebâ dacă nu cumva „*cacanaş e bolnav*“? Nu ştiu de ce, dar suferinţele sufleteşti ale lui Agatocle Leuştean nu inspirau compătimire prietenilor lui. Mic cum era, păntecos, măncău, cu aerul lui cabazlicar, iţi venea par'că să crezi că e vreo şiretenie la mijloc. — De astădată insă Leuştean

nu se prefăcea, suferea de-a binele, ear eu vĕzĕndu-l in aşa hal, ii zisei:

— Nu-i chip să intrăm in starea asta. O să ne ridă sluga care ne va deschide uşa.

— Ai dreptate. — Du-mĕ te rog acasă.

Acasă el se scobori repede din trăsură, imi strinse măna cu căldură, mulţămindu-mi că l-am intovărăşit, şi-mi lăsâ trăsura pe spate cu doue oare de plată. — Aşa dar cu tot amorul şi necazul lui, el n'a uitat că e mai bine să plătească altul birja decăt dĕnsul. — Am suris in mine recunoscĕnd in acest act de sgărcenie pe vechiul meu amic Leuştean, aşa cum era, adecă sgărcit la mărunţuşuri şi darnic la sume mari. Să-l fi picat cu luminarea n'ar fi scos de bună voe un leu din buzunar; insă pe un lanţ de ceasornic care să-i impodobească păntecele dădea bucuros sute de lei, şi nu odată l-am vĕzut la chefuri umplănd cobza lăutarului cu irmilici. — Ei.. aşa era. Incă o nepotrivire in apucăturile lui.

Dar sgărcit sau nu, la măncări nu făcea economii. El cel dintăi in oraş ştia cănd sosesc stridiile sau icrele proaspete; el cel d'intăi mănca trufandale şi la masa lui nu lipseau niciodată doi, trei prieteni.

Ş'apoi să fi vĕzut ce vesel era la masă, cum i se deslega limba după un pahar de cotnar. Avea un talent nespus de a imita pe unii şi pe alţii, mai ales pe un camarad al nostru din vremea aceea, Gavril Bărgăoanu, cam prostatic din fire şi care vorbea lătăreţ. Ii ziceam prin prescurtare *Gavril Bărgă.* — Luasem, noi băeţii, pe atunci năravul prescurtărilor.

— *Mă Bărgă!...* striga Leuştean c'un glas prefăcut care stirnea risul tuturor, *Tocmiti la meşină pe mehalnicul dela Mavroncordat? Ad topo... mă Bărgă! Cucea'n bănză, măliga-i rupi chelea!...* Şi alte căte de acestea de nu ne mai remănea inima de ris.

Am uitat să spun că tatăl meu, aflănd despre focul dragostei ce ardea pe bietul Leuştean, şi ştiindu-l bicisnic cu femeile, se duse la părinţii domnişoarei cu pricina, şi aduse lucrurile aşa, că intr'o Duminică Agà Leuştean se

pomenì, fără vina lui, cu covrigul de mire pe cap. Ce bine-i şedea! Şapte ani a gustat din traiul căsătoriei, in care timp ca un vrednic bărbat, stăpăn in casa lui, a fost necontenit sub papuc. Petrecerile, cărţile, mesele se mai rărise puţin, dar după şapte ani Dumnezeu stringĕnd la sine pe scumpa lui soţie, el deatunci ca mai ba să-şi pue cap sănătos sub evanghelie. Rĕmas liber şi nerespunzĕtor cătră nimeni, el luâ earăş de coadă petrecerile, cărţile şi mesele.

„*U.... iu.... iu ş'aş bea rapciu, ş'aş mănca pcită de grău!...*“ era căntecul lui obicinuit când se greşea c'un pahar mai mult. Totuş suflet bun şi neuitător cum era, nu scăpa nici o ocazie, in mijlocul petrecerilor chiar, să nu zică un cuvĕnt despre reposata lui soţie care bună femee fusese sermana, cuvĕnt totdauna intovărăşit de un oftat şi de un găt de vin.

Viaţa lui de toate zilele era impărţită cam astfel:

Mai intăi in douĕzeci şi patru oare trebuia să doarmă zece oare pline, imbrăcat intr'o cămaşă de pănză de casă, lungă până la călcăe cu dungi roşii la guler şi la măneci. De se intămpla vreodată să nu-şi implinească somnul, era a doua zi tot mahmur. — De lene să nu se imbrace işi primea musafirii dimineaţa de multe ori in cămaşa cea de noapte, făcea felurite ghiduşii astfel desbrăcat, cănta prin casă cu o perină in braţe in chip de cobză, imitănd pe Barbu lăutarul pentru a cărui căntec avea o deosebită slăbiciune, şi astfel trecea timpul intr'un ris ş'un chef pănă la oara dejunului.

Dejunul era totdauna zdravăn şi bine stropit. După dejun, mergea regulat la cafenea, locul de intălnire a tuturor dulandragiilor, unde juca pe un biliard cu buzunări, vechea partidă rusească meşteşugind la *sotnici* şi la *clapştosuri* de se minunau *marcherii*, şi toate aceste intreţesute cu fel de fel de glume potrivite cu locul, cu jocul şi cu societatea.

Venea apoi masa şi mai zdravănă şi mai bine stropită, ear după masă abia putĕndu-se mişca, trăgea căte un talon bun de somn, după care venea negreşit răndul altor căteva taloane de preferans.

Avea trei prieteni cu care făcea de obiceiu partida de preferans, şi să ferească Dumnezeu să-l fi dat vreunul de sminteală seara la ora hotărită, sau odată intruniţi, să nu fi jucat pe noate *după regula lui Melhizedec,* cum zicea el, că se făcea foc. Greşală nu se'ncăpea la joc; de altfel vinovatul era pus in rândul *mazetelor* şi cărăiturele curgeau gârlă in capul lui.

Ca să pot da insă figura lui Leuştean in toată a ei originalitate, nu trebue să trec cu vederea unul dintre cusururile sale de căpetenie şi anume frica. Se temea de toate cele, mai cu samă de hoţi, de foc şi de bivoliţe.

La drum era o pedeapsă de mers cu dênsul. — Vai de capul vezeteului care-i mâna caii. Chinurile lui nu erau proaste. *„Lasă mai incet! mănă mai tare! fă mai la dreapta! „fă mai la stinga! ie sama, nu răpezì!"* toate aceste curgeau intr'un şir neintrerupt. Apoi in fiecare tufă i se năzărea câte un hoţ la pândă, şi se muncea şi se văicărea, sermanul, de credeai că o să-l apuce ceva. Arme nu purta nicidată cu sine, căci nu era om să se pue de pricină. Se zice chiar, dar acest fapt el l-a tăgăduit totdeauna cu tărie, că frica de hoţi i se trăgea de la o intâlnire ce a avut noaptea in pădure cu un negustor de pungi. Pe atunci purta de toata intâmplarea un pistol cu doue ţevii. Când hoţul ii oprì trăsura in drum, el deodată puse mâna pe pistol să se apere, dar zărind la lumina lunii ochii fioroşi şi musteţile ţapoşe ale haiducului, işi simţi balamalele slăbind şi pistolul ii căzù din mâni.

— Ce este acesta? intrebâ haiducul arătând arma.

— Să ertaţi, domnule căpitan, ia... un pistol...

— Şi pentru ce l-ai luat, mě rog?

— Apoi dă... ia aşa!...

— Cum aşa?...

— De-o intâmplare să nu bănuiţi.

— Mai intâmplare de cât asta, ce vrei?

— Apoi cum ii socoti şi măria-ta, jupâne căpitane, că eu unul nu mai zic nimic.

Leuştean nu vorbea ci bâlbâea, de tare ce-i clănţăneau măselele in gură.

Vĕzĕndu-l aşa om pe sine, haiducul prinse să ridă, il cinstì cu o palmă bine aşternută peste obraz, pentru ca altă dată să numai poarte degeaba pistoale la drum, şi după ce-i luâ arma şi punga, işi căutâ de treabă, lăsănd pe bietul Leuştean mai mult mort decăt viu.

Ce e drept, dacă intămplarea a fost adevĕrată, putem zice că Leuştean a scăpat eftin, pentru că alţii au păţit-o mai reu decăt dĕnsul. Sigur insă este că el de un timp n'a mai umblat noaptea la drum, nici a purtat arme cu el.

Grija focului de asemenea il stăpănea intru atăta, că la casele lui hornurile se stricau de prea mult şters. Intr'o noapte după o partidă intărziată de preferans, ademenit de un muşchiu la frigare ce i-am oferit, s'a invoit să doarmă la mine acasă, lucru ce i s'a intămplat de mai multe ori. A douazi pănă a nu se imbrăca, pe când făcea ghiduşii prin odae căntănd ca Barbu lăutarul:

Stringeţi, leleo, buzele
Leliţo, leliţo fa!
Că le pişcă muştele,
Leliţo, leliţo fa!
Şi se vĕd fasolele,
Leliţo, leliţo fa!

deodată se aud tulumbele durăind pe dinaintea ferestrelor şi apucănd pe hudiţa ce duce la casa lui. Intr'o clipă Leuştean şi-a eşit din minte şi n'a mai ştiut ce face. Rătăcit, cu ochii holbaţi, cu faţa descompusă alerga şi rescolea toate prin odae, vroea să se imbrace mai repede şi le nimerea toate pe dos; işi vĕrà picioarele prin mănecele surtucului şi mănele prin cracii pantalonilor pănă ce insfirşit perzĕnd speranţa de a se mai putea imbrăca, aruncâ surtucul, pantalonii şi cismele in toate părţile şi căzù găfăind pe un scaun.

— Nu mĕ duc de-aici!... strigâ el ca un om ce vrea să-şi facă sie insuşi in ciudă. Lasă să ardă!... Dracul să le ia de case!...

A fost un adevĕrat teatru această comică scenă de zăpăceală a lui Leuştean. Merita să plăteşti, să-l vezi.

Altă dată pe la cinci oare dimineaţa auzii bătĕnd cu furie la ferestrele mele.

— Cine-i acolo?

— Eu.

— Care eu?

— Agà.

— Care Agà?

— Agatocle.

— Nenorocitule, ce-ai păţit? ii zisei eu deschizĕndu-i uşa.

— Inchipueşte-ţi frate, respunse el, aruncăndu-se pe o canapea, de douezeci de ani, abia astăzi pentru intăia dată vĕzui şi eu resăritul soarelui, insă, ce-i drept, fără voea mea.

— Cum aşa?

— Ştii că am eşit aseară pe la unul după miezul nopţii de la partidă. — Ei bine!... Plec acasă şi când intru in hudiţa ce duce la mine, ce se vĕd?... O cogemite bivoliţa care sta culcată in mijlocul drumului, mestecănd din fălci.— Nu era chip de trecut pe alăturea. Sufla aşa de tare şi rotea nişte ochi aşa de sluţi, incăt numai nu-mi zicea: „Hait!... Carăte de-aici că te iau in coarne!“—Ce să fac? Mĕ intorc indărăt, incunjur o jumĕtate de oră, şi când ajung la cealaltă hudiţă care de asemeni duce la mine pe partea opusă, eată o altă bivoliţă tot atăt de fioroasă, tot atăt de slută care păştea iarbă din şanţ. O adevĕrată pacoste!.... Par'-c'anume se pusese, matahalele, să-mi ţie calea. Mĕ intorc iarăş la hudiţa dintăi, bivoliţa tot acolo; se aşternuse pe odihnă ca la dĕnsa acasă. Mĕ duc apoi la a doua hudiţă, dau peste adoua bivoliţă care se aşternuse şi ea pe măncare. Şi aşa din hudiţă in hudiţă, din bivoliţă in bivoliţă, iatămă pănă la ceasul acesta in picioare, fără sa fi putut intra acasă, Uf!.. sunt rupt de osteneală. Da am vĕzut resăritul incaltea.

— Bicisnicule!... Ii zisei eu, abia stăpănindu-mi risul. Să te facă nişte pĕcătoase de bivoliţe să nu dormi toată noaptea, asta-i bună de scris!...

— Ei! ce vrei! Numai o viaţă are omul şi trebue să şi-o cruţe.

Intr'adevĕr viaţa şi-o cruţa, dar păntecele nu, căci din

ce in ce il indopa mai mult cu mâncări şi bĕuturi. In zadar ii ziceam:

— Leuştene, ia seama, odată ai să pocneşti ca o bute rĕu cercuită.

— Aş!... Asta-i viaţa omului... Pentru ce trăeşte omul, dacă nu pentru pântece? Treceau zilele, lunile şi anii fără ca el să-şi schimbe firea, fără ca el să-şi schimbe traiul; insurise pe cap, şi pântecele lui căpătase o rotunjime sub care par-că-i dispăreau picioarele. Dar cu cât i se inmulţeau anii vieţii, cu atât i se imputinau mijloacele de traiu. — Pe nesimţite el mâncase in fiecare an, pe lângă venituri, şi câte o părticică din capital, aşa că sărăcia da acum năvală la uşa lui. — Da unde işi bătea el capul cu asemenea nimicuri. Lipsa, şi mai ales lipsa la bătrĕneţe, de care unii oameni slabi de inger se tem aşa de tare, lui nu-i ingreuea inima, nici ii tulbura somnul; numai căsuţa lui cea albă cochetă şi veselă ca şi dĕnsul, işi posomorise de la un timp faţa, căci pe păreţii ei de mult neimprospĕtaţi se vedeau cărămizi goale şi dungi vinete de ploi, ca nişte lungi şiroae de lacrimi.

Intr'o seară, imi aduc aminte, Leuştean işi invită partizanii de preferans cu următoarea circulară:

Cine-i protos?... Vasilică;
Eu cumpĕr la sans-atù;
Iorgu face şapte 'n pică,
Am s'ajut, haide şi tu.
Dar mĕ rog să dai inchis,
C'am să mi-l trântesc o platcă,
Să se mire şi prin vis
Preferans cu cine joacă.

Par-că-l vĕd şi acuma cu ce luare aminte pregătea el masa de cărţi, cum ascuţea crida, aşeza scaunele, făcea mucul la luminări, aşa ca toate să fie in regulă şi cu simetrie, iar in cursul acestei grave indeletniciri, el şuera intre dinţi vecinicul cântec *U... iu... iu... ş'aş bea rapciu, ş'aş mânca pcită de grâu!*

Intre partizanii lui mĕ numĕram şi eu. In seara aceea

a fost mai cu chef decăt totdeauna. — „Bonsoir, Musu Vasilică!.... Cu plecăciune, cucoane Neculai!.... Sărut mănele, cucoane Iorgule!....“ zise el tovarăşilor sĕi in momentul de-a impărţì cărţile; ear aceste cuvinte rostite cu aerul şi intonaţia ce ştia el să le-o dea, căpĕtau un deosebit parfum de veselie. Deşi norocul nu prea legase frăţie cu dĕnsul, totuş era destul să pue o platcă căt de mică pe protivnicul sĕu, ca să facă un haz nespus şi să-şi uite paguba. Tot vocabularul obicĭnuit al cartoforilor, porecle şi născociri de cuvinte caraghioase, glume inventate anume pentru jocul de cărţi, necunoscute altor oameni, au fost de astădată cu prisosinţă puse in circulaţie la masa verde. Numai dulceţile şi cafeaoa neagră veneau din timp in timp să intrerumpă puhoiul necurmat al şăgilor.

Dar nu bine măntuisem preferansul şi deodată se deschiserĕ uşile odăei de alăturea unde ni se infăţişâ fumegănd pe o masă, intre douĕ mari candelabre, un purcel fript, rumen, cu un morcov in gură, incunjurat de mezelicuri şi de un stol de butelci pline cu vinul cel mai chihlimbariu. A fost o surprindere ce ne pregătise Leuştean. Se inţelege că nu ne-am dat in lături de a face cinste mesei, ba chiar, pot a zice, că ne-am aşternut pe măncare ca nişte oameni care ştiu să preţuească un purcel in asemenea impre.jurări, dar dacă noi eram la inălţimea datoriei, apoi Leuştean era cu mult mai presus. Par'c'atunci scăpase din postul mare.

— Măi Agà! nu fii aşa lacom că-i pocnì ca o bute rĕu cercuită, ii repetam noi aceeaşi glumă.

— Am cinste să vĕ spun că sunteţi nişte mişei, ne rĕspundea el. Nu vĕd eu, par'că, cum mĕ trageţi pe sfoară cu bĕutul. Eu dau pe găt totdeauna paharul plin, şi voi abia de vĕ muiaţi buzele in săngele Domnului. Par'că n'ar fi vorba de sănătăţile voastre. Dar nu-i nimic. — Tot aşa să dea Dumnezeu să fiu inşălat in viaţa mea. Căt despre mine, dac'oiu murì, halal să-mi fie!... Incaltea oiu murì sătul. Să-mi vie Ghioc aicea, strigâ el, lovind cu pumnul in masă.

Ghioc care era după uşă şi păndea semnul chemării,

numai decăt se infăţişâ in antereul lui de citarea, cu scripca aşezată la găt.

— Să trăiţi, coconaşilor, zise el inchinăndu-se adănc; cănd v'a fi mai rĕu tot aşa să vĕ fie!...

Apoi cu mult ifos şi cu multe mişcări din măni şi din cap incepù să cănte marşul lui *Napaleon :*

Napaleon Bunăparte,
Stănd in pămĕnt de departe,
Pe marea apusului
In prijma Parisului.....

Vroea ţiganul să se arate că adecă e procopsit, ştie căntece străine.

— Ce umbli cu de-al de astea, Faraoane! strigă Leuştean furios; ai inebunit, ori vrei să te miruesc in numele tatălui. Căntă-mi un căntec creştinesc că doar s'or desgheţa boerii. Nu-i vezi cum stau, par'că şi-au ingropat rubedeniile.

— Apoi care căntec porunciţi, sărut pălpile? intrebâ Ghioc indoindu-se din şeale.

— Ce nu te pricepi, coţofană? Te-ai prostit se vede!... Adă scripca 'ncoace!

Atunci Leuştean care invĕţase in copilărie să cam tragă din arcuş, inhăţâ scripca din măna lăutarului, cercâ strunele la ureche, tuşì, işi drese glasul, făcù căteva flori din arcuş şi o intoarse pe căntecul lui *Barbu lăutarul* in care se simţea mai meşter.

Eu sunt Barbu lăutariul
Starostele şi cobzariul,
Ce-am căntat pe la Domnii
Şi la măndre cununii!...

Apoi mai departe:

Eu inghet căntănd la poartă,
Şi tu dormi dormire-ai moartă...

De ce cănta, de ce se inflăcăra mai tare. Poate că unde o cam luase de coadă, sau, cine ştie, poate că tocmai

atunci, il lovise un alean la inimă, vre-o amintire din trecut, căci arcuşul lui luneca aşa de bine pe coarde, şi glasul lui resuna aşa de viu, incăt ai fi zis că-i aevea Barbu lăutarul care-şi căntă căntecul.

Dar cănd zise:

Dragi boeri din lumea nouă
Zioa bună vĕ zic vouĕ,
Eu mĕ duc, mĕ prăpădesc
Ca un căntec bĕtrănesc.

Atunci se simţì tremurănd in glasul lui o notă melancolică, şi lucru ne mai pomenit, o picătură de lacrimă ii strălucì sub gene. Nu mai era veselul şi nepăsătorul Leuştean cel din toate zilele, peste care nevoile lunecau ca untdelemnul.

Insăşi faţa i se schimbase sub puternica inriurire a căntecului; apoi, intărtat la culme, aruncâ scripca jos şi o călcâ in picioare.

— Aşa ţi se cade uscătură netrebnică care ştii numai să plăngi, şi nu ştii că plănsul e mai amar pentru cine a ris toată viata! Aşa am să pier şi eu ca un căntec bĕtrănesc. — Dar incaltea halal să-mi fie! adaose el luănd cu o mănă un pahar de vin pe care-l sorbì de duşcă şi cu cealaltă aruncăndu-şi punga din buzunar in obrazul lui Ghioc.

— Na, porumbacule, pentru putregaiul tĕu de durăitore!

Cine ştie dacă-i mai rĕmăsese ceva pe a douazi de cheltueală; dar Leuştean, cel eftin la făină şi scump la tăriţe, nu era om să-şi căntărească dărnicia in asemenea momente.

— Nu pricepeţi voi, urmă el inghiţind un al doilea pahar, că fleacul ist de lume nu plăteşte o ceapă degerată... Atăt e a omului, un pic de voe bună in inimă, că celelalte toate sunt nimicuri.

O zicea aceasta cam in silă, tocmai in momentul cănd ii lipsea voea bună.

— Prin urmare sus cu paharul, fraţilor!...

Eu vĕzĕnd că iţile se'ncurcă şi că, induioşat cum era, el avea de gănd să o ţie drug inainte, mi-am furat căciula, m'am strecurat nebăgat in seamă pe uşă, şi m'am dus ca

un om cuminte acasă, lăsându-l cufundat in cugetări adânci asupra nemerniciilor lumeşti.

Acasă m'am desbrăcat iute şi m'am pus in aşternut. Am adormit insă cu greu fiind insumi nervos; când eată, că in mijlocul unui somn de plumb, mĕ simt scuturat de o mână rece, deschid ochii spăriet, şi ce să vĕd?... pe Leuştean stând la căpĕtâiul meu in picioare, palid şi cu pĕrul vĕlvoiu. Mi s'a părut deodată că nu-i el, ci umbra lui.

— Ce este? zisei eu cuprins de fiori.

— Ce sĕ fie? Ia m'aţi lăsat singur acasă ca pe un netrebnic, şi acum alerg să vĕ adun eară.

— Ai perdut minţile, Leuştene? La vremea asta?

— De ce nu? Pentru chef trebue să fie vreme totdeauna. Pentru năcaz e bine să nu fie. Haide, scoală leneşule!... Trimete după Ghioc... S'o luăm din capĕt.

Il priveam lung şi nu pricepeam. Mi se părea că glasul lui resună ciudat.

— Uite, adaose el, nu pot dormì; imi trebue lume, joc, cântec, veselie. Să ridicăm tot târgul in picioare. Am ce am; nu mi-e inima la loc. Aş vrea să mai gust din cel cotnar; să mai aud cântând pe gâtul scripcei... Aş vrea!... ştiu eu ce-aş mai vrea!... Zicĕnd aceste cuvinte el se preumbla cu paşi iuţi şi neregulaţi prin odae; dar deodată se oprì in loc; işi intinse amândouĕ braţele in aer ca un om ce simte că-i fuge pământul de sub picioare, se cumpĕnì un moment, apoi căzù grămadă jos.

Cu multă greutate putui să-l ridic şi să-l pun pe canapea. Rĕsuflarea lui era răpede şi ochii păinjiniţi.

Nu-i nimic! gândii in mine; l'a biruit osteneala şi cotnarul. Il stropii cu apă rece pe obraz ca să-l aduc in cunoştinţă; el atunci tresărì, intoarse spre mine o privire rătăcită şi cu un glas străin care par'că venea din adâncimele pământului imi zise:

Dragi boeri de lumea nouă,
Ziua bună vĕ zic vouĕ;
Eu mĕ duc mĕ prăpădesc
Ca un cântec bĕtrânesc!...

Mĕ simţii mişcat in fundul inimii de acest glas, oàrecum profetic, jumĕtate vesel, jumĕtate tănguitor, care-mi punea in lumină o viaţă intreagă de om petrecută intr'un căntec ş'o nepăsare; şi nu bine apucâ a se stinge in liniştea odăei cea din urmă vibrare a versului de zioa bună, că impreună cu dĕnsa se stinse şi cea din urmă licărire de viaţă in peptul lui Leuştean.

A murit sub ochii mei, intr'un suris rĕmas pecetluit pe buzele lui, ca un ultim semn al chemării ce avusese pe pămĕnt, de a rĕspăndì in juru-i lumina veseliei . . . . .

. . . .

. . . .

In urma lui par'că lipsea oraşului ceva; lipsea matca roiului; intemeetorul tuturor petrecerilor; lipsea omul la a cărui singură vedere te simţeai oarecum intinerit. Dacă desigur şi el ca fiecare işi purta in drumul greu al vieţii sacul cu grijele in spinare, avea insă darul când călca pragul unui prieten, să-şi lase sacul la uşă şi să intre cu inima uşoară şi cu faţa pururea senină... Ei, acest dar nu-l are orişicine. Dumnezeu să-l odihnească pe ceea lume!

N. GANE.

D. George Gr. Bengescu primul secretar al legaţiunii române din Paris, cunoscut in Franţa prin insemnatele sale studii bibliografice asupra lui Voltaire, ne trimite următorul articul despre Vasile Alecsandri. Vedem cu plăcere că succesele ce le-a dobândit in străinătate au indemnat pe compatriotul nostru a se ocupa şi de oamenii insemnaţi ai ţărei sale. Ii deschidem cu mulţumire coloanele revistei noastre, convinşi că şi cititorii „Convorbirilor" vor şti să aprecieze munca şi erudiţiunea domnului G. Bengescu.

VASILE ALECSANDRI

STUDII ISTORICE, LITERARE ŞI BIBLIOGRAFICE ASUPRA VIEŢII ŞI OPERILOR SALE.

Sunt oameni ai căror geniu ii face să intre, chiar de vii, in nemurire, şi care sunt totodată străbuni şi contimpurani. Gloria ce au dobândit-o in zilele lor nu are a se teme intru nimic de judecata posterităţii, şi ale lor scrieri, deşi recente, se bucură de autoritatea şi de prestigiul capo d'operelor consacrate de timp. Vasile Alecsandri este unul dintre acei oameni. După treizeci de ani, renumele sĕu străluceşte in România cu o sclipeală fără seamĕn. Poet, autor dramatic, descoperitor al comoarelor poesiei populare, el s'a incercat in toate ramurile literaturei, şi n'a fost intrecut in nici una. Musa română ii datoreşte cânticele cele mai armonioase precum şi cele mai inalte inspirări; el este părintele teatrului nostru, şi scena rĕsună ăncă de aplausele cu care au fost priimite atâtea piese de un comic aşa de natural sau de o emoţiune aşa de pĕtrunzĕtoare; colecţia sa de poesii naţionale constitue un adevĕrat monument ridicat, cu elemente populare, limbei şi literaturei române; insfirşit, ardentul sĕu patriotism, ura sa in contra asupririi, aspirările

sale neincetate spre marele destinuri ce le-a visat pentru ţara lui, şi pe care a avut norocirea a le vedea indeplinite, au legat numele sĕu cu toate evenimentele importante ale istoriei noastre contimpurane, şi l'au asociat cu toate speranţele, cu toate bucuriile, cu toate triumfurile patriei.

Viaţa şi operele lui Vasile Alecsandri merită dar, din toate aceste puncturi de vedere, un studiu amĕnunţit, şi nu ne-a părut o prea mare indrăzneală de a intreprinde, pentru poetul nostru naţional, ceea ce am cercat a face, intr'o limbă străină, pentru unul din cei mai mari scriitori cu care se făleşte Franţa [1]). Insă, până a nu intra in materie, inainte de a incepe istoria, cercetarea şi descrierea numeroaselor lucrări de care se compune opera atât de variată a lui Alecsandri, este neapĕrat de a pĕtrunde in viaţa poetului, şi a da asupra copilăriei, tinereţii şi primelor sale studii in străinătate oarecare informaţiuni, abia cunoscute până astăzi. Biografia a devenit, in zilele noastre, complementul obligat şi ajutorul esenţial al ştiinţei bibliografice. Critica modernă nu se mulţumeşte numai cu apreciarea meritului cărţilor; ea intovărăseşte studiul operei cu acel al autorului. Prin cunoaşterea uneia, se indeplineşte judecata celuilalt. Urcându-se la isvoare, cercetând pe om chiar din zioa naşterii sale, şi ţinĕnd seamă de timpuri şi imprejurări, ea cată a desluşì care a fost inriurirea familiei, a educaţiei, a obiceiurilor asupra desvoltării geniului marilor scriitori. Această metodă ne va servì de regulă in tot cursul lucrării ce intreprindem. Nu voim să ne mărginim la o nomenclatură seacă şi sarbĕdă a operelor lui Alecsandri. Avem ambiţiunea de a scrie istoria producţiunilor sale literare odată cu istoria vieţii lui, şi de a urma pas cu pas pe copil, pe tĕnĕr, pe bărbatul in vĕrstă, pe cetăţean, pe patriot, odată cu poetul. Totuş, prin o simţire de reservă cu atât mai lesnė de inţeles că este vorba de un autor in viaţă, nu vom imprumuta din biografia sa decât acele evenimente care vor fi de natură a rĕspândì oarecare lumină asupra operelor sale, a

[1]) *Bibliografia operelor lui Voltaire.*

ne desvĕluì sensul şi ţinta lor, a ne face a le aprecia mai bine, a le admira mai tare, a le iubì mai mult.

A arăta striusa legătură ce există intre caracterul omului şi geniul scriitorului; — a spune in care imprejurări şi sub care inspirare au fost compuse atâtea versuri incântătoare, a căror dulce armonie a legănat copilăria noastră, şi ne-a dismerdat tinereţa; — a deştepta, cu ocasiunea cercetării operelor dramatice ale lui Alecsandri, suvenirul unor tipuri dispărute, pe care el le-a făcut să reinvie, intr'un mod neperitor, in unele din personajele teatrului seu; — a scoate din epopeele şi dramele sale spre a le pune in iveală, marele periode şi măreţele figuri ale istoriei noastre naţionale; — eată sarcina ce ne-am impus, şi pe care sperăm s'o ducem la un bun sfirşit, graţie binevoitoarei indulgenţe a lectorilor *Convorbirilor*, in ochii cărora suntem astăzi un nou venit, dar pintre care avem mulţumirea de-a numera mulţi amici. Această indulgenţă ne este cu atât mai necesară, că noi scrim departe de ţară, şi că ne-a fost cu neputinţă de-a aduna toate materialurile trebuincioase pentru desăvirşirea lucrării noastre. Insă o imprejurare fericită, o incredere de care ne simţim cu drept mândru, chemându-ne a trăì, de câtva timp, in intimitatea marelui poet de care ne ocupăm, vom suplinì informările ce ne lipsesc prin acele ce el va binevoì să ne dea asupra punturilor intunecate sau indoelnice ale materiei ce tratăm.

Primul nostru capitul va fi consacrat copilăriei şi tinereţei lui Vasile Alecsandri.

I.

Vasile Alecsandri s'a născut la Băcău, in luna lui Iuliu 1821. Cu puţin timp mai inainte, capul Eteriştilor, Alecsandru Ipsilanti, trecuse Prutul cu partisanii sei. Măcelurile din Galaţi şi din Iaşi, in urma cărora Turcii intraserĕ in Principate, luptele dela Galaţi şi dela Sculeni, precum şi ocupaţia Iaşilor de cătră Iusuf paşa din Brăila, umpluserĕ Moldova de groază. Chiar din luna lui Aprilie, prinţul Mi-

hail Şuţu fugise in taină din capitală, şi esemplul seu fusese urmat de cele mai multe familii din Moldova, care, temĕndu-se atăt de Eterişti căt şi de Ianiceri, se adăpostiserĕ in Bucovina, in Besarabia, şi chiar in fundul pădurilor din partea de sus a Moldovei.

Familia Alecsandri se retrăsese la Băcău, aproape de munţi. Acolo se născù poetul, şi astfel, din pruncie, el fu espus la toate intămplările, la toate surprinderile, la toate svĕnturările acelei vieţi nomade şi fugitive, care a fost partea strămoşilor noştri, in epoca năvălirilor Tătarilor.

O mare căruţă, numită *braşovească*, servea de adăpost familiei. Această locuinţă improvisată fusese impărţită in doue caturi; cel de sus, adică lăuntrul, era ocupat de mumă şi de copii; cel de jos, adică spaţiul cuprins intre roţi, compunea apartamentul părintelui; ear copacii de pe imprejur, transformaţi in *gherite*, serviau ca posturi de observare, ocupate şi păzite de servitori, armaţi din cap pănă in picioare. Aceste spaime generale, aceste fugi grăbite la apropierea străinului, nu sunt, din nenorocire, fapte isolate in istoria Romănilor.

Oamenii din generaţia precedentă au păstrat ăncă amintirea acelor vremi, şi cei mai mulţi dintre noi nici că le-au apucat; dar este bine d'a le reamintì căteodată; poate că ne-am plănge mai puţin de nevoile timpului present, dacă ne-am găndì mai ades la toate miseriile şi la toate nenorocirile celui trecut.

Familia Alecsandri este originară din Veneţia. Pe cănd Republicele Veneţiei şi Genovei işi disputau preponderanţa in Orient, un mare numĕr de familii veneţiane şi genoveze părăsirĕ Italia, pentru ca să meargă să se stabilească in Constantinopol. Este ştiut că mahalalele Galata şi Pera aparţineau Genovejilor, cari, prin marea Caspică, ţineau tot comerciul Indiei. Pe d'altă parte, Cruciadele daserĕ un puternic avĕnt prosperităţii Veneţiane, şi dogele putea să adaoge la titlurile sale acela de *stăpăn al unui pătrar şi jumĕtate din imperiul grecesc*. Nu este dar de mirat că multe familii Italiane să-şi fi căutat norocul pe malurile Bosforului,

unele pentru ca să servească interesele Veneţiei, altele pentru ca să intinză relaţiunile bancei San Giorgio din Genova, care apucase in măinile sale toate afacerile comerciale ale Orientului.

Din Constantinopol, mai mulţi din aceşti Italiani trecuserĕ in Moldova şi Valahia unde veniserĕ, unii aduşi de prinţii fanarioţi, ear ceilalţi chemaţi de Domnii indigeni. Ei s'au aşezat in ţările noastre, s'au unit cu Romănce, şi au fundat familii dintre care unele şi-au făcut la noi un nume mare, sau cel puţin un nume cunoscut, precum familiile Cuza, Alecsandri, Negri, Rolla, Cozadini, etc...

Alecsandreştii venit-au direct din Italia in Moldova, ori opritu-s'au mai intăi in Constantinopol? Acest punct este anevoe de precizat. Sigur este că au fost la Constantinopol ambasadori Veneţiani cu numele de Alecsandri; că se găsesc, chiar astăzi, Alecsandreşti in Italia, şi că unul din palaturile Veneţiei purta, pănă deunăzi, numele de *palazzo Alessandri.*

Cei d'intăi veniţi din această familiă s'au stabilit in Berlad. Bunul poetului avea doue fete şi un fecior. Acesta, după ce au măritat surorile sale, impărţindu-le toată averea părintească, se duse la Iaşi, şi, după obiceiurile de pe atunci, se puse sub ocrotirea unui boer mare, care-l orinduì sameş la Bender, in Basarabia. Era inainte de 1812, pe cănd această provincie nu fusese cedată Ruşilor, prin intăiul tractat din Bucureşti.

Dela Bender, Vasile Alecsandri, părintele poetului, trecù la Tirgul-Ocnei, unde se insură cu o domnişoară Cozoni, ca şi dĕnsul de origină italiană. După căsătoria sa, el părăsì funcţiunile publice, şi intreprinse, pe seama sa, comerciul sării. Călare pe un cal alb — singura parte ce-şi reservase din moştenirea părintească, — el insoţea, d'alungul Moldovei, căruţe incărcate cu sare, pe care mergea s'o venză pe malul Prutului. Singurul seu tovarăş, in aceste călătorii, era un canariu domesticit ce-l purta pe umer. Intr'o zi, un uliu se răpede pe sĕrmana păsărică, o apucă in ghiare, şi o ucide; ear bietul nostru călăreţ, nemăngăiat de această per-

dere tragică, urmează calea sa obicinuită, lipsit de singura ființă care inveselea drumurile sale singuratice, și a căreia ciripire incântase de atâtea ori monotonia lungilor sale peregrinațiuni.

Treburile sale insă erau in bună cale de prosperitate; grație unei administrațiuni ințelepte a stării sale, grație economiei, pe care Mirabeau a numit-o *„a doua providență a omenirii"* Vasile Alecsandri adunase o avere destul de frumoasă. Pentru ca să meargă pe malurile Prutului, unde am vězut că afacerile sale comerciale il chemau adeseori, el era silit de a trece prin moșia și prin pădurea dela Mircești, care aparțineau atunci lui Nicolae Milo, unchiul marelui nostru artist dramatic. Sedus de frumusețea posițiunei, și calculând, ca un bun părinte de familie, veniturile producětoare ale acestei moșii, o cumpără dela Nicolae Milo, și devenì astfel proprietarul vestitei lunci dela Mircești, la umbra căreia poetul nostru avea a-și plimba, mai tărziu, dulcile sale gândiri, și pe care a cântat-o in unele din cele mai uimitoare versuri care au eșit din pana sa:

„Luncă, luncă, dragă luncă! raiu frumos al țării mele!
„Mândră'n soare, dulce'n umbră, tainică la foc de stele!"

Pe aceeași vreme, părintele lui Alecsandri iși zidea la Iași, in strada Sf-tului Ilie (astăzi strada Vasile Alecsandri), casa in care poetul era să petreacă o mare parte din copilăria sa. Acești intăi ani, Alecsandri ni i-a povestit insuș, intr'o scrisoare adresată amicului seu Ion Ghica, și publicată la sfirșitul interesantului și atrăgětorului volum intitulat: *Scrisori ale lui Ion Ghica către V. Alecsandri* (*București*, 1884). El ne-a făcut să asistăm la primele jocuri din inceputul vieței sale, când avea de tovarăș pe țiganul Porojan, rivalul seu in arșici, și al seu locotenent in resboiul neimpăcat ce declarase Evreilor din Iași. Aceștia nu mai indrăzneau a trece pe strada Sf-lui Ilie, de frica petricelelor ce plouau din casa fostului sameș. Antipatia lui Alecsandri in contra evreului din țara Românească, cămătar, samsar, totdauna gata a face rěul, a inșăla pe oricine, ne-

trăind decăt din căştiguri ilicite şi din beneficiuri frauduloase, exploatănd totodată increderea simplă şi naivă a ţăranului, precum şi slăbiciunile sau viţiurile boierilor, această antipatie, justificată in toate modurile, a dat naştere principalelor tipuri de Evrei pe căre i-a expus la risul publicului, şi despre care ne vom ocupa, cănd vom vorbì de teatrul lui Alecsandri.

Cănd se găsì ajuns in virsta de a părăsì zmeii pentru cărţi, şi arşicii pentru condeiu, copilul zise adio desmierdărilor zilnice ale mamei sale, pentru care avea un cult adănc, luâ zioa bună dela vrednica jupăneasă Gachiţa, care da ingrijirile sale inteligente copiilor din casă, dela amicul seu Porojan, dela toţi aceia care-l iubeau şi care-l alinteau, şi fu trimes de părinţii sei intr'un pensionat ţinut de Dl. Victor Cuenin, un francez care venise să se aşeze in Iaşi, după campania lui Napoleon cel mare din Rusia.

In zioa despărţirii, multe lacrimi au curs din ochii tuturor; singuri, Evreii din strada Sf-lui Ilie tresărirĕ de mulţumire şi işi netezirĕ barba, găndindu-se că in sfirşit vor putea circula in tichnă, pe dinaintea casei ce devenise acum neprimejdioasă pentru dĕnşii.

Am cunoscut toţi, acea măhnire care năvăleşte in inimă in cele dintăi zile petrecute departe de părinţii noştri. La inţeleapta şi gingaşa afecţiune a tatălui; la ingrijirea necontenit deşteaptă şi la blăndele măngăieri ale mamei, la nepăsarea copilărească, la intinderea orizonelui, la atătea comori nestimate pe care nu le-am ştiut ăncă bine aprecia, urmează deodată fisionomia de ghiaţă a unui dascăl aspru şi indiferent, curiositatea supărătoare a nouilor tovarăşi, regula severă, disciplina fără milă, lumina intunecată a salelor de studiu, toate chinuirile unei adevĕrate inchisori. Cu imaginaţia sa cea vie, cu acel amor de independinţă, carele a fost in toate timpurile una din trebuinţele naturei sale, cu aspirările lui, pe atunci ăncă neconsciente, spre regiuni ideale, totdauna scăldate in aer şi in lumină, unde soarele străluceşte, unde paserea căntă, unde floarea se deschide, Alecsandri trebuea să simţă, mai mult decăt altul,

lipsa bunurilor perdute. Nu voiu să zic că el nu luase dela părinţii sei obiceiul d'a lucra; căci fusese de timpuriu dat pe măna unor profesori din cei mai invĕţaţi. Chiar dela 1827, pe cănd copilul se găsea in casa părintească, el fusese incredinţat conducerii călugărului Gherman, acelaş care a vĕndut mai tărziu prinţului Grigore Ghica manuscriptul lui Şincai.

Părintele Gherman locuia in casa lui Alecsandri; dar avea invoire de a da lecţii şi la căţiva elevi externi, care veneau să urmeze invĕţămĕntul limbei greceşti, in casa dela Sf-tul Ilie. Pintre acei copii, se găsea Mihail Cogălniceanu, eruditul istoric, omul de Stat eminent, cu care Alecsandri avea să se reintălnească incurĕnd la Dl. Victor Cuenin. Ceilalţi camarazi ai lui de pensionat au fost actorul Milo, care a interpretat cu atăt succes unele din cele mai plăcute *sainete* precum şi cele mai insemnate roluri din căteva piese ale lui Alecsandri; roluri scrise dinadins pentru el; — ambii fraţii Micleşti; — trei fraţi Moldoveanu, şi chiar fraţii Cuciuc, cari au fost mai in urmă spănzuraţi, ca părintucigaşi, pe cămpul Frumoasei. Aceşti tineri omoritori erau inzestraţi cu o memorie estraordinară şi cu o mare aptitudine la invĕţătură. Ei ştiau pe de rost intămplările lui Rubinson Crusoe, şi povestirile lor au iniţiat pe Alecsandri la viaţă şi la svĕnturările eroului lui Daniel Defoe. Gustul călĕtoriilor şi al esplorărilor depărtate, pasiunea alergărilor vagabunde pe oceanuri şi pe mări se deşteptarĕ deatunci in sufletul copilului; şi pe cănd profesorii lui, pintre care trebueşte citat dascălul Gaetani (acelaş pe care el avea să-l pue pe scenă, in *Nunta ţărănească*), i-l invăţau a conjuga verburile şi a repeta pe din afară regulele gramaticei sau elementele sintaxei, spiritul seu sbura, pe deasupra zidurilor şcoalei, spre insula pustie a lui Robinson, lăngă vĕrsările in Ocean ale marelui fluviu Orenoc.

Acest amor instinctiv pentru voiajuri, acest dor tainic de mare, de pănze care plutesc in orizon, de corăbii care brăzduesc apele; această trebuinţă neinpotrivită de a sta, oare intregi, in contemplarea valurilor albastre; toate ace-

ste visuri poetice care au răpit totdauna, pe aripele lor, imaginaţia lui Alecsandri şi au dus-o pănă la marginile pămĕntului, acolo unde infloresc plaiurile fantastice şi Eldoradurile necunoscute; toate aceste simţiri adănci, care, chiar astăzi ăncă mişcă inima poetului, şi in care ar crede cineva că surprinde ca o readucere aminte a unei vieţi anterioare, trăită pe malurile lagunelor Veneţiei, patria strămoşilor sei, Alecsandri le-a ecsprimat in următoarele frumoase versuri:

O farmec, dulce farmec a vieţii călĕtoare,
Profundă nostalgie de lin, albastru cer.
Dor gingaş de lumină, amor de dulce soare,
Voi mĕ răpiţi, când vine in ţară asprul ger!

Afară ninge, ninge, şi apriga furtună
Prin neagra 'ntunecime respănde rèci fiori;
Ear eu visez de plaiuri pe care alba lună
Revarsă-un val de aur ce curge pintre flori.

Vĕd insule frumoase şi mări necunoscute,
Şi splendide oraşe şi lacuri de smarald,
Şi cete de sĕlbatici prin codri deşi perdute,
Şi zine ce se scaldă in faptul zilei, cald.

Cu acelaş şir de idei se leagă şi piesa intitulată: *Dorul de mare*, scrisă sub aceaş inspirare:

Norul trece şi dispare
In afundul Cerului,
Ah! de merge el spre mare,
Duce-m'aş pe-aripa lui!

Duce-m'aş fără 'ncetare
Ca vulturul să pĕtrund
Peste-a ochilor hotare,
Orizonul fără fund!...

Şi s'aud blăndele şoapte
Ce sbor tainic in eter,
Isvorite'n miez de noapte
De pe valuri şi din Cer!...

Insă e timp de-a părăsì pensionatul francez din Iaşi, şi de-a urma pe poet la Paris, unde el sosì pentru intâia oară in 1834.

II.

Chiar dela inceputul secolului al XIX-lea, boierii cei mai luminaţi ai ţării noastre, convinşi de necesitatea de-a asigura copiilor lor bunurile unei educaţii liberale, ce nu era cu putinţă de-a li se da la noi, luaserĕ obiceiul să-i trimită ca să-şi facă studiile in Occident. Cei dintâi care au plecat din Valahia au fost George Bibescu şi Barbu Stirbei, cari şi unul şi altul erau destinaţi să ocupe intr'o zi tronul ţării româneşti; Constantin Filipescu, Alexandru Racoviţă, Dumitru George Golescu şi verii sei Nicolae, Stefan, Alecsandru şi Radu; Constantin Brăiloiu, Nicolae Creţulescu, Ion Ghica, Ion şi Dumitru Brătianu, Ion Alexandru Filipescu; ear din Moldova, Rolla, doi fraţi Cuciureanu, patru fraţi Rosetti, Nicu Ghica trimişi la München; Constantin Negri, dus in Italia; Nicolae Cantacuzino şi alţii, veniţi la Paris. Mai toţi dintre aceşti tineri aparţineau celor mai bune şi celor mai vechi familii din ţară; ei au format avangarda acelei junimi române, care, de mai mult de o jumĕtate de secol, merge să culeagă in Francia, in Germania, in Austria, in Italia, in Elveţia şi chiar in Englitera, foloasele ştiinţei şi ale civilisaţiunii. Sunt puţini dintre aceia ce au jucat un rol insemnat in istoria noastră contimpurană, şi au dobândit un nume in litere, in arte, in armată, in magistratură, etc., care să nu fi urmat cursurile vreunei universităţi străine, şi să nu se fi intors in ţară cu o diplomă de bacalaureat, de licenţiat saŭ de doctor. Ar fi in adevĕr un studiu foarte curios şi care nu credem că s'a făcut până astăzi, de-a cerceta care a fost inriurirea esercitată asupra stării noastre sociale şi politice prin acea mişcare neoprită care impinge necontenit spre străinătate o mare parte din tinerimea română. Nu intră in planul nostru şi nici că ne permite subiectul ce tratăm de a aborda această chestiune;

trebue insă să mărturisim, fără a avea cătuş de puţin pretenţia de a instruì procesul timpului nostru, că dacă generaţiile ce ne-au precedat au profitat cu indestulare, şi au făcut să profite şi ţara de bogăţiile intelectuale ce le-au adus din Occident, se pare că generaţia actuală s'ar folosì mai puţin şi mai incet de toate comorile deschise, in străinătate, activităţii şi inteligintei sale. Nu va se zică că nu esistă astăzi, in România, o pleiadă intreagă de oameni distinşi, patrioţi ardenţi, oratori străluciţi, jurisconsulţi dibaci, profesori eminenţi, toţi doritori de a lucra la prosperitatea şi la mărimea ţării. Dar ceea ce ne lipseşte, până la un oarecare grad, celor mai mulţi dintre noi, este credinţa adâncă, entusiasmul inalt care au presidat la marele fapte săvirşite de părinţii noştri. „Suntem veniţi prea tărziu in„tr'un secul prea bătrân....“ La reintrarea noastră in patrie, am găsit un câmp netezit şi un edificiu aproape ridìcat; — multe din dificultăţi invinse; luptele de principii liniştite, viitorul ţării asigurat şi locul nostru la soare dobândit cu desăvirşire. Afară de un resboiu glorios, care a fost ca o consacrare şi ca un fel de apoteosă la tot ce fusese făcut mai inainte, noi nu am trecut prin nici una din acele incercări grozave, care dau maturitate popoarelor ca şi indivizilor şi din care caracterele es mai bine oţelite, sufletele mai tari, spiritele mai bărbăteşti şi mai hotărite.

Când Alecsandri a venit la Paris in 1834, tinerimea română ce urma cursurile şcoalelor din Francia, se compunea de o mare parte dintre oamenii chemaţi a crea la noi starea de lucruri actuală. Ar fi nedrept de a tăgăduì partea considerabilă luată de aceşti oameni la regenerarea politică şi socială a ţării. Sarcina ce ei şi-au impus-o, şi care era din cele mai frumoase, şi din cele mai demne de legitima ambiţiune a unui popor, ei au indeplinit-o cu stăruinţă şi cu isbândă. Dacă suntem astăzi o naţie liberă, neatărnată, implinind in toată puterea şi in intreaga sa suveranitate, o misiune de pace, de progres şi de civilisaţiune, nu trebue să uităm că lor le datorim, in mare parte, aceste bunuri nepreţuite; nu trebue să uităm că ei au dorit, mai intăi,

desrobirea şi libertatea ţării; că ei s'au aprins de o nobilă infocare ca să le dobăndească, că ei au inceput lupta şi au căştigat insfirşit victoria, de a căreia rod ne bucurăm noi astăzi. Acel spirit de sacrificiu şi de desinteresare a făcut principala putere a generaţiei lui Alecsandri. Ei bine, ne e teamă, — şi dorim din tot sufletul a ne inşăla, — că entusiasmul spornic al părinţilor noştri să nu fie inlocuit astăzi prin un scepticism neroditor, care nimiceşte ades opintirile celor mai buni dintre noi. Ne e teamă că, prin oarecare tendinţă către nepăsare, să nu lăsăm să pericliteze, in mănele noastre, moştenirea primită dela aceia ce ne-au precedat in viaţă, şi după care ar fi de dorit ca să ne luăm. Alecsandri este unul din acei bărbaţi de esemplul cărora trebue să căutăm a ne inspira. El a iubit totdeauna binele, adevĕrul, frumosul, adică tot ce admirabil. El a căntat faptele strălucite, pildele măreţe, devotamentele eroice; cu dĕnsul, am invĕţat a cunoaşte şi a simţì frumuseţa şi poesia cămpiilor noastre; a gusta dulcea armonie a limbei naţionale; a ne măndrì de mărimea strămoşilor noştri, şi de vitejia ostaşilor de astăzi; insfirşit a ne iubì mai bine patria, a căreia amor versurile sale l'au inflorit in inimele romăneşti.

Vom avea ocasiunea de a revenì asupra acestei părţi caracteristice a operelor lui Alecsandri; deocamdată trebue să ne reluăm şirul, şi să arĕtăm pe poet căutăndu-şi vocaţiunea, in timpul celor cinci ani de traiu la Paris.

In vara anului 1834, Alecsandri care se dusese să petreacă vacanţele pe malul Prutului, cu camarazii lui din pensionatul d-lui Cuenin, fù readus la Iaşi şi trimis de părinţii sei in Francia.

El pleca intovărăşit de Alexandru Cuza, care, in 1859, era să fie ales Domn al ambelor principate, de Nicolae Docan, de Panait Radu şi de pictorul Negulici, căteşi patru sub conducerea unui grec, Filip Furnaraki, fost secretar al lui Corai. Se ştie că Corai, după ce şi-a desăvirşit studiile de medicină la Montpellier, venise să se stabilească la Paris, unde prin traducerea sa a tractatului lui Hippocrate: *despre aer, despre ape* şi *despre localităţi*, dobăndise, in 1810, unul

din premiele decenale ale institutului. O altă traducere, acea a *Geografiei* lui Strabon, pe care o intreprinse din ordinul lui Napoleon I, şi pe care o terminâ in colaborare cu La Porte du Theïl, Gosselin şi Letronne, contribuise a-l face cunoscut in Francia şi a atrage asupra numelui sĕu luarea aminte a eruditilor. După moartea lui Corai, intămplată la 6 Aprilie 1833, Furnaraki se dusese in Moldova, pentru o clironomie. El intrâ in relaţii cu părintele lui Alecsandri, ce era un partisan al nouelor idei de progres şi de civilisaţiune, şi care iubea mult societatea străinilor. Sedus negreşit de ceeace Furnaraki ii spusese despre Corai, al cărui renume era datorit in mare parte studielor medicale ce făcuse la Montpellier, şi doritor de a vedea pe fiul sĕu apucănd pe urmele invăţatului Elenist, bĕtrănul Alecsandri manifesta dorinţa de a vedea intr'o zi pe fiul sĕu imbrăţişănd cariera medicală. Insă, pentru aceasta, trebuia mai intăi ca tĕnĕrul să-şi treacă bacalaureatul, şi spre a se pregăti la acest ecsamen, el fu incredinţat d-lui Cotte, profesor din cei mai distinşi, şi a căruia fiică avea un frumos talent pentru poesie. Am regăsit la Biblioteca naţională din Paris o mică plachetă de 16 pagine, intitulată: „*La Jeune fille mourante,* „*élégie précédée de plusieurs lettres de MM. de Châteaubriand* „*Casimir Delavigne et Andrieux sur le génie poétique de l'au-* „*teur, avec son épitaphe par le célèbre Coraï*" (*Paris, tipografia vĕduvei Poussin*, 1833, in 8⁰). Această poesie a fost compusă de domnişoara Alphonsina Theodolinda Cotte, care de timpuriu era să fie răpită literilor, şi a cărei moarte a inspirat lui Alecsandri o elegie uimitoare in versuri franceze.

Progresele tĕnĕrului român furĕ răpezi; el se deprinse grabnic cu limba franceză, şi după puţine luni, posedă bine toate materiile coprinse in programe. Dar nu ajunsese la virsta cerută pentru a se presenta la Sorbona, astfel că trebuì să i se aducă din Iaşi un act de naştere, care-l inzestra cu un an mai mult, căci el nu avea atunci decăt cincisprezece ani.

Insfirşit, zioa cea grea a examenului sosì, şi inima lui bătea foarte tare, când el se presentâ dinaintea juriului com-

pus de Laromiguière, atunci in etate de optzeci de ani, de T.-V. Leclerc, invăţatul profesor de literatură latină la facultatea de litere, şi de Saint-Marc Girardin, titularul catedrei de poesie franceză. Acest din urmă nu făcuse ăncă voiajul sĕu in Orient, dar purta un mare interes ţărei şi compatrioţilor noştri. El adresâ candidatului mai multe intrebări asupra lui Decebal, regele Dacilor, acest duşman neimpăcat al Romei şi al puterii romane. Alecsandri rĕspunse intr'un mod satisfăcĕtor atăt la chestiunea d-lui Saint-Marc de Girardin, căt şi la celelalte ale examinatorilor sĕi, insă memoria lui il trădâ, cănd i se făcù intrebarea cum se numeşte tractatul care a pus capĕt rĕsboiului cunoscut sub numele de *rĕsboiul de 30 de ani.* Nu se ştie cum ar fi scăpat din această nevoe, dacă n'ar fi rechemat suvenirile sale de la pensionatul d-lui Cuenin. Eată cum el insuş a povestit acest episod al primului sĕu succes universitar: „Obiceiul era la pension de a invăţa lec„ţiile pe de rost. Elevii cei mai mari, studiind istoria, ajun„serĕ la secolul al XVII-lea şi recitau in gura mare pasajuri „din istoria Germaniei. Sala resuna de cuvintele: *paix de „Westphalie, ... paix de Westphalie,* care mi se tipărise in „creeri, fără ca să ştiu ce insemnează; dar ele mai tărziu „mi-au fost de mare ajutor intr'un moment foarte critic. La „1836, trecĕnd examenul de bacalaureat in Paris, profesorul „de istorie mĕ intreabă cum se numeşte pacea care a pus „capĕt rĕsboiului cunoscut sub numele de rĕsboiul de 30 de „ani? N'aveam nici o cunoştinţă de istoria evului mediu, şi „rĕmăsei mut dinaintea profesorului. Moment grozav, căci „de la rĕspunsul meu, atĕrna soarta examenului.... Deodată, „incepù să-mi rĕsune capul de cuvintele: *paix de Westphalie,* „auzite cu patru ani mai inainte, şi in nedomerirea ce mĕ „cuprinsese, am rostit cu glasul uimit: *paix de Westphalie!*

„Très bien, mon ami, a replicat profesorul, şi mi-a dat „o bilă albă.

„Mult am binecuvĕntat pensionul d-lui V. Cuenin, cănd am aflat că am fost primit. *bachelier ès lettres*" [1]).

---

[1]) *Scrisori ale lui Ion Ghica către V. Alecsandri,* p. 287.

Cum işi dobăndì diploma, Alecsandri, hotărit a incepe studiile sale de medicină, se intoarse către ştiinţe şi intrâ in laboratoriul d-lui Gaultier de Claubry, profesor de chimie la scoala polytechnică, autorul unui *Repertoriu de chimie ştiinţifică şi industrială*, in cinci volume, şi editorul *Cursului de chimie* profesat de ilustrul Gay-Lussac la facultatea de ştiinţe din Paris. Alecsandri se interesâ mult la experienţele ce făcù sub directiunea d-lui Gaultier de Claubry, şi in curĕnd el devenì foarte dibaciu in manipulaţii; insă cursurile nu aveau pentru dĕnsul aceeaşi atragere, mai cu seamă cursul de chimie vegetală de la şcoala de farmacie. O indisposiţie provenită din aburi arsenicali ce se rĕspăndise in laboratoriul d-lui de Claubry, obligăndu-l să stea acasă mai multe zile, el incepù a citi *Voiajul in America* al lui Châteaubriand; şi precum marele scriitor francez simţise născĕndu-se in el geniul poetic, in faţa acelei admirabile naturi pe care a descris-o intr'un mod atăt de splendid, asemenea imaginaţia gingaşă a lui Alecsandri se deşteptâ, la citirea minunatelor tablouri ale lui Châteaubriand. El visa că pleca spre plaiuri misterioase, că se ducea printre sĕlbaticii de la Niagara, că visita lacurile din Canada, lăuntrul Floridelor, naţia Natcejilor şi a Huronilor. Adio, laboratoriul de chimie! Adio, scoala de farmacie! Alecsandri le părăsise pentru havusurile din Grădina de Plante, a căror bogată vegetaţie părea că ii vorbea de riurile Missuri şi Arkansas, de lacurile Ontario şi Erie, şi de marele fluviu al Amazonelor, pe ale cărui valuri ar fi dorit atăt de mult să plutească. Ce n'ar fi dat el ca să se poată imbarca, ca un simplu marinar, pe o corabie plecată spre America, pentru ca să resimţă şi el, toate emoţiunile şi toate surprinderile ce răpise inima lui Châteaubriand, in pămĕnturile de peste Ocean!

Sosirea tatălui sĕu la Paris a intrerupt aceste visuri frumoase. Bĕtrănul Alecsandri nu renunţase la ideea de a vedea intr'o zi pe fiul sĕu exercitănd profesia de medic. Dar poetul nostru nu se putea deprinde cu analisa de sănge şi cu disecţiile anatomice. Visitele ce făcuse la clinică, aspectul muribunzilor, spectaculul cadavrelor intinse pe marmu-

rile largi şi gălbii ale amfiteatrului, tot acest aparat infiorător ii inspirase un desgust adănc, şi vesela lui inchipuire fusese cuprinsă de groază in presenţa tuturor acestor triste realităţi. El invidia pe camarazii lui, cari, mai fericiţi decăt dênsul, puteau să urmeze studii, după placul lor: Cogălniceanu, care publica pe atunci la Berlin tomul I[iu] al *Istoriei Valachiei, a Moldovei şi a Valachilor transdanubiani*, şi care intreţinea cu Alecsandri o corespondenţă amicală; — Nicolae Docan şi Panait Radu, ce-şi făceau dreptul la Paris, Ion Ghica şi Alexandru George Golescu, ce se pregăteau la scoala centrală. Alecsandri crezù că cel mai bun mijloc de a schimba proiectele tatălui sêu, erà de a-l duce la amfiteatru, şi de a-i arăta prin căte chinuiri respingêtoare, prin căte lucrări greţoase trebuea să treacă, ca să obţie diploma de medic. El nu fu inşălat in aşteptarea lui, căci părintele sêu, impresionat la spectacolul cadavrelor hăcuite de scalpelul studenţilor, autorizâ indată pe fiul sêu să inceapă studiile de drept. Alecsandri işi lua inscripţiile, şi urmâ căt-va timp cursul lui Ducaurroy. Nici invăţămêntul, nici profesorul nu erau făcuţi ca să placă şcolarului.

Abstracţiile teoriei dreptului roman, pe care Ducaurroy le expunea, ajutăndu-se numai de interpretarea texturilor, fără a intra in nici un comentar, in nici o consideraţie filosofică sau morală, in nici una din acele comparaţii cu instituţiile noastre moderne, cari ar fi putut rĕspăndì oare-care varietate asupra unei materii atăt de seci prin ea insăşi; — aerul pedant al profesorului, spiritul sêu puţin binevoitor pentru tinerime, contribuirĕ mult a depărta pe Alecsandri de la şcoala de drept. Ce ar fi făcut el la acea şcoală de studii abstracte, cănd mii de fantasme poetice impresurau inchipuirea lui, şi cănd, in vremea cursurilor consacrate de Ducaurroy la explicarea *institutelor*, mintea sa călătorea in cele cinci părţi ale lumii, şi gusta acel nectar ideal al cărui esenţă, a zis Lemartine, este contrară realităţii.

Alecsandri citise tocmai atunci pe Lamartine şi pe Jean-Jacques Rousseau; — Rousseau, carele, după expre-

siunea unui filosof modern [1]), este aspirarea neinvinsă cătră ideal; Lamartine, care de curênd publicase pe *Jocelyn,* şi a cărui versuri Cuvier le-a comparat cu un căntec pe care l'ar auzì deodată un plimbător singuratic, şi care ar corespunde la tainicele lui simţiri.

Poesia lui Lamartine şi prosa lui Rousseau păreau că se uniserĕ spre a face pe tĕnĕrul student să părăsească cursul lui Ducaurroy.

Părintele sĕu, vĕzĕnd că dreptul avuse tot atăt succes negativ căt şi medicina, il indemnă atunci să intre la şcoala de poduri şi şosele. Alecsandri, totdauna supus voinţelor părinteşti, se dete ear la invăţătura matematicelor, şi incepù a se pregătì la bacalaureatul in ştiinţe, cu un şef de instituţie numit Bonin. In timp de patru luni, el se deosebì printr'o aplicaţiune neintreruptă, luptănd cu desperare contra indemnului misterios care-l atrăgea spre poesie, şi consacrănd ştiinţelor esacte toate puterile spiritului şi inteligenţei sale. El devenise cel intăiu printre camarazii sĕi; d. Bonin il cita ca pe un şcolar model, destinat a face cel mai mare onor instituţiei ce dirijă.

In zioa fixată pentru examen, profesorul convocase la Sorbona toate familiile elevilor sei, precum şi un mare numĕr de prietini şi de cunoştinţe. Incercarea era să fie solemnă; toţi se aşteptau să auză pe un nou Picus de La Mirandola, a cărui succes avea să ia proporţiile unui triumf, şi să acopere de o glorie neperitoare stabilimentul şi numele d-lui Bonin . . .

Alecsandri fu refusat in unanimitate. Nenorocitul profesor leşină pe estrada inălţată de unde urma cu spaimă progresele catastrofei şcolarului seu; ear acesta părăsì sala, jurănd că niciodată nu se va mai intoarce in ea. Pe când trecea pe piaţa Sorbonei, intovărăşit de amicul seu, C. Negri, un student necunoscut, care se presentase impreună cu dĕnsul la bacalaureat, ii zise: „E o adevĕrată nedreptate, căci

[1]) E. Bersot. *Etudes sur le XVIII-e siècle, Paris, Durand,* 1855, t. II, p. 79.

„d-ta erai cel mai tare dintre noi, şi meritai să fii priimit, „numai cu bile albe. — Ce-mi pasă, respunse Alecsandri; „mĕ voiu măngăia lesne de ce mi s'a intămplat, şi drept „inceput, am de gănd să arunc pe fereastră toate cărţile „mele de ştiinţe exacte. — Mai bine dă-mi-le mie. — Vino „de le ia„; şi i le-a dat pe loc, renunţănd pentru totdauna la şcoli, la examene, la concursuri, la tot ce putea să-i supue spiritul formulelor, regulelor, principiilor, legilor, teoriilor abstracte şi positive, atăt de contrare regiunilor inalte ale artei şi ale poesiei. Acolo era vocaţiunea lui. D-l Cotte, vechiul seu profesor, ii arătâ adevĕrata cale in care era menit ca să intre, şi reincepù cu dĕnsul cursul intrerupt al lucrărilor literare.

D-l Cotte era un foarte bun umanist; el cunoştea bine mai multe limbi moderne, şi avea o mare dragoste pentru Romăni. Meritul seu este că a ghicit natura geniului lui Alecsandri, şi că l'a desvoltat atăt prin lecţiile sale, căt şi prin incurajările ce le-a dat intăielor lui incercări. După ce i-a reintărit moralul abătut, i-a prezis că-şi va face intr'o zi un nume insemnat in ţara lui, daca va vroì să se ocupe in special cu complectarea şi perfecţionarea educaţiei sale literare. Spre acest sfirşit, el i-l iniţiâ la regulele prosodiei franceze, şi desvĕluì in ochii sei frumuseţele vechilor poeţi, ale lui Homer, ale lui Virgiliu, ale lui Horatiu. Alecsandri invăţa la şcoala acelor mari modeluri arta ritmului şi a cadenţei, sonoritatea versurilor, puterea cuvĕntului pus la locul seu; apoi el se apucâ insuş de lucru, şi scrise in limba franceză mai multe poesii, dintre cari o *Odă lui Lamartine;* o *Elegie* asupra morţii d-rei Cotte, despre care am vorbit mai sus, şi o *Baladă* intitulată: *Cazacul* au fost publicate in *Spicuitorul* lui Assaki. Vom mai cita ăncă un mic poem: *Serata;* un alt poem oriental, *Zunarilla*, şi insfirşit un madrigal adresat nepoatei generalului Lassalle, şi care credem că este cea dintăi incercare a sa de versificare franceză.

In toate aceste bucăţi, şi mai cu seamă in *Zunarilla*,

se poate constata, pe lăngă eleganţa facturei versului, calităţi de inchipuire care cuprind cele mai frumoase promisiuni.

Zunarilla este o tĕnĕră fată română, răpită de un han din Crimea. Acesta, culcat pe o piele de tigru, avĕnd un leu lungit la picioarele sale, ordonă roabei ca să cănte. Ea spune nenorocirile sale, ţara in care este născută, desperarea acelora care o plăng, dorul gingaş şi neşters păstrat in inima sa măhnită. In acel moment, un porumb se coboară din inălţimea cerului, purtănd un mesaj sub aripa lui. Hanul, turbat de gelosie, ucide pasărea, şi implăntă pumnarul sĕu in sinul tinerei copile. Atunci leul infuriat se aruncă pe stăpănul seu, şi il rupe in bucăţi, pe cănd un tĕnĕr necunoscut vine călare şi ridică pe Zunarilla, pentru ca să dispară cu ea in fundul orizonului.

Alecsandri a impodobit acest subiect, atăt de naiv in marea sa simplicitate, cu o adevĕrată imbelşugare de imagini bogate şi de figuri poetice; şi dacă ne putem servì de o zicere poporală că *„zioa de dimineaţă se cunoaşte“*, vom aplica-o acestui mic poem, pe care regretăm că Alecsandri nu s'a decis pănă astăzi a-l publica.

In 1839, el părăsì Parisul, in compania lui Negri şi a lui Docan, şi apucâ drumul Italiei, visitănd Florenţa, Roma, Bolonia, Genova, Veneţia şi Triesta. Toate aceste oraşe produserĕ o mare impresiune asupra imaginaţiei sale; Veneţia singură ii pĕtrunse inima de uimire. El simţì sub cerul ei, ceea ce simte omul cănd işi revede patria. Ştim in ce mod el a căntat Veneţia, şi poesiile intitulate: *Veneţia; — Barcarolă veneţiană*; — *Biondineta; — O sară la Lido; — La Veneţia mult duioasă,* au găsit un resunet in toate sufletele şi au rĕmas săpate in toate memoriile.

Dar ele aparţin unei epoce din viaţa poetului, asupra căreia nu voim să anticipăm. Ne găsim abia pe la sfirşitul anului 1839. Alecsandri după o absenţă de cinci ani, revine in ţara lui, şi inainte de a se incerca a face să rĕsune, in limba românească,

„Ce beau luth éploré qui vibre sous *ses* doigts.“

cum a zis Alfred de Musset, vorbind de primele poesii ale lui Lamartine, el publicâ in *Dacia literarâ* a lui Cogâlniceanu prima sa novelă in prosă: *Buchetiera de la Florenţa.*

Pănă a nu-l urma mai departe, credem că nu este fără de interes de a reamintì care era atunci starea societăţii şi a literaturei romăne: „Pentru a judeca şi a preţuì meritul „unui autor, a spus insuş Alecsandri, trebue a cunoaşte bine „timpul in care el a scris, gradul de cultură a limbei in care „el a fost indemnat a scrie, şi dificultăţile de tot soiul prin „care geniul sĕu şi-a făcut drum pentru ca să easă la lu- „mină“ [1]).

In care imprejurări, şi in ce condiţiuni poetul nostru avea să publice cele intăi producţiuni ale sale? — La ce grad de cultură limba şi literatura noastră ajunseserĕ, sub condeiul autorilor contimpurani? — Care au fost insfirşit dificultăţile peste care Alecsandri a trebuit ca să păşească, pentru a-şi impune numele la dragostea compatrioţilor sĕi, şi spre a dobăndì celebritatea de care el se bucură astăzi? Intr'un numĕr viitor, vom intra in cercetarea acestor insemnate chestiuni.

Paris, Aprilie 1886.

(va urma) *GEORGE BENGESCU.*

---

[1]) Scrierile lui Constantin Negruzzi, Bucureşti, Socec, 1872, p. V.

DOUE RANDURI DIN ISTORIA ŞCOALELOR IN ROMANIA

I. Şcoala din monăstirea Barnovschi din Iaşi, la 1724—1728.
II. Metoda Lancastrică şi introducerea ei in Iaşi la 1819 şi in Bucureşti la 1820.

I.

In monăstirea Barnovschi, zidită de Domnul Moldovei Miron Barnovschi Movilă Voevod la 1627, *in dricul* (adecă in centrul) *oraşului Iaşilor*, cum zice cronicarul Moldovei Miron Costin [1]), şi isprăvită de Eustratie Dabija Voevod [2]), era pe la 1724 o *şcoală enciclopedică*, adecă un colegiu. N'am putut găsì nimic despre inceputul acestei şcoli şi nici căţi ani a trăit ea; atăt numai am aflat in scrierile istorice ale lui Atanasie Comnen Ipsilant, Mare Spătar al Valahiei, erudit istoric şi doctor in medicină, elev al acestei şcoli, că de la 1724 pănă la 1728, fiind Domn al Moldovei Mihail Ghe-Han, saŭ Ce-Han, Racoviţă Voevod, — Ipsilant a urmat aici, in şcoala din monăstirea Barnovschi *studiile enciclopedice*, la vestitul profesor Natanail Calonari care era şi profesor al celor patru fii ai lui Mihai Racoviţă Voevod. La 1728, mazilindu-se Mihai Racoviţă Voevod, a luat cu el la Constantinopoli pe profesorul şcoalei de la monăstirea Barnovschi Natanail Calonari, ca sĕ urmeze cu educaţia beizadelelor sale, ear Atanasie Ipsilant, fiind protejat de Vodă Racoviţă, l'a urmat la Constantinopoli, invăţănd şi el la un loc cu beizadelele, la profesorul Calonari, pănă la 1731, apoi el (Ipsilant) plecâ la Veneţia unde invăţâ filosofia şi medicina, şi sfirşindu-şi studiile, a practicat cu mare succes medicina la Padua, Bononia şi Florenţa pănă la 1738, cănd se intoarse la Constantinopoli, cu diploma de doctor in filosofie şi in

[1]) Letop. Moldov. tom. I, pag. 261. tom. III, pag. 85.
[2]) Letop. Moldov. tom. III, pag. 9.

medicină de la facultatea de Padua, ear la 1742 a fost numit protomedic al Marelui Vizir Raghib-Mohamed-Paşa, apoi la 1765 trăia in Bucureşti fiind Mare Spătar, şi la 1769 il găsim Capu-Kehaia Domnului Valahiei Grigorie Ghica Voevod pe lăngă Inalta Poartă. Acest Atanasie Ipsilant a fost deci, de la 1724 pănă la 1728, elev al şcoalei enciclopedice din monăstirea Barnovschi din Iaşi, cum insuş el istoriseşte [1]).

II.

La 24 Noembre 1778 s'a născut la Londra un binefăcĕtor al omenirii care urma să-şi sfirşească zilele murind de foame: acesta este *Iosif Lancaster*. Tatăl sĕu, fost soldat, făcea site şi trăia eu mare anevoinţă din munca ostenelelor sale. Cu toată neaverea sa, el a putut da oarecare invăţătură fiului sĕu, care, la 1 Ianuarie 1798, in vrista de 20 ani, a deschis aproape de Borough-Road, in mahalaoa Southwark, o mică şcoală pentru copii săraci. Despărţirea Saint-Georges-Field, in care se afla acest aşezămĕnt, era una din cele mai sărace. Lancaster da lecţii de citire, de scriere şi de aritmetica, cu jumĕtate de preţ decăt celelalte şcoli din Londra; el lua numai o guinee, adecă 24 franci pe an, dar şi acest preţ era mult pentru locuitorii de Saint-Georges-Field. Lancaster căuta dar un chip ca să-l scadă; greutatea era şi mai mare, căci iubirea sa de oameni il indemnase sĕ priimească in şcoala sa un numĕr de băeţi ai căror părinţi erau cu totul săraci. Cugetănd şi găndindu-se mereu, Lancaster isbutì să găsească mijlocul de a scutì de cheltueala cărţilor, slujindu-se de un singur esemplar, desfăcĕnd filele şi lipindu-le la părete, spre a servì pentru intreaga clasă; curĕnd el numai intrebuinţa nici cerneală, nici hărtie, nici condeie, nici profesori-ajutori: băeţii scrieau pe nisip cu degetul sau pe placă cu creionul, iar cei mai inaintaţi dintre ei se făcurĕ indreptătorii camarazilor lor. Astfel se inventă *invăţămĕntul mutual (alilodidactic)*; această in-

---

[1]) *Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν*. pag. 137, 300, 322, 326, 332, 343, 352, 401, 404, 438, 446. Constantinopoli 1870.

stituţie era inlesnitoare pentru toţi, simplă, modestă şi fără pretenţii; ea n'avea de scop să infrumuseţeze casa bogatului, ci se măngăie pre cel sărac in bordeiul sĕŭ, şi să-l facă a iubì viaţa: ea urma să ridice generaţii intregi de nenorociţi la nivelul celoralte clase ale societăţii prin sentimentele şi măngăerile folositoare ce dă invăţătura. Acest fel de educaţie atăt de indeletnic, atăt de uşor, atăt de eftin, putea să fie realizat pentru toţi săracii unei ţări, fără ajutorul guvernului şi fără contribuţiunile comunelor; secretul acestui mecanism ingenios consista in invăţămĕntul copiilor prin ei insişi, adecă printr'un numĕr dintre ei mai ghibaci decăt ceilalţi şi cari făcea in faţa camarazilor lor oficiul de regenţi, de prefecţi, sub privigherea şi conducerea unui singur om, care părea a fi mai mult intendentul decăt institutorul acestei mici societăţi. Doctorul Andrea Bell, născut in Scoţia la 1753, mort la 1832, fondatorul şcoalei de la Madras, concepuse, dar concepuse abia şi numai, ideea unei asemene metode şi făcuse menţiune despre dĕnsa intr'una din scrierile sale; insă Lancaster a fost cel dintăi care a desvoltat pe un plan intins această metodă de invăţămĕnt mutual şi care a popularizat acest chip atăt de espeditiv şi atăt de puţin costisitor pentru invăţătura tuturor copiilor dintr'un stat. Amĕnunţimile metodei sale ii vineau in gănd lui Lancaster ca prin inspiraţie, fără să fi vĕzut măcar cu ochii scrierea puţin rĕspăndită a Doctorului Bell.

Aşa isbutì Lancaster să reducă la mai puţin decăt la jumĕtate, cheltuelile şcoalei sale, şi elevii sĕi eşeau din şcoala sa mai invăţaţi, după studii mai puţin indelungate. La 1800, Lancaster avea trei sute de elevi in scoala sa şi Lordul Sommerville şi Ducele de Belford se declarase protectorii sĕi. Esemplul acestora i-au adus multe subscripţii de ajutorinţă şi Lancaster, fericit, a putut anuncia că deacum invăţămĕntul va fi gratuit in scoala sa, şi elevii alergau din toate părţile. La 1805 Lancaster deschise un nou local şi numĕrul elevilor sei se urcase la una mie; totodată el organiză o scoală de douĕ sute de fete, care sub privigherea surorilor sale invăţa citirea, scrierea aritmetica, cusutul şi cele-

lalte lucruri de gospodărie. Renumele lui Lancaster străbătuse până in Palatul Regilor Engliterei. Regele Gheorghe III aflându-se la Weymouth, in Iulie 1805, dorì să facă cunoştinţa lui Lancaster, il chemâ, il priimì cu cinste şi-l lăudâ zicêndu-i „Vroesc ca să nu mai fie nici un copil in regatul meu care să nu ştie cetì Biblia; protecţiunea mea iţi este asigurată pentru intreprinderea d-tale vrednică de laudă". Regele subscrise indată doue sute de guinee, Regina şi familia Regelui şase sute. Bucuria lui Lancaster era la culme; el decorâ metoda sa cu numele de *sistem regal lancastric de educaţie;* el anunciâ că va fonda prin tot regatul şcoli după modelul şcoalei sale, şi deschise pe lângă ea un institut normal pentru a forma invăţători. De aicea insă incepe şirul de nenorociri care urma să peardă pe Lancaster. Strălucirea metodei sale inspăimânta pe partizanii bisericei anglicane; Lancaster era quaker şi primea in scoala sa băeţi de toate sectele. Inaltul cler se ridicâ contra lui, declarând că biserica este in primejdie, şi mii de pamflete rĕspândeau in toate părţile că Lancaster este un om primejdios; apoi i s'au anunciat că Regele şi familia regală ii retrag subvenţiunile şi protecţia lor, şi spre a opune scoala la scoală, prigonitorii lui Lancaster s'au dus la Swanage, in comitatul Dorset, unde doctorul Bell trăia retras şi necunoscut după publicarea scrierii sale, a cărei ediţie zăcea intreagă in podurile editorului, ii atribuirĕ lui invenţiunea metodei, şi o asociaţie puternică compusă din Arhiepiscopii de York şi de Canterbury, din cei douĕzeci şi opt de episcopi ai Engliterei şi din Principele regent, au pus la disposiţia lui Bell sume considerabile de bani. Lancaster fu prigonit, calomniat şi ruinat. Iritat contra prigonitorilor sĕi, el publicâ la Bristol, la 1806, o broşură sub titlu: *Opresiune şi prigonire*, şi plecâ in America bolnav şi necăjit. Aici il aştepta cu braţele deschise Don Simon Bolivar y Ponte, imtemeiătorul republicei Colombiei, şi cu ajutorul lui Bolivar, Lancaster umplù Colombia de şcoli primare, până şi prin satele şi prin cătunele cele mai mici. Dar Bolivar căzù in lupta sa contra facţiunii puternice a regaliştilor, şi Lancaster, perzĕnd pe

protectorul sĕu, se imbarcâ la Puerto-Cabello pentru Statele Unite; el găsì aicea toleranţă şi multă consideraţie, dar metoda sa era adoptată, introdusă şi urmată aicea de la 1806; — şi nime nu-i intinse mănă de ajutor. Desnedĕjduit, ingreuiat sub povara durerilor sale, Lancaster publicâ o carte de *Memorii* foarte interesante şi foarte instructive, in care el preţueşte ticăloasa noastră omenire şi mai puţin decăt ea valorează. Lancaster intrâ apoi in obscuritate şi in miserie, — el care sfărămase lanţurile ale atător mii de inteligenţe, el care deschisese calea fericirii, sau cel puţin a bunului traiu, la atătea mii de persoane sărace. Pe la sfirşitul Restauraţiei, se făcea la New-York subscripţii pentru el, ca sĕ nu moară de foame; curĕnd insă jurnalele Americane anunţarĕ lumii că: *Lancaster a murit de foame...* aceasta este soarta aproape tuturor acelora care-şi sacrifică viaţa pentru emanciparea intelectuală a oamenilor!

Biografia lui Iosif Lancaster a scris-o Alex. Delaborde, V. Parisot şi E. de Monglave.

Sistemul de invăţămĕnt al lui Lancaster se numì: *Metoda de invăţămĕnt mutual după Bell şi Lancaster.*

Aşa se sfirşì Lancaster; dar metoda sa binefăcĕtoare cuprinse şi luminâ Europa intreagă şi America, şi lumea i-a dat numele de *Şcoala Lancastrică.*

In Moldova metoda Lancastrică a fost introdusă la 1819, iar in Valahia la 1820. Un tĕnĕr *Gheorghie Cleobulos*, născut in oraşul Filipopoli, după ce sfirşi in patria sa studiile gimnasiale, trecù in Germania, in Elveţia şi la Paris unde urmâ şcoalele inalte şi devenì un savant distins. La Paris, *Georges Cléobule* fu impresionat de metoda Lancastrică, adică de *metoda alilodidactică sau de invăţămĕnt mutual după Bell şi Lancaster*, care se respăndea atunci in Francia şi in Englitera, şi se ocupâ mult cu ea, cugetănd s'o introducă in şcoalele din Grecia. *Georges Cleobule* impărtăşì cugetarea sa bogatului boer moldovean *Nicolae Rosetti Roznovanu* care se afla atunci (1817—1818) la Paris, şi cu care el făcuse de aproape cunoştinţă, ear acesta, ca om luminat, i-a dăruit cheltueala trebuitoare pentru tipărirea

tablelor traduse de Cleobul in limba grecească. Dar Nicolae Rosetti Roznovanu, darnic şi luminat, era, mai inainte de toate, un bun patriot; el rugâ şi puse condiţie lui *Georges Cléobule*, să vie mai intăi in Moldova, cu cheltueala sa, adecă a lui Roznovanu, şi să introducă mai intăi metoda lancastrică in şcoalele din Iaşi. Cleobul priimì şi venì deci cu Nicolae Rosetti Roznovanul la Iaşi, unde a introdus, la 1819, metoda invăţămĕntului mutual, bucurăndu-se de recomandaţia lui Roznovanu şi de sprijinul, după mijlocirea acestuia, al lui Iacovachi Rizo Nerulos, mare postelnic al Domnului de atunci al Moldovei, Mihail Şuţu Voevod. In Valachia domnea atunci Alexandru Şuţu Voevod şi avea Mare postelnic pe Iacovachi Rizo Rangabé, vĕr al lui Iacovachi Rizo Nerulos. Vĕzĕnd introducerea metodei lancastrice in Iaşi, acesta invitâ pe Cleobul ca s'o introducă şi in Bucureşti. Gheorghe Cleobul priimì, plecâ din Iaşi la Bucureşti la 1820, in introduse şi aici metoda lancastrică. Astfel metoda invăţămĕntului mutual fu introdusă la 1819 in şcoalele centrale din Iaşi, şi la 1820 in şcoalele din Bucureşti.

Isbucnind revoluţia grecească la 1821, Gheorghe Cleobul părăsì România, ducĕnd cu sine ajutoruri mari băneşti de la generositatea Romănilor, şi plecâ la Elada, unde a introdus metoda lui Lancaster la Nauplia; el murì la Egina, după ce a infiinţat in Grecia mai multe şcoli lancastrice.

Gheorghe Cleobul tipărì in Iaşi, la 1820, cu cheltueala lui Necolae Rosetti Rosnovanul, in limba grecească, o espunere sau manual despre metoda alilodidactică sau lancastrică. Cartea sa este inchinată lui Roznovanu, povestind dărnicia, iubirea de invăţătură şi patriotismul acestui boer vechiu al Moldovei; titlul cărţei este: *Ἔνθεσις περὶ τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου. Ὑπὸ Γεωργίου Κλεοβούλου. Ἐν τῷ τοπωγραφείῳ τοῦ Ἰασίου.* 1820 [1]).

ALEXANDRU PAPADOPUL CALIMAH.

---

[1]) Vezi Vretos, *Νεοελληνικὴ φιλολογία*, tom. II, pag. 212, 277. Athenae 1857. — A. R. Rangabé, Histoire littéraire de la Grèce moderne, tom. I, pag. 80, 150. Paris 1877.

ACADEMIA ROMÂNĂ

Sesiunea ordinară a Academiei Române din 1886 a fost foarte liniştită. Nu s'au discutat chestiuni de filologie sau de ortografie care alte ori au provocat desbateri atăt de pasionate. După inţelegerea luată de toţi membri, nesfirşita chestiune a ortografiei şi in special acea a lui *ŭ* scurt s'a amănat pentru o sesiune viitoare. Singurele desbateri mai vii au fost acele relative la propunerea făcută de Domnii Maiorescu, Melchisedek, Negruzzi, Urechia şi Ionescu, ca membrii corpului academic, să nu mai poată concura pe viitor la premiile publicate de Academia Română. D. Maiorescu făcuse această moţiune, indemnat mai cu seamă de criticele ce se produsese in public din causa prea desei premieri a unor lucrări scrise de chiar membrii Academiei.

*

Propunerea D-lui Maiorescu s'a discutat in trei lungi şedinţe şi la urmă s'a respins cu douĕsprezece voturi contra opt. Negreşit că regulamentul Academiei nu opreşte premiarea unei scrieri compuse de vreunul din membrii ordinari ai ei, asemenea au avut oarecare temeiu afirmările cătorva oratori, că la Români numĕrul autorilor de valoare este foarte mic, ceea ce ar impiedica adesa acordarea premiilor, şi ar fi contra voinţei unor testatori şi donatori, dar pe de altă parte experienţa trecută justifica propunerea D-lui Maiorescu, de vreme ce, din douĕsprezece premii incuviinţate până acum, numai *douĕ* fusese date la persoane cu totul străine corpului Academic; *alte douĕ* premii se dăduse la membri corespondenţi şi *opt premii* la chiar membri ordinari ai Academiei Române. Fiind astfel imprejurările la noi, — ear nu ca in alte academii — uşor s'a putut naşte in public ideea că spiritul de

colegialitate a influenţat până la un punt oarecare, acordarea premiilor.

Actul, daca nu de dreptate, cel puţin de abnegare, ce ar fi făcut Academia, priimind propunerea D-lui Maiorescu, ar fi ridicat foarte mult prestijul invăţatei Adunări, in ochii intregului public român. Dar oricum, chiar desbaterile urmate vor fi, nu ne indoim, de mare folos pentru viitor.

*

Nu demult Academia a avut a deplânge moartea unuia din cei mai vechi membri ai sei. — D. doctor Anastasie Fĕtu, fost president al Camerei Legiuitoare, profesor la Universitatea din Iaşi, fundatorul unui premiu academic, etc, incetase din viaţă puţin timp inaintea deschiderii sesiunii ordinare din acest an. Ocuparea scaunului remas vacant a dat loc la oarecare păreri contrare in sinul secţiunii ştiinţifice, formându-se o majoritate de cinci pentru D. Grigore Cobălcescu şi o minoritate de trei pentru D. Spiru Haret. D. Grigore Cobălcescu, vechiu profesor de Mineralogie şi Geologie la Universitatea din Iaşi, părea oarecum indicat prin scrierile sale pentru inlocuirea defunctului doctor Fĕtu. Aceasta a şi fost părerea Academiei, căci, afară de cele trei voturi din secţiunea ştiinţifică remase credincioase D-lui Spiru Haret, D. Cobălcescu a intrunit unanimitatea celorlalţi membri, şi a trecut astfel chiar la intăiul scrutin, ceeace se intâmplă foarte rar in Academie.

*

In şedinţele publice ale Academiei s'au cetit următoarele: In 14 Marte D. Bariţ a cetit lucrarea sa intitulată «Relaţiuni asupra Museului istoric şi archeologic din Timişoara». In 21 Marte D. I. Negruzzi, in urma unei scurte introduceri, a cetit o scrisoare a D-lui Ion Ghica privitoare la poetul Gr. Alexandrescu, scrisoare cu care incepe fascicula aceasta a «Convorbirilor», ear D. Hasdeu a făcut o dare de seamă despre lucrarea dicţionarului etimologic al limbei române cu care se ocupă de căţiva ani din insărcinarea şi cu cheltuiala

Regelui. In 28 Marte D. M. Suţu, membru corespondent, a cetit o parte dintr'un memoriu relativ la greutăţile şi monedele romane şi italice, ear D. G. Bariţ a cetit şi comentat mai multe scrisori ale unor bărbaţi insemnaţi acum reposaţi din Moldova şi Ţara Românească, relative la mişcarea literară şi politică la Români din epoca 1838 până la 1848. Din aceste scrisori vom publica câteva ale lui Const. Negruzzi intr'un numĕr viitor. In sfirşit in 4 Aprile D. Hasdeu a vorbit despre Dobrogea din puntul de vedere filologic şi D. M. Suţu a sfirşit cetirea Memoriului seu despre greutăţi şi monede vechi.

*

Potrivit regulamentului sĕu, Academia publicase trei premii anul acesta, insă numai douĕ s'au acordat. Intâiul, premiul Eliad Rădulescu, pentru cea mai bună culegere de arii populare române, puse in musică pentru cânt, voce şi clavir, l'a dobândit D. Vulpian care a făcut o lucrare destul de intinsă şi conştiinţioasă; al doilea, premiul Lazăr, pentru cea mai bună carte ştiinţifică l'a câştigat D. doctor Zaharia Petrescu cu cartea sa «Elemente de terapeutică». Ear al treilea, premiul Năsturel Herĕscu, nu s'a acordat de loc, găsindu-se că din toate cărţile presentate la premiare, nici una nu intrunea condiţiunile cerute.

*

Delegaţiunea Academiei pe anul 1886/87 s'a ales in modul următor: President Academiei D. Ion Ghika, asesori (vicepresidenţi) D-nii T. Maiorescu, M. Cogălniceanu şi General Fălcoianu. Membri onorari sau corespondenţi nu s'au ales anul acesta decât unul, D. Theodor Codrescu din Iaşi, cunoscut prin dicţionarul seu francezo-român, prin publicarea multor vechi documente şi prin alte deosebite lucrări.

Dir.

POESII POPORANE

DOINE

Frunză verde lămăiţă
Am avut o copiliţă
Am lăsat-o să mai crească
Minte 'n cap să dobăndească.
Dar de cănd o am lăsat
Copila s'a măritat.
De se mărita 'n alt sat
Nu era nici un banat
Dar aşa-i in satul meu
Sĕrmanul sufletul meu
De la mine-a treia casă
Of inimioara mea arsă!
Es afară, ea mĕ vede
Eu o strig şi ea nu crede
Îmi trec viaţa 'n supĕrare...
Inimioara rĕu mĕ doare.

— —

Nu ştiu luna pe cer merge
Ori puica la apă trece
Nu ştiu luna a norat
Ori puica s'a supĕrat
Nu ştiu luna a sfinţit
Ori puica a adormit
Nu ştiu luna-a rĕsărit
Ori puicuţa s'a trezit.

Dormi puicuţă să nu simţi
C'ai rĕmas fără părinţi,
Dormi puicuţă neclintit
Că lumea te-a părăsit.

Cucule, pasere sură
N'am grăit gură la gură
Să nu-mi cănţi pe arătură
Ci să-mi cănţi la noi pe şură?
— Cucule, pasĕre sură
Pica-ţi-ar limba din gură!
— Dacă limba mi-a pica
Cu ce foc oiu mai cănta?

Frunză verde siminoc
Toată lumea cu noroc
Numai eu mĕ ard in foc
Că n'am pe lume noroc!

Frunzuleană puiu de nuc
Bată-te-ar pustia cuc!
Ţi-am plătit să-mi cănţi un an
Nu-mi ai căntat nici de-un ban.
Frunzuleană mărăcine
Cucule de pe pădure
Du-te la maica de-i spune,
De mai are-un fiu pe lume
Nu-l blăstĕme ca pe mine,
Că umblu din sat in sat
Ca cucul din brad in brad.
Cucul umblă că-i e dat
Dară eu sunt blăstĕmat.
Bată-te-ar pustia cuc
Of rea parte-am mai avut
Să trăesc tot cu urit!

Frunzuleană trei smicele
Vai tinereţele mele
Cum v'am petrecut cu jele
Ş'am rĕmas din om neom
Şi m'am uscat ca un pom !

Trage măndro cu boghii
Nu-ţi mai lacreme ochii,
Trage măndro şi găceşte
De ce codru 'ngălbeneşte
Voinic tĕnĕr inălbeşte,
Codru-i galben de vĕnturi
Voinicu-i bĕtrăn de gănduri.

Frunză verde stuh de baltă
La podeţul cel de piatră
Străinele 's fără tată,
La podeţul cel de-aramă
Străinele 's fără mamă,
La podeţul cel cu brazi
Străinele 's fără fraţi,
La podeţul cel cu flori
Străinele fără surori.

Sĕrmană străinătate
Mult mi-ai fost fără dreptate
Cunjurai ţările toate
Şi de lume n'avui parte.
Aşa-mi vine uneori
Să mĕ suiu la munţi cu flori
Să-mi cat fraţi să-mi cat surori,
Ş'aşa-mi vine căteodată
Să mĕ suiu la munţi de piatră

Să-mi fac ochişorii roată
Ca să privesc lumea toată
Pe unde-am umblat odată.
Frunză verde de harbuz
Bate-un vĕntişor de sus
Pe sub lună pe sub stele
Pe deasupra casei mele
Şi-mi aduce un dor ş'o jele
De pe la rudele mele!
De mic m'am deosebit
Tot prin străini am trăit.

Frunzuleană ş'un dudău
— Mariţo de la Buzĕu
N'ai vĕzut pe dragul meu?
— Leliţo, de l'am vĕzut
Eu nu ţi-l'am cunoscut.
— Pe badea de l'ii vedea
Tu să mi-l cunoşti aşa
Că-i la faţă albineţ
Şi la pĕr negru şi creţ,
Mai in sus de gurişoară
Trasă-i neagra mustăcioară,
Mai in sus de ochii lui
Scrisă-i pana corbului,
In faţa obrazului
Scrisă-i ruga macului.

Mĕ dădui robit pe-un an
Să fac din pelin zahar
Şi mĕ dădui păn' la moarte
Ca să fac duşmanul frate
Ş' ăncă mĕ dădui pe-o vară
Din duşmancă surioară,

Dar pelinul tot amar
Şi zaharul tot zahar
Şi duşmanul tot duşman.
S'a face duşmanul frate
Când a da din piatră lapte
Şi duşmanca surioară
Când a pocnì puşca goală.

Foae verde de săcară
Când dă soarele 'n deseară
Gândurile mĕ omoară;
Frunză verde trei smicele
Ce să fac eu mumei mele
Să uite de gânduri rele!

Frunză verde earbă neagră
Gândul meu pe unde-aleargă
Nu-i pasĕre să-l intreacă,
Nici cal bun ca să-l ajungă,
Numai puiul dac'ar vrea
Ca vĕntul l'ar inturna

Frunză verde puiu de nuc
Ce să fac ca să mĕ duc
Peste munţi şi peste ape
Să nu-mi pară aşa departe?
Munţilor, fiţi mărturii
Că prin voi călĕtorii,
Păduri, copaci infrunziţi
Şi voi mărturii să-mi fiţi
Cu ce chin şi cu ce foc
Am trecut prin acel loc

Riuri, ape mari şi mici
Ce v'am trecut păn' aici,
Nu uitaţi cu ce nevoi
Am bĕut apă din voi !

Frunză verde mărăciune
Dragu-mi-i a trăì 'n lume
Ş'aş trăì şi n'am cu cine
Ş'aş murì, moartea nu vine !

Frunză verde şi ear verde
Ce-am iubit nu se mai vede
Căt să cat prin earbă verde
Prin grădini şi prin livede
Şi prin cositură verde.
Cătai earba căte-un fir
Şi găsii un trandafir,
Trandafirul Domnului
Cu mirosul dorului.

Voinic voinicele
Trup de floricele
Ochi de viorele,
Dacă vii la noi
Să nu vii tăcĕnd
Să vii gomonĕnd,
Cu gomon de om
Să te-aud prin somn
Şi să vii prin şură
Cu liuleaua 'n gură
Luleaoa-jărì
Puica te-a zărì
La tine-a venì

Frunzuleană de orez
Vino frate de mĕ vezi
Pănă sunt grănele verzi,
Că dacă s'or secera
Tu pe mine mi-i uita...
Cănd se vĕd frate cu frate
Inimioara li se bate.

Cănt'o păsăruică 'n spin
Cu glas de voinic străin
Eu nu mai plăng şi suspin.
Rĕu-i maică prin străini
Ca vara desculţ in spini.
Am auzit din bĕtrăni
Că-i rĕu pănea prin străin
Auzii şi n'am crezut
Păn ce singur am vĕzut!

Frunză verde ş'un burete
Cămpuşor cu earbă verde
Nimeni umbra nu-ţi mai vede
Numai paserelele
Işi umbresc aripele
Ca puica sprincenele.

Cucule cu pene verzi
Ce-mi cănţi vara prin livezi?
Vara vii, vara de duci
Mĕ mir iarna ce mănănci!
Mănănc putregai de teiu
Să cănt codrului temeiu
Mănănc putregai de soc
Să cănt codrului cu foc.

Mănănc putregai de fag
Să cănt codrului cu drag.

Aliolio soare rotund
Dăte 'n vale mai curĕnd
Că mie mi s'a urit
Tot suind şi pogorind,
Tot suind din vale 'n deal
Cu măna pe iatagan
Şi cu ochii la duşman,
Pogorind din deal in vale
Cu mănile pe pistoale
Şi cu ochii după soare!
Arză-te-ar focul hoţie
Jurată ai fost tu mie
Din mica copilărie,
C'am intrat tĕnĕr copil
Ş'acum sunt cărunt bĕtrăn.

Frunzuleană trei gutui
Trei gutuie, trei lămăi
Giaba puică mĕ măngăi
Căci ca măne-o să remăi
Ca la maică-ta dintăi
Cu capul pe-un căpĕtăiu,
Căpĕtăiul teu de pene
Şi cu trupul plin de jele!
Frunzuleană trei gutui
Trei gutui, trei mere verzi
Giaba puică mĕ desmerzi
Căci ca mine-o să mĕ pierzi
Printre flori printre livezi!
Frunzuleană puiu de nuc
Vine vremea să mĕ duc

Eu mĕ duc pe drumul meu
Tu rĕmăi cu Dumnezeu!
Eu mĕ duc pe drum căntănd
Tu rĕmăi pe loc plăngĕnd
Cu piciorul legănănd
De la inimă oftănd!
— Tu te duci bade sărace
Eu cu dorul tĕu ce-oiu face?
— Măngăe-te puică, bine
Căci mai sunt voinici ca mine!
— Măcar fie căt frunza
Dacă nu eşti Dumniata!

Frunzuleană măcieş
Măi bădiţă Gheorghieş
Bătut ii drumul la Ieşi,
Mai bătut la Bucureşti...
Mĕ rog să nu zăboveşti
Că de-i zăbovì o lună
Mi-i găsi pe deal nebună,
De-i zăbovì păn la toamnă
Mi-i găsì uscată coarnă,
Că de-i zăbovì un an
Mi-i găsì moartă 'n divan
Şi de-i zăbovi mai mult
Mi-i găsì moartă 'n pămĕnt
Şi te las cu jurămĕnt
Ca să mi treci pe la mormĕnt
Să-mi dai ţĕrna intr'o parte
Să-mi vezi moartea cu dreptate,
Să-mi iei pănza de-pe-obraz
Să-mi vezi moartea cu necaz!

Frunzuleană rug de mure
Arză-te-ar focul pădure

Să se facă drum prin tine
Să mě duc la monăstire
Să věd cărduri de copile
Să věd şi copila mea
Acea naltă subţirea
Care m'am iubit cu ea
Din copilăria mea!
C'am avut o cărăruşă
Păn la puiculiţa 'n uşă;
Duşmancele se punea
Cărăruşa-mi inchidea
Nici cu pari nici cu nuele
Numai cu cuvinte rele!
De-ar da Dumnezeu un věnt
Să dea gardul la păměnt
Să rěmăie numai parii
Să 'nţepenească duşmanii,
Duşmanii, duşmancele
Care strică casele!
Şi puica ce m'a iubit
Cu totul m'a părăsit
Cănd mi-era ea drăgăstoasă
Imi părea casa frumoasă
Şi cu totul luminoasă,
Dar de cănd ea m'a lăsat
Casa mi s'a 'ntunecat
Viaţa imi pare amară
Ograda neagră cerneală!

Frunză verde poamă coarnă
Ia vezi puică, ia vezi dragă
Noi am fost doi pui iubiţi
Ca doi zarzări infloriţi
La izvoare rěsăriţi,
Şi izvoarele-a secat

Şi zarzarii s'a uscat
Şi noi ne-am instrăinat!

Riule pustiule
Seca-ţi-ar izvoarele
Să se vadă petrele
Să calc cu picioarele
Şi să es pe la strimtori
Ca să 'ntălnesc negustori,
Negustori negustoraşi
Seminceri de gălbenaşi,
Negustori de cei mai mici
Seminceri de venetici
Venetici căte de cinci!

Frunză verde Artaraş
Dragul mamei Valeonaş
Dimineaţa s'a sculat
Pe ochi negri s'a spălat
La icoană s'a 'nchinat
Şi la grajd a alergat,
Pe murg a incălecat
Şi la măndre a plecat.
Măndrele când l'au zărit
Inainte-i au eşit
Douĕ mere-i au svirlit
Merele că-s poleite
Pe de 'nuntru otrăvite.
Valeonaşu cum gusta
De inimă-l apuca
La pămĕnt mi se trăntea
In ţĕrnă se svircolea
Şi de moarte se sbătea.
Când soarele a apus
Pe Valeon mort l'a adus

La maica 'n casă l'a pus
Valeon frumos imbrăcat
Imi sta pe masă culcat.
Veniţi fraţi, veniţi surori
Şi-l impodobiţi cu flori,
Veniţi toţi de mi-l bociţi
Că deacum vĕ despărţiţi!

Adunate de ELENA SEVASTOS.

BIBLIOGRAFIE

CĂRŢI APĂRUTE DE CURĔND ŞI TRIMISE DIRECŢIUNII »CONVORBIRILOR LITERARE«

Pygmalion, regele Feniciei, tragedie in cinci acte, in versuri, de *G. Bengescu-Dabija*, 1 vol. Bucureşti 1886.

Nuvele de *A. Vlahuţă*, 1 vol. Bucureşti 1886.

Critice retrospective asupra rĕsboiului ruso-turc din 1877—78, după memoriile lui Curopatkin, prelucrate de Crahmer şi tradusă de *C. I. Creangă*, partea I, 1 vol. Brăila 1886.

BIBLIOGRAFIA GENERALĂ ROMÂNĂ

culeasă de

ALEX. DEGENMANN

Lei B.

705. HORSETZKY VON HORNTHAL, ADOLF. — Der russische Feldzug in Bulgarien und Rumelien, 1877—1878. Eine militärische Studie, mit 12 in den Text gedruckten Uebersichts-und Gefechts-Skizzen und 3 Beilagen. In 8o, IV & 276 p. Wien, *Seidel*, Bucarest, *Sotchek & Comp* 7 50

706. *HRISMOS, adecă proorocia fericitului ieromonach Agatanghel, a monachiceştei stări a Marelui Vasile. Bucur. *Tip. Al. A. Grecescu*, 1877, in 8o, p. 38.

707. HRISOSCOLEU G. — Elemente de Istoria Românilor, pentru clasele primare, ed. II, Iaşi, *Tip. Buciumului Român*, 1878, in 12o, p. 240 . . . . 1 —

708. JANTILU ECATERINE. — Fillerot şi Anthusa, precedate de portretul autoarei. Buzĕu, *N. Tip. Al. Georgescu*, 1878, in 8o, p. 184 . . . . 2 —

709. IARCU DEMETRIU. — Abecedariu sau manual de silabism, pentru clasa I primară, ed. 24, in 12o, 95 p. Bucur. 1878, *Fraţii Ioaniţiu & Comp* . . . — 25

710. — Elemente de Istoria naturale, prescurtată după Belèze, cu mai multe figuri in text pentru usul scoalelor primare de ambele sexe, a noua ediţiune, in 12o, 120 p. Bucureşti 1878, *Fraţii Ioaniţiu & Comp.* . . . . . — 60

711. — Istoria sacră a vechiului şi noului Testament, c'un apendice de datele evenimentelor celor mai remarcabile ce complectează istoria sacră, pentru usul scoalelor primare urbane şi rurale de ambele sexe, a 15 ediţiune, in 12o, 64 p. Buc. 1878, *Fraţii Ioaniţiu & Comp.* . . . . — 25

712. — Manual de comptabilitate in partidă dublă şi simplă, pentru usul scoalelor de ambele sexe, intr'un mod foarte simplu, lesnicios şi practic, c'un eserciţiu practic de trecere in partidă dublă, cu modele de Memorial, Journal, Maestru, Registre ajutătoare, Bilanţă de verificaţiune, inventariul general (Catagrafiă), şi in fine cu o espunere pe scurt de comptabilitate in partidă simplă, in 12o, 81 p. Buc. 1877, *Fraţii Ioaniţiu & Comp.* — 80

713. — Manual de Economia domestică (casnică), coprinzĕnd şease părţi: 1) localul, 2) Imbrăcămintea, 3) Nutrimentul sau alimentele, 4) Hygiena, 5) Buna cuviinţă şi bunul traiu, 6) Comptabilitatea domestică pentru usul scoalelor primare de fete, prescurtată şi prelucrată după Belèze, in 12o, 136 p. Bucureşti 1877, *Fraţii Ioaniţiu & Comp.* . . . . 1 —

714. — Mytologia (Manual) ştiinţă necesară la studiul Istoriei, Religiunei, origina nomenclaturei ştiinţelor naturale, Chronologiei, etc., cu un a-

Lei B.

pendice de origina zeităţilor antichităţei, espediţiunea argonautică, Resbelul Troiei, şi cu note esplicative a unor tradiţiuni ale noastre naţionale, ed. II coresă, adaosă şi cu 11 figuri, in 12o, 55 p. Bucureşti 1878, *Fraţii Ioaniţiu & Comp.*

715. — Românul glumeţ, anecdote, Bucureşti, *Tip. Naţională*, 1874, in 12o, p. 91 . . . . 1 —

716. — Manual de economia domestică (casnică), Bucureşti, *Fraţii Ioaniţiu & Comp.* 1877, in 12o, p. 136. . . 1 —

717. — Elemente de istoria naturală, după Belèze, cu 56 figuri, Bucureşti, *Tip. Naţională*, 1877, in 12o, p. 120. — 60

718. — Manual de Comptabilitate in partidă dublă şi simplă, pentru usul scoalelor de ambe sexe, Bucureşti, *Fraţii Ioaniţiu & Comp.* 1877, in 12o, p. 35 . . . . — 80

719. — Istoria sacră a vechiului şi noului testament, ilustrată, ed. a 14, Bucureşti, *Fraţii Ioaniţiu & Comp.* 1877, in 12o, p. 66 . . . . — 20

720. — Abecedariu sau manual de silabism, ed. 24, Bucureşti, *Fraţii Ioaniţiu & Comp.* 1878, in 12o, p. 95. — 25

720. JIPESCU GR. M.—De tutelis, in dreptul roman şi in dreptul român, Bucureşti, *Tip. al. A. Grecescu*, 1878, in 8o, p. 89.

721. ILIESCU şi GEORGIANU. — Statua lui Michaiu viteazul şi alte poesii, Bucureşti, *Tip. Al. A. Grecescu*, 1875, in 12o.

722. ILIESCU PETRU. — Raport general istoric despre activitatea societăţii «Petru Maior» a junimei române din Buda-Pesta, de la infiinţarea ei până in presinte, Buda-Pesta, *Tip. Al. Kocsi*, 1877, in 12o, p. 42.

723. Instrucţiune asupra lopeţei de infanterie, Bucureşti, *Imprimeria Statului*, 1874, in 16o, p. 25.

724. L'Interprète militaire en Orient. Roumain, Français, Russe, Turc, in 32o, 147 p. Bucureşti 1877, *E. Græve & Comp.* 3 50

725. IONANTU. — Horul ideal, Bucureşti, 1874, in 16o.

726. IONAŞCO B.—Finitul lumei prin ştiinţă sau secretele naturei, traducţiune, Iaşi, *Tip. Naţională*, 1874, in 12o, p. 102. 2 —

727. IONESCU AN. — Câteva cuvinte asupra apreţiărei comparative intre amputaţiunile primitive şi consecutive, practicate in urma plagelor cu arma de foc, Bucureşti, *Tip. Al. A. Grecescu*, 1878, in 8o, p. 65.

728. IONESCU B. — Puterea de propăşire a limbei. Studiu filologic comparativ asupra limbei româneşti, Iaşi 1878, in 12o . . . . 1 —

729. — Noul Abecedar fonetic, intocmit după un plan cu totul nou, Iaşi, *Tip. H. Goldner*, 1878, in 8o, p. 83 — 50

730. IONESCU C. — Colecţiunea tutulor parabolelor mântuitorului, din câte patru evangeliele, impreună cu esplicaţiunile lor, ed. II, Bucureşti, *Tip. Curţii*, 1874, in 8o, p. 46 . . . . — 50

731. IONESCU G. D. — Revista junimei, Bucureşti, *Tip. C. P. Conduratu* şi *Al. A. Grecescu*, 1875, in 8o.

732. — Fanalul lui Diogene, foaiă hebdomadară, 9 broşuri, Bucureşti, *Tip. Curţii*, 1876, in 16o.

733. IONESCU I. — Intêia carte de scris şi de citit, in 12o, 48 p. Bucur. 1874, *Fraţii Ioaniţiu & Comp.* . . . . . — 20

734. — Carte de citire cu eserciţie asupra limbei şi asupra stilului. Tradusă şi prelucrată, a 4 a ed. in 16o, 141 p. Bucureşti, 1875, *Fraţii Ioaniţiu & Comp.* . . . . — 70

Din stab. grafic Socec & Teclu, Bucurescĭ. — 23,736.

Apare la 1 a fiecărei luni.

CONVORBIRI LITERARE

No. 3. Bucuresti, 1 Iunie 1886. **Anul XX.**

IN LĂTURI!

„Fără indoială in mijlocul unei activităţi critice pentru respăndirea lucrărilor sănătoase se va simţì pe ici pe colo şi necesitatea unei loviri directe incontra nulităţilor, care se amestecă fără chemare in ale literaturei; un energic *„in lături!“* va trebuì dar din când in când să fie rostit in orice mişcare intelectuală.“

Un exemplu bun pentru aplicarea observării de mai sus făcute in articolul nostru *Poeţi şi critici* dintr'un numer trecut al *Convorbirilor Literare*, ne poate da cartea d-lui Aron Densuşanu: „Istoria limbei şi literaturii române“ (Iaşi, 1885).

Despre această carte d. Bogdan, in *Convorbirile* de la 1 Noemvrie 1885, a publicat o dare de seamă, prin care arată meritul lucrării d-lui Densuşanu, intrucât este o culegere de cunoştinţe istorico-literare, presentate sub o formă sistematică.

Aici d. Densuşanu, care mai nainte nu prea era tare in ale literaturii române (vezi *Critice* pag. 303—305), pare a fi astăzi ceva mai la locul sĕu*). Când d-sa s'ar fi mul-

*) Dar numai pare. D. Hăsdeu, desigur un cunoscĕtor al materiei, adeseori citat şi de d. Densuşanu, a făcut Academiei Române asupra cărţii ce ne ocupă, un raport, pe care il reproducem la sfirşitul acestui articul şi care arată valoarea d-lui Aron Densuşanu ca om de *ştiinţă* istorico-literară.

ţumit numai cu atăt (*ne sutor supra crepidam*, Plin. *hist. nat.* XXXV, 36), n'am avè nimic de zis. Chiar acum, cănd nu s'a mulţumit numai cu atăt, ci s'a pus *ex professo* să judece partea estetică a literaturei noastre, nu am fi avut nimic de zis, dacă d. Densuşanu nu ar fi profesor la Universitatea din Iaşi, şi dacă publicarea d-sale nu ar fi menită a forma gustul literar al tinerimii. Dar aşa fiind, este un interes oarecum pedagogic de a cerceta mai deaproape insuş gustul literar al d-lui profesor, pentru a vedè, dacă este bine să-l urmeze tinerimea.

Asemenea cercetări au de regulă marele neajuns de a nu putea fi convingĕtoare. Cum să convingi pe cineva in materie de gust? şi dacă nu-l convingi, de ce să mai scrii?

Din norocire pentru noi, gustul d-lui Aron Densuşanu este aşa de . . . . am voì să remănem politicoşi, să zicem dar: aşa de extraordinar, incăt avem speranţă de convingere pentru cititorii acestei reviste.

Vom ataca deindată un obiect principal al studiului, fiindcă este vorba de prima catedră a literaturei române infiinţată la Universitatea vechei Capitale a Moldovei: judecata estetică asupra lui Alecsandri şi idealul literar ce-l propune d. Densuşanu studenţilor sĕi.

D. Densuşanu este un adversar al lui Alecsandri şi-i impută intre altele in privinţa dramelor:

> Pe lăngă defecte de fond concurg şi defecte de formă: limba impestriţată cu cuvinte străine şi ordinare şi neologisme, cu greşeli de gramatică şi sintacsă, şi adeseori versul neingrijit şi defectuos numai icicolea apar pasagie bine scrise. (Pag. 265).

In privinţa poesiei lirice:

> Poetul nu s'a ocupat in lirică cu un anume gen, nu s'a specializat, ci s'a legat mai vĕrtos de tot felul de ocasiuni externe, cari oricăt le-ar nemerì poetul pentru moment, fiind ele trecĕtoare, slăbeşte şi interesul şi se rĕceşte şi sentimentul sau dispoşiţiunea

specială ce domina odată, şi prin urmare slăbeşte şi se şterge şi valoarea poesiilor.....

D'aici provine, că poesiile lirice ale lui Alecsandri n'au putut prinde adănc şi persistent in viaţa şi sentimentul intregului Popor-Român, cum au prins *elegiile* lui Cărlova, *plăngerile* şi *baladele* lui Bolintineanu şi *Deşteaptă-te Română* al lui A. Mureşanu.

Lirica (lui Alecsandri) a putut fi uşor imitată, pe când Cărlova..... in elegie... şi A. Mureşanu in odă au remas neimitaţi. (Pag. 242).

(Noi credem, că au remas necetiţi — un mijloc foarte sigur pentru a remănea neimitaţi.)

In privinţa comparării lui Alecsandri cu alţi poeţi, d. Densuşanu pune pe Bolintineanu *incontestabil* mai presus (pag. 245); dar pune mai presus şi pe Andreiu Mureşanu:

In această epocă două creaţiuni originale putem să constatăm pe terenul poesiei: *balada istorică* şi *oda naţională*. Cea dintăi creată de D. Bolintineanu, a doua de A. Mureşanu, din nefericire amĕndouĕ au apus cu ei. Cu Bolintineanu nime n'a cutezat a concura in balada istorică; nime in oda naţională n'a atins inălţimea lui A. Mureşanu....

Ei resumă intreg spiritul, aprofundează şi cristalizează sentimentul şi aspiraţiunile intregului Popor-Român fără deosebire de provincie. *Singuri* aceşti doi poeţi se inalţă la ceeace este misiunea adevĕratei poesie, la universalitatea sentimentului, ideilor şi aspiraţiunilor unui popor. (Pag. 228, 229).

Dintre poeţi cea mai frumoasă, mai aleasă şi mai corectă limbă o aflăm la Bolintineanu; asemenea a lui Mureşanu este plină, solemnă şi corectă. La aceşti doi se vede gustul estetic in limbă. Ceilalţi (aceasta priveşte indeosebi şi pe Alecsandri) vaccilează intre o limbă mai aleasă literară şi intre curentul de toate zilele; pentru aceea scrierile lor sunt o impestriţare acum de cuvinte foarte inaintate şi de neologisme

neimpămĕntenite, acum de elemente ordinare, lipsite de orice graţie şi estetică, cugetănd ei că aşa ar fi popular, fără să iee samă, că nici in poesia populară nu afli cuvinte ca sburdalnic, harapnic, naprasnic, prielnic, indoelnic, şagalnic, tovarăş, teafĕr, jivină, ş. a. (Pag. 232).

Despre Mureşanu indeosebi mai zice:

Limba lui este curată romănească, ferită de cuvinte vulgare sau de forme şi de sunete neestetice precum şi de neologisme, afară de vreo căteva latinisme.... Din punctul de vedere gramatical şi sintactic, limba este căt se poate de corectă.....

A. Mureşanu nu este numai un poet, el este un om inspirat de divinitate, este profet pĕtrunzĕtor de cele viitoare. In adevĕr poesiile lui conţin profeţii. In poesia *o privire de pe Carpaţi* de la 1844 prezice „nuorii de ghiaţă ce vin spre ţară" (Ruşii 1848); in *deşteaptă-te Romăne* profeţeşte „furarea Dunării prin intrigă şi silă." (Pag. 240, 241.)

Eacă o parte din părerile şi gusturile d-lui Aron Densuşanu, textual reproduse din cartea d-sale. Luănd cunoştinţă numai de acestea, cetitorii vor fi şi inceput să-şi formeze convingerea asupra capacităţii autorului nostru de a face critică literară. Dar deplina convingere credem că şi-o vor forma, după ce vom pune in evidenţă valoarea acelui poet, pe care d. Densuşanu vrea să-l inalţe cu mult mai presus de Alecsandri, adică a lui Andrei Mureşanu.

Nu vorbim de compararea cu Bolintineanu. Nu doar că pentru noi ar fi indoială, cine in intregimea operei literare este superior, Alecsandri sau Bolintineanu? Ci pentru că discuţia cere aici un şir de distingeri mai fine, care vor trebuì să fie şi ele făcute la vremea lor, dar care, tocmai fiindcă sunt mai fine, nu pot sta in nici o legătură cu părerile d-lui Densuşanu.

Pentru judecarea acestor păreri este de ajuns să vorbim numai de Andrei Mureşanu.

Andrei Mureşanu a scris multe versuri, dar a făcut o singură poesie: *Deşteaptă-te Române.* Această poesie (deşi prea lungă) arată un simţimênt patriotic adevĕrat, a venit in momentul unei mari agitări a spiritelor, a fost din intâmplare singura, care a dat expresie acelei agitări in acel moment (1848), şi astfel a devenit populară şi a remas cunoscută de toată lumea română.

Aşa de intinsă şi de adâncă era pe atunci mişcarea sufletească a poporului, incât nu putea să fie stăpânită in marginile obicinuite, ci, precum s'a revărsat in acţiuni istorice neobicĭnuite, a căutat să se exprime şi in oarecare forme estetice ale emoţiunii, in poesie şi in cântare. Cântarea era o trebuinţă neapărată a situaţiei, şi pentru cântare se cerea şi poesie. La *deşteaptă-te Române* s'a adaptat indată o melodie, cunoscută şi astăzi, melodie deplorabilă, lâncedă, nepotrivită cu textul, o dovadă de puţinul gust musical al epocei — dar pe atunci nu era vorba de gust, ci de o impulsie iresistibilă spre manifestare cu orice preţ şi in orice imprejurări. Ne aducem aminte, că încă pe la 1850 mai cântau şcolarii români din Braşov, cu o adevĕrată emoţiune, o poesie cu următoarea strofă la inceput:

Trist este Românul
Pentru a sa patrie,
Căci că prefecţii
Tot mai zac in robie.

Dacă a putut deveni popular „căci ca prefecţii", se inţelege că a trebuit să devie popular *deşteaptă-te Române.*

Dar ce dovedeşte aceasta pentru Andrei Mureşanu ca posiţie literară in intregimea ei?

Tot aşa Nicolaus Becker a devenit popular in Germania printr'o singură poesie: *Sie sollen ihn nicht haben, den freien deutschen Rhein,* venită la moment oportun in 1840 şi la care Alfred de Musset in Fevruarie 1841 a făcut cunoscutul respuns: *Nous l'avons eu, votre Rhin allemand, Il a*

tenu dans notre verre. Iar mai tărziu, şi in mod postum, a ajuns celebră o altă singură poesie a lui Max Schneckenburger, *die Wacht am Rhein*, aşa de mult căntată in Germania de la ultimul resboi germano-francez incoace, peste douĕzeci de ani după moartea autorului şi treizeci de ani după compunerea ei.

Pe temeiul acestor celebrităţi monocotiledoane s'au incercat, ce e drept, editorii germani a pune in circulaţie şi celelalte versificaţii ale lui Becker şi Schneckenburger, insă incercarea lor a sporit numai numĕrul coalelor de maculatură, de care are atăta trebuinţă acest secul materialist, şi nimeni astăzi nu mai ştie ceva despre celelalte poesii ale lui Becker şi Schneckenburger, necum să se fi găsit vreun Densuşan german, care să puie pe Schneckenburger in comparare cu Heine sau cu Lenau.

Am luat din nou in mănă culegerea poesiilor lui Andrei Mureşanu (ediţia II, Sibiu, 1881), am recitit toate poesiile cuprinse in ea (sunt 58 originale), şi, afară de *deşteaptăte Români*, toate, dar toate fără excepţie..... insă cum sunt toate aceste „poesii" să nu o spunem noi, ci să o simtă însuş cetitorul după exemplele ce vor urma.

Vom cita, dacă nu toate — căci pentru aceasta ne-ar lipsì şi răbdarea cetitorului şi spaţiul revistei —, dar cel puţin foarte multe strofe din vreo douezeci de poesii luate de-a răndul, şi atunci se va invedera pe deplin, cu cine şi cu ce avem a face.

Din poesia 1, *Fetiţa şi păsĕrica:*

Spune ce-ai suferit toate
Dulcilor tale surori,
Să 'ncungiure, de se poate,
Cursele de vĕnători,
Şi când sbor după măncare,
Să privească tot la om,
Care de voi milă n'are,
Vĕ săgeată şi din pom.

Cântă trist, pasere mică,
Pentru mine, care stau
Inchisă ca-o turturică,
Ah, cântăm versul ce-ţi dau:
„Ţie-ţi zic tirană soarte,
Dac'ai vrut sclavă să fiu,
Să-mi fi ordinat prin moarte,
Mai curĕnd la scop să-mi viu!"

Din poesia 2, *Teodor şi Măriuţa:*

Colo'n lunca cu terasă,
La isvor ei se opresc,
Unde-odată işi jurase
Amor dulce şi frăţesc.

Floricelele rouate
D'al isvorului nectar,
Depărtau prin suavitate,
Orice grije şi amar.

Filomela mai din vale,
Din răzoru-i pitoresc,
Amăgia luna din cale,
Cu al sĕu cânt ângeresc.

Incântaţi peste mĕsură,
De cel riu, cu lin murmur,
Tinerii din nou se jură
Pe al cerului azur.

Măriuţa bălăioară
Impreună douĕ flori
Şi le-aruncă in vâlcioară,
Să plutească ca surori!

Din poesia 3, *Simpatie la Viena:*

Ce te prinde dar' mirare,
Măiculiţă, când mĕ vezi,
Că mĕ scol dela măncare,
Numai ca să mĕ aşez
Vis-a-vis cu-alui şedere,
Ochii mei in ochii lui,
Să-l descriu după plăcere,
Când altă scăpare nu-i.

De mĕ duc la promenadă,
Ochi-mi sboară 'n sus şi 'n jos,
La surori fac semn să şadă,
Şi 'ntorcĕndu-mĕ, dau dos,
Fac pasuri induplecate,
Cu scop ca să-l intălnesc,
De-aş merge chiar şi'n cetate,
P'acela care-l doresc.

Bate oara una, douĕ,
Bată c'ăncă n'a sosit;
Bate douĕ, peste nouĕ,
Aud marşul, a venit!
Să grăbim in ceea casă,
Azi e marţi, azi vine el,
Pune-ţi lucrul tĕu pe masă,
Azi vine cel tinerel.

Din poesia 4, *Vinovatul:*

Un monstru mĕ inteţeşte
Pănă şi noaptea prin vis,
Viul jude prea fireşte
Ce-mi zace 'n suflet inchis.

Din poesia 5, *O mustrare:*

De nu cumva mama fire
A propus din inceput:
Fearǎ ferei spre nutrire,
Alt esemplu n'am vĕzut.

Earǎ tu mascǎ pocitǎ,
Trăntore invederat,
M'ai lipsì intr'o clipitǎ,
D'a suge aer curat!

Ah, cǎci nu sunt eu albinǎ,
Sǎ-mi vir acul veninos,
In viclĕnoasa ta splinǎ,
Atunci aş murì voios!

Din poesia 7, *Un rĕmas bun la Braşov:*

Sus la deal, ori jos la vale,
Indeşert privesc oftǎnd,
Cǎtrǎ bine nu vĕd cale,
Simţ, cǎ soarta are 'n gǎnd,
Sǎ m'arunce 'n munţi cu ghiaţǎ,
Ah amara mea viaţǎ! —

Remǎneţi başti invechite,
Ce ades vĕ cercetam,
P'a voastre ruini turtite,
Doamne, mult mai cugetam,
Cǎ asemenea ursitǎ,
Va fi mie rǎnduitǎ!

Din poesia 9, *Rĕsunet:*

O puternicǎ fiinţǎ, ce cu 'naltǎ mǎestrie,
Ai constituit pǎmĕntul, cerul ş'alte cǎte sunt;
Care-ai pus soarelui metǎ, lumei luminǎ sǎ fie,
La lunǎ, stele şi vĕnturi, sǎ se ţie de cuvĕnt!

Legea conştiinţi 'mi zice: „onoară pre Dnmnezeu;
Incungiură nedreptatea; fugi de rĕu şi fă ce-i bine:
Cunoaşte p'al tĕu deaproape şi in apusul evreu,
Şi sperează-o fericire, care din aceste vine."

Cum nu te soarbe pămĕntul mărşave nelegiuit!
Care morţilor dai lege, să nu sufere 'ntre sine
P'al lor frate de-o natură cu care-a convieţuit,
De nu-i cu ei d'o credinţă, poate din a vremei vine.

Ma, nu; tu şi soiul vostru, să remăi afurisit,
A trăì ca Cain in lume, rătăcind sub largul soare,
Făr' să aibă omul voie, ca l'acel nefericit,
Măna la el a-şi intinde, cu prepus ca să-l omoare.

Din poesia 10, *O panoramă in vis:*

Vedeam in altă parte femei, ce strică casă,
Făţarii ce inşală, bărbaţi defăimători,
Fiinţe ce sugrumă ţăranii şi-i apasă,
Tărăndu-se de diavoli in focul arzĕtor.

Doriam, să vĕd in urmă cu drepţii ce s'a face,
Lor nu le era teamă, nici greaţă de sfirşit;
Pre ceia'i roade un verme, pe-aceştia'i lasă 'n pace,
Localul lor e cerul. — Aici m'am pomenit.

Din poesia 15, *Glasul unui Român:*

Au doară laşi ursitei să poarte cărma 'n lume,
Sau sclav venii la ginte, şi soţul meu de domn?
Atunci din legea firii s'a şters cerescul nume
De „Drept" şi de „Dreptate," atunci viaţa-i — somn. —

Ah, căci nu-mi pot rĕspunde străvechile morminte!
Spuind, ce ţin in sinu-şi, *Român*, au gen străin?
Atunci s'ar frânge cearta, ce curge-acum ferbinte,
S'ar sterge atunci ca ceaţa şi vechiul meu suspin!

Din poesia 16, domnului Stăpânitor *Georgie D. Bibescu* (1843).

Georgie-i patronul, cu suliţa călare
Omoară pe bălaur, infrânge pe păgân:
Georgie clientu-i pe cap cunună are
Din mânele Minervei, de flori din al ei sin.

Sugrumă neştiinţa, goneşte neagra ceaţă;
Deşteaptă strănepoţii lui *Romulus* din somn;
In dreapta ţiind sceptrul, dă dreptului viaţă,
Şi pravila in stânga, fiind *Iurist* şi *Domn!*

Dar bun „profet pĕtrunzĕtor de cele viitoare" a fost Andrei Mureşanu la 1843!

Din poesia 17 bis, *O privire peste lume:*

Un tată se sileşte, s'adune-averi in lume,
Incungiură oceanuri cu mii nefericiri:
Când fiiu-i se resfaţă, vĕzĕnd că are sume,
Ce pot să corespundă la oarbele-i simţiri!

Făţarnicul sĕ 'nchină cu buzele pătate,
Ear inima'i vicleană goneşte mijlociri,
Să guste 'n resfăţare'şi, ce altor nu's iertate,
Să 'ncarce pe săracul cu mii de asupriri.

In gura-i pângărită de false jurăminte,
Bucată neiertată de lege n'a intrat,
Ear vorbe necurate, ocări de lucruri sânte,
Ca ploaia primăverei, din rostu-i au sburat.

Din poesia 18, *un suspin*:

Se teme matelotul d'a mării vijelie,
Când barca-i se aruncă de valuri nencetat,
Ma, tot sperează'n sine'şi că'n scurt va să revie
Bilanţul, ce perise, minutul de scăpat.

Ma, vai! amar suspină o ginte părăsită,
D'al cărei fer odată păgânul tremura,
Vĕzĕnd, că nu mai este mijloc, d'a fi păzită
Mărirea strămoşească şi esistinţa sa!

Din poesia 19, *la musa mea*:

Tu cauţi in palaturi eroii gintei tale,
Când ei visează liberi, prin munţi, la mieluşei,
Cercându-şi eroismul, cu urşi, ce es in cale,
Ca Ercle din vechime şi David la Evrei!

Mĕ 'nviţi la tribunale, s'admir autoritatea,
Ce stă in straiu şi'n barbă la juzii intruniţi,
Ma, nu-mi spui, pe ce cale se capĕtă dreptatea,
Şi de e in favoarea ţăranilor munciţi!

Din poesia 22, *15 Maiu 1848*:

Aceasta e zioa, in care Românul,
Pĕtruns de chemarea spiritului seu,
Işi scutură jugul, impus de păgânul,
Ce n'avù nici lege, nici chiar Dumnezeu!

De astăzi blăstemul, contras din vechime,
S'a şters ca şi umbra, ca norii prin vĕnt,
Şi 'ntocma ca floarea, resari Românime,
Pe braţele glorii, in vechiu-ţi pămĕnt!

Din poesia 23, *omul frumos*:

Frumos e omul, Doamne, când mintea e regină,
Şi simţul, ce ca şerpe, spre rele il inclină,
Supus loial şi drept.

Sunt destule aceste 37 de strofe sau mai doreşte cineva să inmulţim exemplele?

Ori cum ar fi, tot trebue să mai citàm prefaţa scrisă la 1862 de insuş Andrei Mureşanu şi pusă in fruntea poesiilor sale:

Din anul 1850 incoace, cerĕnd impregiurările mele, ca sĕ mĕ asecur cevaşi mai bine, pentru viitor, atăt in privinţa persoanei mele, căt şi a familiei'mi şi să nu fiu astrins a trăì din promisiuni, cari mai că nu se implinesc niciodată; urma-i chiămărei, ce mi se făcu din partea guvernului c. r. civile şi militare al Transilvaniei, in calitate de concepist guverniale, cu care post era impreunat şi oficiul de translatură pentru limba romănească, pe lăngă o remuneraţiune anuale, afară de salariul defipt pentru postul de concepist, şi petrecui acolo unsprezece ani in pace şi linişte, *fără să-mi fi părăsit lira, sau să mĕ fi depărtat de Parnas,* cum o ziserĕ unii şi alţii, pănă şi in jurnalele publice, ale căror diatribe le trec aici cu vederea; căci nu mi-am propus a da cărţii acesteia o prefaţă posomorită şi cuprinzĕtoare de lamentaţiuni, ci pe căt se poate, o faţă veselă şi serină; — cumcă nu'mi amuţì nici când lira, se pot convinge onoraţii lectori din acea sontică impregiurare, că in periodul cel nou al scrierilor mele, va sĕ zică, ca concepist in Sibiiu, am lucrat mai mult in resorţiul poesiei, decăt ca profesor in Braşov.

Acest „concepist guverniale“, care pe lăngă „salariul defipt“ mai avea „o renumeraţiune anuale pentru oficiul de

translatură“ şi care astfel a putut „lucra mai mult in resorţiul poesiei“ — acesta este autorul român, pe care d. Densuşeanu il pune cu mult deasupra lui Alecsandri, şi despre care zice, că are gustul estetic in limbă, că a remas neimitat in odă, că a servit ca organ a unui ce superior, că a fost nu numai un poet, ci un om inspirat de divinitate, că limba lui este curată românească, ferită de cuvinte vulgare, şi cât se poate de corectă din punt de vedere gramatical şi sintactic, pe când Alecsandri (pag. 231) comite „enorme greşeli gramaticale şi sintactice, şi are limbă impestriţată, cuvinte străine şi ordinare.“

Şi cine o zice aceasta? domnul Aron Densuşanu?

Dar are d. Densuşanu insuş simţimĕntul limbei proprii româneşti, nu celei ingroşate de maghiarisme şi germanisme? Are cel puţin simţimĕntul celei mai elementare convenienţe stilistice?

Am vĕzut felul scrierii d-sale din citatele de mai sus. Mai relevăm din pagina 207:

> Ear dacă voim să le intunecăm gloria, pentru ca să putem brila noi, atunci să muncim ca ei in linişte şi fără sgomot, şi posteritatea, ai cărei ochi nu se pot unge, va vedè.

Din pagina 263:

> Acest defect (se 'nţelege, că este ear vorba de Alecsandri!) nu l-a indreptat nici in celelalte piese mai noi, căci poetul nici aici nu este in clar pe ce teren lucră.

Nemţeşte: *Er ist nicht im Klaren.* Nu ştiu cum va fi ungureşte.

Din pagina 265:

> El lucră mai mult cu sentimentul, şi din contră nu se ingrijeşte de loc de pompa esternă sau nu pune nici un pond pe ea.

Nemţeşte: *er kümmert sich nicht, legt kein Gewicht darauf.*

Etc., etc., etc.

In cartea de faţă d-sa ne citează anume (pag. 241) „amănunta analiză critică asupra poesiilor lui „A. Mureşanu“, publicată de d-sa in *Federaţiunea* din Pesta „pe 1868“.

Noi cunoaştem de mult această „Analisă“. In albumul de curiosităţi literare, alcătuit de societatea „Junimea“, pentru inveselirea membrilor ei, analisa d-lui Densuşanu are un loc de onoare intre adresa unui Primar către un sergent-major de pompieri, care „s'a grăbit cu activitate să aducă Comunei acest intim serviciu şi care şi in viitor va şti a se sacrifica cu aceeaşi activitate pentru restabilirea incendiului“ şi o invitare la nuntă, in care se pofteşte lumea să asiste la „celebrarea emisei căsătorii civile şi religioase“.

Scoatem dar şi din acea analisă câteva probe pentru ilustrarea d-lui Aron Densuşanu:

> „*Confecţionarea* metrului este *tărzie* şi anevoioasă“.
>
> „In piesa cea d'ăntăi chiar inceputul cu „cugetam odinioară“ este cu totul prosaic, pentrucă omul in amor nu cugetă niciodată, fără arde de dor, se teme şi sperează“.
>
> „Poetul a aflat calea ce i-a fost destinată. El lasă amorul d'oparte—s'a convins, că nu este terenul lui, şi nici il mai atinge vr'odată“.
>
> „In *acest* period se disting „glasul unui Roman“ şi „o privire de pre Carpaţi“. *Aceste* piese esprimă ideile fundamentali din *acest* period, ear celelalte sunt numai *variaţiune* asupra lor, *sau uvertura*, cum se zice in musică“.

Eşti acum convins, iubite cetitor? Eşti convins şi despre valoarea poetului Mureşanu şi despre valoarea criticului Densuşanu?

Dacă eşti convins, atunci fă bine subscrie acest articol impreună cu mine, n'ar fi decăt pentru strigătul *in lături!* cu care incepe.

T. MAIORESCU.

Post-scriptum.

Eacă şi raportul d-lui Hăsdeu asupra cărţii d-lui A. Densuşanu, despre care am vorbit in nota articulului de mai sus:

„Comisiunea (academică) n'a fost tocmai binevoitoare pentru mine insărcinându-mĕ cu apreţiarea cărţii d-lui Aron Densuşiauu. „Istoria limbei şi literaturei române“ — titlu măreţ. „Manual“ sau „Incercare“ ori „Schiţă“ sau alt ceva asemenea nu convenia autorului, care ne spune la pag. 13 că voeşte: „a da următorilor speranţa şi puterea de lucruri mai mari şi mai frumoase! Gloria lor va fi şi a noastră!“ După prefaţă şi după o introducere destul de lungă, care se incheie prin exclamaţiunea de mai sus, urmează „partea generală“ privitoare la limbă, şi „partea specială“ consacrată literaturei.

Metoda *externă*, adică o impărţire nemerită a materiei după insăşi natura lucrurilor şi un stil concis, clar, scurt şi cuprinzĕtor, aceasta nu lipseşte d-lui Densuşianu; ii lipseşte insă cu desăvĕrşire metoda *internă*, care este tocmai ea cea de căpetenie şi pentru care sunt neapĕrate:

1⁰ cunoaşterea deplină şi adâncă a subiectului in toate straturile şi substraturile lui; 2⁰ inlăturarea a tot felul de prevenţiuni, tendinţe şi patime personale, une-ori rĕu botezate naţionale şi cari imping pe d. Densuşianu de a cerceta nu pentru a găsì adevĕrul, ci pentru a dovedì că d-sa avusese dreptate chiar inainte de a fi cercetat.

Partea relativă la limbă este intreagă mai pe jos de orice critică. Autorul e cu totul străin curentului filologiei comparative in genere şi ii sunt cu totul străine lucrările speciale ale romaniştilor. Vai de ceea ce vorbeşte d. Densuşianu despre vocala obscură, despre zetacism, despre articlul post-positiv, despre unitatea graiului etc. etc. In partea a doua, privitoare la istoria literară propriu zisă, după ce admirabila literatură populară a Românilor capĕtă abia patru foi, in cari nu se zice aproape nimic, mai rĕu de cum ar fi fost chiar nimic, urmează apoi un şir de aruncături de ochi

asupra manuscriptelor şi tipăriturilor române până la 1700, unde e bun numai doară ceea ce bun fusese deja la Cipar şi alţi câţiva, pe cari ii utilisează d. Densuşianu. Studiu original al fântânelor nu se vede nicăiri, cu o singură esceptiune, care şi aceea e problematică. In adevĕr autorul are aerul de a fi aprofundat prin sineşi cronica lui Urechiă, ajungĕnd la conclusiunea că ea aparţine lui Nestor Urechiă, ear nu Grigorie Urechiă; dar şi aceasta, din intâmplare, o spusese cineva ăncă dela 1865. Proprie d-lui Densuşianu nu sunt de cât o mulţime de erori secundare, dintre cari ne va ajunge a cita aci una sau doă. Aşa la pag. 133 d-sa ne spune că a descoperit un condice scris „pe la finele secolului XV sau inceputul secolului XVI de ieromonachul Varlaam la mănăstirea Secul“, ear la pag. 162 mărturiseşte că mănăstirea Secul n'a fost zidită de cât pe la anul 1602, adică cu o sută de ani mai tărziu. Astfel earăş la pag. 282—283 d. Densuşianu confundă portretul lui Vlad Ţepeş publicat pe la 1500 la Strassburg cu portretul lui Stefan cel Mare dat la lumină de Asachi şi pe care Asachi l'a insoţit de nişte versuri: „iată iroul Moldovei etc.“, ceea ce autorului „Istoriei limbei şi literaturei române“ i se pare foarte vechiu, deşi totuş — zice d-sa cu gravitate — „limba şi ortografia ne fac să ne indoim de o vechime aşa de mare“. Alte potigneli analoage ne intimpină la tot pasul.

Nu vom vorbì nimic despre modul d-lui Densuşianu de a privì asupra literaturei române moderne, in care Bolintineanu şi Mureşeanu ii apar ca nişte uriaşi, pe când Alecsandri devine mai mititel de cât rĕposatul Lepădatu de la Braşov.

Conchid dară la nepremiarea acestei lucrări.“

DOUĔ ZILE LA SLĂNIC

Intr'o odăiţă mică şi cam umedă de pe strada *Popa-Tatu* din Bucureşti locuea tĕnĕrul *Nae Peruzescu*. Ferestrele odăei intoarse spre miază noapte nu erau nici vara nici iarna luminate de soare, şi faţada casei de mult nereparată avea un aer posomorit. Se vedea căt de colo că e cuib de sărăcie. Dar in lăuntru locuea un tĕnĕr cu mare viitor. Nu implinise ăncă treizeci de ani şi Nae Peruzescu ajunsese archivar la tribunalul de Ilfov. Născut la Tărgovişte, oraşul de descălecătoare, care a scos la maidan cea mai fină prăsilă de oameni mari, el fusese rănd pe rănd ţiitor de registre la primăria din Caracal, preţeluitor la vama din Burdujeni şi perceptor la bariera Şorogari din Iaşi — o intreagă carieră făcută in scurt timp. Carte nu prea invăţase in copilărie, şi nu ştiu zĕu, dacă din cele patru clase primare ii mai rĕmăsese altă ceva decăt ştiinţa scrierii şi a cetirii şi oarecare elemente de aritmetică. Insă pentru oameni ca el cartea nu-i bună decăt doar pentru a le strica originalitatea talentului, căci era intr'adevĕr talentat Nae Peruzescu. Scria romanuri, poesii şi piese de teatru şi nu odată numele lui a figurat cu cinste in coloanele ziarelor «*Trămbiţa Literară*» din Gorj şi «*Zorile Artelor*» din Dorohoi.

Mai era şi băiat frumos, scos din cutie, cum s'ar zice. Avea o faţă albă ca laptele cu doi bujori rumeni pe umerii obrazului, incăt de departe părea a fi sulemenit; ear peste albul cel bătăios la ochi cădea ca contrast de coloare, un pĕr negru de abanos căruea ştiea să-i dea indoiturile cele mai artistice. Cu un aşa chip, cum era Peruzescu să nu fie inamorat de persoana lui; să nu umble totdeauna imbrăcat după moda cea din urmă, adică cu pantaloni scurţi şi cu cizme ascuţite la virf; să nu-şi cureţe unghiile cele trandafirii de trei

ori in fiecare zi, mai ales că la degetele cele mici ale ambelor mâni işi lăsase unghiile să crească mari, cea din stinga in amintirea unei modiste din Caracal, şi cea din dreapta in amintirea unei duduci din Târgul-Cucului din Iaşi?

Petrecuse el iarna cum petrecuse cu puţini tăciuni in vatră şi cu pântecele cam lipit de coaste; dar cum sosì vesela luna Maiu, işi puse amanet hainele de iarnă spre a-şi improspĕta garderoba de vară. Astfel dichisit, peptĕnat intocmai ca un cap de ceară bun de espus la o vitrină de perucher, el călca mândru pe trotoarele capitalei, avĕnd aerul a zice trecĕtorilor: «Ce nu vedeţi? eu sunt Nae Peruzescu!»; şi nu uita niciodată să-şi anine la butoniera surtucului un mic boboc de trandafir care semena de departe a decoraţie.

Incepuse acum căldurele lui cuptor pe când lumea bucureşteană insetată de aer rĕcoros se pregăteşte de dus, unii pe la moşii, alţii pe la băi. Nae Peruzescu se primbla prin odăiţa lui din strada Popa-Tatu gândindu-se şi el cam ce ar avea de făcut pe timpul vacanţelor. Din când in când se oprea dinaintea oglinzii petrecĕndu-şi degetele prin pĕrul cel bogat şi vorbea omului din oglindă cam astfel:

— Peruzescule, eşti nostim! Nu degeaba porţi nume de piatră scumpă.... Poet şi romanţier!... cum şade omului mai bine..., ca mâni o s'ajungi ministru, par'că te vĕd; la instrucţie, nu-i aşa?... ca să-mi proteguești artele. Ş'atunci he!.. he!.. Ce roluri o să-mi joci!...

In acel moment ochii lui căzurĕ pe ziarul «*Graiul Trotuşului*» pe a cărui pagină de anunciuri, intre caşcavalul de Penteleu şi stacoşii de Marea neagră, citì următoarele rânduri scrise lu litere mari:

«Subsemnatul cu toată stima aduc la cunoştinţa onora-
«bilului public că am deschis o locantă de lux la băile Slă-
«nicului cu bucătărie franceză sau română după gust. Vina-
«ţuri străine şi indigene cu preţuri moderate. — Serviciu
«prompt şi regulat. — *Table d'hôte* in fiecare zi sau prânz *à*
«*la carte* după voinţă. — La abonamente cu luna se fac re-
«duceri».

— Ce idee! zise Peruzescu, lovindu-se cu mâna peste

frunte. — La Slănic!... — La Slănic!.. La băi in ţara mea! Acolo-i de mers. Un viitor om mare trebue să-şi cunoască ţara. Ş'apoi he! he! Acolo o să le 'nvĕrtim!...

Zis şi făcut. Bagajul nu era greu de alcătuit. Căt era pe dĕnsul, un paltonaş subţire pe deasupra şi o pălărie de pae pusă cam crăeşte pe-o ureche; apoi douĕ rănduri de albituri intr'o lădiţă de Braşov şi eată tot. Pentru buzunar cam puţin; una sută cincizeci lei scontaţi asupra salariului la un zaraf dela *Cuibu cu barză*. Dar insfirşit un cetăţean român in ţara lui nu piere. Astfel plin de chef şi de speranţă in viitor, plecà in aceeaşi seară dela gara *Tirgoviştea* spre Moldova.

A doua zi la opt ore dimineaţa trenul intrà in gara dela Tirgul-Ocna, şi Nae Peruzescu se scoborì somnoros din clasa III^a^ unde voiajase tot timpul tăcut şi ghemuit intr'un colţ, cu pălăria pe ochi, cu gulerul paltonaşului ridicat, păstrănd cel mai strict incognito.

Ii trebuea acum o trăsură pentru Slănic. Trăsurele insă erau scumpe şi Peruzescu sta pe gănduri. Dar numai de noroc să nu se plăngă omul. Pe cănd se tirguea el cu birjarii ca doar le-a mai rupe din preţ, eată că un domn gros şi roş la faţă ii puse măna pe umĕr:

— Mĕ rog de ertare, boerule! zise domnul cel gros cu un glas care par'că-i eşea din fundul pantecelui. Nu te mai ostenì să cauţi birjă. Am eu un loc la mine in trăsură. Numai dinainte dacă nu te superi, fiindcă dinapoi şedem noi doi, nevasta şi cu mine.

— Prea bine, rĕspunse Peruzescu mulţămit de a intra la tovărăşie; insă cu o condiţie, să-mi plătesc şi eu partea mea.— Aceste vorbe furĕ zise cu un fel de măndrie de om ce nu inţelege să i se facă concesii de bani.

— Da ce-are a face! Nu s'incape plată, adaose omul păntecos; doar te poftim in trăsura noastră, nu-i aşa Luxiţo?

— Se inţelege, rĕspunse Luxiţa, o femee mică, uscată, istovită, incăt părea a fi o scăndură cu ochi. —

— Ei vezi?... hai, sui şi nu mai face vorbă!

— Da nu se poate.

— Da mĕ rog.

Insfirşit Peruzescu, ne avĕnd incotro, abia se prinse de la al doilea cuvĕnt, se suì in trăsură pe scăunaşul de dinainte, ear lădiţa de Braşov, cea cu douĕ rănduri de albituri, o aşezâ in capră la picioarele viziteului.

— Sunteţi prea buni, zise Peruzescu politicos, insă n'aş fi consimţit niciodată să vĕ supĕr dacă aş fi avut cu mine mai mult bagaj decăt lădiţa a mică. Celelalte lăzi imi vin pe urmă.

— Inţeleg. O să staţi pesemne mai multă vreme la feredee.

— O lună poate.

— V'o rănduit doftorii?

— Ba nu, de petrecere. E plixis mare in Bucureşti, şi'n străinătate fusei anii trecuţi. Mi s'a făcut silă de străini. Anul acesta nu voiu să-mi deşert punga la Nemţi sau la Fraţuji. Să vedem cum o mai fi şi cu ai noştri?

— Aveţi mare dreptate. Sunteţi negustor?

— Nu, respunse Peruzescu, cu'n suris protector.

— Proprietar poate? Vĕ ocupaţi cu lucrul cămpului?

— Ai-de-de!... Unde mĕ ocup eu cu secături de alea. Proprietar da, căt pofteşti, insă moşiile nici le vĕd cu ochii. Imi primesc numai regulat arenzile, fie viscol, ploae sau secetă, căci cazurile fortuite nu mĕ privesc. A-şi căuta cineva de moşie, este a se pune sub atĕrnarea administraţiunii, şi eu, domnul meu, sunt dintre acei ce preţuesc libertatea mai mult decăt chiar moşiile.

Trăsura inainta mereu in trapul cailor. Trecuse acum podul Trotuşului care se cam legăna sub picioarele cailor şi intrase in drumul strimt şi stincos de pe valea Slănicului. Omul insă cel păntecos, curios ca toţi provincialii şi puţin discret, ţinea să-şi descoase tovarăşul din toate prohaburile:

— Dacă sunteţi dipotat ar hi ghine să mai hărţuiţi cărmuirea in privinţa podului de pe Trotuş. Vedeţi cum se clatină; trecem pe el cu zilele in măni.

— Da cine nu e deputat, nenişorule, in zioa de azi?... Nu mai departe decăt mai dăunăzi fiind un colegiu vacant

la .... dar puţin importă localitatea, (Peruzescu nu vroea să se incurce cu nume proprii) alegĕtorii in corpore s'a adresatără la mine să-mi incredinţeze mandatul dă reprezentant al naţiunii. Insuş Ministrul mi-a telegrafiat: «Iubite amice, nu refuza!» Aş!... ia slăbiţi-mĕ, domnilor! rĕspunsei ministrului şi alegĕtorilor. Afacerile mele multiple mĕ impiedică deocamdată să mĕ ocup cu interesele Statului, şi.... scurt.... am declinat onoarea, recomendăndu-le pe un vĕr al meu. — Eu, onorabile, dacă vrei să ştii, am alte lucruri mai mari in vedere: am imbrăţişat cariera literelor, a artelor frumoase; şi aceasta nu ca meserie, nu dă trebuinţă fiind că de! slavă Domnului!... veniturile imi prisosesc, ci fiind că simţ acilea 'n mine vocaţiune. Marele Eliade âl din faţa Universităţii a fost inainte mergĕtorul şi noi ăştialalţi suntem urmaşii lui!

Toate aceste furĕ aşternute dintr'o singură resuflare şi cu aşa accent de convingere incăt tovarăşii lui, nişte bieţi oameni de la ţară, naivi cum i-a lăsat Dumnezeu, il ascultau ca pe Sfăntul Ioan gură de aur şi deşi nu prea inţelegeau ca ce fel de carierĕ e acea a literelor, totuş işi inchipueau că insemnat om trebue să fie tĕnĕrul cu care au făcut cunoştinţă, de vreme ce e amic cu ministrul şi a despreţuit mandatul de deputat.

— Da poate nu şedeţi bine dinainte? ii zise Luxiţa sfioasă; Arghir! ia mai lasă şi pe boer să şadă la locul tĕu.

— Cum nu, boerule, poftiţi!... Da mai incape vorbă!

— Şedeţi, mĕ rog, la locul d-voastre, n'am venit acilea să vĕ supĕr.

— Da nu-i supărare; dimpotrivă ne faceţi plăcere.

— Voiu schimba la jumĕtate de drum, dacă vroiţi numai decăt, zise Peruzescu spre a nu le strica hatirul. Această tocmeală ii venea mai bine la socoteală fiind că la intrarea in Slănic avea să-l vadă lumea in trăsură la locul de cinste.

De la o vreme convorbirea intre ei nu s'a mai putut susţinea cu şir, căci drumul se făcuse rĕu şi bolovănos şi la fiecare moment cucoana Luxiţa mică şi slabă cum era, risca să fie aruncată ca o minge afară din trăsură.

La *Cerdac* unde este jumătate de cale, trăsura se oprì

pentru căteva minute in care timp Peruzescu se indeletnicì cu cetirea iscăliturilor şi a cugetărilor scrise de trecĕtori pe stălpii şi pe tavanul Cerdacului. Douĕ versuri anonime il inveselirĕ cu deosebire:

»Te iubesc şi de ador
«Ca pe-un puiu de curcĭ chior!

Amà poezie!... găndì el. Atunci Peruzescu a cărui nervi artistici sbirnăeau numai decăt la cea mai mică impresiune din afară, se incercâ să compue şi el o cugetare oare-care şi in acelaş timp să o subscrie, ca să remăe la ştiinţa posterităţii cum că Nae Peruzescu a trecut odinioară pe acilea; insă tocmai când işi frămĕnta mai mult creerii să născocească ceva, următoarele versuri ii căzurĕ sub ochi:

Cine subscrie
In ori ce loc,
Trebui să fie
Un dobitoc.

Aceste nenorocite versuri ii oprirĕ *geniul de coadă, tocmai când sborul işi incerca*, şi ne mai putĕnd alcătuì nimic, renunţà la ideea de a lăsa urme pe stălpii Ceardacului despre trecerea lui. — Cu atăt mai rĕu pentru posteritate!

De aci inainte Peruzescu stătù in locul lui Arghir lăngă cucoana Luxiţa cu un ifos de adevĕrat stăpăn al trăsurei, ear Arghira se aşezâ pe scăunaşul cel strimt din faţă, unde abia ii incăpea păntecele şi unde sălta sĕrmanul de i se hurducau măruntaile.

Nici valea cea minunată a riului Slănic, strinsă intre douĕ şiruri de munţi păduratici, nici stincele cele fioroase care stăteau atĕrnate deasupra capetelor lor, nici sumedenia cea de copii care alergau desculţi inaintea trăsurii, cu buchete de viorele albastre ca şi ochii lor, urăndu-i de bunăvenire, nu mai făcea intipărire asupra bietului Arghir; vroise omul să fie politicos in trăsura lui, şi-şi lua acum resplata.

Insfirşit iată-i ajunşi la Slănic! Sunase tocmai clopotul

care vesteşte oara dejunului, şi toţi oaspeţii işi luaserĕ locurile lor in salonul de măncare şi pe terasa ce incunjură din toate părţile restaurantul cel mare. O adunătură de vre-o doue sute şi mai bine de inşi: bărbaţi, femei, copii, oameni de toată măna, de toate vĕrstele, din toate unghiurile ţării, in felurite costume: dela postavul cel subţire occidental, pănă la şaiacul mănăstiresc, dela mătasa cea mai scumpă pănă la altiţa dela Rucăr, intr'un cuvĕnt adunătura cea mai pestriţă, cea mai sgomotoasă şi mai pitorească care se poate vedea, furnică in tot timpul sezonuluĭ de băi, căte de douĕ ori pe zi, in acest restaurant de clasa intăia al Slănicului. Aici nimene nu-şi bate capul dacă supĕră sau nu pe vecinul sĕu. Pe când unul mănăncă, cel de alăturea fumează; unul scuipă pe podele, altul face să rĕsune sala de cea mai fantastică suflare de nas asĕmĕnată unui solo din trămbiţă. Apoi felurite convorbiri urmează in gura mare intre oameni pe care şapte mese ii despart.

— Bine-ai venit vere, ce mai faci?

— Mulţămesc, foarte bine.

— Da cucoana şi copii?

— Asemene.

— De mult ai inceput cura?

— De alaltă eri.

— Ciudat, mie numĕrul 3 nu-mi face lucrare.

— Mie din contra prea multă.

Ear pe când aceştia se cercetează de starea sănătăţii, intr'alt colţ se aude o sfadă cu chelnerul dela te miri ce, care uneori se sfirseşte cu palme. Apoi pintre mese şi pintre picioarele oaspeţilor şi ale chelnerilor se joacă şi se hărăţesc feluriţi căni dela cei mai mari pănă la cei mai mici: Danois, Terre-Neuve, prepelicari, levrete a căror ţipete, amestecate cu glasurile oamenilor, cu clefăitul fălcilor, cu sunetul tarfuriilor şi al cuţitelor, alcătuesc un vuet surd şi discordant bun de stricat nervii cei mai solizi.

Şi cu toate aceste are haz de vĕzut o asemene lume unde domneşte cea mai complectă lipsă de etichetă, unde se leagă prietenii intre Dorohoeni şi Mehedinţeni, unde se in-

cheagă logodne şi se urzesc despărţenii; roiu de oameni iuţi, nesupuşi la legi şi reglemente, gata totdeauna de ceartă, dar buni de altfel, veseli şi cheltuitori. Aici doi oameni cari nu se cunosc nu au trebuinţă de intervenirea unui al treilea ca să le inlesnească formalitatea presentării. Ei se apropie unul de altul cu măna la pălărie.

— Dv., boerule, sunteţi din Mizil, pe căt am aflat?

— Da, domnule.

— Vĕ rog să mĕ onoraţi cu numele?..

— Dinică Smochinescu. Da dv.?

— Eu sunt din Mămorniţa... Gavril Ciomărtan.

Urmează o stringere de mănă şi peste o oară amĕndoi sunt fraţi de cruce şi se bat peste burtă.

Ei, dar şi Slănicul are aşa numita sa lume aristocratică, *High-life* unde intălneşti figuri inţepate, nasuri in sus, colţuri de buze despreţuitoare, dar acestea, sau sunt osindiţi la cea mai desăvirşită singurătate, sau dacă nu vor să moară de urit, sunt luaţi inainte de curentul cel mare egalitar, şi duşi vrĕnd, nevrĕnd in diferite escursiuni, unde in auauzul vioarelor a doi, trei lăutari cari le căntă de inimă albastră şi in faţa a tot stăpănitorului soare numai incape să facă deosebire intre oameni.

Eată deci că tocmai in dricul mesei, pecănd vuetul era mai asurzitor, tĕnĕrul Nae Peruzescu işi făcù intrarea in salon. I-a trebuit oarecare timp pentru a se scutura de colb, a-şi aşeza un guler curat la cămeşă şi a-şi da pĕrului indoitura artistică obicĭnuită. Un moment el se oprì in uşă, aruncâ lumii ce ospĕta o ochire de sus, o ochire de om superior, sigur de intipărirea ce face, observâ cam pe la mijlocul sălei un loc la o masă unde şedea un singur domn, şi cu paşi demni, aş putea zice măreţi, trecù prin un şir de alte mese, pănă ce ajunse la locul ce-şi alesese.

— Salutare onorabile, zise Peruzescu domnului care ospĕta. Acesta işi plecâ puţin capul in semn de mulţămire mornăind ceva neinţeles, dar care lăsa destul a se inţelege că nu era tocmai bucuros de tovărăşia noului venit. Era un om ciudat acesta, un fel de misantrop, singurul care se ţinea

mai totdeauna rezleţ. Avea un cap care nu era după calupul capetelor de duzină; un cap sborşit ca de arici, cu ochelari pe nas prin giamurile cărora străluceau doi ochi vii, plini de ironie. In momentul cănd Peruzescu luâ nepoftit loc la masa lui, el işi dădù mai la o parte garafa cu Cotnar, nu de alta dar să nu se facă greşala de a se schimba gărăfile precum se mai intămplase. La o masă in dreapta lui Peruzescu şedea o intreagă familie din Brăila: bărbat, femee, copii, guvernantă, guvernor, căţel şi purcel; ear la stinga din intămplare erau tocmai tovarăşii lui de drum, Arghir şi Luxiţa. Aceştia cum il vĕzurĕ, il salutarĕ respectuos.

— Ei, neneşorule, n'are haz, zise Peruzescu in glas mare, adresăndu-se omului cu ochelari. Unde s'a mai vĕzut aşa munţi dă spaimă, aşa stinci afurisite care par'că-ţi cad in cap. M'apucă năduşelele cănd găndesc. Aia nu e civilisaţie. Imi place mai bine marea. Ah! marea!... Ce nostimă e!

— Ve par munţii de spaimă? intrebâ omul cu ochelari.

— Ba bine că nu... măiculiţă!... Dar ce e ăsta? arătâ el inspre fereastră prin giamurile căreia se vedea verzind vĕrful nalt al *Fufului*.

— Se vede că dv. nu cunoaşteţi Helveţia?

— Auzi, eu nu cunosc Helveţia? Da o cunosc, stimabile, din scoarţă in scoarţă. Auzi Helveţia?.... Ce are de-a face!... Chelner, adu-mi mĕ rog carta de bucate!

Un chip semitic cu pĕr frizat, imbrăcat in frac se infăţişâ dinaintea lui Peruzescu.

— Poftiţi, domnule.

In acelaş timp la o a treia masă un transilvănean cu ceafa groasă şi roş la faţă de par'că te-aşteptai să-i pocnească vinele de mult sănge, işi compunea şi el dejunul.

— Ce măncări aveţi? intrebâ el pe chelner cu o voce lătăreaţă, impănată cu accent unguresc.

— Poftiţi carta!

— Nu ştiu eu de cartă; spune din gură!

— Avem *soupe brunoise.*

— Măncă tu!

— *Cotelettes de veau panées.*

— Măncă tu!

— *Croquettes de volaille.*

— Măncă tu!

— Varză cu slănină.

— Ah! bun; ţipă-mi douĕ porciuni!

Peruzescu, nevroind şi el să se lase mai jos, după ce cetì şi rĕscetì carta, incepù să se certe cu chelnerul.

— Astea's bucate, domnule? Poftim, n'are un creştin ce să mănănce. După ce ne vărsăm pungile acilea, apoi ne şi otrăviţi? O să telegrafiez astăzĭ să-mi vie bucătarul din Bucureşti şi o să vĕ denunţ prin ziare. Sunt dintre acei ce ştiu să ţie pana'n mănă, neiculiţă. Auzitu-m'ai?

— Mĕ ertaţi, domnule, bucatele nu sunt rele. La toată lumea am servit tot de aceste. Insfirşit ce alegeţi?

— Ce să aleg? Par'că am ce alege? Adă-mi douĕ, trei sardele de putină şi o cafea neagră... turcească... inţelesu-m'ai?.. şi cu caimac.

— Prea bine! Ceva vin nu porunciţi!

— Nu, fiindcă am migrenă. Bună ţară rea tocmeală, adaose el adresăndu-se omului cu ochelari. In ţara mea, cu bani in pungă şi să mori de foame! Dar n'aibi grijă, o să le dau eu de furcă speculatorilor ăstora cari ne sug averile; doar nu mi-a tors mama pe limbă.

— Ciudat! respunse omul cu ochelari; tocmai astăzi am măncat mai bine decăt altădată

— *De gustibus non... non...* zise Peruzescu, voind să facă erudiţiune, nu nimerea insă sfirşitul proverbului.

— *Non distupandibus...* urmà necunoscutul ai cărui ochi sticleau rizĕtori in dosul ochelarilor.

— Tocmai, *non distupandibus*, precum zice latinul, repetà Perugescu de bună credinţă. — Auzise şi el intr'o seară la Raşca pe un oarecine spuind acest proverb, şi voea acum să-l utilizeze. Vorbiam adineoarea de Helveţia, adause el, ei, nenişorule nu-i aşa. Daca o stincă dă alea teribile iţi cade in cap, cum rĕmăne? Dacă te rĕstorni intr'o prăpastie dă alea apilpisite, ce faci? Apoi foarte mulţumesc de petrecere!

— Daca-i cunoaşte Sviţera, n'ai vorbi aşa. Acolo's munţii mult mai fioroşi.

— Na, alta nouă! Acum Sviţera!.... Poftim! Apoi una-i Sviţera, alta-i Helveţia şi alta i Romănia. Ce are de aface mĕ rog popa, cu preoteasa şi cu fata popei?

— Salutare, domnule; zise omul cu ochelari, inăduşind in peptu-i un hohot de ris ce era gata să sbucnească. Apoi ridicăndu-se dela masă, ii intoarse spatele.

Rĕmas singur, Peruzescu nemai avĕnd cui să tae la piroane, strigâ:

— Chelner, socoteala!

Chelnerul ii prezentâ nota care se urca la cifra colosală de 70 bani, adecă: 50 bani sardelele de putină şi 20 bani cafeaoa. Atunci Peruzescu scoase din portofoliul sĕu un bilet de bancă de o sută de lei şi cu un aer de milionar, il intinse chelnerului.

— Na, schimbă! Dracul să-i ia de bani! De cănd s'a născocit peticăria astă murdară, imi pare cá n'am nimic in pungă. Altăceva era mai inainte cănd băgam măna in buzunar şi scoteam un pumn dă napoleoni. Zic şi eu; aveai pă ce-'i pune ochiul.

Toate aceste furĕ rostite tare ca să-l audă lumea.

Arghir care-l asculta, se plecâ la urechea femeei lui şi-i zise:

— Auzi?... Auzi?... Luxiţo! Aista i pesemne de cei ce-şi aprind ţigara cu bancnote!

— Săracandemine!... Nu vorbì aşa tare. Cine ştie ce magnat a fi, şi ne-om găsì beleaoa.

— Să hie sănătos, că mie nu-mi place nici de frică. Pre-i cu nasu in sus. Nu-şi incape'n chele de fudulie.

Atunci un mare vuet de scaune şi tropot de picioare se făcurĕ in sală; lumea se sculà dela masă şi pornì spre uşă. — Peruzescu de asemene plecâ dela locul lui, după ce băgâ pe furiş in buzunar o bună bucată de păne, ear in grămădeala de la uşă se cotì cu o doamnă tĕnĕră, imbrăcată in haine ţărăneşti, care avea un pĕr aşa de lung pe spate şi

nişte ochi aşa de aprinşi încăt Peruzescu fără voe pocnì cu limba in ceriul gurei zicĕnd in sineşi:

«Aoleu! măiculiţă, ce mĕ mai făcuşi?

Nici una, nici douĕ se puse pe urmărit frumoasa ţărăncuţă care simţind se vede primejdia, iute ca o căprioară sburà spre otelul cel mare, suì scările şi se inchise in odae. — Peruzescu cetì pe uşa odăei: No. 45, stătù un moment pe gănduri, făcĕndu-şi socoteală ce puţin lucru il despărţea de fericire, apoi işi luâ inima in dinţi şi intrà şi el in odaea lui, spre a mai da un ochiu la oglindă. Nu apucà insă bine să-şi mai cureţe unghiile şi să-şi mai indrepte pĕrul, că numai ce auzì o bătae la uşă. Inima-i sărì din loc. Nu ştiu de ce, dar işi chipuì că trebue să fie frumoasa doamnă dela 45.—Intră! strigă el din rĕsputeri.

O doamnă intrà intr'adevĕr, insă nu era nici frumoasă, nici imbrăcată ţărăneşte, nici acea dela 45. Era o slujnică dela otel, ciupită de vărsat, cu ochii ca de oae, incălţată cu nişte papuci pe talpă care clempăneau in picioarele ei şi cu o pestelcă murdură dinainte, aninată peste o rochie de cit spălăcită.

— Ce pofteşti, puică? o intrebâ Peruzescu, căzut din speranţele sale.

— Mĕ ertaţi, cuconaşule; dar am venit să vĕ intreb dacă o să staţi mai mult de trei zile in Slănic?

— Şi ce treabă ai?... Nu cum-va matale o să-mi hotăreşti căt să stau acilea?

— Nu vĕ supĕraţi, mĕ rog, dar dacă o să şedeţi mai mult de trei zile, trebue să plătiţi taxa musicei.

— Taxa musicei! Eu!... Ce spui, frumuşico? Auzi in ţara mea, taxe, şi ăncă taxe nevotate dă camere! La alţii cu de-al dă alea, porumbiţo, nu la subscrisul!

— Eu nu sunt vinovată dacă mĕ trimite stăpănul. Toţi musafirii plătesc. Eaca chiar acuma am eşit de la No. 45 unde mi-o plătit taxa (arată banii).

— Ce spui, sufleţele, No. 45!... strigâ Peruzescu sărind in sus par'că l'ar fi lovit cu lanţeta in inimă. Cine şede acolo?

— Cucoana *Viorica Angheleanu*, o vĕduvă din Ploeşti.

— Vĕduvă! Lasă-mĕ că mor!... Auzi, *Viorica* nume de floare, *Angheleanu* nume de ănger!... Ei, m'apucă istiricale!

— Da numele d-voastre, să nu bănuiţi?

— Numele meu?... Ce-ţi trebue?

— Să-l scriem la condica unde scriem pe toţi. Am adus pentru asta o hărtie tipărită cu rubrici ca să faceţi insemnările.

— Şi cum adecă tu nu ştii cum mĕ chiamă?

— Da de unde, Doamne eartămĕ, să ştiu?

— Ce găscuţă dă femee mai eşti! Cine nu cunoaşte numele meu?

— Dă, cuconaşule, găscuţă, cum m'o făcut Dumnezeu!

— Invĕţat-ai a scrie şi a cetì?

— O leacă.

— Ceteşti gazete?

— Căteodată, cănd isprăvesc lucrul.

— Dacă ceteşti gazete mĕ prind că o să-mi ghiceşti numele. Scrie şi eu ţi-oiu dicta.

Slujnica scoase din buzunar un mic condeiu de plumb şi hărtia cea cu rubrici.

— Scrie: Nae Per.....

— Nae Per.....

— Tot nu ştii?

— Să-mi tai capul că nu ştiu.

— Per..u..ze...

— Ah! Acuma ştiu: Peruze, adecă piatră scumpă precum e matostatul, zamfirul, smarandul.

— Găscă şi ear găscă!.... Peruzescu, fa!.... Nae Peruzescu! Ai inţeles? Numele ăsta doar a clocotit din Dorohoi şi pănă'n Gorj. E nume cunoscut... fa!... nume dă autor.

— Să trăiţi, cuconaşule, deacum oiu şti.

— Da la rubrica asta ce să scriu?

— Care rubrică?

— Unde-i zis: *pro..fes..iune.*

— Scrie: *om dă litere.*

Slujnica se uitâ cruciş la el, crezù un moment c'a inebunit, apoi zicĕndu-şi in sine «ce-mi pasă!» scrise cuvintele: *om de litră* şi plecâ spre uşă, clempănind din papuci.

— Mai stai niţeluş, frumuşico. Ia spunemi ce fel dă femee e dama aia, Viorica Angheleanu?

— Dă, domnule, cum să zic? e din oameni buni.

— Adecă ciocoaică, cum s'ar prinde. Aia nu-i destul. Are cevaşilea aci, adaose el, bătĕndu-se peste buzunar.

— Cum de nu!... Are moşie lăngă Ploeşti şi nişte curţi măndre cu douĕ rănduri. Am fost la moşie la d-nei.

— Moşie?... Curţi?... Ai-da-de, apoi lată dă tot!...

Slujnica eşi, ear el rĕmase cu ochii in oglindă.

— Peruzescule, să te vĕd! Trebue să mi-o treci la catastich. Şi fiindcă-i bogată, de!... ai putea chiar să... Uite eac'aşa ese beţivului dracul cu ocaoa inainte. Ursita, nu altă ceva.... Moşie!... Curţi!... Auleu! m'apucă leşin!

In inchipuirea-i caldă de poet, el se vedea de pe acum stăpăn pe inima Viorică, stăpăn pe moşia şi curţile ei; ii zicea chiar *tu!... Viorică!... Dragă Viorică!... Nevăstuica tatei!* şi căte şi mai căte. Par'că se'nsoţise cu dĕnsa de o sută de ani. Şi cum mi le 'nvĕrtea el acuma!... Ce cai, ce trăsuri, ce caiet! Unul era doar Nae Peruzescu cu consoarta sa iubită Viorica Peruzescu.

O bură de ploae care incepù să bată in geamuri il deşteptâ din visul lui de aur şi-l puse in ingrijire că va trece poate zioa fără să mai vadă pe viitoarea lui consoartă. Dar la munte ploile trec iute ca lacrimile unui copil şi soarele zimbitor numai decăt se arată spre măngăerea celor ce-l crezuse pierdut.

Astfel după o oară, toată lumea din Slănic, sub un ceriu senin şi recorit de arşiţă, plecâ grupuri, grupuri spre *cascadă* pe şoseaoa cea frumoasă care şerpueşte dealungul riului. Nae Peruzescu plecâ şi el cu mulţimea, insă lucru ciudat, el om aşa vestit cu reputaţie literară nu cunoştea pe nimene şi nici era cunoscut de cineva.

— Ce de-a mitocănime! găndì el cu despreţ. Nici un om politic, nici un om de litere. Amà lume!...

La isvorul No. 1, parte din oaspeţii Slănicului se opriră spre a bè apă. Se oprì şi Peruzescu, ş'atunci ... minunea lui Dumnezeu! ... ce-i vĕzurĕ ochii? ... Bine-a zis vestitul Conachi, visitatorul de odinioară al Slănicului:

«Cănd norocu-şi schimbă pasul
«N'aduc ani ce-aduce ciasul.

Doamna Viorica Angheleanu sta pe marginea scărilor de la isvor şi aştepta să-i iee cineva paharul spre a-i aduce apă. Ca fulgerul Nae Peruzescu se răpezì prin mulţime, se oprì dinaintea frumoasei vĕduve, işi scoase cu cel mai ademenitor zimbet pălăria de pae, ii luâ paharul din mănă, apoi se scoborì in fugă pe scări, dănd chior peste oameni, umplù paharul ochiu cu apă de cea rece şi spumoasă ca şampania, şi-l dădù in mănele doamnei Angheleanu cu'n aer de biruinţă caşi cănd ar fi prins pe Dumnezeu de un picior.

— Foarte mulţumesc, zise doamna Angheleanu cu'n glas care-l gădilì la inimă şi cu o căutătură pe care nici chiar un literat dela « Zorile Artelor » din Dorohoi n'ar fi fost in stare s'o descrie. Apoi intovărăşită de o societate intreagă de bărbaţi şi femei, frumoasa Viorica plecâ mai deperte spre cascadă.

O privire ş'un foarte mulţumesc, atăt a fost partea lui Nae Peruzescu; dar ce putea el să pretindă mai mult pentru un inceput? Primul pas era făcut şi cel mai greu. Deacum n'avea decăt să bată ferul căt e cald. Calculăndu-şi sorţii, Peruzescu n'avea nici o indoială de isbăndă. Era tĕnĕr, frumos, inteligent, cu talent, cu reputaţie; toate aceste insuşiri netăgăduite el le numĕra pe degete şi insumăndu-le la un loc, (adunarea n'o uitase) scotea drept resultat matematic sigur că Viorica trebue să fie a lui.

In această preumblare insă, nu i-a fost cu putinţă să se mai apropie de dĕnsa. Era inconjurată de o ceată nestrăbătută de oameni care se uitau horţiş la el. A trebuit deci să se mulţumească de a merge liniştit in urma ei, a-i privì de departe cusăturile de argint ale şorţului şi altiţele cămăşei, a-i auzì uneori glasul resunănd in hohote de ris; dar şi atăta

il incăntà. Apoi deodată Viorica şi tovarăşii ei se abăturĕ din şosea, intrarĕ in pădure, şi acolo sub un acoperiş de crengi de brad, intr'un aer imbălsămat de mirosul răşinei, la murmurul riului care la căţiva paşi mai departe se rostogolea pe prundiş, se aşezarĕ cu toţii pe o canapea de mesteacăn dinaintea unei mese infipte in pămĕnt. Cum nu s'ar fi dus şi Peruzescu acolo, să admire mai deaproape zina care insufleţea acest colţişor poetic mistuit in umbră, dar nefiind loc pentru dĕnsul, a trebuit vrĕnd, nevrĕnd să se ducă mai departe. A mers deci inainte şi tot inainte pănă ce-a ajuns la cascadă. Insă cănd s'a scoborit in pavilionul ce inaintează chiar deasupra căderii riului şi a vĕzut sub picioarele sale vĕnturişul cel turbat care de cănd lumea se luptă cu stincele, cuprins de entusiasm a strigat: «Ah! Viorico! Cu tine in braţe m'aş arunca in ăst abis!»

In acel moment un glas ii vibrâ in urechi:

— Aud?... Ce-aţi spus?... Intrebâ Arghir care prinsese numai cuvĕntul «abis».

— Zisei că abisul ăsta e teribil dă infricoşat.

— Îra!... Doamne fereşte!... Uite cucoane ce bazaconie, ce amarnic mai herbe apa pintre chetre. Zĕu, mi-i frică pe scăndurile ieste. Ştii una, boierule, hai să mergem că eu amuş ameţesc.

— Să mergem, respunse Peruzescu cu nepăsare. Ii era tot una să stee sau să se ducă de oarece Viorica nu era cu dĕnsul.

— Da cum vĕ place Slănicul nostru, boierule?...

— Ce să-mi placă, domnişorule? Cum poate să placă unui om, cănd n'are măcar un biftec cum se cade, un pahar de vin cum se cade, o odaie şi un pat cum se cade? De!... Mila lui Dumnezeu! nu suntem deprinşi să trăim cu te miri ce şi ori unde. Ce să fac dacă m'a resgăiatărĕ părinţii!

— Apoi ca acasă nu poate găsì cineva.

— De ştiam aşa, rĕmăneam acasă in Bucureşti unde am toate după chef, sau mĕ duceam la mine la moşia să vĕnez, să călăresc, să pescuesc. Ei, nenişorule mĕ ţine ce mĕ ţine, că măni aş pleca de-acilea.

— Ha! Ha! — vra să zică, e un clenciu la mijloc, care vě ţine? Am inţeles! Tinereţele bată-le să le bată!... Aşa eram şi eu la vrěsta d-v. când am făcut cunoştinţa cu Luxiţa. Adecă, drept vorbind, nu tocmai aşa; peatunci lumea nu se subţiese ca amu.

Astfel mergěnd impreună, Peruzescu tot inşira la taclale, ear Arghir asculta şi se minuna zicěndu-şi: «bre ce om straşnic!» când insfirşit ei ajunserě in dreptul băilor calde. Atunci Peruzescu salutâ pe tovarăşul sěu cu cuvintele:

— Sluga, onorabile! Mě duc să iau o bae, să mě mai curăţ niţel dă prat. Măcar cu-atăta să m'aleg.

— Să vě hie de ghine! rěspunse păntecosul Arghir.

Peruzescu insă nu avù noroc să se cureţe, căci ingrijitorul dela băi ii spuse că nu e nici o cabină liberă, şi că trebue să se adreseze la administrator spre a se inscrie pentru o oară anumită.

— Auzi, nu-i cabină liberă intr'o ţară liberă! repetâ Peruzescu contrariat. Aşa dar un creştin, nu poate lua o bae caldă când ii place! Trebue s'o ia când nu-i place!... Amà regule!... Amà băi!...

De la băile calde el trecù la băile reci unde erau cabine libere, dar i se cerù un bilet de la administraţie care costa jumětate de franc.

— Cum ear taxe, şi încă taxe nelegale pentru apa pe care a dăruit-o Dumnezeu tuturor cetăţenilor? strigâ Nae Peruzescu indignat la culme. Vra să zică, acilea 'n ţara mea trebue să stau mereu cu măna 'n pungă; apoi işi fac dă cap, domnişorii ăştia. O să-i dau prin tărbăceală!

Mai mult de ciudă decăt din causa banilor, fiindcă de bani, slava domnului, ii gemea punga, Peruzescu părăsì şi băile reci şi se intoarse in odaia lui. Pe masă găsì o scrisoare cu adresa: «D-sale Domnului Nae Peruzescu. Loco». — Inima-i svicnì in piept. Orişice i se intâmpla aşa neaşteptat i se părea că trebue să fie in tainică legătură cu Viorica Angheleanu. Cu o mănă tremurătoare deschise scrisoarea şi intr'adevěr că presimţirea nu-l inşălase. Scrisoarea suna astfel:

«Sunteţi rugat să binevroiţi a onora cu presenţa Dv.

«serata dănţuitoare ce se dă de cătră un comitet de tineri in «onoarea damelor aflătoare in Slănic, astăzi 10 Iulie, oarele «9 seara in salonul Otelului mare, etajul de jos. Toaleta «simplă.»

Prin urmare avea negreşit să intălnească la acea serată pe doamna Angheleanu, să-i vorbească, să joace cu dĕnsa, să o stringă la piept, să-i spue că o iubeşte, o! noroace, noroace, cănd vii căteodată apoi vii chior! El se uitâ imprejur, zărì bumbul dela soneria electrică, sunâ cu o mănă infrigurată odată, de douĕ ori, de trei ori. Avea nevoe să vorbească, să comunice cu o fiinţă omenească; simţea in piept o sarcină prea grea pentru dĕnsul singur, trebuea să o impărţească cu cineva. Se infăţişâ slujnica cea in papuci pe talpă.

— Sufletul maichii! Cum te chiamă?

— Safta, cuconaşule.

— Saftă dragă! cine mi-a adus scrisoarea aici?

— Eu.

— Vra să zică e bal deseară?

— Ăncă ce bal; cu supeu, douĕ musici: musica de aici şi alta din Focşani.

— Aoleu! Cu măncărică, cu bĕuturică!... şi căt e plata dă intrare?

— Da unde se pomeneşte! Boerii s'o unit să dee bal in cinstea cucoanelor. S'ar putea să fie plată?

— Vra să zică, gratis! hm!... Vezi, mi-ar fi părut mai bine, adaose el cu aerul lui de bogataş, să contribuesc şi eu la cheltueli, impreună cu comitetul ăla dă tineri. Nu-mi place să petrec şi să mănănc pă conta altora.

— Aşa-i, dar Dv. aţi venit abia azi dimineaţă şi balul era de mult pregătit.

— Ei, fie cum zici. Lucrul acum nu se mai poate drege. Da ia spune-mi, mititico, crezi tu c'o să vie la bal şi aia dă la 45?

— Nici vorbă, cea dintăi! S'o vezi cum joacă, par'că are aripi la călcăe.

— Ţine-mĕ Safto, că mĕ prăpădesc!

Se auzì telegraful sunănd.

— Eaca vin! Eaca vin! Ce hărbareţi mai sunt tinerii in zioa de astăzi! cugetă slujnica in sine şi eşì răpede, clempănind din papuci.

Pănă la vremea mesei Peruzescu umblâ lelea prin Slănic, băgăndu-se pintre lume, ochind in toate părţile, ca doar va zărì undeva pe logodnica inimii lui, insă ea era nevĕzută. Ear la şase oare, cănd clopotul dădù semnalul prănzului, el cu aceeaşi paşi demni intrâ in salon, trecù pe toată lumea in revistă, şi nedănd cu ochii de Viorica, se hotărì să se pue la o masă care din intămplare era neocupată de nimeni.

După o lungă tevatură cu chelnerul, dacă nu cumva bucatele sunt pregătite cu grăsime de porc, el totuş neavĕnd incredere in asigurările acestuia, aruncâ carta la o parte şi poruncì să-i dee o frigărue făcută anume pentru dĕnsul la cărbuni şi apoi o felie de caşcaval de Penteleu.

— Alea nu aveţi cum să le pregătiţi cu grăsime, adaose el, uităndu-se imprejur să vadă dacă lumea il observă.

— Ce fel de vin poftiţi?

— Nu poftesc vin. Medicii m'a opritărĕ. Sufĕr dă dilataţie.

Avea el nevoe să cheltuiască din pungă pentru măncare, cănd peste căteva oare putea să se indoape gratis căt ii poftea inima?.. De aceea cănd s'a sculat dela masă, n'a mai luat păne in buzunar ca să nu-şi strice foamea.

La 9 oare precis, orchestrul din Slănic dădù semnalul inceperii balului, căntănd valsul cel mai nou a lui *Strauss*. Părechi, părechi venea lumea la bal, intimpinată la uşă de tinerii din comitet care imbrăcaţi in frace şi cu panglice albastre la butonieră, ofereau braţul damelor şi le conduceau la locuri. Cănd sosì Nae Peruzescu şuerănd intre dinţi acelaş vals după orchestru, un tĕnĕr din comitet ii intinse măna:

— Cu domnul Nae Peruzescu avem onoare?...

— Da, domnule pentru a vĕ servì.

— Sunt incăntat de cunoştinţă. Poftiţi mĕ rog, şi tot

odată mĕ pun la disposiţia Dv. pentru a vĕ presenta la oricine veţi vroi.

— Recunoscĕtor!... respunse el cu demnitate; insă vĕ rog mai intăi să mĕ scusaţi că n'am venit in toaletă dă bal. A uitatărĕ slugile să-mi pue fracul in valiză, o bunătate dă frac, nou, nouţ. Aşa-i cănd sunt multe slugi la un stăpăn. S'intimplă ca şi cu copilul cănd are multe moaşe.

— O! nu vĕ supăraţi! nu-i nimic. Atăta ne-ar mai trebuì, etichetă aici la munte.

Peruzescu intrâ in salonul frumos luminat şi decorat cu crengi de brad, se invĕrtì, căt se invĕrtì pintr'o lume deasă şi necunoscută, dar fiind că-i ghiorăeau maţele de foame şi Viorica ăncă nu se ivise, işi indreptâ paşii spre bufet pentru a utiliza timpul. Acolo stăteau inşirate pe masă mulţime de măncări reci şi felurite butelci de vinuri. Un curcan mare fript, aşezat intreg pe-o farfurie, ii aţiţâ cu deosebire pofta.

— Ia dă-mi o bucată din ăsta! zise unui băiat dela bufet.

Indată i se puse pe un talger mai multe felii de piept de curcan pe care Peruzescu le inghiţì nemestecate.

— Aoleu! Dapoi aşa să frig curcanii acilea!... Să veniţi la mine să v'arăt eu curcan fript, pă castane, nenişorule, nu aşa. Umple casa dă miros.

— Ia dă-mi din şunca aia!

El puse mai intăi şunca pe virful limbii, gustâ puţin, căte puţin, făcĕnd felurite strimbături:

— Dăgeaba! nu-i destul dă afumată observâ el cu un aer de fin cunoscĕtor. Ei... de veneam eu cu doue, trei zile mai inainte, ca să fiu in comitet, altfel se pregătea masa. Ia dă-mi un Cotnar!

Apoi după o bucată de limbă alt Cotnar, după o bucată de salam alt Cotnar, după un muşchiu rece alt Cotnar, după nişte prăjituri alt Cotnar; cănd zărind deodată pe Viorica Angheleanu care intra in salon strălucitoare de frumuseţe, şi incălzit cum era la o temperatură de 30 grade Cotnar, se răpezì sfoară la dĕnsa.

— Rog binevoiţi ami acorda un vals, doamna mea.

Eu sunt servul d-v. Nae Peruzescu ăl cu paharul de azi dimineaţă.

Frazele nu curgeau tocmai literariceşti din gura lui, dar emoţiunea şi Cotnarul erau de vină. Doamna Angheleanu, deşi cam surprinsă de această invitare făcută in forme neobicinuite, primì cu toate aceste să joace, şi de-aci inainte... aţineţi-vĕ oameni buni!.. Nici că s'a mai pomenit in Slănic un aşa vals. Nu era joc, ci numai sbucium, o invĕrtitură nebună; şi cum oare n'ar fi jucat Nae Peruzescu păn la darea sufletului, când ţinea in braţe visul lui iubit, pe cea mai frumoasă femee din Slănic, o moşie lăngă Ploeşti şi o păreche de curţi cu douĕ rănduri? Toţi se uitau la dĕnsul, se coteau şi se intrebau, cine-i individul care joacă ca un desperat? Cine să fie?... «Ia un stropşit, un mofturean, un frigelinte, un palavragiu, ziceau unii şi alţii, judecăndu-l după infăţişare. Dar aceşti cărtitori habar n'aveau că dănţuitorul pe care ş'il arătau cu degetul, impodobindu-l cu poreclele de mai sus, le era lor cu mult superior; era un luceafĕr literar a cărui nume fusese trămbiţat de la munţi şi păn la mare. Aşa-i in lume, piticii bat totdeauna rĕzboiu cu urieşul.

După vr'o cinsprezece minute de danţ selbatic, infuriat, doamna Angheleanu deşi dănţuitoare de prima forţă căzù obosită pe un scaun, cerĕndu-şi scuze că nu mai poate urma inainte; — ear Peruzescu ameţit, aburit se aşezà lăngă dĕnsa.

— Acum, doamna mea, zise el găfăind, nu mĕ căesc că am venit la Slănic.

— Pentru ce adecă era să vĕ căiţi? intrebà doamna Angheleanu.

— Dacă n'aş fi avut fericirea să danţez valsul ăst sublim cu persoana d-v., aşi fi fost omul ăl mai maltratat dă soartă.

— Maltratat, pentru ce?

— Pentrucă decănd venii acilea, nu intimpinai decăt neplăceri. Şi de!... Orice s'ar zice, un om civilizat pentru banii care-i cheltueşte, trebue să aibă o contra-valoare.

— Cu toate aceste vĕd că v'aţi măngăeat cu puţin.

— Ah!... Doamna mea... Cer cuvĕntul! Daţimi voe să vĕ declar că valsul cu care m'aţi onorat acuşica....

Dar n'apucâ a-şi ispăvì vorba, că Viorica Angheleanu sburâ in braţele altui dănţuitor. Deatunci toată sara nu s'a mai putut apropia de frumoasa vĕduvă; ori la ce joc o invita, se'ntămpla să fie angajată, ori decăte ori vroea să se pue lăngă dĕnsa, se'intămpla să nu se găsească scaun alăturea. «Ce ghinion al naibii!» zicea Peruzescu plin de necaz. Numai la valsul cel din urmă pe cănd se rotea ea in apropiere de dĕnsul, cu capul cam pe spate de i se vedea grumazul albind ca zăpada, putù el să-i arunce din fugă cuvintele:

— Eşti regina balului!... Impĕrăteasa Slănicului!...

Ea auzì, zimbì, apoi mlădioasă ca o trestie se lăsâ dusă in vĕrtejul danţului ca 'n farmecul unui vis.

A doua zi Nae Peruzescu obosit de drum şi de deosebitele emoţiuni ce avusese in cursul zilei, se deşteptâ tărziu.

Cănd se scoborì pe terasa cea mare dinaintea Otelului, vĕzù vr'o cinci, şase dintre tinerii cu care făcuse cunoştinţă la bal, incălecănd pe cai spre a se duce peste munţi la *Poeana Sărată* cea mai interesantă preumblare din Slănic, impănată cu oare-care greutăţi şi mici pericole ce imboldeau şi mai mult entusiasmul tinerilor călĕtori.

— Ce păcat că n'am ştiut de primblarea aia, zise Peruzescu unuia dintre cunoscuţii sei, mi-aş fi adus de la moşie un cal sau doi de călărie.

— Se găsesc şi aici cai de inchiriat.

— Ai-da-de!... n'am incălecat de cănd trăesc pă mărţoage dă alea. Mi-aş frănge gătul la siguranţă.

— Mai curĕnd iţi frăngi gătul pe cai de ceilalţi nedeprinşi la munte.

— Apoi, dumneata nu ştii ce rasă de cai am eu. D-ăi care sar peste garduri, care rad pămĕntul cu burta; d-ăi care mănăncă jăratic, cum zice poporul suveran intr'una din poveştile sale.

El ar fi mers şi mai departe cu exagerarea şi colorarea acestui moft al cailor spre mai buna convingere a ascultăto-

rilor, dar fu intrerupt tocmai in punctul culminant de-o mulţime de lume care venise spre intimpinarea călăreţilor.

— Să ne vedem sănătoşi!

— S'auzim de bine!

— Drum bun!

— Adio!

— Bună petrecere! le ziceau toţi din toate părţile, schimbănd cu dēnşii nenumērate stringeri de mănă. Doamnele fluturau batistele in aer dorindu-le curēndă intoarcere, musica intonâ un marş rēsunător care mai scuturâ puţin lenea telegarilor de munte, ear ei, inşiraţi unul căte unul ca cucoarele cănd pleacă spre miază-zi, se indrumarē voiniceşte spre Poeana Sărată.

Peruzescu, nedănd cu ochii de Viorica şi neştiind cum să-şi mai ucidă timpul, se suì la *Trei-Cruci* unde intălnì earăş pe păntecosul Arghir aburit ca vai de el.

— Te-am vēzut aseară cum mi-o resuceai, zise el sclipind din ochi; n'ai gust rēu, boerule!

— Uf! ce mitocan nesuferit! găndì Peruzescu, trecēnd răpede pe lăngă Arghir. — Pe cine cauţi şi pe cine găseşti!

In vērf la *Trei-Cruci* se deschide peste munţi o privelişte de toată frumuseţea; dar Peruzescu da din umere. Putea să fie ceva frumos, fără Viorica?... Apoi nervos, nerăbdător de nu-şi afla loc, el plecà răpede indărăpt, scoborì scările pe cărarea cea şerpuitoare tot douē, căte douē, intrâ in odaea lui şi prinse să scrie. Multe file a scris şi a rupt, şi ear a scris şi ear a rupt, precum păţesc toţi acei care s'incearcă să alcătuească scrisori de dragoste, pănă cănd insfirşit s'a oprit la următoarele versuri;

«Scumpă Viorică
Măndră floricică,
De cănd impreună aseară-am danţat
In inimă-un şearpe zeu m'a muşcat.
De nu vrei să mor
Sugrumat de amor,
De seară la 9, pe-al Slănicului mal
Ah! vino in dosul biuroului postal!

Apoi el strinse hărtia in patru, o puse intr'un plic bine pecetluit şi sunâ.

— Ce porunciţi? intrebâ, intrănd pe uşă, slujnica cea in papuci pe talpă.

— Sufletu Taichii!... Cum te chiamă?

— Tot Safta, cuconaşule.

— Bine zici! Iţi uităi numele. Ascultă Săftică dragă; vrei tu să te cos cu aur dă sus pănă jos?

— Nu vĕ 'nţeleg, cuconaşule.

— Uite, vezi scrisoarea asta? S'o dai in mănele cocoanei Viorică de la No. 45, şi să-mi aduci rĕspuns. Auzi?

— Grea treabă, cuconaşule!

— Grea, uşoară, aşa se căştigă parale. Ş'apoi ce?... N'o să-ţi tae capul pentru o bagatelă. Ear sufleţele, de-mi aduci rĕspuns bun, te-a vĕzut Dumnezeu!

— Intr'un noroc, cuconaşule, am s'o cerc şi asta!

— Brava Saftico! Femeiuşcă ca tine mai rar. Mĕ rog, da ai vĕzut curţile dă la moşıe? Hein? Sunt cu douĕ caturi?

— Cum nu; frumoase şi 'nalte, ia aşa te uiţi la dĕnsele, adaose ea, ridicănd ochii in tavan.

Peste o oră lungă căt o vecĭnicie, in care timp Peruzescu se da in vĕnt de neastĕmpĕr, se infăţişâ Safta cu respunsul. Ochii ei de oae sticleau de veselie. Respunsul era inchis intr'un plic mic de hărtie parfumată, purtănd deasupra iniţialele *V. A.* incunjurate de o ghirlandă de flori.

A descrie bătaea de inimă ce simţì Peruzescu când deschise plicul este peste putinţa omenească. Era să-i despice pieptul, nu altă ceva. La prima cetire, el nu inţelese nimic; ochi-i lunecarĕ peste litere şi in mintea lui se făcù un chaos. Abia la a doua, la a treia cetire i se limpezirĕ vederile şi putù pricepe rĕspunsul care de altfel era scurt dar cuprinzĕtor:

Am primit
Şi consimţit;
Te aştept
Cu doru 'n piept.

Aceste patru versuri erau scrise cu nişte litere aşa de

fine şi aşa pline de farmec, incăt Peruzescu, privindu-le şi găndindu-se la mănuşiţa care le-a aşternut, se simţea ridicat intr'al noulea cer. Aşa dar eată-l stăpăn pe visul lui de aur! Viorica, frumoasa Viorica cu toate ale ei: ochii cei măngăietori, moşia de lăngă Ploeşti şi curţile cu douĕ etaje aveau să fie ale lui, ale lui pe vecĭnicie. Ce nemărginită fericire!... Şi cănd te găndeşti că toate aceste nepreţuite bunuri el le-a căştigat numai tărziu decăt a doua zi după descălecarea sa in Slănic! Eată ce vrea să zică a fi om mare, predestinat. Peruzescu nu mai călca acum pe pămĕnt. Lumea intreagă i se părea viorie. Toate strunile inimii sale vibrau căntece de dragoste. Părĕndu-i-se strimt in odae cu atăta bucurie in piept, el eşì la aer liber, la recoarea vĕntului, la priveliştea munţilor ca să-l vază şi cerul şi pămĕntul căt e de fericit. Cu mănele la spate, cu pălăria pe-o ureche, cu ochii rătăciţi in albastru, mergea aşa in voea intămplării, căntănd din gătlej şi improvizănd versuri care eşeau acum sleite din gura lui. Rimele ii curgeau gărlă:

«Lume, lume foc de fĕn
«Ce ai Viorico 'n sĕn?
«Lume, lume foc de pae
«Viorico vin' la Nae!

şi mai departe:

«Ah femee chip de ănger
«Tu cu farmecele tale,
«Faci ca 'n inimă să sănger
«De dragoste pentru matale!

Ce de-a materie pentru *Zorile Artelor* din Dorohoi şi *Trămbiţa Literară* din Gorj! Umblâ aşa ciasuri intregi, intr'un vis ş'o aiurire, căntănd şi risipindu-şi talentul dinaintea tuturor brazilor care-l ascultau şi-i respundeau in limba lor, pănă cănd intr'un tărziu auzì sunănd ora prănzului. Atunci el intrâ in salonul de măncare şi uităndu-şi migrena şi dilaţia poruncì un prănz complet, de la mezelicuri pănă la dulce, căptuşit cu o butelcă de vin de Cotnar. — Pentru ce şi-ar fi cruţat punga?

— Nu era doar să capete deseară *contra-valoarea?* După masă puse un franc bacşiş in palma chelnerului care nu-şi crezù ochilor şi plecâ.

Se făcù insfirşit noapte, o noapte neagră ca de poronceală. Nici o stea nu sclipea pe ce cer; ear vicleana lună care până acuma se arătase Slănicenilor de pe vĕrful *Cerbului*, blajină şi nevinovată ca o fată mare, rumegănd de astă dată gănduri ascunse, se lenevì in aşternutul ei de nouri şi işi intărziè anume ora deşteptării.

La noue oare punct, Nae Perazescu se afla la locul de intălnire in dosul biuroului postal. Să nu se pară, mĕ rog, ciudat că el om expert in asemene materie ş'alesese tocmai acest loc. Era cu prevedere ales; nici departe, nici aproape, cum e mai bun pentru cine vrea să se strecoare nebăgat in samă. Apoi era la dos pe unde nu umblă nimene, bine umbrit de arbori, incăt părechea iubitoare putea să se resfeţe in braţele fericirii fără leac de grijă.

Născut sub o stea bună, Peruzescu avù şi de astă dată norocul să nu sufere ca alţii, mult timp chinurile aşteptării, căci nerebdătoare ca şi dĕnsul, iubita lui numai decăt se infăţişà prin umbrele nopţii, invĕlită intr'un şal negru, ca o drăgălaşă, poetică nălucire. In mijlocul intunerecului şi a tăcerii ce stăpănea intreaga fire, ei inaintau răpede unul spre altul, şi... deodată ca doue fiinţi perdute din lumea asta, căzurĕ in braţele unul altuia, inăduşind in piepturile lor un ţipet ce era gata să isbucnească sub puterea dorului implinit.

Dar in momentul cănd gurele lor se lipirĕ, cănd sufletele lor luate de vĕrtejul dragostei, sburarĕ spre regiunile paradisului, şase rachete se aprinserĕ intr'o singură clipeală, sub tulpina brazilor in apropiere de dĕnşii, şi ca nişte suli de lumină, ca nişte lungi şerpi de foc se urcarĕ şuerănd in inaltul cerului, unde apoi se desfăcurĕ in nenumĕrate candeli de diferite culori. La lumina lor, sporită şi de un foc bengalic albastru ce apărù năprasnic pe malul riului, Peruzescu vĕzù că amanta ce stringea in braţe nu era frumoasa Viorică atăt de mult dorită, ci slujnica Safta cea cu ochi de oae, ciupită de vĕrsat şi cu papuci pe talpă care clempănea in picioarele ei.

O! sfinte Haralambie!... Dacă toate fulgerele din cer ar fi căzut pe capul lui Peruzescu, n'ar fi rĕmas mai ameţit ca la vederea acestei grozave inşălăciuni! Un moment el se clătinâ pe picioare, crezĕnd că-l inghite pămĕntul, insă, om tare fiind, işi venì degrabă in fire, se smulse din braţele Saftei şi o rupse de fugă ca un desperat, strigănd: «Ce ghinion al naibii!»...

Dar vai!.... O nenorocire nu vine niciodată singură! Una din rachete căzuse din intămplare pe acoperemĕntul biuroului postal şi in căteva minute şindrìla cea uscată ca iasca fu cuprinsă de flacări. De-astă-dată numai era foc de artificie, ci un incendiu aevea, intricoşat care amenința să topească intreg Slănicul. Spaima se respăndì cu iuţeală electrică intre locuitori şi o larmă cumplită umplù vĕzduhul intocmai ca vuetul unei mări ridicate de vĕnturi. Ţipete, vaete, plănsete s'auzeau pretutindene; mamele işi căutau copiì, fraţii surorile, bărbaţii soţiile; unii scoteau bagajele de prin odăi, alţii săreau să dea ajutor pentra stingerea focului, intr'un cuvĕnt cea mai desăvirşită zăpăceală a unei lumi ce şi-a perdut capul şi care se vede in neputinţă de a lupta contra elementului.

Singur Peruzescu intre toţi mai stăpăn pe sine, mulţămită reacţiei ce se făcuse in inima lui, işi analizâ situaţia, inţelese primejdia ce-i amerința reputaţia dacă s'ar descoperì in ce imprejurări s'a iscat focul, şi intr'o clipă işi fixâ linia de purtare. Hotăririle mari se iau in primejdiile mari. Profitănd de ameţeala generală, el suì in fugă scările otelului, trecù pe dinaintea odăei No. 45 unde aratâ uşei inchise pumnii sĕi amerinţători, zicĕnd in sineşi: «Ah puico! Unde eşti să te stringă Nae in braţe să-ţi pocnească ochii...» Apoi trecù pe dinaintea odăei lui Arghir unde cucoana Luxiţa ca in vreme de cumpĕnă işi aprinsese luminarea de la Paşti şi se inchina cu uşile deschise dinaintea icoanei sf. Pantelimon făcĕnd cruci şi metanii. In momentul insă cănd il zărì, ea lăsă pe sf. Pantelimon şi se răpezì spre dĕnsul.

— Cucoane!... Boierule!... Domnule!.... Unde-i Arghir?... Arghirachi al meu! Ce s'o făcut? Vai de mine şi de mine!... O să ne prăpădim cu toţii in pojarul aista!

— Da ştiu eu unde-o fi Arghirachi al d-tale? Eu, cucoană am alte afaceri mai grave; mĕ ertaţi!

— Nu te duce deaice, boerule! Te rog!... Mĕ tem, tremur ca varga... Nu mĕ lăsa singură! — Şi iute ca o gaiţă, ii sărì in găt şi-l oprì in loc.

— Ia dă-mi drumul, cucoană!... Ce vrei să-mi las bagajele in prada flacărilor? Acolo-i avere dă om, nu glumă!

— Nu te las?... Nu te las!... strigă ea ca o desperată.

Dar pe cănd Luxiţa il stringea mai tare in braţele ei sfrijite, şi el se lupta să scape, se infăţişâ deodată păntecosul Arghir, care vĕzĕndu-i incleştaţi, se oprì dinaintea lor cu braţele incrucişate, zicĕndu-le cu aer de parapon:

— Brava!... Aferim!... Lumea chiere şi voi vĕ drăgostiţi!...

— Da ia slăbeşte-mĕ, nenişorule! Nici mĕ găndesc la aşa cevaşilea. Dacă-i pă aia, apoi sunt alte temei care-mi rup mănecele, he! he!... Uite, acilea in pozunar am o scrisoare caldă, caldă pentru o intilnire ce mi se dete chiar acuşica. Dar n'am vreme de stat la taifasuri cu d-ta. Salutare, stimabile! — Zicĕnd aceste vorbe el sĕ rĕsucì pe călcăe şi apucâ răpede dealungul coridorului spre odaea lui.

— Ne-om socotì noi măne, boerule!... ii strigâ din urmă Arghir cu glas ameninţător.

— Bine! Bine!... Cănd pofteşti!... respunse Peruzescu indoind paşii. Insfirşit intrâ in odaea lui plin de suflet şi se inchise pe dinlăuntru, intorcĕnd de douĕ ori cheea in broască.

Ah! Eată-l acum singur, faţă in faţă cu aşa numitul sĕu *ghinion!*

Ori căt era Peruzescu de genial şi tare de ănger; ori căt limba lui pe care nu i-a tors mumă-sa, precum zicea el cu modestie, puse la serviciul unei inchipuiri neinfrĕnate, ştia să impodobească lucrurile de mai, mai le credea el insuş, totuş in momentele de restrişte, cănd perdeaoa mofturilor care ii păinjinea ochii se ridica depe scena crudelor realităţi, Peruzescu reintra in sine şi se simţea slab. In unul din acele momente se aflà el acum, cănd aruncăndu-şi din intimplare

ochii in oglindă, se vĕzù palid, desfigurat şi cu frisura cea artistică vălvoiu.

— Amice Nae, ai buclarisit-o!... zise el omului din oglindă. Apilpisita aia dă vĕduvă ţi-a tras un tighel dă mama focului... Mai increde-te altădată in mueri dă alea prefăcute care şi-a ingropatărĕ consorţii!.... Poftim a mai intervenit acum şi pacostea aia dă incendiu şi cearta cu mitocanul dă Arghir, incăt nu e dă stat mortăciune... Pă treabă, Peruzescule, iute... şi sluga vere!...

Atunci el se desbrăcâ repede de haine, puse pe el amĕndouĕ răndurile de albituri ce avea de schimb, in lădiţa cea de la Braşov, afară de ciorapi care, neincăpĕndu-i in cizme, ii virì prin buzunare, se imbrăcâ din nou şi astfel bine căptuşit incontra rĕcelei nopţii, se strecurâ pe scările din dos.

— Salutare onorabililor!... zise el făcĕnd in aer o temenea la adresa Slănicenilor; să vĕ vĕd, cănd mi-oiu vedea ceafa!

Şi.... de-acilea 'nainte să te duci duluţă!...

Dar pe cănd luneca el pe sub umbra brazilor ca o nălucă, căutănd să-şi peardă urma, un glas cunoscut il făcù să-i sa'ă inima din loc.

— Bună vremea, prietene! Incotro ai croit-o, spre Helveţia sau Sviţera?

— Am eşit, respunse el cu un zimbet silit, să iau niţeluş aer. M'a enervatărĕ incendiul şi ţipetele alea din Slănic.

Apoi de frică să nu-i easă inainte vreun alt supărător, el se dosì şi mai mult pe sub umbra brazilor, şi-şi lărgì compasurile astfel, că mai mult alerga decăt mergea.

. . . .

Inspre rĕvărsatul zorilor focul fiind stins cu desăvirşire, lumea s'a retras spre a se odihnì puţin de ostenelele şi emoţiunile nopţii, ear a douazi pe la amiază oaspeţii Slănicului erau din nou in picioare şi fiecare işi istorisea intămplările prin care a trecut şi căuta să afle causa focului.

Se băgâ de seamă intr'un tărziu că uşa odăei lui Peruzescu sta inchisă, ceeace nu era natural la o oră aşa de inaintată. Antreprenorul otelului intrâ in bănueli, şi chemâ pe

primarul comunei şi pe comisarul de poliţie cari in urma incheerii unui proces-verbal in regulă iscălit de marturi, intrarĕ in odae.

Inlăuntru... ţipenie de om!...

— A fugit, papugiul, fără să-mi plătească cele douĕ zile de şedere in otel! — strigâ antreprenorul.

— Eată lada lui, observâ primarul; ai de unde te despăgubì.

Se incheiâ un al doilea proces-verbal pentru deschiderea lăzii care se găsì goală ca păntecele unui flămănd.

— N'ai noroc, adaose primarul; se vede că individul nu era tocmai inţolit. Ei dar lada tot face ceva; ş'apoi unde sunt bucate, trebue să fie şi pagubă.

— He! He! strigâ comisarul de poliţie rizĕnd cu chef; uitaţi-vĕ şi-a lăsat carta de vizită.

Toţi se'ntoarserĕ surprinşi spre comisar şi vĕzurĕ pe părete scrisă cu litere mari, următoarea epigramă:

Slănic
Calic,
Ţi-oi mai bea apa
Când a sbura iapa!

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Deatunci tot ce ştim de Nae Peruzescu este că pentru a-şi mai micşora in budget cheltuiala chiriei şi-a mutat locuinţa din strada *Popa-Tatu* in acea a *Silphidelor*. Garderoba lui ca şi mai inainte urmează evoluţiunile anotimpului, adică: hainele de iarnă merg vara la amanet, şi cele de vară merg iarna la amanet, incăt niciodată nu se intălnesc unele cu altele in noua lădiţă de Braşov ce şi-a cumpĕrat.

In cariera literelor ar fi mers negreşit departe, dar din nenorocire *Zorile din Dorohai* şi *Trimbiţa din Gorj* au rĕposat sĕrmanele in floarea vĕrstei, ear alte ziare, din causă de invidie, n'au vroit să dea ospitalitate scrierilor sale. Are insă bună speranţă că la viitoarele alegeri generale, va dobăndì mandatul de deputat care ii va deschide calea spre portofoliul cultelor şi al artelor.

N. GANE.

PYGMALION, REGELE FENICIEI*)

TRAGEDIE IN CINCI ACTE

ACTUL III.

TABLOUL I.

O cameră la Malachon.

SCENA I.

Astarbea, Malachon.

Astarbea

Dă-mi gura ta, iubite, mai dămi-o, ănc'odată!...

Malachon

Iţi dau cu bucurie viaţa mea resplată;
Mi-e inima cuprinsă de-aşa puternic dor,
Incăt aş vrea iubito, iubind astfel să mor!...

Astarbea

A! nu vorbì de moarte; viaţă nesfirşită
Viseze 'nvingĕtorul iubit de-a sa iubită!

Malachon

Mi-e frică de-a nu perde ce nu aş mai găsì!...
De ce această frunte n'o pot impodobì
Impĕrăteasa lumii;...

---

*) Vezi No. I şi II.

Astarbea

E oare cu putinţă
Imperiu mai mare ca dulcea ta fiinţă?....
Dar ia-ţi coroana 'n braţe şi 'n clipă sbori ş'o du
P'un ţĕrm unde de cuibu-i să-ai ştire numai tu.

Malachon

Da, fărmecat cu totul de-a dragostei ispită,
Eu uit că-i o fiinţă, ce trebue sdrobită,
Ca să putem in lume, odihnă să găsim.

Astarbea

O! nu, şi scump de-ţi este amoru-mi, să fugim
Departe de-astă ţară? oglindă fără ceaţă,
In care la tot pasul intreaga mea viaţă
Cu sănge şi ocară, mănjită vei vedea;
Aci o rĕsbunare, dincolo răvna rea,
Ce-adănc cuţitu 'mplăntă, cănd e in om stirnită!

Malachon

O! taci, taci, gelosia nu poate cărmuì
Cu isteţime mintea ce fierbe spre-a urzì
Poteca, pe-unde sigur a nopţilor nălucă
In inima vrăşmaşă pe moarte să o ducă!
Ajută-mĕ mai bine să 'nving....

Astarbea

Eu?

Malachon

Da!

Astarbea

Dar cum?

Malachon

E drept că tu ai cheia intrării unui drum,
Prin care singur numai s'ajungi poţi păn' la rege?

Astarbea

Da, eat-o!

Malachon

Fericirea vieţii va culege
Acel ce resădeşte aşa dovezi de-amor!

Astarbea

Nu poate ca să-ţi fie de mare ajutor;
Cu ea poţi păn' la poarta de fer abia străbate
Şi pe aceea nimeni, afar' de rege, poate
Şi ştie s'o deschiză...

Malachon

Te 'nşeli, secretul sĕu
L'a mai ştiut, Didona, ş'acum il ştiu şi eu.

Astarbea

Il ştii tu?

Malachon

Da!

Astarbea

Secretul de a deschide poarta
De fer?

Malachon

Nu crezi? Priveşte: ast cleşte 'ntors in toarta
De lăngă broasca porţii, deschide in palat
Cărarea la culcuşul in care stă 'ncuiat
Al Tyrului balaur!

Astarbea

Vedere minunată!
Cum ast nimic să fie unealta 'nfricoşată
Ce ţine resbunarea dreptăţi 'nfiptă 'n loc,
La pragul impilării?

Malachon

Scănteia e tot foc;
Nu mĕsuri diamantul cu căt el căntăreşte
Ci cu puterea razii cu care străluceşte!

Astarbea

Atunci, aceste-unelte... O! da, dreptate ai,
Tu ţării libertatea cu ele poţi să dai! (in parte)
Ştiu tot ce vream!.. — Priveşte ce 'ncăntătoare noapte!...
Ah! uit'o clipă lumea; ascultă ce dulci şoapte
Cutreeră prin frunze; priveşte luna 'n cer
Ce blănd la noi zimbeşte! Ce farmec! Ce mister!...
Se pare că amorul vrĕnd fala-i să ne-arate,
Cu sufletele noastre, el a vrăjit şi toate
Măestrele fiinţe din care-aşa frumos
E zămislită firea!

Malachon

In sufletu-mi noros,
De ce rĕsună oare mai tare, acel muget
Al cobei ce stă 'nfiptă, ca un pĕcat in cuget,
Pe creştetul ruinii?

Astarbea

Alungă fericit
Astfel de gănduri negre, o! scumpul meu iubit.

Malachon

La pragul nopţii, insă, vĕd, zorile aburoase
Că-şi scutură de neguri cosiţele pletoase!
E timpul...

Astarbea

O! nu încă!...

Malachon

Ţi-am spus că Phadaël
Cu 'ntăia clip' a zilei îmi va zimbì şi el!...

Astarbea

Dar bani aveţi voi oare, destui ca să...

Malachon

Priveşte
Aceste pungi cu aur, ajung...

Astarbea

Tyrphon! loveşte!

(Intră Tyrphon şi câţiva sbiri şi omoară pe Malachon).

Malachon

Ce-i asta? O infamă!...

Tyrphon

Mori!

Malachon

Ah!

Tyrphon

Mori! Mori!

Malachon

Ah!

Astarbea

Staţi!..

Destul, să afle cine-s, viaţa-i mai lăsaţi!
Nemernică fiinţă, auzi şi te 'ngrozeşte:
O noapte-a Astarbeei cu viaţa se plăteşte;
Şi ca să ai ce spune, acolo und' te duci
Strigoilor din gropniţi şi negrelor năluci;
Mai află că această comoară şi secretul,
Da, da secretul vostru, cel fără preţ, sunt preţul
Cu care Astarbeea sărutu-i ţi-a vĕndut!

Malachon

O! fiară blăstemată! de ce nu ai tăcut
Un singur minut ăncă, să fi murit 'nainte
De a vedea cu ochii, netrebnica mea minte;
Căt fost-am de nemernic, de laş, de ticălos!..
Şi cătă infamie, ascunde-un chip frumos!

Astarbea (in parte)

Ii las şi cleşti şi cheie căci viaţă de mai are
Pe Phadaël va pune, pe rege să-l omoare.

Tyrphon

Aud paşi, bate 'n uşe!...

Malachon

A! Phadaël...

Astarbea

Tyrphon,
De grab ia sacii ăştia şi-i du lui Pygmalion,
Dovadă, c'Astarbeea nu numai că-l iubeşte
Dar sclavă fără preget cu sufletu-l serveşte!...

Malachon

O corp reia-ţi puterea o clipă. A!...

Astarbea

Aci

Ne vom putea ascunde, s'aud ce vor vorbì.
Adio, fie-ţi moartea uşoară! (es toţi)

Malachon

O! cumplită
Şi mult amară moarte, mai lasă-mi o clipită
Destulă viaţă 'n mine să pot incredinţa
Lui Phadaël secretul şi mişelia mea!

(Intră Phadaël, Giscon, tineri)

Phadael

A!

Toţi

A!

Giscon

Ce vĕd?

Phadael

O! groază!

Malachon

Ascultă, prinţe, eată,
Na cheia Astarbeei...

Phadael

Cum asta?

Malachon

Da!

Phadael

Luată?

Malachon

Cu-ast cleşte, toarta porţii de fer, de-i invĕrtì
Oricănd vei vrea la rege in cameră vei fi!
Dar, O! chin, Astarbeea... cunoaşte taina noastră!...

Phadael

Ce spui? Ea? Cum? De unde?

Malachon

Ţintiţi privirea voastră
La stirvul, ce in faţă vĕ stă, şi intrebaţi
Amorul cel sfănt, cărui şi voi vĕ inchinaţi.
Cu ce i-am greşit, oare, de a făcut din mine
Fiinţa cea mai laşă şi mai scărboasă...

Phadael

Cine?
Tu i-ai spus?

Malachon

Eu!

Toţi

A!

Phadael

Fie pe conştiinţa ta
Decăt intreg pămĕntul, povara, mult mai grea!
Şi mori, mori ca un căne, de vreme ce in stare
N'ai fost să-ţi porţi in piele cuvĕntul de onoare!

Malachon

Ah! (moare)

Phadael

Singur eu d'acuma m'oiu mĕsura cu el!...

(Es toți, intră Astarbea)

Astarbea

Te duci unde voința-mi te 'mpinge Phadaël!

TABLOUL II

SCENA II.

Templul lui Melkart in Tyr.

Topha, Marele preot, Marea preoteasă, Preotese, Preoți, purtători de ofrande, apoi **Narbal.**

(Marele preot sacrifică, preotesele servesc)

Marele preot

O! Melkart, indurare!

Marea preoteasă

O! Melkart, indurare!
Din tronul tĕu slăvit
Revarsă alinare } bis corul
In sufletul trudit! }

Marele preot

Prunci, miei, porumbi, privește...

Marea preoteasă

Prunci, miei, porumbi, privește,
Depus-am pe altar
O! Melkart, indulcește } bis corul
Al inimii amar! }

Marele preot

Jertfitu-ţi-am noi ţie...

Marea preoteasă

Jertfitu-ţi-am noi ţie
Prinos impĕrătesc!
O! scapă din urgie
Pe cei ce te slăvesc! } bis corul

Topha

Nici lacrime, nici rugă, nu pot să mai aline
Durerea, jalea, ura, ce s'a 'ncuibat in mine!...
Ori unde 'ntorc privirea de groază mĕ 'nspăimănt!
Vĕd crimă lăngă crimă, mormĕnt pe alt mormĕnt!...
Pe soaţa unui rege, ce lumea stăpăneşte
De cea din urmă sclavă ce o deosibeşte?
Nimic!... şi eu ca dĕnsa durerea 'n piept inec,
Ca ea, cu jale viaţa la groapă mi-o petrec;
Copilă, soaţă, mamă, de-i sclavă sau regină,
Rĕmăne tot femee: o gingaşă tulpină
Ce se'ncovoaie-adesea chiar de vlăstarii sĕi
Şi toţi, toţi sub picioare o calcă!.... — Fiii mei!....
O! groază, aud ăncă, ca mugetul de taur,
Asurzitorul răcnet al crudului balaur,
Cănd alungăndu-şi fiii, in locu-mi a 'ntronat
O iasmă, ce figura Mylitei[1]) a luat!... —
Cu ce privire măndră şi batjocoritoare
Căta in jos la mine!.... Ce cup'otrăvitoare
Să beau am fost menită! Ş'acuma simt-aci
Un junghiu care căt viaţa mereu il voiu simţì!..
Dar nu, nu pentru mine, o! minte rătăcită,
Eu am venit aicea! Inima mea sdrobită
Le iartă! dar copii, copii mei, Moloch[2]),

---

[1]) Venus.
[2]) Jupiter.

Redă-mi-i sau cu moartea trăsnește-mĕ pe loc!
O! Baaltis![1]) Mylita! O mare Astartee![2])
Rabetna[3]), cu chip d'aur, a tot putinte zee!
Rentoarceți către mine un ochiu indurător,
Redați-mi scutul vostru cel binefăcĕtor!
Khamon[4]), resfiră noaptea, cea fără nicio rază,
Din sufletu-i de tată! Alungă, depărtează
Din mintea-i copleșită p'al crimei'ndemnător;
De el scăpați-mi, fiii, de ei, pe tatăl lor! (intră Narbal).

Narbal

O! soartă, eri regină, azi sclavă!.. măine.... oare
O stea ce-apune stinsă pe ceruri mai rĕsare?....
Ridică-te, stăpănă!

Topha

Narbal, ce știri de el
Mi-aduci?

Narbal

Rĕu! totul este zadarnic: Phadaël
Iubește-atăt de tare pe nobila sa mamă
Incăt, numai de ura-i vroind să ție seamă;
Sau viața iși va pierde, sau umilirea ta
Cu-al tatălui sĕu sănge el astăzi va spălà!

Topha

Ce-auz? O! du-te, spune-i.. . că eu.... nu-s umilită....
Că.... regele-i iubește.... că.... și eu sunt iubită....
Narbal... de grab, aleargă! oprește brațul lor,
Căci omorind pe rege, ei inima-mi omor!

---

[1]) Zeea supremă.
[2]) Venus sub atributul puterii.
[3]) Luna.
[4]) Zeul luminii.

Narbal

O! nobilă regină, căt mintea omenească
E'n stare să conceapă, căt poate să grăiască
O limbă muritoare, Narbal le-a incercat!
Dar poţi oprì săgeata din arc când a sburat?

Topha

Atunci.... ce fac? Vorbeşte ... — Ce fel? Cum? Să nu fie
Nici un mijloc prin care s'abat astă urgie?

Narbal

E unul!

Topha

Este? Care? Mi-l spune!

Narbal

Am aflat
Că 'n taină Astarbea e dusă din palat
Şi regele e singur!...

Topha

Apoi?

Narbal

Loveşte 'n placa
Acestei uşi...

Topha

O! groază!... să chem pe rege?

Narbal

Dacă, —
O! Baal să-ţi ajute! — in templu va venì
Iubirea-ţi 'năbuşită o las' a isbucnì,

In ochi re-adu-ţi vraja privirii iubitoare,
Pe buze glasul dulce, şoptirea 'ncăntătoare
A celei ce iubeşte!... Arată-i-te ear
Măreaţă şi frumoasă, cum eşti ş'acuma, dar
Nu plănsă şi sfioasă, ci veselă, 'ndrăsneaţă...
Cu un cuvĕnt devino femee, dar isteaţă
Ş'aprinsă ca femeea ce vrea iubit'a fi!
Infrĕnă, domoleşte pe leu, ori-cum vei şti,
Ca să iţi scapi copiii!...

Topha

Ani lungi, arşi de cruzime,
A stins a tinereţei plăcută frăgezime
Pe faţa mea, şi slabă-i femeea fără ea!...

Narbal

Numai ai drept o clipă s'ascunzi iubirea ta,
Robind-o ambiţiunii!

Topha

Crezi tu că el?... O! nu e
In stare a mea gură nici un cuvĕnt să spue
Plăcut, cănd jalea 'n suflet...

Narbal

De sbirul Joazar
E prins şi 'n turnul negru inchis Baleazar!...

Topha

Ce spui?

Narbal

Ş'acum păndeşte pe Phadaël; vezi bine
Că trebui 'năbuşite şi lacrimi şi suspine!
Ce-amoru-ţi tainic numai tu poţi să biruești;
Ascunde gelozia in care lincezeşti,

In suflet, şi imbracă vestmĕntul fericirii!
Dănd sbor fără de frĕne şi fără ţĕrm iubirii!
Prefă furtuna 'n visul duios, fărmecător,
Neasemĕnat in lume — al unei nopţi d'amor!...
In scrin, aci, sunt toate podoabele bogate
Ce ţi-au remas şi care de rege ţi-au fost date:
Smarande şi rubine fac chipul mult mai dalb
Şi mult mai negru pĕrul, mărgăritarul alb!...
Incearcă... pune astfel, această diademă...
Acest colan la brău-ţi... pe frunte astă stemă...
O! astfel, Astarbea, vĕzĕndu-te-ar murì!...

(loveşte de trei ori).

Topha

Ce faci?

Nàrbal

Iţi scap copiii... (ese)

Topha

Putea-voiu isbutì?... —
Amar e când virtutea, să 'nvingă infamia,
Işi pune 'n silă corpul să joace comedia!
Ce farmec are oare acea femee?... — Vai!
Instinctul desfrĕnării, pe care tu nu-l ai
Topha şi nici poţi...

Pygmalion

Cine-i?

Topha

A! vine!...

Pygmalion

Cine bate?

Topha

Sunt eu!

Pygmalion

Topha?

Topha

Da, rege!

Pygmalion

Ce vrei?

Topha

Crezĕnd că poate
Amantei d'altă dată, nu vei găsì nedrept
Să-i zici la despărţire cuvĕnt milos, aştept
A ta 'ndurare...

Pygmalion

Fie!... Ascult, ce vrei?... Vorbeşte...
Dar nu mustrări şi lacrimi, căci sunt...

Topha

O! nu, priveşte,
Ca 'n zioa nunţii noastre, eu m'am impodobit
Şi sufletul meu, este ca ş'atunci fericit!...
Ş'apoi de ce aş plănge? o singură viaţă
Avem şi dacă 'ntr'ĕnsa gustat-am eu dulceaţă
Tu numai, scumpe rege, mi-ai dat-o şi vai! eu,
Eu singură sunt vina că azi amorul tĕu
E prefăcut in ură! — O! da, da, ai dreptate,
Căci inima ta bună imi deschisese toate
Cărările iubirii, dar eu nu am ştiut
Să le păstrez şi astfel amoru-ţi am perdut!...

Pygmalion

Aşa e, căci rĕsplată iubirii mi-a dat mie
Nencredere şi ură, mustrări şi vrăşmăşie!
Dorinţa mea, in tine protivnic a găsit;
Tot găndul şi tot pasul cu sbiri mi-ai ingrădit!
In loc de rouă dulce, pe crinii arşi de soare
In pieptu-mi ars de patimi tu ai turnat vălvoare!
Vrăşmaşii mei in tine in loc să fi aflat
Peirea; tu indemne şi sprijine le-ai dat!

Topha

Mĕ judeci dupe păre isteţe şi mrejite
De cei ce-ar vrea să vază in praf rĕstogolite
Coroană, nume, falǎ şi glorii şi măriri,
De sute generaţii răvnite moşteniri!...
O! rege scump nimica, nimica pentru mine
Şi lumea 'ntreagă ţie şi totul pentru tine!
Rob fost-a al meu suflet, răvnind să fie scris
P'aceeaşi treaptă faima-ţi cu a lui Sesostris! [1])
Am fost prea mult o slugă de falǎ răvnitoare
Şi prea puţin femee, amantă iubitoare!...
O! de-aş avea puterea să 'ntorc cei douĕzeci
De ani, ce din viaţă-mi trecurĕ 'n cea de veci,
Să mĕ trezesc cu tine in zioa neuitată,
Când mĕ ţineai in braţe ca 'n fiere incleştată
Şi dragostea-ţi mult scumpă, făcea din amĕndoi
O singură fiinţă, purtând in piept un roiu
De vise fericite: rentinerită floare,
M'aş mlădia sub ochi-ţi ca frunza după soare!
Virtuţi, măndrie, nume, deşarte-ambiţiuni,
Ce au fiinţă numai in creeri de nebuni,
Din cale le-aş abate!... — Ah! ca să fiu de tine
Iubită, aş fi 'n stare să fac ori şi ce crime
Măndriei mele-aş zice, privind-o cu dispreţ:

[1]) Cel mai renumit şi vechiu rege al Egiptului.

Cu orice preţ iubirea-i, iubirea-i cu-orice preţ!
Femee 'n care-amorul invingĕtor domneşte,
Ţi-aş zice 'n graiul dulce al inimii: priveşte,
Amant iubit, ce-ascunde in sĕn amanta ta,
Ştii tu că nu e alta frumoasă cum e ea?
Cu ochii mari şi umezi de dragoste, că poate
Să-ţi farmece simţirea şi beat de voluptate,
In leagănu-i de braţe să te adoarmă lin
Şi vise dulci să-ţi toarcă in somnul tĕu senin?

Pygmalion

De ce de-aşa cuvinte sgărcit'ai fost cu-amorul
Ce-l simt că reinvie in pieptu-mi? — De ce dorul
Mi-l-ai lăsat să doarmă şi optsprezece ani,
Cuvĕntu-ţi mi-a fost despot şi ochii tĕi tirani?

Topha

Păiajenul, spre-a pune pe Vultur stăpănire,
Mrejit-a pănză deasă, din măestrite fire...
Dar sburătorul rege, invingĕtor de vĕnt,
Trecù neatins prin mreajă in aprigu-i avĕnt!

Pygmalion

De ce nu poate ochiul, ca razele de soare
Prin nori, in mintea celui ce vrem să se strecoare,
Să stim cănd ne i auzul de vorbe dulci incins
De sunt vrăjirea urii sau curse rĕvna 'ntins?...
Sĕlbatica panteră, pe prada ce păndeşte
Rănjind, cu ochii'n flacări, făţiş o nimiceşte!...
Pe om, in loc de ghiare de rupt, l-a dăruit
Meşteşugoasa fire, c'un zimbet ipocrit,
Cu lacrimi ce au darul de-a 'nduioşa pămĕntul
Şi'n loc de colţi in gură i-a zămislit cuvĕntul!
Cuvĕntul: sunet dulce; din vrăji cereşti mrejit;
Dar, crimelor, unealtă in lume devenit!
Prin el născut-a păra, ispita, inşălarea,
Zavistia, blăstemul, minciuna şi trădarea;

Cu el imbeţi simţirea, adormi in somn plăcut
Victima, şi-i furi viaţa. Ce crime n'a putut
Cuvĕntul să urzească? Injugător de vite
La brazda tiraniei virtuţile-s robite;
Făţarnicul cel meşter, plecat, linguşitor,
Ce vorbe dulci rosteşte cu chipul rănjitor;
Acela e alesul, puterea 'nvingĕtoare
De cugete curate, de ce e drept şi mare!... —
O! da, da eşti frumoasă şi ochii tĕi rouaţi
Imi par că sunt doi aştri in foc din cer smăltaţi!
Dar sufletul ţi-e şarpe, ce 'n ţărnă se tărăşte
Şi muşcă pe acela ce 'n sinu-i l-incălzeşte!...

Topha

Vai! scutură, scump rege, o clipă mintea ta
De negurile 'n care, pizmaşii, rĕvna rea
Şi vrajba 'nfăşurat-au!... Te 'ntoarce cătră mine,
In ochii mei priveşte, adănc, te uită bine,
S'aseamĕnă seninul, ca zioa de curat,
Din cugetul meu pacinic, cu cel infiăcărat
De patimi? Cu zimbirea cea'n veci meşteşugită
Şi cu ispititoarea şi'n vrajă făurită
Ochire, a femeei ce-amoru-ţi mi-a furat?

Pygmalion

Cu-atăta ea mai multe dovezi d'amor mi-a dat
Cu căt sporeau din parte-ţi mustrările şi ura.
Ş'acuma chiar, acuma pe călnd aicea gura
Ta, rea o defăimează, ea paznic neadormit,
Se luptă s'ocrotească pe regele-i iubit.

Topha

O! minte rătăcită! O! inimă nebună,
Ce crezi virtutea crimă şi crima faptă bună!
O! zei, a tot puternici, cum de 'ndurat-aţi voi
Astfel să strălucească un verme din gunoiu?!...

Se luptă pentru tine?... Dar n'ai vrăşmaş mai mare,
Nici om să te urească, c'o ur'aşa de tare
Ca ea!...

Pygmalion

Destul!

Topha

Nu rege, nu, trebui să vorbesc,
Pe spusa-i crezi că luptă, că viaţa ta păzeşte?
Dar află că in faptă te vinde, iţi urzeşte
Peirea, te inşală!...

Pygmalion

Nu este-adevĕrat!

Topha

Nu?... Ştii c'acea femee e dusă din palat?

Pygmalion

Ştiu.

Topha

Ştii şi unde-i dusă?

Pygmalion

O ştiu.

Topha

Ceeace insă
De sigur nu ştii, este, că'n straiu de tain'ascunsă
O babă eri in zioă la tine, in palat,
Cu Malachon Cartagul, furiş s'a strecurat!

Pygmalion

Aicea?

Topha

Da!

Pygmalion

O babă?...

Topha

Tot ea in urm'acasă
La el a fost trimisă cu dar de 'mpĕrătească;
Şi'n or'aceasta, după ce'n vrăji te-a adormit
Te vinde in beţie amantului iubit.

Pygmalion

A! taci, de n'a fi astfel, aicea, sub picioare
Te calc ca pe-o infamă şi neagră bărfitoare!...
Tyrphon! Tyrphon, să vie... (intră un serv).

Servul

El nu s'a inturnat,
Dar l-am zărit că vine de sclavii toţi urmat.

Pymalion

Aleargă, zi-i să vie, de grab, să vie 'ndată!
Cu sănge de femee, vălvoarea 'nfricoşată,
Ce mi-ai aprins in suflet voiu stinge azi aci!
Ori tu, ori ea, cu viaţa ast chin veţi potolì!... —
Cum dĕnsa, Astarbea, pe Malachon iubeşte
Şi marea mea iubire cu ură rĕsplăteşte?... —
Ce scop avut-a cerul pe om când l-a creat
Ş'o viaţă pustiită cu mii de morţi i-a dat?
De când deschide ochii şi până ce-i inchide
O clip'omoară p'alta şi pas pe pas ucide!...
Te luptă verme-al lumii, gunoiu din tină scos,
Te 'ngămfă stirpitură, in ghioacea ta fălos;
In sinul tĕu clocească rĕsadul uri-amare,
Imprăştie urgia cu deasa-ţi rĕsuflare,
Te fă icoană sfântă a omeniri 'ntregi,

Ești verme, rĕmăi verme și verme te alegi!...
Dar nu, nu, dacă firea de patimi urzitoare,
Mai vitrigă ca moartea, a dat și colți și ghiare
Și inimă femeei să-ți dea zimbind venin:
Mi-a dat ast fer și mie, rĕsbunător de chin!

Tyrphon (intrând)

Stăpăne...

Pygmalion

Spune sclave, nemernică făptură,
Ce 'n scrum o va preface infricoșata-mi ură...

Tyrphon

A!

Pygmalion

Unde-i Astarbea? Grăește fiară rea,
Dormi somnul trăndăviei sau ești părtaș cu ea?

Tyrphon

Ce vrei să zici, stăpăne?

Topha

Ce, nu 'nțelegi?

Pygmalion

Rĕspunde,
Ce face Astarbea și unde este? unde,
In ce loc, desfrĕnata, desfrĕul și-a purtat?
Vorbește, spune iute, cum, cum de nu mi-ai dat
De știre, cănd vicleana știai că mĕ trădează
Și mintea mea lăsat-ai in dragostea-i să crează?

Tyrphon

Cu fapte, nu cu vorbe sunt astăzi dăruit
De zei să-ți pot rĕspunde!... Dar eată, a sosit

Chiar marea Astarbee: a spune de-unde vine,
Şi fapta-i să descrie ei numai se cuvine!
Pe când tu curăţi ţara, stăpână de omizi
In umbra-ţi o rod viermii, ce port regeşti hlamizi.

Topha

O! cer, ce soartă crudă păstrat-ai pentru mine!...
Să fiu batjocorită astfel d'un sclav! Ruşine,
Nu regelui, ci-oricărui bărbat de simţ lipsit,
Ce sufere insulta pe faţa ce-a iubit!...
Dar nu, sdrobitu-mi suflet, luptând pe-a vieţii mare,
Făr' de catarg nici vâsle, un singur ţel mai are;
Acel de-a rupe mreaja ce sbirii ţi-au intins
Şi 'n care ei pe tine in laţ de moarte-au prins!

Pygmalion

De unde vii, rĕspunde?...

Astarbea

Atât sunt de mirată
Că nu ştiu de-s nebună sau de-s in mintea toată!

Topha

Ea nu-ţi va da respunsul ce ceri, in locul sĕu,
De unde vine, insă, ţi-oiu spune 'n faţă-i eu:
Ea vine de acolo, de unde e uitarea
Jertfirilor virtuţii, de unde desfrĕnarea
Cloceşte mii de patimi, in lume rĕspândind
Minciuna şi trădarea, sub buze dulci, zimbind!

Astarbea

De cine spui acestea?

Pygmalion

De unde vii? vorbeşte!

Topha

De tine, prefăcuto!

Astarbea

A! inţeleg, stropeşte
Isteaţa vrăşmăşie in jurul ei venin!

Topha

O! smulge de pe faţă-ţi, făţarnicul senin
Cu care-ai infăşat-o!... Obrajii tĕi roşească!
Măcar de astă dată ruşinea să-i văpsească:
Cănd vii abea scăpată din braţ'unui amant
Şi nu-ţi rĕmăne timpul să 'nşeli pe celăiant!

Astarbea

Ia seama-o vorbă numai, o singură de-oiu zice
Se va putea pe capu-ţi intregul cer să pice,
Şi răcnetul căinţei, mugind infricoşat
In pieptu-ţi, ca un trăsnet de tunete-alungat,
A templului coloane şi bolţi să prăbuşească
Şi 'n mii de bucăţele fiinţa-ţi să sdrobească!

Pygmalion

A! care din voi douĕ, A! care minte-aci?
Şi care al meu suflet, astfel il năucì,
Incăt, nemernic vede, aude, şi nu poate
S'aleagă rĕu din bine, nici alba zi din noapte?...

Topha

Ascultă mare rege şi martori fiţi voi zei:
E intre al meu suflet şi duhu-astei femei
Atăta osebire ş'atăt de lungă cale,
Incăt până la cuibul desfrĕurilor sale
Nu au putere ochi-mi să poată străvedea;
Nici minte să pĕtrundă injosorirea sa!
Dar căt virtutea poate din crimă să 'nţeleagă

Şi cât in noapte ochii pot rĕul să aleagă
Născutu-mi-a credinţa că ea lui Malachon
Cu viaţa ta jertfit-a ş'amoru-ţi, Pygmalion!

Pygmalion

Auzi?...

Astarbea

Da şi tu, rege, aprins de vorbe goale
Ş'orbit de vrăji, căzut-ai in lanţurile sale
A! dar neprihănita virtute ce ne spui,
Ar vrea să afle poate, din insaşi gura lui,
Lui Malachon iubitul, orgia 'nfricoşată,
In care Astarbea a fost prostituată!
(Ii arată capul lui Malachon)
Intrabă-l dar pe dĕnsul, de glas in piept mai ai!

Topha

Ah!

Pygmalion

Ce vĕz?

Topha

Grozăvie!..

Astarbea

Plecat tu il credeai!...
Nu! inima-mi vicleană, pierdută, desfrĕnată
N'avù, cum vezi, puterea, de el să se despartă!
Şi ca s'adorm pe rege, comoara spre-a-i fura,
I-aduc d'odat-o alta ce va 'ndoi pe-a sa!
(Ii arată comoara răpită lui Malachon).

Topha

O! cer, de ce-ai dat vieţii o fire-atât de tare,
Şi omului puterea a face ce e 'n stare!

Pygmalion

O scump'ocrotitoare a sufletului meu,
E fără preţ, nici seamĕn in lume, darul tĕu!
Mai scumpă ca viaţa imi eşti de astăzi mie!...

Astarbea

Făcutu-mi-am, stăpăne, unica datorie
De slugă credincioasă: «Voiu capu-i orb şi mut
Să vie să-mi rĕspunză de cele ce-a făcut.»
Aşa mi-ai zis şi astfel a trebuit să facă
O roab' a cărei răvnă e ţie ca să placă!...

Pygmalion (cătră Topha)

Nemernică fiinţă, nu, nu, cuţitul meu
Nu va putea pĕtrunde destul in trupul tĕu,
Incăt să pot ucide cum o doresc in mine,
Toţi germenii urgiei, ce-ascunşi foesc in tine;
Să 'mprăştiu c'o suflare vĕzduhul necurat
In care vrajba-ţi neagră ţinutu-m'a 'nfăşat!
A! dar, nu va rĕmăne, făpturi-ţi ticăloase,
Nici pic de sănge 'n vine, nici măduvă in oase!
Tyrphon, tăreşte-o 'ndată la poarta cea de fer;
Să nu mai vază ochi-i, lumina de pe cer!
Nu vroiu dintr'o lovire sub junghiu-vĕ să cadă,
Vroiu carnea să-i o rupeţi, incet, incet să vadă,
Să simtă viclenia-i ce ură mi-a stirnit
Şi fierul ars pe trupu-i cum doare de cumplit!.. —
Staţi! aste mari podoabe de petre nestimate
Cu care e 'mbrăcată, sunt ale mele toate!... — (i le ia)
Acuma despuiaţi-o de hainele regeşti!

Topha

Luaţi, imi vor rĕmăne veştmintele cereşti!...

(Sfirşitul actului III).

G. BENGESCU-DABIJA.

LA CHESTIUNEA LUI IUGA VODA

(RESPUNS D-lui A. D. XENOPOL.)

Cetitorii revistei noastre poate că-şi vor aduce ăncă aminte de articulul «Iuga Vodă» (Conv. Lit. a. XVIII. No. 1.), cu care scriitorul acestor şiruri a inceput publicaţiunile sale istorice. In acel studiu am ajuns, pe temeiul mărturiilor istorice de păn'acuma, la resultatul că Iuga Vodă al analelor moldoveneşti este persoană identică cu principele litvan Iuga (Georgiu) Coriatovici, adeverit ca Domn al Moldovei la a. 1374, şi c'a domnit de două ori in Moldova: intăi la 1374 şi apoi pe la 1400, cari amĕndouĕ domnii au fost contrase in analele noastre, unde Iuga se află numit cu doi ani de domnie numai la locul domniei a doua ca predecesor al lui Alexandru cel Bun. Pe temeiul acestui resultat ne-am incercat a lămurì şi chestiunea despre originile Mitropoliei Moldovei, adevĕr la care am putut ajunge numai admiţĕnd că Iuga, după cronica lui Ureche, intemeietorul acestei mitropolii, este cel adeverit la a. 1374.

Resultatele noastre, căştigate din coincidenţa tuturor ştirilor demne de crezare, sunt insă acum puse la indoială prin un nou document al lui Iuga Vodă din a. 6908 1. Noemvre (1399), publicat de d. Xenopol in «Revista pentru istorie, archeologie şi filologie» a. II. vol. IV. pag. 714 sq. In acest document, aflat in traducere română, Iuga apare ca frate cu Alexandru şi Bogdan, fiii lui Roman Muşat, precum se află el numit, in contrazicere cu celelalte ştiri, şi in lista lui Scarlatti din secolul trecut.

Fără de a ne da vro probă diplomatică pentru autenticitatea documentului, d. Xenopol respinge pe temeiul acestuia

ca «mai presus de indoială» identitatea lui Iuga, predecesorul lui Alexandru cel Bun, cu Iuga Coriatovici dela 1374. D-sa sfirşeşte observările sale cu cuvintele: «Tesa d-lui Onciul, susţinută cu atăta trudă in *Convorbirile Literare*, cade inaintea documentului adus de noi, şi ne arată căt trebue să ne ferim in istorie de ipotese şi cum trebue să călcăm numai pe tĕrĕmul sănătos al faptelor constatate. Unde sunt şi aşa indestule putinţe de a greşì, pentruce le-am mai imulţi?»

Eu nu vĕd să mĕ fi abătut dela «tĕrĕmul sănătos al faptelor constatate», pe care voeşte să se pună d. Xenopol, incurcăndu-se aici dincontra, cu toată povaţa ce ne-o dă, intr'un labirint de rătăciri. Dar in ştiinţa istorică nu este indestul de a călca numai pe tĕrĕmul faptelor aşa zis constatate, urmănd dogmaticeşte ştirilor aflate, ci e lucru mai de lipsă de a-le şi inţelege in nexul lor causal, privindu-le cu ochiul deschis al criticei sănătoase.

Tesa mea despre Iuga, prin care cred că se explică un şir de fapte şi mărturii istorice, nu este numai căt o simplă ipotesă atăt de slab intemeiată. Ea resultă cu necesitate din mai multe ştiri şi imprejurări, cari toate află legătura lor in resultatul, la care am ajuns. Eu am pus-o pe următoarele temeiuri:

1⁰ Analele noastre cunosc numai căt un singur domnitor Iuga, numit ca predecesor al lui Alexandru cel Bun.

2⁰ Despre acesta spun cele mai vechi din ele, Analele Putnene, că *nu se ştie al cui fiu* era el.

3⁰ Dumitru Cantemir, primul martur despre neamul lui Iuga al analelor moldoveneşti, ni-l arată apriat ca *usurpator*, zicĕnd: «Stefan . . . . . a fost scos din domnie prin tărie de cătră Iuga. Dar nici n'a durat mult tirania acestuia, căci inainte de a fi implinit anul, el a fost resturnat din tronul, ce-l ocupase cu nedrept, de Alexandru I cel Bun, fiul lui Roman I, şi prin acesta vechea viţă a Dragoşeştilor a redobăndit dreptul sĕu de mai nainte». Deci Cantemir ca Domn al Moldovei — deşi căteodată pragmatizator rătăcit, totuş bine vărsat in istoria ţării sale — ştia pe la inceputul sec. XVIII, că Iuga, predecesorul lui Alexandru cel Bun, nu

era din dinastia moldovenească, ci un usurpator al tronului Moldovei.

4⁰ Tocmai pe timpul domniei acestui Iuga (a. 1400), fiii lui Petru Mușat cer, după extractele diplomatice dela Dogiel (Codex diplomaticus Poloniae), ajutorul regelui polon spre *redobăndirea domniei părintești*, de unde resultă că tronul Moldovei era pe atunci ocupat de un usurpator.

5⁰ Litvanul Georgiu (Iuga) Coriatovici, domnul Moldovei din 1374, este adeverit cu documente polone ca fiind in viață ăncă in a. 1401.

6⁰ El a murit și s'a inmormĕntat in Moldova, unde mormĕntul lui era cunoscut ăncă in a. 1575, după cum ne spune istoricul polon Stryjkowski, care-l vĕzuse insuș in acel an, știind și despre domnia lui Iuga Coriatovici in Moldova. Astfel nu se poate admite că cronografia noastră indigenă, care incepuse mai inainte cu un secul, ar fi ignorat de tot pe acest domnitor, făcĕnd mențiune numai de un alt Iuga.

7⁰ Toate ce le spune cronica lui Ureche despre Iuga Vodă : intemeiarea mitropoliei Moldovei, descălecarea de orașe, favorizarea oștenilor, insfirșit detronarea lui prin Mircea Vodă in favoarea Mușăteștilor, — toate aceste se potrivesc, precum am arătat la locul sĕu, mult mai bine la străinul Iuga Coriatovici. Mai ales intemeiarea mitropoliei Moldovei poate fi atribuită numai lui Iuga dela 1374, chemat ca domn in Moldova in urma lui Latsco, care protejase catolicismul. Această mitropolie se află adeverită ca existentă ăncă cu un zeceniu inainte de 1400, unde e pus in analele noastre intemeietorul ei. Originile ei tulburate capĕtă ințeles numai cu ajutorul știrii lui Ureche despre raportul cu Ochrida sub Iuga, precum am arătat in studiul privitor la «Teoria lui Roesler». (Conv. Lit. a. XIX. pag. 337 sq.)

Astfel vedem că toate știrile mai vechi despre Iuga, cum și raporturile politice și bisericești ale Moldovei din acel timp ne impun conclusiunea : că avem aface aici numai cu unul și acelaș domnitor, *Litvanul Georgiu sau Iuga Coriatovici*, care urmează c'a domnit in Moldova in două răn-

duri, la 1374 şi pe la 1400. Pentru părerea, că cronicarii noştri ar fi confundat doi domnitori Iuga intr'o singură persoană, nu aflăm niciun temeiu, ci din contra fapte ce i-se opun invederat.

Peste toate aceste argumente, a căror putere nu se poate tăgădui, d. Xenopol trece, caşi când ele nici n'ar fi existând. D-sa le respinge pe temeiul unui document defectuos şi rĕu tradus, despre a cărui autenticitate n'a ştiut să ne incredinţeze, şi pe care, dacă este autentic, nici nu l-a inţeles cum se cuvine.

Nu voiu să mĕ opun dindată autenticităţii documentului ca atare, deşi după criteriele mai marcante ea este, precum vom vedè, foarte indoioasă. Mĕ voiu mărginì mai intăi de a cerceta, daca acest document, admis ca autentic in original, pune «mai presus de indoială» descendenţa lui Iuga din neamul român al Muşăteştilor, cum susţine d. Xenopol.

Slaba valoare a traducerii făcute depe un document defectuos o arată chiar capul ei: «Tălcuire de pe chrisovul vechiu pe sĕrbie dela Iuga Vodă din anul 6908 indiction 8 luna lui Noemvrie 28 a sfântului mucenic Stefan, amin; *iar uricul fiind rupt, precum se vede, s'au tălmăcit incât s'au putut scoate de pe dĕnsul* » (Iaşi 1860. t. I. pag. 14.)

REVISTA	ARCHIVA
Cu mila lui Dumnezeu noi Iuga Voevod domnul ţării Moldovei cu *fraţii domniei mele Domnul Alexandru şi Domnul Bogdan*, inştiinţare facem prin această carte a noastră tuturor boerilor celor buni, cari vor căuta spre dĕnsa, ori cetindu-se o vor auzì .... pentru această adevĕrată slugă a noastră..... Ţiban ce au slujit mai inainte intru sfinţi odihniţi*lor* părin-	Cu mila lui Dumnezeu Noi Iuga Voevod Domn pămĕntului Moldaviei, inştiinţare facem cu a noastră carte tuturor dumilorsale celor buni, cine va căuta pre dĕnsa sau o va auzì, că eată acest adevĕrat sluga noastră Dumnialui Braea, ce au slujit mai inainte fericiţilor intru rĕpaosare părinţilor noştri cu credincioasă slujbă, ear astăzi slujaşte nouĕ

te*lui* nostru . . . . . [1]) lui Petru Voevod și lui Roman Voevod; Stefan Voevod, dar acum ne slujește nouĕ cu dreaptă și credincioasă slujbă . . . . și spre aceasta este credința Domniei mele de mai sus numit noi Iuga Voevod și credința *fraților noștri lui Alexandru și Bogdan* și credința tuturor boerilor noștri cei mari și mici . . . (boerii nu sunt numiți.)

cu dreaptă și credincioasă slujbă . . . .
Iar spre aceasta credința mea Iugăi Voevoda, și credința fiilor mei, și credința a lui Stefan V.V. și a fiilor lui, credința fraților lui, credința lui *Alexandru*, credința lui *Bogdan* . . . (urmează numele mai multor boieri.)

Noi vedem că ambele documente, emanate dela acelaș domnitor și cam pe acelaș timp, sunt scrise după unul și acelaș formular, lucru ce-l intâlnim foarte des in diplomatica evului mediu, precum și mai tărziu. In documentul d-lui Xenopol aflăm rĕu tradus pasajul: «ce-au slujit mai inainte intru sfînți odihniți*lor* părinte*lui* nostru», in loc de *odihniților părinților noștri*. Aceasta resultă prea invederat din pasajul corespunzĕtor al celuilalt document, unde se zice: «ce-au slujit mai inainte fericiților intru rĕposare părinților noștri». Deci aici nu este vorbă anume de *tatăl lui Iuga*, cum crede d-nul Xenopol, ci noi avem a face cu o formulă copiată: «ce a slujit mai inainte părinților noștri», care in deasa ei intrebuințare nu corespunde totdeauna cu faptul. Dar in casul acesta părinții sunt numiți pe nume: «lui Petru Voevod și lui Roman Voevod i Stefan Voevod», și totodată ca predecesori in domnie. Ei sunt fără indoială părinții in ințeles mai larg ai lui Alexandru și Bogdan, fiii lui Roman, [2]) numiți in do-

---

[1]) Locurile punctate indică aici, după edițiunea d-lui Xenopol, lacunele din traducerea documentului.

[2]) Genealogia Mușăteștilor până la Alexandru cel Bun:

Petru Mușat

Roman — *Stefan*

Alexandru — *Bogdan*

cument ca coregenţi cu Iuga; nu urmează insă că şi Iuga era descendentul predecesorilor sĕi.

Dar Alexandru şi Bogdan se află numiţi aici de Iuga: «*fraţii Domniei mele*». După cele premerse, unde am cunoscut defectuositatea documentului şi reaoa lui traducere, cine mai poate pune atâta temeiu pe aceste cuvinte, faţă cu celelalte mărturii? — Atât traducerea poate să fie şi aici greşită, cât şi «fraţii Domniei mele» putea să aibă in textul original numai inţelesul de *părtaşi la domnie*, precum şi apar aici fraţii Alexandru şi Bogdan, sau denumirea aceasta ar putea să fie numai cât o formulă de curtenie. In celălalt document, care de bună seamă este anterior acestuia [1]), vedem că Alexandru şi Bogdan nu sunt numiţi ca fraţi ai lui Iuga; ei nici nu sunt numiţi alăturea cu dĕnsul şi cu fiii lui, ci alăturea cu fiii şi fraţii lui Stefan, fiind ei nepoţi de frate ai acestuia [2]). Acest document, ce se infăţişează ca mai original şi fără nicio indoială despre autenticitate, stă deci, in chestiunea noastră, in contrazicere invederată cu cel publicat de d. Xenopol.

Deasemenea se opun şi cele douĕ urice ale lui Roman Vodă din a. 1392 [3]) şi din a. 1399 [4]), unde de ambele dăţi acest Domn insuş numeşte ca fii ai sĕi numai pe Alexandru şi Bogdan. Cum de nu se află aici şi Iuga intre fiii lui Roman? — D. Xenopol, care citează numai uricul de la 1392, crede că «aceasta se poate explica, admiţĕndu-se că Iuga

---

[1]) In documentul lui Iuga din «Archiva Românească» Stefan Voevod este numit ca martur, pe când in documentul publicat de d. Xenopol el apare ca fiind acum mort (intru sfinţi odihniţilor părinţilor noştri); Alexandru şi Bogdan sunt numiţi in cel dintăi numai ca marturi, ear in cel de al doilea ei apar acum ca coregenţi.

[2]) După Analele Putnene şi după Chronica moldo-slovenească, Stefan era frate cu Roman, tatăl lui Alexandru şi Bogdan.

[3]) Haşdeu, Archiva istorică t. I, 1. p. 18.

[4]) Wickenhauser, Molda, Beiträge zur Geschichte der Moldau und Bukowina. I. Band. Czernowitz 1881. pag. 170. Tot acest document, publicat aici intreg in traducere germană, il citează in extras Engel, Geschichte der Moldau und Walachei I, 74.

Vodă era numai căt un fiu natural al lui Roman». Astfel voeşte d-sa să explice şi caracterul necontestabil de usurpator al domniei acestuia. Oare această părere despre *usurpatorul Iuga* are mai bune temeiuri pentru sine, decum sunt cele pentru identitatea lui cu Iuga Coriatovici?

In sprijinul ei vine, pe lăngă dubioasa mărturie a noului document, numai căt lista lui Scarlatti din a doua jumĕtate a sec. XVIII, unde Iuga Vodă apare ca fiu al lui Roman şi frate cu urmaşul sĕu Alexandru cel Bun. Dar ce temeiu putem pune pe această ştire atăt de tărzie, cănd vedem că contimpuranul lui Scarlatti, Ierodiaconul Gerasim, numeşte pe Iuga fiu al pretinsului sĕu predecesor Petru II, care nici n'a existat! Şi unul şi altul pot să fi scos ştirea lor despre filiaţiunea lui Iuga, altfel neadeverită, chiar din traducerea uricului in chestiune, dacă nu din combinaţiunea lor proprie. Insuş d. Xenopol spune că după acest document «s'ar părea că Petru Voevod, adecă Petru Muşat, să fi fost tatăl lui Iuga». D-sa crede că Petru Muşat, ear Ierodiaconul Gerasim credea, poate cu asemenea temeiu, că Petru II, pretinsul predecesor al lui Iuga. Scarlatti insă, pe temeiul că Alexandru şi Bogdan, fiii lui Roman, sunt numiţi aici de Iuga «fraţii Domniei mele», l'a pus şi pe acesta ca fiu al lui Roman. El hotăreşte acum pe d. Xenopol de a da acest inţeles nou descoperitului document.

Deci vedem că filiaţiunea lui Iuda de la Roman se reduce numai căt la problematicele cuvinte: *«fraţii Domniei mele»* din reaoa traducere a unui uric defectuos, de unde ar putea să fie scoasă şi ştirea lui Scarlatti. Ea stă in contrazicere cu toate celelalte mărturii istorice, cu scriitori şi documente, cu atătea argumente puternice pentru identitatea lui Iuga cu Georgiu Coriatovici, — şi totuş această unică ştire nesigură le restoarnă pe toate şi pune «mai presus de indoială» că *usurpatorul Iuga* era un descendent de al Muşăteştilor. — Simţul istoricului nu poate să nu se improtivească unei asemenea ştiinţe intemeiate pe «tĕrĕmul sănătos al faptelor constatate!»

Insfirşit trebue să mai luăm aminte că chiar autenti-

citatea documentului poate fi bănuită. In această privinţă ne bate mai intăi la ochi faptul că uricul original era rupt, ceea ce este un criteriu foarte insemnat al falsificatelor. Dacă un uric se afla că e falsificat, atunci se rumpea dinaintea Domnitorului şi se da la măna adversarului. Am avut in mănă un asemenea uric dela Mihai Racoviţă a. 1718 Maiu. Despre acest uric, cum se vede din context, spune acelaş Domnitor in uricul sĕu din Decembre 1718 următoarele: «*şi li s'au luat şi scrisorile toate din măni şi s'au rupt dinaintea Domniei mele că s'au aflat rele*». Acest us se află adeverit in mai multe documente, dintre care voiu mai cita aici uricul lui Stefan Petriceicu Vodă din a. 1673, unde zice despre un uric falsificat: «*şi i-am vĕzut dresul lui rupt şi dat la măna lui Rugină*», a adversarului [1]). Aceste vor fi deajuns pentru a arăta că insemnarea din documentul in chestiune: «*uricul fiind rupt, precum se vede*», nu este nicidecum un criteriu, care ar da traducerii — cum crede d. Xenopol — «valoarea unui act autentic»; ci ea arată tocmai contrariul, dacă editorul nu află alte probe de autenticitate.

Al doilea criteriu incontra autenticităţii este data documentului: «a. 6908 indiction VIII luna lui Noemvre 28 a Sfăntului Mucenic Stefan». Aici avem a observa mai intăi că in 28 Noemvre nu este zioa *Sfăntului Mucenic Stefan*, ci a *cuviosului părinte Stefan*, — o eroare de calendar, care uricarii de regulă nu o comiteau. Căt pentru anul datei, d. Xenopol il calculează pe anii de la Chr. 1400, cu toate că anul 6908 incepuse la 1 Septembre 1399. D-sa o face aceasta pe temeiul indicţiunii VIII, care ar fi inceput la 1 Ianuarie 1400. Acest calcul este insă greşit, căci şi indicţiunea incepe la 1 Septembre, ca şi anul bisericesc dela facerea lumii, incepĕnd ciclul indicţional la 1 Septembre 312 după Chr. Numai la occidentali s'a introdus mui tărziu (pe la sfirşitul sec. XI, ear mai ales dela sec. XIII inainte) calculul indicţiunii de la 25

---

[1]) Aceste urice se află in proprietatea d-lui G. E. Popovici in Cernăuţi, care, pe urma studielor sale asupra dreptului român, m'a făcut atent la aceste date.

Decembre sau 1 Ianuarie, aşa numita *indicţiune romană* sau *papală*. La orientali insă s'a păstrat datina veche de a incepe indicţiunea cu 1 Septembre, aşa numita *indicţiune greacă* sau *constantinopolitană*, exclusiv intrebuinţată in chronologia bizantină şi la toate popoarele creştine de ritul resăritean [1]). Dacă d. Xenopol aduce căteva probe că regula de a incepe anul cu 1 Septembre n'a fost la noi totdeauna strict observată, atunci nu cred că va afla asemenea probe şi pentru calculul indicţiunii. La documentul in chestiune, indicţiunea VIII, care corespunde intocmai cu a. 6908, arată dincontra că aici este anul dela Chr. 1399, ear nu 1400 [2]).

Zece zile inainte de data acestui document, Roman Vodă, impreună cu fiii sei Alexandru şi Bogdan, emite un uric cu data 18 Noembre 6908, prin care face donaţiune de satul Vicşani in Bucovina de astăzi. In noul document al lui Iuga, vedem că Roman apare ca fiind acum mort; deci el ar fi trebuit să moară intre 18 şi 28 Noembre 1399 (6908). Dar in extractele diplomatice dela Dogiel il aflăm viu ăncă in a. 1400, promiţĕnd fidelitate regelui polon şi cerĕnd ajutorul lui spre redobăndirea domniei părinteşti. [3]) Eată ce contrazicere este intre documentul publicat de d. Xenopol şi documentele lui Dogiel!

Dacă am cunoaşte textul original al acestor documente şi dacă am şti cu siguranţă că data lor este a. 1400, atunci

[1]) cf. Grotefend, Handbuch der historischen Chronologie. Hannover 1872. pag. 17.

[2]) Modul de a afla, dacă indicţiunea corespunde cu anul lumii (după calculul bizantin), este de-a subtrage dela numĕrul anului numĕrul 5508+312 (anul când incepù ciclul indicţional) şi de a impărţì remăşiţa prin 15, fiind ciclul indicţional un restimp de 15 ani. Restul divisiunii este numĕrul indicţiunii, ear dacă nu remăne niciun rest, atunci avem indicţiunea XV. Deci in casul nostru: $[6908 - (5508+312)] : 15 = 1088 : 15 = 72\frac{8}{15}$. Deci indicţiunea VIII corespunde aici intocmai cu a. 6908. Subtragĕnd dela acest an 5508, căpĕtăm anul 1400 dela Chr.; fiind insă luna lui Noemvre, avem anul 1399, după ce atăt anul 6908, căt şi indicţiunea VIII incepuse la 1 Septembre.

[3]). Codex diplomaticus Poloniae I, 600, a. 1400. Iwaszko, Petri Palatini Moldaviae filius, et Wilczo fideiubent Regi pro Romano fratre suo. — Idem (Romanus) Vladislao Regi et Vitoldo Duci fidelitatem, si dominatum paternum recuperaverit, promittit....

am trebuì să respingem numai decăt autenticitatea nou-descoperitului document dela Iuga. Dar la Dogiel va fi stănd 1400 pentru 6908, ceea ce poate să fie şi 1399 (1 Septembre — 31 Decembre); şi dacă documentele privitoare la Roman sunt date intre 1 Septembre şi 28 Noembre, atunci ele nu s'ar opune documentului in chestiune, fiind emanate inainte de acesta. Pănă la lămurirea acestei chestiuni prin editarea documentelor respective din Archiva din Cracovia, care din fericire se află ăncă păstrat in Moscva [1]) autenticitatea documentului publicat de d. Xenopol — indoioasă atăt după criteriele externe, căt şi după cele interne — remăne deci, incăt priveşte puntul din urmă, ăncă nedecisă.

Ca şi cum spre a preveni obiecţiunea noastră cu privire la dată, d. Xenopol nu numai că schimbă rĕu data documentului lui Iuga din 1399 in 1400, dar şi incurcă aci istoria in modul cel mai arbitrar şi mai nejustificabil. D-sa susţine anume, fără niciun temeiu istoric, că Roman dela 1400 (după Dogiel) n'ar fi tatăl lui Alexandru cel Bun, numit in documentul lui Iuga ca fiind acum mort, ci că dĕnsul ar fi un oarecare Roman II, fiu al unui Petru II, — persoane ce in istoria Moldovei nici n'au existat pe acel timp. Citănd spusele lui Cantemir despre Iuga, d. Xenopol zice (pag. 716):

«Cantemir, după obiceiul lui, spune şi aici o mare neexactitate, anume că Iuga Vodă să se fi suit in scaun in locul lui Stefan, pe care l-ar fi alungat; căci după Stefan a urmat intăi o ceartă de domnie intre fiii sei Stefan II şi Petru II, pe care Dulgosz o pune din eroare la a. 1359, cănd ea n'a putut să se intămple decăt după 1395, apoi după acesta urmează in 1400 Roman II fiul lui Petru II, după cum se vede aceasta dintr'un extract la Dogiel. Pe acest Roman tocmai il scoate in anul 1400 Iuga II, căci vedem tot la Dogiel un alt extract din acelaş an 1400, in care se spune că acelaş (adică Roman II) promite credinţă regelui Vladislav şi ducelui Vitold, dacă va redobăndi domnia părintească.»

[1]) A. Tocilescu, Revista pentru istorie archeologie şi filologie a. II. vol. IV, p. 498.

Faţă cu acusarea făcută lui Cantemir pentru *obiceiul de-a spune mari neexactităţi*, vedem cu mirare că d. Xenopol rătăceşte in această privinţă mai rĕu, combătĕnd aici pe autor pentru un lucru ce nici nu se află la dĕnsul. Căci Cantemir nu spune că Iuga ar fi scos din domnie pe Stefan I, cum crede d. Xenopol, ci pe fiul acestuia, neistoricul Stefan II, zicĕnd: «Stephanus II, frater Petri (II) et filius Stephani I, qui a Iuga per vim principatu expellitur» [1]). In chestiunea lui Iuga, Cantemir a fost citat, precăt ştiu, mai intăi din partea mea. Citatul meu incepe astfel: «Stephanus . . . a Iuga per vim principatu expellitur». . . (Conv. Lit. a. XVIII, p. 4.) Această omisiune indicată prin punte, am făcut-o, pentru a incunjura confusiunea cu fiii lui Stefan I, despre cari vorbisem mai inainte, unde am arătat că predecesorul lui Iuga era, după analele noastre, Stefan I, ear nu pretinşii fii ai acestuia, precum spune greşit Ureche, ca şi Cantemir, după isvoare polone rĕu inţelese. Se vede că după acest citat d. Xenopol a crezut că Cantemir pune ca predecesor al lui Iuga pe Stefan I, şi acum il combate pentru aceasta, fără ca să se ostenească măcar de a-l confrunta.

E un lucru neplăcut de-a descoperì asemenea pĕcate. Dar — ierte d. Xenopol! — nimic nu e mai dăunos in istoriografie, decăt asemenea metodă de cercetare, şi ea trebue deci remustrată. *Amicus Plato, sed magis amica veritas.*

Căt pentru Roman II, fiul lui Petru II, — neadeverit nicăiri şi eşit numai căt din inchipuirea d-lui Xenopol, cu toată stăruinţa d-sale pe «tĕrĕmul sănătos al faptelor constatate» — este indestul, dacă vom obiecta că Roman dela 1400 din extractele diplomatice dela Dogiel este adeverit prin uricul sĕu din 28 Noembre 1399 ca tatăl lui Alexandru şi Bogdan. [2]) El este deci acelaş Roman, pe care-l aflăm

---

[1]) Descriptio Moldaviae cap. II. Bucureşti 1872. pag. 40.

[2]) Wickenhauser l. c. «Der grosse selbstherrschende Hospodin Io. Roman, Woewod des moldauischen Landes von den Almen bis zum Gestade des Meeres, und mit unserem Sohne Alexander und mit unserem Sohne Bogdan und mit all unseren Bojaren thun dies zu wissen allen guten Herren, die in diesen Brief schen oder ihn lesen hören, wienach dieser unser Diener Todor

domnind şi la 1392 (Archiva istorică) şi 1393 (Dogiel), şi urmează c'a domnit de doue ori. De aceea il inseamnă Analele Putnene cu 8 ani de domnie, numĕrănd probabil şi intervalul dintre ambele domnii, pe când Ureche pune numai 3 ani (domnia intăia). Intre ambele domnii se aflǎ fratele seu Stefan, adeverit cu documente la 1359; acesta pare să fi domnit căt-va timp şi alăturea cu Roman, avĕnd in analele ţării 7 ani de domnie. Iar Petru, tatăl lui Roman de la Dogiel, nu este altul decăt Petru Muşat, numit şi in analele Putnene ca tatăl lui Roman, precum am observat acum in studiul dintăi asupra lui Iuga Vodă. Acolo am expus şi temeiurile mele incontra pretinşilor fii ai lui Stefan I, Petru II

---

mit seinen Brüdern: Dmitro, Peter, Michailo und Shiórsh, Söhne des weissen Dragomir, uns mit aufrichtiger Treue gedient haben, dienen, wir auch auf ihren weiteren Dienst hoffen. Deshalb haben wir sie mit besonderer Gnade begnädigt und ihnen in unserem moldauischen Lande ein Dorf gegeben an der Sočawa..... (numele satului lipseşte.) Und der Hotar dieses Dorfes ist..... (urmează delimitarea.).... Und hierauf ist meine Beglaubigung, die Beglaubigung unserer Mutter, der Ehefrau Muschat's, die Beglaubigung unseres Sohnes Alexander, die Beglaubigung unseres Sohnes Bogdan, die Beglaubigung unserer Bojaren.....» (urmează numele boierilor.) — Engel l. c. «Donation des Fürsten Roman, mittelss welcher er den Gebrüdern Theodor, Petre, Michailo, Dumitru und Schursche Dragomire das Dorf Wikschany verliehen mit den beschriebenen Gränzen. dd-o 18. November $\frac{6908}{1400}$» (r. 1399).

Se vede că avem aface aici cu unul şi acelaş document. Dar Wickenhauser dă data altfel decăt Engel, şi anume: «In unserer Stadt zu Sočaw, im Iahre sechs tausend 900 und 1. des Mon. November am 18. Tag.» Insă in textul original anul se află scris, după Wickenhauser (p. 243) astfel „оу лѣта шесто тисѧчне ци а." Această dată Wickenhauser o ceteşte greşit «şese mii 900 (ц) şi (и) 1 (а)." Căci и nu inseamnă aici *şi* cum crede Wickenhauser, — ceva de tot neindătinat la scrierea numerelor — ci de bună seamă 8; deci avem anul 6908, caşi la Engel. Litera *a* din urmă cată să fie rĕu cetită; ea ar putè să insemne sau terminaţiunea flexionară a numeralului, sau că se ţine de luna datei (Ма̃). — Spre mai bună incredinţare, am căutat să capĕt prin d. Wickenhauser textul original al uricului. D-sa imi promisese că-mi va da copia luată depe uricul ce se afla odinioară la Procuratura de financie din Leov; pe urmă mi-a comunicat insă că n'o mai află intre manuscriptele sale, ear despre existenţa uricului original n'am putut căpĕta ştire. Deaceea s'a şi intărziat publicarea acestui rĕspuns gătit mai de nainte.

şi Stefan II, pe cari ii intercalează Ureche intre domnia lui Stefan şi a lui Iuga, şi nu aflu de lipsă de-a mai reveni aici asupra acestui lucru. D. Xenopol, susţinĕnd pe Ureche in eroarea lui, se incurcă in rătăciri şi mai rele, din care nu află scăpare, decăt făcĕnd pe Roman dela 1400, fiul lui Petru (Muşat), — ce monstruositate! — *nepot de fiu al fratelui seu* Stefan.

Voiu sfirşì cu cuvintele d-lui Xenopol: «Unde sunt şi-aşa indestule putinţe de-a greşì, pentru ce le-am mai inmulţì?» — şi nu ştiu, dacă va putè să-şi mai apere greşeala. Pe mine pot să susţin — nu m'a convins cel puţin că aş fi greşit.

D ONCIUL.

POESII

DE DEPARTE

Căteodată fug . . . se duc
Nebunele gănduri;
N'aş dorì să mĕ mai culc
Intre patru scănduri,
Viaţa-mi pare că-i un bine
Şi fără de tine!

Insă — mai adesa — cănd
Doru 'n suflet plănge,
O! aş alerga plăngĕnd
Cu lacrămi de sănge,
Ca să-ţi spun ce fel de bine
E fără de tine!

NEBUNE VISURI . . .

Nebune visuri, ear veniţi
Să-mi turburaţi simţirea,
Să-mi spuneţi — cum numai voi ştiţi —
Povestea cu iubirea!

Si decăt numele divin
Găsesc tot al *ei* nume,
Al celei căreia străin
I-am fost, pe-această lume.

Ea se intoarce-acum in port
  Din marea 'nfuriată...
Şi nu va şti că ş'astăzi port
  Un dor de altădată.

Nebune visuri, o! fugiţi
  De-i turburaţi simţirea
Şi-i spuneţi — cum numai voi ştiţi —
  Credinţa-mi şi iubirea!

DE-ATĂTEA ORI

De-atătea ori... de-atătea ori
  Sburat-au către mine,
Din ochii tĕi fărmecători,
  Căutături divine.

De-atătea ori a inflorit
  In cămpul feţei tale,
Floarea surisului iubit...
  Cănd mĕ 'ntilneai in cale.

De-atătea ori m'ai intrebat,
  Cu doliu in privire
Şi 'n piept cu un adănc oftat,
  De-a mea nefericire,

Că dacă insăşi vocea ta
  In dulcea-i rĕsunare
Mi-ar zice: «o, numai spera»...
  S'o cred n'aş fi in stare!

PERDEAOA EI

Şi tu nu ştiai că 'n umbră
Te privia al tĕu amant
Cum priveşte cămătarul
O boabă de diamant!

Era casa luminată
Şi 'n oglindă te uitai....
Cu perdeaoa ridicată
Draga mea să numai stai!

Intr'al nopţii intuneric
Nimeni alt numai era
Decăt eu lipit de ziduri,
Ear tu, la oglinda ta.

Cerul, niciodată, ţie,
Pentru cel mai greu pĕcat,
Să nu-ţi dea ce mi-a dat mie
Cănd perdeaoa s'a lăsat!

C. C. PLEŞOIANU.

POESII POPORANE

DOINE

Frunză verde merişor
De ţi-i dor, de nu ţi-i dor
Trimete-mi gura odor
Intr'o frunză de bujor.
Dela deal de curătură
Şueră badea din gură
Şi-l cunosc pe şuerat
Că mi-e badea fărmecat.
Dar cine l'a fărmecat,
Şepte fete dintr'un sat
Ş'o nevastă cu bărbat,
Stricăţică de vărsat
Şi cu haz la sărutat.
Dar cu ce l'a fărmecat?
Cu sulcină din grădină
Apă lină din făntănă
Mătrăgună de cea bună.

Cucule de pe pădure
Du-te la maica de-i spune
Unde m'a dat nu mi-i bine
Că mi-i casa sub pădure
Ş'aşternutul mărăcine
Când mĕ culc intră prin mine
Şi nu mĕ mai ştie nime
Cu ce-alean trăesc pe lume.

Mi-i aleanul cam şerpesc
De pe pămĕnt mĕ topesc.
Cucule de pe pădure
Du-te la maica de-i spune
Păne albă să frămĕnte
Şi pe mine să mĕ uite
Că măicuţa-i vinovată
Că m'a dat neintrebată.

De cănd puiul mi s'a dus
Floare verde n'am mai pus
Chiar de-am pus, am pus uscată
Ca doar ar venì vreodată
Ş'am pus bătută de brumă
Ca copila fără mumă
Ş'am pus bătută de piatră
Ca copila fără tată
Şi mi-am pus-o vestejită
De toată lumea vorbită.

Tulpănaş cu douĕ feţe
Dragostele's cu blăndeţe,
Tulpănaş cu doĕ flori
Dragostele's cu fiori.
Dragostele cele mari
Stau in drum ca doi tălhari
Dragostele cele mici
Stau in drum ca doi voinici.

Adunate de ELENA SEVASTOS.

NOTIŢE BIBLIOGRAFICE

SCHOPENHAUER TRADUS IN FRANŢUZEŞTE

de d. I. A. CANTACUZIN.

Asupra acestei traduceri am atras cu vre-o căteva septemăni in urmă luarea aminte a publicului nostru prin o scurtă notiţă literară in *Romănia liberă*, reprodusă şi in *Epoca*.

D. I. A. (Zizin) Cantacuzin publicase mai nainte in colecţia lui Germer Baillière (Alcan) *Bibliothèque de Philosophie Contemporaine* la Paris douĕ traduceri din Schopenhauer: *Aphorismes sur la sagesse dans la vie* (1 vol. in 8⁰, 310 p. 1880, ediţia doua 1884) şi *De la quadruple racine du principe de la raison suffisante* (1 vol. in 8⁰, 292 pag. 1882).

Afară de aceste mai erau traduse (de Burdeau) cele doue disertaţii ale lui Schopenhauer asupra Moralei şi căteva *Essais et fragments*.

Dar propria filosofie a marelui cugetător, cartea fundamentală, care cuprinde in toată desvoltarea ei acea stranie dar genială concepţiune a lui Budha renăscut in mijlocul culturei secolului al XIX, *Lumea ca voinţă şi ca representare*, lipsea pănă acum celor ce nu erau in stare a o citì in limba germană.

De vreo şapte ani editorii din Paris anunţau o traducere a ei de Burdeau, ca fiind *sous presse*, dar traducerea numai apărea cu tot interesul extraordinar ce se deşteptase imprejurul ideilor lui Schopenhauer.

In acest timp d. Cantacuzin intreprinse insuş această lucrare şi astăzi traducerea este terminată, tipărită şi dată publicităţii in douĕ mari volume, dimpreună 1690 pagini, in editura d-lui Socec din Bucureşti, sub titlul *Le monde comme volonté et comme représentation*.

Este dar pusă la disposiţia publicului celui mare, care inţelege limba franceză, evangelia pesimismului modern.

Noi inşine nu suntem partizani ai acestui pesimismu; dar fie că primeşte cineva modul de a vedè al lui Schopenhauer, fie că-l respinge, filosofia lui este un ferment puternic in mişcarea intelectuală a Europei actuale şi va remănè pentru totdeauna un model de claritate consequentă, de inălţime a ideilor şi de cea mai frumoasă formă a presentării lor.

Traducerea d-lui Cantacuzin este eminentă. Rare-ori o aşa insemnată lucrare filosofică a avut favoarea de a fi interpretată intr'o limbă străină de un traducĕtor, a cărui ageră inteligenţă şi intinsă cultură generală să-l fi pus in stare de a se identifica până la acest grad cu toate amĕnuntele concepţiunii autorului sĕu şi cu toată frumuseţa stilului lui.

Nu putem termina această scurtă anunţare bibliografică fără a zice un cuvĕnt de laudă pentru d. Socec, care a avut curagiul dea lua asupră-şi această publicare in limba franceză şi a executat-o in stabilimentul sĕu grafic intr'un mod aşa de convenabil.

T. MAIORESCU.

BULETINUL SOCIETĂŢII GEOGRAFICE

Fascicula I al anului VII al Buletinului societăţii g ografice române are următorul sumariu:

PARTEA I. *Actele societăţii:* Circulara biuroului,—Programa lucrărilor Adunării generale. — Procesele-vernale ale şedinţelor Adunării generale din 1, 2 şi 3 Fevruarie 1886. (No. 1, 2, 3 şi 4.)—Raportul d-lui Secretar-general. — Raportul d-lui Casier şi procesul-verbal al comisiei verificatoare. — Comptul exerciţiului 1885.—Budgetul anului 1886.—Premiul «General George Manu».

PARTEA II. *Memorii, Conferinţe, etc.:* Apele minerale din România de dr. Garoflid.—Actele de demarcaţiune ale monăstirii bucovinene Suceviţa (1783-1784) de Dionisiu O. Olinescu. — Notiţe geografice asupra Olteniei de căpitan Filip.— *Suplement.* Material pentru un dicţionar istoric şi geografic al României adunat de d. George I. Lahovari. (Fascicula I-ia).

In partea II, Memorii, conferinţe, etc. găsim deci pe lângă alte studii interesante, un inceput de dicţionar istoric şi geografic al României de *d. George I. Lahovari.* Autorul acestui dicţionar — care va fi publicat succesiv in fasciculele buletinului, cuprinzĕnd fiecare numĕr câte una mie cuvinte şi chiar mai multe, a numit cu multă modestie lucrarea sa *Material pentru a servì la facerea unui dicţionar,*— deşi este o lucrare voluminoasă ţi sistematică. Intr'o scurtă prefaţă d. Lahovari arată că a intreprins această lucrare de treizeci ani, dar că a tot intrerupt-o din causa altor numeroase ocupaţiuni ale sale. Dicţionarul cuprinde nu numai numirea localităţilor din România: Oraşe, judeţe, plăşi, comune, cătune, sate, munţi, riuri, lacuri, tĕrguşoare, monăstiri, cetăţui, etc, etc., dar şi numiri istorice precum şi alte multe insemnări care stau in raport mai apropiat sau mai depărtat cu istoria şi geografia ţărei noastre. Cetirea acestui dicţionar este plăcută şi foarte instructivă. Făr'a aştepta urmarea, noi felicităm de peacum pe d. George Lahovari pentru această laborioasă lucrare pe care sperăm că va duce-o la bun sfirşit.

CHARTE NOUE MURALE

Stabilimentul grafic Socec și Teclu din capitală a inavuțit materialul didactic român, cu o nouă lucrare foarte folositoare, *Charte noue murale* cu textul român.

Ca esecuțiune materială, această lucrare este din cele mai ingrijate și face onoare insemnatului nostru stabiliment de editură.

Nouele charte sunt menite a inlocuì, in școalele publice, in școalele private, cu un cuvĕnt, in stabilimentele de instrucțiune române, chartele murale cu text străin, francez sau german, care ingreuiază invățătura școlarului, de vreme ce textul de pe chartă nu se potrivește cu cel din cartea didactică și astfel la fiecare pas pune piedici la o ințelegere grabnică și ușoară.

Suntem recunoscĕtori stabilimentului Socec pentru această nouă lucrare care, pe lăngă caetele de texte și figuri istorice române, tinde a romaniza materialul didactic al școalelor noastre.

CORESPONDENȚA:

I. D. Epitaful anticipat va fi rĕu și după moartea respectivului.

Rom. Rătăciri!

Z. Z. in B. Dați-vĕ mai multă osteneală. Lucrul nu se face așa de ușor cum credeți.

D-lui T. D. Mama, tată, frate, soră... păn la al cătele grad credeți că vĕ puteți cănta neamurile?

D-nii M. G. R. in B. Propuneri inacceptabile.

D-lui I. G. I. in S. Prea fără perdea... pentru timpurile noastre.

Dir.

BIBLIOGRAFIE

CĂRȚI APĂRUTE DE CURĔND ȘI TRIMESE DIRECȚIUNII «CONVORBIRILOR LITERARE»

Din Cartoanele trecutului. — Studii de Moravuri. Despre delictul de mituire de George Pavloff. 1 broș. Iași 1883.

Descăntece poporane române culese de *S. Fl. Marian*, membru al Academiei Române. Suceava 1886, 1 vol.

Căteva Inscripțiuni și Documente din Bucovina adunate de *S. Fl. Marian*, membru al Academiei Române, estras din Anal. Acad. Rom. Ser. II, T. VII, Secț. II, Memorii și Notițe. București 1885, 1 vol.

O visită la căteva Mănăstiri și Biserici antice din Bucovina de Episcopul Melchisedek. Estr. din Anal. Acad. Rom. Ser. II, T. VII, Secț. II, Memorii și Notițe, 1 vol.

BIBLIOGRAFIA GENERALĂ ROMÂNĂ

culeasă de

ALEX. DEGENMANN

Lei B.

735. IONESCU I. — Carte de citire in raport cu invĕţămĕntul intuitiv, redactată după cea mai din urmă programă, pentru intăia şi a doua clasă primară in 120, XXIV & 184 p. . . . . . 1 —
736. — idem, pentru a treia clasă primară, in 120, 252 p. 1 60
737. — idem, pentru a patra clasă primară, in 12, 272 p. . . . . . . 2 — Carte autorisată pentru scoalele publice, Bucur. *Fraţii Ioaniţiu & Comp.*
738. — Metodologia intuiţiunii, Bucureşti, *Noua Tip. a Laborat. rom.* 1878, in 80, p. 24.
739. IONESCU N. şi BURLANU I. B. — Gramatica, Anastasimatariul şi Irmologhionul de cănturi bisericeşti, Buzĕu, *Al. Georgescu*, 1875, in 40, p. 576 . . . . 5 —
740. IONESCU P. I. — Tăbliţă metodică cu esplicaţiunea ei, aprobată de Minist. Cultelor şi Instrucţ. publice, Bucureşti, *Tip. Curţii*, 1877 . . . . . . — 80
741. IOANIDE CHRIST. — Oglinda vieţei sociale, poesii şi satire, adunate şi compuse, Craiova, *Tip. G. Chiţu şi I. Teodorian*, 1874, in 120.
742. IOAN EMANOIL FLORESCU. general de divisie, Schiţiu istoric, Bucureşti, *Tip. Al. A. Grecescu*, 1877, in 120, p. 33.
743. ISPIRESCU PETRU. — Legendele şi basmele Românilor, Ghicitori şi proverbe, cu o introducere de B. P. Hajdeu, a treia ediţ. considerabilmente augmentată, partea I, Bucureşti, *Tip. Lab. Românĭ*, 1872, in 120, 180 p. . . . 2 — Partea II, fascicula I, Bucureşti, *Tip. Lab. Rom.* 1874, in 120, p. 114. Fascicula II, Bucureşti, *Tip. Lab. Rom.* 1876, in 120, p. 84 . . . . . 1 50
744. — Isprăvile şi viaţa lui Mihaiu Viteazu, Bucureşti, *N. Tip. a Lab. Rom.* 1876, in 120, p. 65 . . . . . 1 —
745. *Istoria biblică, ilustrată, Sibiu, *Tip. Arhidiecesană*, 1875, in 120.
746. Istoria Genovievei de Brabant, tradusă din franţuzeşte de *G. Pleşoianu*, in 80, 240 p. Buc. 1876, *Fraţii Ioaniţiu & comp.* 1 50
747. ISTRATI I. C. Dr. — Despre depărtarea cadavrelor, studiu de higienă publică, Bucureşti, *Tip. Al. A. Grecescu*, 1877, in 80, p. 152 . . . . 4 —
748. ISVORANU G. — Urethroplastia in fistulele urethrale, Bucureşti, *Tip. Al. A. Grecescu*, 1877, in 120, p. 93.
749. *Jurămĕntul ţinut, *Don Martini de Freytas*, traducţiune de *Al. Pelimon*, Bucureşti, *Tip. Naţională*, 1876, in 120, p. 68 . . . . — 80
750. IVAŞCO D. — Dorobanţul, poesie, Iaşi, *Tip. Th. Balasan*, 1878, in 80, p. 27 1 —
751. KIEPERT ENRIC. — Mic atlas de geografia modernă, coprinzĕnd opt charte

Lei B.

colorate : Planiglobul, Dacia modernă, Europa, Asia, Africa, America boreală, America australă și Oceania, București, *Socec & comp.* 1874, in 8o mare cartonat 2 50

752. **KOB. W.** — Misterele New-Yorkului, tradus de D. *C. Stamatopulo*, Iași, *Tip. Th. Balasan*, 1878, in 12o, p. 156 & 198 . . . . 1 —

753. **KOCK, PAUL de** — Tablouri și istorioare, traduse de *M. N. A.* Seria I, Galați, *Tip. Danubiană-Hubert*, 1876, in 12o, p. 60.

754. — Romane ilustrate : *Domnul scump-amic*, București, *Tip. Thiel & Weiss*, 1878, in 12o, p. 367.

755. — Scrierile : I. Andrei Savoiardul, traducere de *D. Popescu*, in 8o, 312 p. Buc. 1878, *Frații Ioanițiu & comp.* (in deposit) 1 50

756. — II. Fata mare din Belleville, traducțiune de *D. Popescu*, in 8o, 289 p. Buc. 1878, *Frații Ioanițiu & comp.* (in deposit) 1 50

757. **KODRESCU I. M.** — Buciumul Român, foaiă lunară de archeologiă, filologiă și istoriă, 3 volume, Iași, *Tip. Buciumului Român*, (editor *Th. Codrescu*), 1875—79, in 8o, vol. I, p. 571 (10 lei), vol. II, p. 594. . . . 10 —

798. **LOHLER AUG.** — Sistema Fröbeliană. Educațiunea modernă, principalele idei pedagogice ale lui Fröbel și aplicațiunea lor in grădina de copii ; traducțiune liberă de *Maria Casabianu*, București, *Tip. Națională*, 1875, in 12o, p. 93 . . . . 1 50

759. **KOMANEANU I. A.** — Resboiul la Dunăre. Turcii și Romănii, București, *Tip. Națională*, in 16o, p. 16.

760. — Cestiunea Orientală, Buc. *Tip. Națională*, 1877, in 12o, p. 24.

761. **KOENIG. WILH.** — Metoda de cura na-

turală, dr
practicei n
Weiss, 18
762. KREMNIT
zen, einge
rest, *Sotsc*
p. 232. .
763. KREȚULE
retrocedăre
rești, *Tip.*
764. LAHOVAR
geografice
Socecu, *Sa*
mare, p.
Tomul II
cecu, *San*
p. 96.
765. LALESCU
tră față c
nerale și n
reflecsiuni
Lab. Rom
766. LAMENAIS
tea poporu
Condurati
767. LANDAU
asupra legi
Al. A. G.
768. LANDSBE
technica re
lat cu ad
Galați, *T*
p. 262 .
769. LEPADAT
ratură, po
Römer et
p. 198 .
770. —
și foișoar
Kamner,
771. —
terară, ed
W. Kraft,

Din stab. grafic Socec & Teclu, Bucuresci.